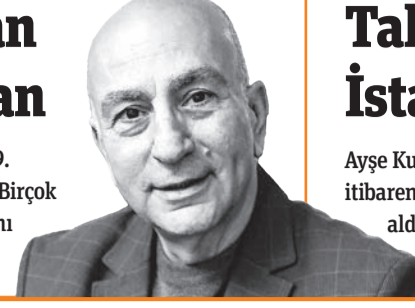

Disney+ kurtlar sofrasına büyük bir iddiayla oturdu

2022'de Türkiye'de de yayına geçmesi beklenen Disney+ 2016'da ya yeniden yaratılacak ya da kaybolmaya yüz tutacaktır. Ama tartışmasız bir başarı öyküsü yazdı. ABD pazarında, Netflix'in 10 yılda ulaştığı 100 milyon aboneyi 1.5 yılda topladı. Bu yıl içeriklere 33 milyar dolar harcayacak.

Ekonomi üstadından ikinci polisiye roman

Mahfi Eğilmez'in yeni polisiyesi 'Sahte Sultan', 19. yüzyıldan bir tablo hırsızlığı hikayesi anlatıyor. "Bırak şey tanıdık, final sürpriz" diyen Eğilmez, romanını 02'ye anlattı. SİBEL ORAL'ın röportajı

Taksilerin anlattığı İstanbul hikayesi

Ayşe Kulin 'Taksiii' adlı kitabında 90'lı yıllardan itibaren İstanbul taksilerinde yaşadığı anıları kaleme aldı. Kitap İstanbul'un dönüşümünü bir çarpıda özetliyor. NAZLI BERİVAN AK

18 yıl sonra yeniden Matrix

OkSijen

HAFTALIK

www.gazeteoksijen.com

Türkiye'nin Tek Hafta Sonu Gazetesi

SAYI 50 • 24-30 ARALIK 2021 • 10 TL

BEKİR AĞIRDIR SON VERİLER ÜZERİNDEN ANALİZ EDİYOR

Muhafazakar seçmen Erdoğan'a nasıl bakıyor

Ülkenin yaşadığı büyük krizlere rağmen Ak Parti'nin hala anketlerde neden birinci parti olduğu merak konusu. Bunu sağlayan, Erdoğan'ın muhafazakar seçmen üzerindeki etkisi

İSVEÇ'İN ESKİ BAŞBAKANI CARL BILD'TE YAZDI

Rusya Devlet Başkanı Putin, savunma toplantısı öncesi silah fuarını gezdi.

Putin delilik yapabilir

Ukrayna krizine dair diplomatik öneriler Putin'in 'daha büyük bir Rusya' yaratma arzusunun doymur. İşgalin delilik olduğu ortada ama bu ihtimal yok sayılmamalı. Çehov'un dediği gibi, ilk perdede görülen silah ikinci perdede muhakkak patlar. 29'da

DARON ACEMOĞLU YAZDI

Muhafazakarlar değişebilir mi?

Sağ siyaset bundan önce kimlik bunalımları yaşasa da kendini yeniden yarattı. Şimdi sağın geleceği belirsiz ve bunun bedelini hepimiz ödüyoruz. Sağın bir kez daha kendini yeniden yaratması gerekiyor. Ama muhafazakarların dönüşümü zor olabilir. 29'da

Son 20 yıldır Ak Parti seçmeniyle birlikte toplum da değişiyor. Kendisini muhafazakar olarak tanımlayanların oranında 2012'den bu yana toplam 10 puanlık düşüş var.

Başörtülülerin kazanımları onları hala Ak Parti'de tutuyor. Elde ettiklerini kaybetme korkusu çok ama çok baskın. Ekonomi nedeniyle bir yandan da eleştirel pozisyonlardalar. 27'de

EL-ERIAN DÖVİZ KORUMALI MEVDUAT KARARINI YAZDI

Türkler yapay bir istikrar satın aldı

Bu kararlar üç yan fayda getirmişe benziyor. Faiz artırımının ekonomi üzerindeki etkisi önlendi, mevduatların ortalama vadesi uzatıldı, enflasyon baskısı da hafifleyebilir. Ama bu avantajlar ciddi riskler de getiriyor.

HALUK BÜRÜMCEKÇİ YAZDI

İlk bakışta cazip ama...

Bireysel açıdan bakıldığında dolar satın alma opsiyonu hediye edildiğinden kağıt üzerinde oldukça cazip görünüyor. Ancak yeni enstrümanın riskli tarafları da var. Genişleme daha büyük boyutlara ulaşabilir bu da TL'de değer kaybı baskısına yol açabilir.

Yazıları 13'te

İSVEÇ'İN ESKİ BAŞBAKANI CARL BILD'TE YAZDI

Rusya Devlet Başkanı Putin, savunma toplantısı öncesi silah fuarını gezdi.

Putin delilik yapabilir

Ukrayna krizine dair diplomatik öneriler Putin'in 'daha büyük bir Rusya' yaratma arzusunun doymur. İşgalin delilik olduğu ortada ama bu ihtimal yok sayılmamalı. Çehov'un dediği gibi, ilk perdede görülen silah ikinci perdede muhakkak patlar. 29'da

DARON ACEMOĞLU YAZDI

Muhafazakarlar değişebilir mi?

Sağ siyaset bundan önce kimlik bunalımları yaşasa da kendini yeniden yarattı. Şimdi sağın geleceği belirsiz ve bunun bedelini hepimiz ödüyoruz. Sağın bir kez daha kendini yeniden yaratması gerekiyor. Ama muhafazakarların dönüşümü zor olabilir. 29'da

Son 20 yıldır Ak Parti seçmeniyle birlikte toplum da değişiyor. Kendisini muhafazakar olarak tanımlayanların oranında 2012'den bu yana toplam 10 puanlık düşüş var.

Başörtülülerin kazanımları onları hala Ak Parti'de tutuyor. Elde ettiklerini kaybetme korkusu çok ama çok baskın. Ekonomi nedeniyle bir yandan da eleştirel pozisyonlardalar. 27'de

EL-ERIAN DÖVİZ KORUMALI MEVDUAT KARARINI YAZDI

Türkler yapay bir istikrar satın aldı

Bu kararlar üç yan fayda getirmişe benziyor. Faiz artırımının ekonomi üzerindeki etkisi önlendi, mevduatların ortalama vadesi uzatıldı, enflasyon baskısı da hafifleyebilir. Ama bu avantajlar ciddi riskler de getiriyor.

HALUK BÜRÜMCEKÇİ YAZDI

İlk bakışta cazip ama...

Bireysel açıdan bakıldığında dolar satın alma opsiyonu hediye edildiğinden kağıt üzerinde oldukça cazip görünüyor. Ancak yeni enstrümanın riskli tarafları da var. Genişleme daha büyük boyutlara ulaşabilir bu da TL'de değer kaybı baskısına yol açabilir.

Yazıları 13'te

Omicron varyantı bir dönüm noktası

Pandemi bitirebilir de daha kötüye de götürebilir. Ortaya çıktığı tüm ülkelerde vakalar iki günde bir katlanıyor. Güney Afrika'dan gelen veriler, hastaneye yatış oranının yüzde 91, ölümlerin yüzde 66 daha az olduğunu gösteriyor. Ancak Delta'nın zirve noktasında günde ortalama 4 bin 400 vaka görülürken, rakam Omicron'da 20 binlerde. 10'da

Bulgaristan'da 5-11 yaş grubuna aşılamaya başlandı.

Çağın sorunu enflasyon

Görmüyoruz, hissetmiyoruz ama bütün kronik hastalıkların sebebi bu. Kalp, kanser, diyabet, Alzheimer, depresyon, otoimmün hastalıklar ve alerji... Hepsinde enflasyon etkili. Tetikleyicileri ise nişasta, şeker ve stres.

DR. MARK HYMAN 8-9'da

Gizemli ağrı: Fibromiyalji

DR. AYŞEGÜL ÇORUHLU 9'da

TÜPRAŞ'ın yeşil dönüşümü

Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşu TÜPRAŞ 2030'lu yıllara hazırlanıyor. Biyoyakıt, sıfır karbonlu elektrik ve yeşil hidrojen öne çıkan projeler. TÜPRAŞ Genel Müdürü İbrahim Yelmenoğlu "yeşil dönüşüm" stratejilerini OkSijen'e anlattı.

ELİF ERGU 12'de

Herkesin tersi hep mi kötü?

Bir ekonomide alınan kararlar herkesin aynı anda batmasına ya da çıkmasına yol açmaz. Servet ve para el değiştirir; kaybeden ağlar, kazanan sevinir. Sevinenlere diyecek sözüm yok. Ancak...

MEHMET Y. YILMAZ 2'de

Beklenmedik sonuçları olur

Özellikle finans krizlerinin tarihte hiç beklenmedik sonuçlar doğurduğunu biliyoruz. Bu yaşanan çığlığın da ekonomik ve siyasal neticeleri olacaktır.

ALİ YAYICIOĞLU 30'da

Yapay zeka savaşları

2021'de yapay zeka destekli silahlı hava ve kara araçları tartışmaları sık sık gündemdedi. Konuyu BM nezdine taşıyan ise Türkiye'nin Libya'daki operasyonu oldu.

SERDAR KUZULUOĞLU 34'de

Ve insanlık Güneş'e değdi

NASA'nın Parker Uzay Sondası Güneş'in korona tabakasının içinden geçti. Toplanan örnekler, Güneş'te süregelen ve detaylarına henüz hakim olmadığımız fiziksel çözülebilmesi adına çok önemli.

ÇAĞRI MERT BAKIRCI 26'da

Boric'in seçimi ikinci turda yüzde 56 ile kazanmasının ardından yüz binler sokaklara döküldü.

El Pueblo! Unidos

35 yaşındaki Katalan-Hırvat kökenli Gabriel Boric, Şili'nin yeni devlet başkanı. Genç başkan, Pinochet'in mirası ve Hitler hayranı olduğunu söyleyen, yani alçak olduğunu açıkça ifade eden Jose Antonio Kast'ı yenerek iktidara geldi.

ECE TEMELKURAN 20'de

FINANCIAL TIMES

Casus yazılımı Uganda yaktı

İsraili NSO'nun casus yazılımını satın alan Uganda Cumhurbaşkanı'nın oğlu, ABD'li diplomatların telefonunu hack'leyince şirketin foyası ortaya çıktı. ABD tarafından kara listeye alınan NSO'nun eli kolu bağlandı. 14'te

Altına hala ihtiyaç var mı?

Altın talebinin yüzde 60'ı merkez bankaları ve yatırımcılardan, üçte biri kuyumculardan geliyor. Bakır, nikel ve pillerde kullanılan madenler savunulabilir ama altının faydasız olduğu ithamı dikkate alınmalı. 15'te

'5G teknolojisi uçaklar için risk'

Boeing ve Airbus ortak bir mektup yazarak ABD hükümetini '5G teknolojisi' konusunda uyardı. Mektupta "5G uçakların çalışma yeteneğini olumsuz etkileyebilir" denildi. 19'da

9 772718 075113

MEHMET Y. YILMAZ

Herkes gider tersine biz giderken Mersin'e

A tasözünün böyle olmadığını biliyorum, hafızam ile ilgili endişeye kapılmayı istemem, rahat olun, arkanıza yaslanın lütfen.

Merkez Bankası'nın son faiz indirimini yaptığı gün internet sitelerinde bir haber daha vardı.

Meğerse o gün başka ülkelerin merkez bankaları da faiz ile ilgili kararlarını açıklamışlar, içlerinde faiz indiren bir tek bizim Merkez Bankası olmuş.

İyi oldu, kötü oldu tartışmasına girecek değilim.

Bu konuda benden daha ehil çok sayıda ekonomist konuştu, herkes kendi dersini o konuşmalardan çıkarmıştı; bir de benim bilgiçlik taslamama gerek yok diye düşünüyorum.

Zaten memleket iktisatçıları içinde bir tanesi var ki geri kalanların ne dediğinin bir anlamı olmuyor, o ne derse, o oluyor.

Bu nedenle yaşayan en büyük iktisatçının ülkemizde hüküm sürdüğünü de söyleyebiliriz; bakış açısına bağlı olarak tabii.

AZ ÇİĞNENEN YOL

Ancak bu durum memlekette sınırların gerilmesine de engel olmuyor tabii.

Robert Lee Frost ki toprağı bol olsun kendisi Amerikalı bir şairdir, vakit ile şunu yazmıştı:

"Ormanın içinde iki yol vardı. Ve ben daha az çığnemen yolu tercih ettim. Tüm değişikliği bu yarattı."

Bugün yaşamakta olduğumuz biraz da "az çığnemen" yolda karşımıza çıkmış gibi görünüyor.

Kimimiz bunun olumlu sonuçlarını yaşıyoruz, kimimiz ise karşımıza çıkaracağı yeni faturaları dehşet içinde bekliyoruz. Çünkü bir ekonomide,

alınan kararlar herkesin aynı anda batmasına ya da çıkmasına yol açmaz.

Servet ve para el değişir; kaybeden ağlar, kazanan sevinir.

Sevinenlere diyecek sözüm yok.

Ancak Robert Lee Frost'un şu sözünü de kulağımıza küpe yapalım, hepimize iyi gelecektir.

"Hayatta öğrendiğim her şeyi üç kelime ile özetleyebilirim: Hayat devam ediyor."

"Tersine gitmek" deyince aklıma ilginç hikayeler geliyor.

Mesela Herodot, zamanımızdan 25 yüzyıl önce (sizi yormayayım, MÖ 5. yüzyılda) Mısır'a gitmiş. Ülkeyi gezerken çok

şaşırdığını anlatıyor.

Mısırlılar, o günün dünyasında başka yerlerde yaşayan insanların tam tersi davranışlar gösteriyorlarmış.

Kadınlar ticaretle uğraşırken, erkekler evde oturup halı ya da kumaş dokuyorlarmış mesela.

Herodot'a göre daha da ilginç halı dokurken atkı atmaya başka ülkelerde yaşayan dokumacılar gibi üstten değil, aşağıdan başlıyorlarmış.

Kadınların ayakta, erkeklerin oturarak küçük çişlerini yapıyor olmalarına da ayrıca hayret etmiş.

Tabii bu terslikleri Mısırlıların pek işine yaramış gibi de görünmüyor.

O müthiş Antik Mısır medeniyetinin Roma karşısındaki aczinin ardından o bölgenin halkları gün yüzü görmeyi de görmedi desem yeridir.

Yedi bin yıllık bir medeniyetin mirasçısı olan bu ülkenin bağımsızlığını ancak 1922'de kazanmış olduğunu da hatırlatayım.

ÇİN İŞİ JAPON İŞİ

Öte yandan bazı şeyleri dünyanın tam tersine yapıyor olmanın mutlaka olumsuz sonuçlar doğurabileceğine ilişkin bir önyargıya da neden olmak istemem.

Toprağı bol olsun İngiliz profesör Basil Hall Chamberlain, Tokyo İmparatorluk Üniversitesi'nde uzun yıllar çalıştıktan sonra Things Japanese (Japon İşi) isimli bir kitap yazmış.

Bu kitabın ismini ilk öğrendiğimde aklıma çocukken tekrarladığımız bir tekerleme gelmişti: "Çin işi, Japon işi / Bunu yapan iki kişi / Biri erkek, biri dişi."

Chamberlain, Japon edebiyatında bir şiir türü olan Haiku'lar da yazmış.

Belki hatırlarsınız, bizim şair başbakanımız rahmetli Bülent Ecevit de bir dönem Haiku'lar yazmıştı.

Bu Ecevit'ten bir Haiku örneği:

"Bahar ne acayip ne acayip sorular
insanın başına yığmada
bahar çiçekleri açmışsa hangi eller
sular onları şimdi
Hiroşima'da"

Ben edebiyat eleştirmeni sayılmam ama Ecevit'in yazdığı Haiku'ların çok iyi olmadığını duymuşluğum var.

Lafı uzattım yine, Chamberlain'e döneyim; bu kitabın bir tür ansiklopedik sözlük gibi yazmış.

Bu sözlükteki maddelerden biri "Tersine Dünya" başlığını taşıyor. Nedenini şöyle açıklamış:

"Japonlar, birçok şeyi Avrupalıların doğal ve münasip bulduklarının tam tersi şekilde yapıyorlar; benim davranışlarım da Japonlara aykırı geliyor."

Bunlara örnek verirken Japonların sağdan sola doğru yazdıklarına dikkat çekiyor ki bildiğiniz gibi Arapça da aynı şekilde yazılıyor.

Mektup zarfının üzerinin yazılışı Avrupalılardan farklı: Önce şehir ismi yazılıyor. Sonra sokak ve kapı numarası. En son olarak da alıcının adı, soyadı.

Japon testeresi iterek değil, çekerek çalışır. Geleneksel testere bizde de önce ileriye doğru itilir, sonra geri çekilir. Japon marangozlar bunu ters yapıyorlar önce geri çekiyorlar, sonra itiyorlar.

Planyanın kullanılışı da bizimkinin tam tersi. Japon marangozlar planyayı önce kendilerine doğru çekiyorlar, bizimkiler gibi itmiyorlar.

Japon çömlekçiler aleti sol ayaklarıyla saat yönünde döndürüyorlar. Avrupalı ya da Çinli çömlekçiler aleti sağ ayaklarıyla saat yönünün tersine döndürüyor.

JAPONCA 'UÇI'

Japonlar bu özellikleriyle Asya'dan da ayrılıyorlar.

Sınır çizgisi, bir anlamda Japon Denizi'nden (Korelilere göre Kore Denizi ya da Doğu Denizi) geçiyor.

Japon terziler iğneyi ipliğe geçirmezler. Biz iğneyi sabit tutup, ipliği deliğinden geçiririz, Japonlar ipliği sabit tutup, iğneyi hareket ettirerek aynı işi yaparlar.

Bizim terziler iğneyi, kumaşa saplarlar, Japon terziler kumaşı iğneye bastırırlar.

Biz kıztacağımız şeyleri yağın içine atarız, onlar yağın içinden "çıkarırlar".

Claude Levi - Strauss şöyle yazıyor:

"Japon düşüncesi özneyi bizim gibi bir neden haline getirmek yerine, onu daha ziyade bir sonuç olarak görür. Batı'daki özne düşüncesi merkezkaçtır; merkezci olan Japon düşüncesi ise özneyi yolun sonuna koyar. Zihinsel tavırlar arasındaki bu farklılık, alet kullanımındaki zıt biçimlerde kendini gösteren farklılığın aynıdır. Zanaatkarın daima kendine doğru ifade ettiği hareketler gibi, Japon toplumu da benlik bilincini bir varış noktası haline getirir. Gitgide daralan toplumsal ve mesleki grupların iç içe geçmesinin sonucudur. Batılı bireyin özerklik yargısına, Japonya "uçi" kelimesiyle ifade edilen, bireyin sürekli olarak kendini ait olduğu grup ya da gruplara göre tanımlama ihtiyacıyla karşılık verir; "uçi" ev anlamına geldiği gibi, evde de "en iç oda" anlamına gelir." (Claude Levi - Strauss. Hepimiz Yamayız. Çeviren: Haldun Bayrı. Metis Yayınları.)

DIŞSAL KATILIK

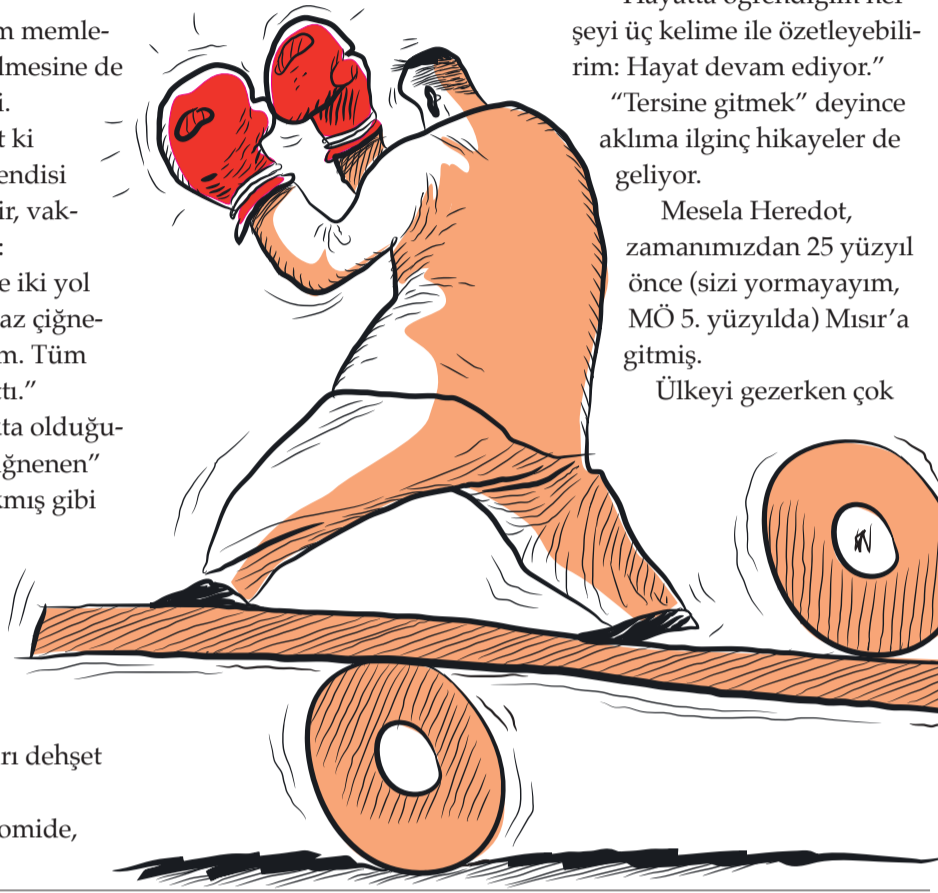
Levi - Strauss, Japonların 19 ve 20'nci yüzyıl boyunca gelen felaketlere rağmen yeniden ayağa kalkabilmiş olmalarını bu "dışsal katılığa" bağlıyor.

"Tek karar verici büyük iktisatçının" ülkeyi dev bir "iktisat laboratuvarına" çevirmesi sırasında ortaya çıkan "Çin modeli mi olsun, Kore gibi mi ilerleyelim" tartışmalarını izlerken bu eski kitapta okuduğum Japonya hikayesini hatırladım.

Aslına bakarsanız, benzeri bir hikayemiz bizim de vardı.

Burjuvazisi, girişimcisi olmayan, sermaye birikimi eksiyeye düşmüş ve çok uzun bir savaştan (1912 Balkan Savaşı ile başlayıp, 1922'de İzmir'in kurtarılmasıyla son bulan) çıkmış, neredeyse tamamen yıkılmış bir ülkenin kendine özgü hikayesi.

İlle de bir "Türk Ekonomi Modeli" aranıyorsa, o günleri de hatırlamakta yarar var. •

İyi ki Emekliliğimi düşünen biri var

AgeSA'nın geniş fon çeşitliliği ve herkese uygun fon danışmanlığı seçenekleri ile birikimlerinize bugünden yön verin.

AgeSA ile emekliliğinizde "keşke" yerine "iyi ki" deyin.

444 11 11
agesa.com.tr

AGE SA
Hayat ve Emeklilik

Dikkat! Sahte içkiyle gerçeği arasında fark yok

Yılbaşı öncesi yine sahte içki rüzgarı esiyor. Polisin baskınları faydasız, can kayıplarına her gün yenileri ekleniyor. Önlem alınsa da sahteciler aşmanın bir yolunu buluyor. Kimyager değilseniz sahteyi orijinalinden ayırmanız neredeyse imkansız

YUSUF AKCAKAYA
yusuf@gazeteoksijen.com

Sadece iki hafta içinde çok sayıda kentte 61 kişi sahte içki yüzünden hayatını kaybetti. Son bir yıldaki can kayıplarının sayısı 100'ü aştı. Yasa dışı imalathanelerde üretilen sahte içki bazen taklit bazen de orijinal etiketle, çoğu zaman ise pet şişelerde piyasaya arz ediliyor. En çok rakı, az da olsa votkanın da sahtesinin yapıldığı piyasada, içkinin türüne göre kullanılan malzeme değişiyor. Şişeler ya sokaktan toplanıyor ya da toplayıcılardan satın alınıyor. İçkiye aromasını veren ürünlere internete herkes ulaşabiliyor. Bilyeli şişelere enjektörlerle dolmuş yapıyor ve bir şişenin doldurulması yaklaşık 3 saat sürse de sahteciler azimle çalışıyor. Bandrolün bile sahtesi üretiliyor, sonuçta ortaya bu vahim tablo çıkıyor.

Kolay ve ucuz

Mevzuata göre alkollü içki yapımında yasal olarak kullanılabilen etil alkol, sadece içki üreticilerine satılabiliyor. Sokaktaki vatandaşın ulaşması imkansız. Bu durumda boya inceltici, teksir makine sıvısı, antifriz, cam temizleyici gibi maddelerin üretiminde kullanılan metil alkol tek alternatif olarak kalıyor. Ancak metil alkol ölümlere ve "daha şanslı" olanlar için organ kaybına yol açıyor. Metil alkole erişmek ise çok kolay. TMMOB Kimya Mühendisleri Odası Genel Başkanı Dr. Ali Uğurlu durumu şöyle açıklıyor: "1 Ekim 2020 tarihinden itibaren etil alkolün satışı yasaklandı; ne

marketler ne de başka bir yerden bu alkol alınmıyor. Ancak devlet hijyen ve temizlik maksatlı kullanım için 'denatüre' etme yöntemine gitti. Böylece etil acılaştırılarak içilmekten uzak tutuluyor ve bunun satışı da internete yapıyor. Rakı yapımında kullanılan anason yağının miktarı artırılarak acılaştırma hafifletiliyor, sahteciler engeli böyle aşıyor. Etil alkolün litresi yaklaşık 80 lira iken metil alkolün fiyatı 20 lira civarında. İkişinin arasındaki fark sadece laboratuvarla anlaşılabilir."

Otellere dikkat!

Tekel Bayileri Platformu Başkanı Özgür Aybaş'ın aktardığına göre sahte içkinin satış fiyatı, orijinalin üçtüsü birine kadar iniyor. Market ve tekellerden 180 TL'ye alınabilen rakının sahtesi 70-80 TL'ye satılıyor.

Peki sahte ürünler, orijinal diye satılıyor mu? Aybaş şöyle diyor: "Çok ağır yaptırımları var. Ancak yine de oluyor mu, oluyor tabii, özellikle taşradakiler dikkatli olmalı. Votka, rakı ve viskide bu risk daha yüksek, çünkü pahalılar; birada ise maliyeti zor kurtarıldığından çok az rastlanıyor. Tekeller olarak biz birkaç kasa içki alıyoruz, sahte üreticilerden büyük paralar kazanamayacakları için daha çok mekanlara ve otellere yöneliyorlar. Bu üretim ve tüketimin önüne geçilmesi için tek yol içkideki ÖTV oranının düşürülmesi. Çünkü Lacoskimya Mühendisleri Odası Genel Başkanı Dr. Ali Uğurlu durumu şöyle açıklıyor: "1 Ekim 2020 tarihinden itibaren etil alkolün satışı yasaklandı; ne

Ali Uğurlu

Özgür Aybaş

180 LİRALIK RAKININ 103 TL'Sİ ÖTV 27.5 TL'Sİ KDV

cevabı yok. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın çıkardığı BÜİS isimli uygulama, sigara ve alkollü içkilerin kaçak olup olmadıklarını üzerindeki bandrolü okutarak algılayabiliyor.

Bandrol yetmiyor

Özgür Aybaş, bu bandrolle içkinin hangi tarihte, nerede, kim tarafından üretildiğinin anlaşılacağını ve eğer ruhsatlı üretim ise yeşil bir işaret çıktığını söylüyor. Ancak emniyet birimleri tarafından yapılan operasyonlarda bu bandrollerin

Körlük, sahte içkinin nispeten hafif etkilerinden...

de taklitlerinin üretildiği tespit edildi. Hatta bu operasyonlarda orijinal bandroller bile yakalandı. Kısaca kesin çözüm değil. Sahte içkilere karşı bazı üreticiler kendi önlemlerini aldı. Birçoğu içki şişelerinin uç kısmına renkli bantlar takıyor. Her firma başka bir renk kullanıyor. Ancak bu uygulama tamamen üreticilerin inisiyatifinde ve daha bu önlemin aşılması için bir yöntem bulunamadı. Alkollü içkilere yönelik reklam yasağından dolayı firmalar bu uygulamalarını geniş kitlelere anlatamıyor.

Şimdi Tarım ve Orman Bakanlığı Tütün ve Alkol Dairesi Başkanlığı'nun paylaştığı

verilere bakalım... 2020 yılında iç piyasaya 1 milyar 10 milyon 798 bin litre alkol sağlandı. Bunun 874 milyon 210 binini bira, 68 milyon 68 binini şarap, 13 milyon 622 binini viski, 11 milyon 724 binini votka, 30 milyon 379 binini rakı, kalan yaklaşık 2 milyon litre ise diğer içkiler oluşturuyor.

5 yılda üçe katlandı

Yine aynı verilere göre Türkiye'de 2015 yılında üretilen yasal rakı 52 milyon 102 bin litre iken 2020'de 40 milyon 536 bine düştü. Aradaki yaklaşık 12 milyon litrelik kayıpta ise üç ihtimal

öne çıkıyor: İçkiyi bırakanlar, fiyatlar yüzünden sahteye yönelenler, rakıyı bırakıp başka içkilere geçenler.

Peki neden insanlar riskini bilmesine rağmen sahte içki alıyor? Aslında bunun tek nedeni var, fiyatı. Rakıdan yüzde 18 KDV, yüzde 57 ÖTV kesiliyor, satış bedeli ise geriye kalan yüzde 25. Yani 180 TL'ye satılan bir rakının 103 TL'si ÖTV, 27.50 TL'si KDV'den oluşurken ürünün bedeli yalnızca 49.50 TL'de kalıyor. Devlet sadece rakıdan 2015 yılında 113 milyon TL ÖTV geliri elde etti. 2020'de rakam 279 milyon TL'ye çıktı. •

borusanotomotivpremium.com
0 8 5 0 2 5 2 4 4 4 4

Bedeni maceracı ruhu elektrikli.

Yeni BMW iX3.

Uzun dönem kiralama seçenekleriyle Yeni BMW iX3'ü keşfedebilir, ücretsiz taşınabilir şarj ünitesiyle macera dolu deneyimler yaşayabilirsiniz. Üstelik kiralama süresince 1 ay boyunca benzinli otomobil kullanım hakkına sahip olursunuz.

Detaylı bilgi almak için web sitemizi ziyaret edebilir, 0850 252 44 44 numaralı Borusan Otomotiv Premium İletişim Merkezimizle görüşebilirsiniz.

Borusan Otomotiv Premium

Kampanya 01.12.2021-31.12.2021 tarihleri arasında, 12-24 aylık süre ile kiralanan Yeni BMW iX3 marka sıfır otomobilleri kapsamaktadır. Borusan Otomotiv Premium'dan sıfır km Yeni BMW iX3 bir otomobili 12-24 ay arası kiralayan müşterilere taşınabilir şarj ünitesi ücretsiz olarak sağlanacak. Ayrıca kiralama süresi içinde ve yılda bir kez, 1 ay ile sınırlı olmak üzere stoklarda bulunan benzinli bir otomobili ücretsiz tahsis edilecektir. Kiralama sözleşmesi imzalanacak müşterilerden güvence istenebilecek ve ilgili araç kiralama sözleşmesi esaslarına göre hareket edilecektir. Borusan Otomotiv Premium'un kiralama yapmayı uygun bulmama veya kiralama talebini reddetme hakkı saklıdır. Şarj sisteminin kurulumu için gereken ek işlem maliyeti ile harcanan elektrik maliyeti müşteriye aittir. Benzinli otomobil tahsis için, kiralama konusu Yeni BMW iX3 otomobilin tahsis süresince Borusan Otomotiv Premium'a fiilen teslim edilmesi ve araç kullanımına ilişkin tahsis sözleşmesinin ayrıca imzalanması gerekmektedir. Tahsis süresince de kira bedeli ödenir ve tahsis süresi bölünemez. Borusan Otomotiv Premium, her zaman için uygulamanın kapsamını değiştirebilir ve/veya bu uygulamayı kısmen veya tamamen sonlandırabilir. Görselde kullanılan otomobil örnek olarak kullanılmakta olup, fiilen kiralanan otomobiller renk ve donanım farklılığı gösterebilir.

Kurban olmamak için nelere dikkat etmeli?

Korunmanın kesin bir yöntemi yok ama öncelikle içki satın alırken bandrolünü BÜİS sisteminden kontrol edebilirsiniz. Şişeyi açmadan önce de bandrolün sağlam olup olmadığına dikkat edilmeli.

Bazı markaların uyguladığı şişenin ucundaki bant da bir diğer emniyet sistemi. Eğer restorana gidiyorsanız şişeyi masaya istemeniz ve güvenilri bir işletmeye gittiğinizden emin olmanız gerekiyor.

Belirtiler 12 saat sonra görülmeye başlıyor

Türk Tabipleri Birliği Halk Sağlığı Kolu Başkanı Dr. Nasır Nesanır metil alkolün ölümcül olduğunu, belirtilerinin ise 12-24 saat arasında ortaya çıktığını söylüyor: "Baş ağrısı, baş dönmesi, bulantı ve gör-

me sorunları baş gösteriyor. Bu belirtileri gördüğünüzde yapmanız gereken tek şey hastaneye gitmek, başka bir yolu yok. Aksi takdirde kalıcı körlük yaşayabilir hatta canınızdan olabilirsiniz."

Podyumda edebiyat

Dior modaevinin erkek koleksiyonları kreatif direktörü Kim Jones, gençliğin yarattığı kültürel, siyasi ve sosyal değişikliklerin modaya direkt yansıdığı dönemleri, Amerikalı yazar Jack Kerouac ve Beat kuşağı yazarlarından aldığı ilhamı Londra'daki defilesinde sergiledi

ECE SÜKAN

Modanın sanatla buluşması, tasarımcıların yaratıcı direktörüklerini üstlendikleri köklü modaevlerine disiplinlerarası boyutlar katmaları moda tarihi boyunca gözlemlenen birlikteliklerden olmuştur. Tasarımcılar kendi yaratım süreçlerindeki ilhamlarını koleksiyonlarına yansıtırken, tarihi modaevlerinin kültürlerine ışık tutuyor ve müşterileri için de katma değer sağlayan diyaloglar yaratmış oluyorlar. Dior modaevinin erkek koleksiyonlarının kreatif direktörü Kim Jones da moda tasarım kültürüne kavramsal yaklaşan, tasarım felsefesi olarak da multi-disipliner perspektiften

beslenen bir tasarımcı. Geçtiğimiz hafta British Fashion Awards'da en iyi tasarımcı ödülünü alan Jones, en son kendi şehri olan Londra'da, Central Saint Martins'den mezun olduktan sonra 2003 yılında bir defile yapmıştı. Sonraki yıllar Paris arenasında boy gösteren Jones, Dior pre-fall 2022 şovu için memleketine dönüyor, Kensington Olympia Exhibition Center'a Amerikan özgürlük ruhunu, gençlik kültürünün isyankar enerjisini ve İngilizlerin sıra dışı moda ustalığını taşıyor. Renk ve optimizmin hakim olduğu koleksiyon, Dior arşivlerinden, 1950'ler Amerikan özgürlük ruhu, vintage Jack Kerouac kitap kapakları, yaratıcı ve başına buyruk 'Beat kuşağı'ndan referanslar alıyor. İkonik yazar Jack Ke-

rouac'ın bir Beat kuşağı romanı olan ve 1957 yılında üç haftada, 36 metre uzunluğundaki bir rulo kağıda yazdığı 'Yolda'dan ilham alan Jones, podyumda bu eserin dev bir replikası önünde, fonda Robert Pattinson romanı seslendirirken defilesini gerçekleştiriyor. Koleksiyon, Kerouac'ın 2.Dünya Savaşı sonrası Amerika'da çıktığı road-trip ve Beat yazarlarının seyahat ederken çabasıca toparladıkları bavullarından çıkan, özgürce karışan stilleri merkeze alıyor. Ceketlerin altına teknik-nylon şortlar, vintage yıkama denimler, ipek fularlar, tüvitler, örmeler, Kerouac'ın ilk edisyon kitap kapaklarından oluşan soyut fotoğraf baskıları ve sportif silüetler koleksiyonu oluşturuyor.

Jones, son yıllarda nadir kitaplar ve baskılardan edisyonlardan

oluşan, Kerouac'ın da çokça yer aldığı bir koleksiyon içeren muazzam bir kütüphane oluşturmaktadır. Jones için Kerouac'ın yazdığı dönemlerde, Christian Dior'un da bizzat modaevinin başında olması, 'New Look' silüeti ile devrim yapması, Beat kuşağının isyankar ruhu-

nun Paris Left Bank'e ilham olması ve daha sonra da Yves Saint Laurent'ın Dior'a geçmesini ateşlemesi, bu Amerikalı bohem prensi 'Fransız bir couture modaevi'ne referans olarak bağlıyor. Referanslar arasındaki bağlantıyı kurmak Jones için zor değil. Dönemler, insanlar ve mekanlar arasındaki noktaları birleştirmek tıpkı Karl Lagerfeld ve son dönemde de Virgil Abloh gibi, Jones'un da güçlü özelliklerinden biri. Jones'un kü-

ratöryel koleksiyonlarındaki referanslarının ortak noktası da sistem dışı, kült ve konformist olmayan figürleri seçmesi oluyor. Daha önce Virginia Woolf, Leigh Bowery gibi isimlerden ilham alan Jones, edebiyat ve kültürel figürlere olan obsesyonu ile koleksiyonlar yaratmayı tercih ediyor. Defileye eşlik eden sergide ise Kerouac'ın annesinden para istediği el yazısı mektuplarından, 'Yolda'nun ilk edisyonuna, Beat yazarlarından Neal Cassidy'nin California mahkeme celbine kadar birçok dönem arşivi de yer alıyor.

Jones bir tasarımcı olarak, gençliğinde San Francisco'daki 'The Beat Museum' ziyaretinden sonra Kerouac kitaplarını toplamaya başlamasından ilhamla kendi tasarım sürecini de hikayeleştirerek sergilemeyi önemsiyor. Günümüzde gençliğin de artık dijitalden ve Google'dan bilgi almaktan sıkıldığını, araştırma süreçlerinin detaylarını görmek ve basılı işleri hissederek özümsemek istediklerinin altını çiziyor, buna da bir katkısının olmasını istiyor. •

THE ICON
50
FOR 50 YEARS

Generation Vilebrequin

VILEBREQUIN

Founded in St-Tropez in 1971

İSTANBUL AIRPORT
AKMERKEZ - İSTİNYEPARK - ZORLU, İSTANBUL
YALIKAVAK MARINA - MANDARIN ORIENTAL, BODRUM
BEACH OF MOMO, ÇEŞME
LAND OF LEGENDS, ANTALYA
WWW.VILEBREQUIN.COM.TR

Moğolistan'ın kaşmir keçileri isim isim Loro Piana etiketinde

İtalyan lüks giyim markası Loro Piana, müşterilerinin yavru keçilerin yününden üretilen kaşmir kazaklarının çiftlikte başlayan yolculuğunu mağaza aşamasına kadar takip edebilecekleri bir uygulama başlattı.

New York Times'in baş moda editörü Vanessa Friedman, bu sıra dışı müşteri ilişkileri konusunda bir makale yazarak, günümüzün karmaşıklaşan tedarik zinciri içerisinde pek çok büyük şirketin ham maddelerinin nereden geldiğini tam olarak bilemediğine dikkat çekti. 2013 yılında Moët Hennessy Louis Vuitton tarafından 2.6 milyar dolara satın alınan Loro Piana, etiketlerinde "bu triko yılın x zamanında x bölgesinden gelen x numaralı balyadan geliyor" bilgisine yer veriyor. Bu sayede müşteriler isterlerse ürünün hangi keçi sürüsünden geldiğini dahi takip edebiliyor. Keçinin sürüdeki yeri de belli.

Friedman'a göre Loro Piana sürdürülebilirlik konusunun çok tartışıldığı bir çağda bu süreçlerin lüks sek-

töründe giderek önem kazana- çağına inandığını söylüyor.

Kaşmir için yün toplama işi Moğolistan'da ve Çin'in İç Moğolistan bölgesinde ilkbaharla beraber başlıyor. Buralardaki birçok çoban nesillerdir Loro Piana ile çalışıyor. Kaşmir için uygun yünler yılda sadece bir kez alınır.

Kaşmir keçilerinin iki tüy tabakası var. Eylül ve ekim aylarında büyümeye başlayan ikinci tabaka mayısta yün için kesiliyor. Bu da normalde düşecek bir tabaka olduğundan hayvanlara bir zarar vermediğine inanılıyor.

Buradan İtalya'ya gelen yünün işlenip ürün haline getirilmesi 18 ila 24 ay sürüyor.

Bu aşamada üçüncü bir şirket tedarik zincirine dahil olarak hayvanların ve çalışanların insanlarını koşullarını denetliyor.

Geçtiğimiz ekim ayının sonunda görevini Damien Bertrand'a bırakan eski Loro Piana CEO'su Fabio d'Angelantonio, "mutlu keçilerin yünlerinin stres yaşayan keçilere oranla daha kaliteli olduğunu" söylüyor.

Dünya kaşmir üretiminin üçte birini Moğolistan sağlıyor. •

Moğolistan'daki kaşmir keçilerinin yünü yılda bir kez alınır.

+

App Store'dan
İndirin

Google Play
'DEN ALIN

AppGallery
ile KEŞFEDİN

YENİ YILDA
yeni
ben
başlasın

BOYNER

BOYNER.COM.TR

CARDFINANS
MAĞAZALARA ÖZEL

VADE FARKSIZ
6 TAKSİT

maximum
MAĞAZALARA VE ONLINE'A ÖZEL

+

Geçmişin kapılarını aralamıyor

13.5 milyar yıl geriye gidip evrenin ilk yıldızlarını, galaksilerini görmek istemez miydiniz? Peki ya dünya dışı gezegenleri tespit etmeye hiç bu kadar yakın olmamıştık desek? Heyecan verici değil mi?

Tüm bunları gerçek kılacak James Webb Teleskobu yeni bir erteleme olmazsa yarın Fransız Guyanası'ndan fırlatılacak. Teleskop uzay ve astronomiyle ilgili yepyeni pencereler açacak

UĞUR KOÇBAŞ

Bir yıldızın dünyaya ışık yılı kadar uzaklığı neyse biz gökyüzünde onun o kadar yıl önceki halini görüyoruz. Güneş'ten sonra bize en yakın yıldız olan Proxima Centauri, 40 trilyon kilometre uzakta. Işık, 9.5 trilyon kilometreyi 1 yılda kat ediyor. Buna da ışık hızı deniyor. Yani 40 trilyon kilometre ötedeki bir yıldızın görüntüsü bize 4.2 yıl içinde ulaşabildiği için biz Proxima yıldızının 4.2 yıl önceki halini görüyoruz. Oysaki bu sadece çıplak gözle gördüğümüz kadarı. Uzay teleskopları bize çok daha ötesini görme fırsatını sunuyor. Az önceki denkleme göre mesafe uzadıkça o kadar geçmiş görmeye imkanımız oluyor.

Hubble'dan 100 kat güçlü

1990'dan beri uzaydaki gözümüz kulağımız olan Hubble teleskobu, evrenin başlangıç noktası olan Big Bang patlamasından 400 milyon yıl sonrasına ait görüntüleri bize ulaştırıyordu. Yani Hubble'ın en uzakta tespit ettiği ışığın yaşı 13.3 milyar yıldır. Şimdi sıkı durun. Çünkü artık her şeyin başlangıcına bir adım daha yaklaşıyoruz. Çünkü evrendeki yeni rehberimiz James Webb teleskobu bizi Big Bang'den 250 milyon yıl sonrasına yani 13.5 milyar yıl öncesine geri götürebilecek. Hem de görülmemiş bir kalitede uzayın derinliklerini fotoğraflayabileceğiz. Siz bu satırları okuduğunuzda fırlatılmış olacak James Webb, Hubble'dan 100 kat daha güçlü ve evrenle ilgili tüm bildiklerimizi değiştirecek. NASA'nın, Avrupa Uzay Ajansı ve Kanada ile ortak

Kızılötesi uzay teleskobu, NASA öncülüğünde 15 ülke, Avrupa Uzay Ajansı ve Kanada Uzay Ajansı'nın ortak projesi. Bugüne kadar 10 milyar dolar harcanan teleskop, adını eski NASA yöneticisi James Webb'den alıyor.

geliştirdiği 10 milyar dolarlık teleskobu şimdi yaklaşık 1.6 milyon kilometre yol kat edecek. Ardından astronomide altın bir çağın başlangıcının simgesi olacak. İnsanoğlu hiç görmediği derinlikleri görme fırsatını elde edecek. İlk kez, Big Bang'den sonra oluşan ilk yıldızları ve galaksileri görebileceğiz. İlk kez, bizim güneşimiz dışındaki yıldızların etrafında dönen diğer gezegenleri çok daha detaylı inceleme şansımız olacak. Kim bilir belki de bu dünya dışı gezegenlerde yaşam izleri

bulacağız. Yani heyecanlı olmak için o kadar çok sebebi-miz var ki...

Hayallerin ötesi...

Hubble 30 yılda bize neler öğretmedi ki... Evrenin derinliklerinden dudak uçuklatan görüntüler göndermenin yanı sıra bir yıldız patladığında neler olduğunu, kara deliklerin sırlarını, evrenin muhtemel sınırlarını hep Hubble sayesinde öğrendik. Daha da önemlisi, evrenin artan bir hızda genişlediğini de, evrenin yaşını da Hubble bize öğretti. Şimdi yeniden düşünün... Cep telefonu ve internetin daha bebek adımları attığı 1990'ların teknolojiyle üretilen bir teleskop bize bu büyük hazinayı sunarken 2021'in mucizesi James Webb bize neler anlatacak kim bilir...

Teleskop, insanoğlunun Ay'a ilk kez ayak bastığı yüzyılda NASA'nın başın-

da bulunan James Webb'in adını taşıyor. Hubble bir otobüs boyutundaydı. Webb ise bir tenis kortu kadar büyük. NASA ilk kez bu kadar büyük bir teleskobu uzaya gönderme girişiminde bulunuyor. 1995 yılında bilim insanları Hubble'ı bir toplu iğne başı büyüklüğündeki bir ışık huzmesine yöneltti. Amaç bu minimminnacık noktadan Hubble'ın ne kadar bilgi toplayabileceğini test etmektir. Şimdi sıkı durun... Hubble bu minik noktadan binlerce galaksinin varlığını tespit etti. Bu deney sayesinde evrendeki galaksi sayısının ortalama hesabını yapabileme fırsatı bulduk. Hem de o çekilen görüntü milyarlarca yıl önceki galaksilere ait görüntüydü. Yani Hubble, milyarlarca yıl öncesinden bir fotoğrafa bakabilmemizi sağladı. Webb'in yapabileceklerini anlamak için bundan daha iyi bir örnek olabilir mi? •

2 MİLYON YIL

En kısa ömürlü yıldız yaklaşık 2 milyon yıl yaşıyor. Ama bu tür yıldızların sayısı çok az. Her yıldızdan sadece 10 binde biri bu kadar kısa ömre sahip. Evrendeki yıldızların yarısının ömrü 100 milyar yıldan fazla.

13.7

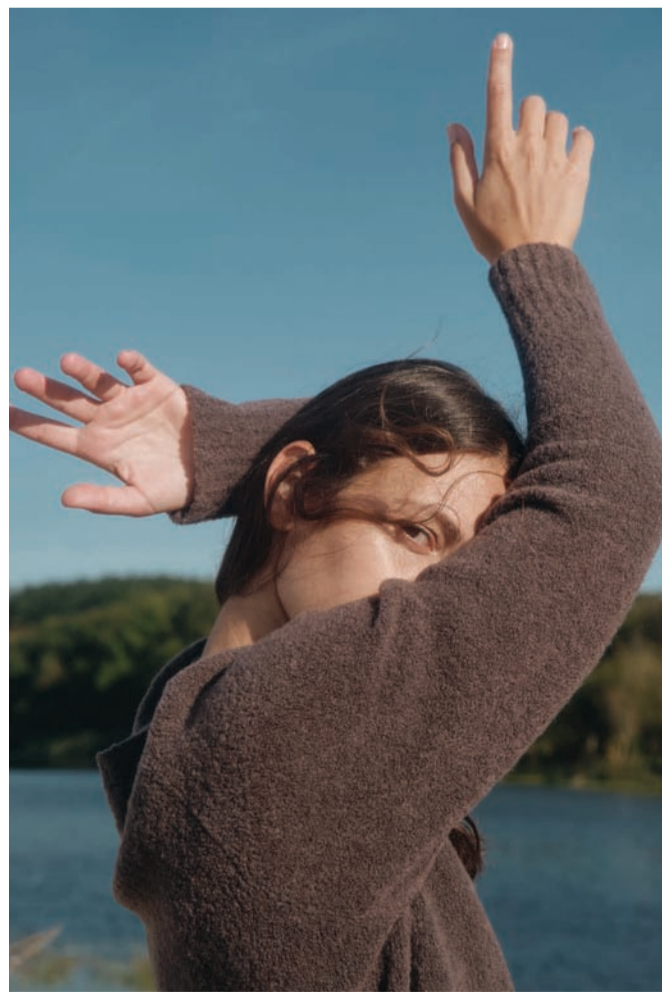
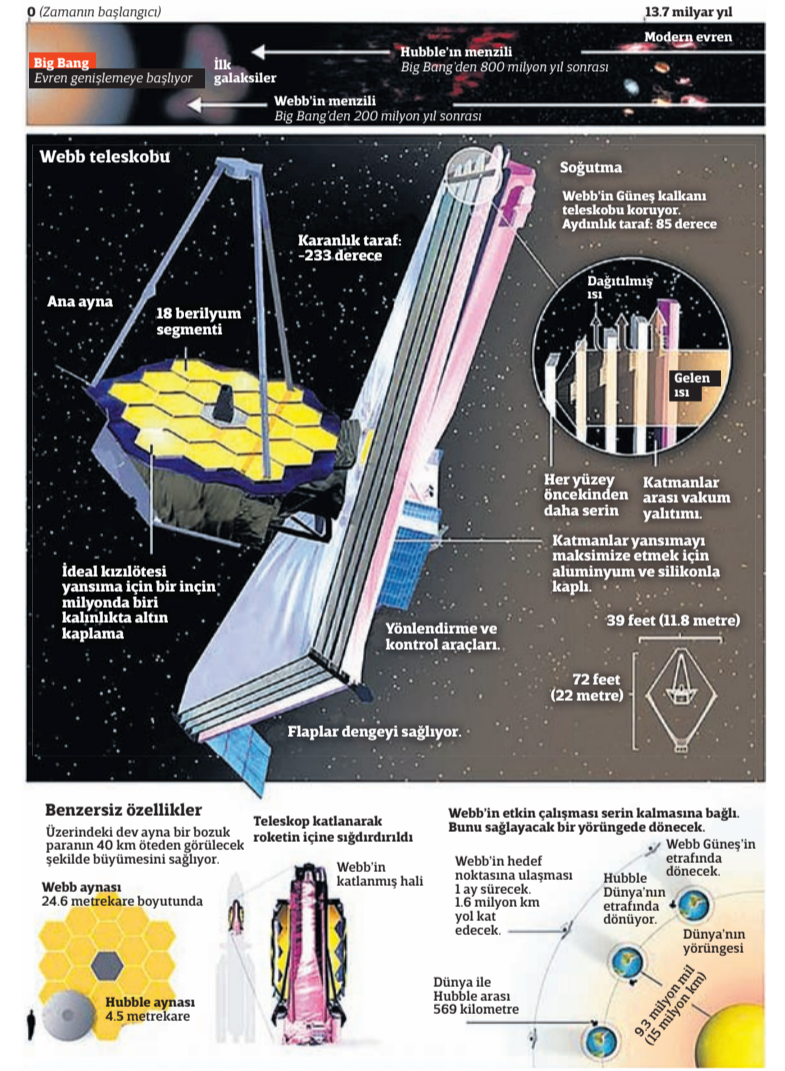
Big Bang'ın yaklaşık 13.7 milyar yıl önce gerçekleştiği hesaplanıyor. Yani evrenin yaşı 13 milyarın üzerinde.

11 yıl gecikti bütçesi 10 kat arttı

James Webb teleskobu aslında 2010 yılında uzaya gönderilecekti. Maliyetinin de 1 milyar dolar olacağı düşünülüyordu. Ancak yıllar geçtikçe bu hayalin çok daha pahalıya mal olacağı anlaşıldı. 10 milyar dolarlık son bütçeyle fırlatma tarihi de 11 yıl ertelenmiş oldu.

Güneş'in yörüngesinde dönecek

Hubble Teleskobu, 1990'dan beri Dünya yörüngesinde dönüyor. James Webb ise Hubble'ın aksine Dünya'dan 1.6 milyon kilometre uzakta Güneş'in yörüngesinde dönecek.

tru.
Perfect Basics

BEBEK • SUADIYE
TRUPROJECT.NET

Turistik merkez Fatih taksi çilesinde birinci

1 Ocak-1 Aralık arasında taksilerle ilgili 142 bin 753 şikayet geldi. En dertli ilçe Fatih, vatandaşı en fazla çileden çıkaran konu ise sürücülerin güzergah ve yolcu seçmesi

Covid-19 salgınında en fazla şikayet edilen konuların başında 'sarı taksiler' yer aldı. Özellikle İstanbul'da bu sorun çözülmez hale geldi. Resmi verilere göre mega kentte 17 bin 395 adet kayıtlı taksi bulunmasına rağmen İstanbulluların karşısına uygun araç çıkmadı.

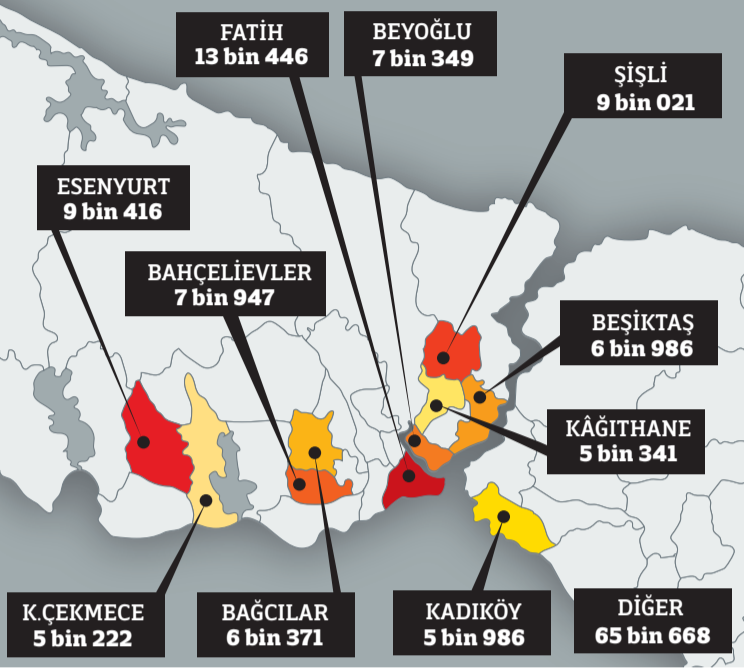
Salgında toplu taşımaya yerine taksilere olan rağbetin artması, yeni havalimanına metro ulaşımının olmaması, yükselen döviz kuru yüzünden turistlerin taksiciler tarafından tercih edilmesi, sıkışık trafik, taksilerin yetersizliği İstanbulluların yaşadığı sıkıntının temelini oluşturdu. Hal böyle olunca da taksiler için yapılan şikayetlerde patlama yaşandı. Şikayet edilen makam da İstanbul Büyükşehir Belediyesi oldu.

Zirve ekim ve kasımda

İBB verilerine göre 1 Ocak - 1 Aralık 2021 tarihleri arasında Beyaz Masa'ya taksilerle ilgili toplam 142 bin 753 şikayet iletildi. Bir başka ifadeyle İstanbul'da hizmet veren taksi başına düşen şikayet sayısı 8'i geçti.

Gelen şikayetlere göre, kısıtlamaların etkin şekilde uygulandığı ocak, şubat ve mart aylarında günlük şika-

En fazla şikayet gelen 10 ilçe

yet sayısı ortalama 250 oldu. Nisan, mayıs ve haziran aylarında bu rakam 350'ye çıktı. Zirveye ise 650 ile ekim ile kasım aylarında ulaşıldı. Gelen şikayetler içinde turistlerin tercih edilmesi ya

da uzun yoldan götürmek şeklinde ifade edilen 'yol ve yolcu seçme' en fazla şikayet edilen konu oldu. İkinci sırada kaba davranma, üçüncü sırada ise trafik kuralı ihlali yer aldı.

İBB'ye ulaşan şikayetler taksi sayısına oranlandığında araç başına 8 ihbar düşüyor

Avrupa yakası ağırlıklı

Yapılan şikayetler ilçelere göre de kategorize edildi. Bu çalışma sonucunda Ayasofya, Topkapı Sarayı, Kapalıçarşı gibi tarihi ve turistik mekanlara ev sahipliği yapan Fatih 13 bin 446 şikayet ile açık ara birinci geldi. Onu izleyen ise 9 bin 416 ile Esenyurt oldu. Şişli ise 9 bin 21 ile üçüncü sırada yer aldı. 100 şikayet barajının altında kalan ise 4 ilçe kaldı: Silivri (96), Çatalca (49), Şile (51) ve Adalar (12).

38 ilçede şikayet listesinin başında yol ve yolcu seçme yer aldı. Sadece Şile'de en fazla şikayet edilen konu trafik kuralı ihlali olarak ortaya çıktı. İkinci şikayet konusuna gelince 24 ilçede taksicilerin yolcularına kaba davranması dikkat çekti. Üçüncü sırada ise kısa mesafede yolcu almaya rastlandı.

Bilim ölümü yenebilir mi?

Yaşlanmayı durdurmak, ölümü engellemek belki de yüzyıllardır insanoğlunun en büyük hayali... Poplar Mechanics dergisi işte bu hayali kapak konusu yaptı

Orta Çağ'da ortalama ömür 30 yılı. II. Dünya Savaşı sonrasında insanlar 50'li yaşlarını görmeye başladı. TÜİK verilerine göre Türkiye'de ortalama yaşam süresi 78,6 yıl. Ancak birçok ülkede bugün 90-100'lü yaşlardan bahsedebiliyoruz. Bunun ötesi olamaz mı? Poplar Mechanics dergisi son sayısında bu soruya aranan cevapları kapak konusu yaptı.

Dünyada insanların nasıl ve neden yaşlandığı konusunda en önde gelen uzmanlardan biri olarak gösterilen Harvard Üniversite-si'nden Prof. David Sinclair'e göre önümüzdeki 500 yıl içinde hiçbir dünyalı sonsuz yaşam hayaline kavuşamayacak. Ancak Avustralyalı uzmana göre çok çok daha uzun yaşamak mümkün olacak.

2018'de Time dergisinin sağlığında dünyanın ilk 50 uzmanı arasında gösterdiği Sinclair'e göre bilim bunu yaşlanmanın gerisindeki mekanizmaları çözerek gerçekleştirecek.

Yaşlanmak=Bilgi kaybı

Harvardlı uzmana göre yaşlanmak aslında bir bilgi kaybı probleminin kaynaklanıyor. Sebebi, DNA'nın hücreler tarafından okunup uygulanmasında zamanla yaşanan sıkıntılar. Sinclair bu alanda en önemli sorumlu olarak 'epigenom'u (genlerin işleyişini kontrol eden ve düzenleyen bir faaliyet) gösteriyor. Epigenetik değişimler çevresel faktörler kayda alınarak bir genin aktivasyonuna ya da sesizleşmesine sebep olan tüm faaliyetleri kapsıyor. Hayatımızı sürdürürken DNA'mız ultraviyole ışınlar, stres hormonları, x-ışınları gibi faktörler tarafından

tahribata uğruyor. Surtuini gibi bazı proteinler bu hasarları onarabiliyor. Ancak onarım sırasında asıl epigenetik görevlerini aksatmış oluyorlar.

Farelerde başarı

Sinclair yaşlanmayı bir CD ya da DVD üzerindeki bir çizgiye benzetiyor: "Müzik genomsa, DVD oynatıcı da epigenomdur. Bir çizik, oynatıcının müziği istenilen şekilde çalmasını engeller. Yıllar içinde hücreler aslı görevlerini DNA'dan okuyarak yerine getirmek konusunda

geriliyor. Bu bilgi DNA'da halen mevcut olmasına rağmen çizikler okuma hatasına sebep oluyor. Yaşlılık budur."

Sinclair'in benzetmesi çok doğru. Bilim insanları klonlama teknolojiyiyle üretilmiş bir yeni klon hücreye eski bir

DNA'yı aktardıklarında onun da genç bir hücre gibi davrandığını gördü. Yani DNA çok önceden kalan bilgileri hâlâ barındırıyordu. Sadece eski hücre artık o bilgileri okumakta zorlandığı için görevini yapamıyordu. Sinclair bunu görme yeteneği zayıflamış yaşlı farelerin hücrelerine adeta bir 'CD temizleyici' uygulayarak denedi. Hasar görmüş optik sinir hücreleri bu müdahale sonrasında eski bağlantılarını tazeledi (bu durum yaşlanmış bir sinir sisteminde hiç görülmemiş bir şey) ve yaşlı fareler gençliklerindeki gibi görmeye başladı.

Sinclair'e göre gen terapisi şu an insanlar üzerinde uygulanacak kadar gelişmiş değil fakat çok umut verici. Sinclair ve arkadaşları Dünya Sağlık Örgütü'nün yaşlanmayı bir hastalık olarak sınıflandırması gerektiğini düşünüyor.

Prof. David Sinclair

Ölmek için ne kadar harcarsın

200 milyar dolarlık servete sahip Amazon'un patronu Bezos (57) 274 milyon dolar yatırımla Cambridge'de yaşlanmayı geciktirecek yeni teknolojileri araştırmak üzere bir laboratuvar kurdu.

Google'ın kurucusu Sergey Brin (48) ise "uzun ömür laboratuvarı" olarak anılan

Calico'ya 1 milyar dolara yakın bir yatırım yaptı.

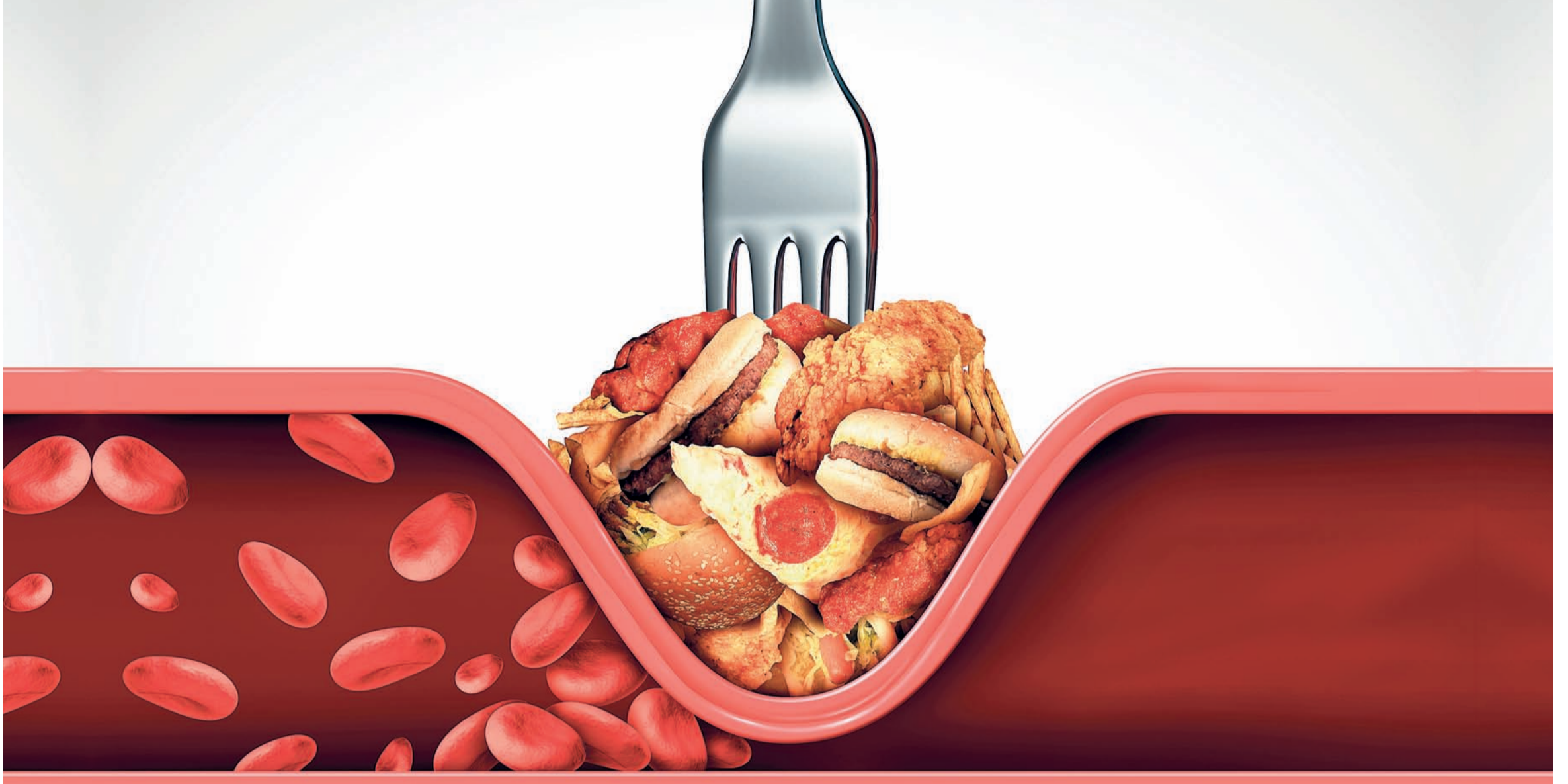
Paypal'ın kurucusu Peter Thiel (54) ise benzer amaç için çalışan SENS Research'e 2.5 milyon dolar bağışladı.

4 milyar dolarlık servetin sahibi Rus teknoloji gurusu Yuri Milner (59) araştırmalara milyonlarca dolar akıtıyor.

LG OLED TV

Seçili LG OLED TV'ler
5000 TL'ye Varan
Opet Yakıt Puan Hediyeli

*Kampanya 4 Kasım - 31 Aralık 2021 tarihleri arasında satın alınan LG 83/77/65/55/48 C1 OLED serisi modeller için geçerli olup stoklarla sınırlıdır. Detaylı bilgi için: lg.com/tr

Kronik iltihabın üç ilacı: Beslenme, egzersiz ve uyku

Dr. Mark Hyman: Merhaba. Bu haftaki MasterClass'ta enflamasyon, yani iltihap üzerine konuşacağız. Hoş geldin Dhru.

Dhru Purohit: Merhaba. YouTu-be ve Google'da sağlık konusunda en çok aranan sözcüklerden biri enflamasyon. Günümüzdeki kronik enflamasyon salgınının üç temel sebebi nedir?

Dr. Mark Hyman: Önce enflamasyonun tanımını yapalım. Boğazımız ağrıyınca ne olduğunu biliyoruz. Kızarıyor, acıyor, şişiyor; bu da bir iltihap ve canımızı acıtıyor. Antik Çağ'da enflamasyon "rubor (kızarıklık), calor (sıcaklık), dolor (acı), tumor (şişme)" şeklinde tanımlanırdı. Ama her durumda bunlar gözlenmiyor ve gizli ya da sessiz iltihap dediğimiz sorun ortaya çıkıyor. Görmüyoruz, hissetmiyoruz; halbuki bugünkü bütün kronik hastalıkların sebebi bu. Kalp rahatsızlığı, kanser, diyabet, Alzheimer, depresyon, otoimmün hastalıklar ve alerjide enflamasyonun etkisini biliyoruz, ama insanlar tüm bu hastalıkların enflamatuvar bir sorun olduğunu görmüyor.

Enflamasyonun en büyük tetikleyicilerine gelirse, birincisi, bağırsak, yani mikrobiyom. Bağışıklık sistemimizin yüzde 60 ila 70'i mikrobiyomda. Neden? Çünkü dışarıdan gelen maddelere en çok maruz kaldığımız yer burası. Bağışıklık sisteminin amacı dostu düşmandan ayırt edip kötü olanları dışarı atmak. Ama kilolarca yabancı madde, yani gıda tükettiğinizde, içeride bununla başa çıkmak için sadece 1200 gram bakteriniz oluyor. Bağırsağın neyi içeri alması gerektiğini sezme ve diğerlerini dışarıda tutma becerisi çok önemli. Sağlıklı bir mikrobiyoma sahip olmak immün, yani bağışıklık sisteminin ge-

reğince düzenlememizi ve ihtiyacımız olan besinleri içeri alıp kötülerini dışarıda bırakmamızı sağlar. Yani savunmanın ilk hattını oluşturuyor. Bağırsaktaki bu bariyer yıkılınca bir anda immün sistemin içine bir nevi lağım akmaya başlıyor. Sonuçta sistemik enflamasyon ortaya çıkıyor.

Dhru Purohit: Başlıca üç sebebi sayıyorduk. Diğer ikisi neler?

Dr. Mark Hyman: Biri beslenme. Beslenmemizdeki nişasta ve şeker miktarı, metabolizmada insülin direnci adını verdiğimiz işlev bozukluğuna yol açıyor. İnsülinin etkilerine dirençli hale geliyor ve vücudumuz kan şekerini düzenlemek için gitgide daha fazla insüline ihtiyaç duyuyor. Bunun sebebi günde kişi başı 400 gram civarı nişasta ve şeker tüketmemiz. Türlümüzün

tarhiinde böyle yüksek bir rakam yok.

İnsülin direnci, belli yağ hücrelerinin (adiposit) gelişimine yol açıyor. Bu hücreler bağırsağımızda, karın bölgemize yerleşiyor ve çok fazla insülin direncine sebep olarak sistemik iltihap yaratıyor. Vücudunuzu bilfiil ateşe veriyor. Aşırı kilo, diyabet, yüksek tansiyon, kalp hastalığı, demans gibi

sorunların hepsi çok fazla şeker ve nişasta tüketiminden kaynaklanan sistemik enflamasyon ile bağlantılı. Kolesterolünüz yüksekse ama iltihabınız yoksa kalp hastalığı riskiniz çok düşük; ama hem kolesterol hem de enflamasyon yüksekse bu risk çok daha fazla.

Üçüncü sebep ise stres. Kronik stres farklı mekanizmalarla, örneğin insülin direncine yol açarak vücutta enflamasyona, aşırı kiloya ve göbek yağına sebep olabiliyor. Sosyogenom araştırmaları, size muhalif biriyle konuştuğunuzda enflamasyon hücrelerinin harekete geçtiğini, şefkat ve sevgiyeye dayalı bir konuşmanın iltihabı kapatan genleri devreye soktuğunu gösteriyor.

Sırf düşüncelerinin aracılığıyla bile zihninizi, yani beyninizi enflamasyonu tetikleyebilir veya durdurabilir. Vücudumuza antrenman yaptırıyoruz, ama beynimizin nasıl daha iyi işleyebileceği üzerine kafa yormuyoruz.

Dhru Purohit: Dünyadaki sağlık sorunlarına bakınca, enflamasyon ne kadar ciddi bir problem?

Dr. Mark Hyman: Stresle ilişkisi yüzünden biyolojik, sosyoekonomik ve siyasi durumlardan etkileniyor. Örneğin baskıcı rejimler iltihap sebebi. Beslenme ve sosyal yapılar enflamatuvar olabiliyor. Toplumda ne kadar çok çatışma, bölünme, nefret ve hoşgörüsüzlük varsa enf-

lamasyon o kadar artıyor. Küçüklüğümde bu kadar büyük çatışmalar olduğunu hatırlamıyorum.

Dhru Purohit: Bugünün dünyasına özel durumlardan biri de birçok insanın bu enflamasyondan zengin olması. Yüksek şekerli gıdaları satarak zengin olan gıda şirketleri var. Enflamatuvar haberleri yayarak daha fazla strese yol açan ve yüz milyonlarca dolar kazanan bir medya var.

Dr. Mark Hyman: Bence bunların birçoğu iyi niyetle başlayıp kötü sonuçla biten örnekler. II. Dünya Savaşı'nın ardından aç kalan dünyayı ve artan nüfusu beslemek için tarımın ölçeğini büyütmemiz, bol miktarda ucuz karbonhidrat ve nişastalı kalori üretmemiz gerekiyordu. Bu o zaman için iyi bir fikirdi ama yıkıcı sonuçlar getirdi. Ben doğduğumda ABD'deki obezite oranı yüzde 5'ti. Şimdi yüzde 40. Üstelik bu durumun gıda üretim yöntemlerimizden kaynaklanan, çevre ve iklime yönelik ciddi sonuçları oldu. Biyoçeşitlilik, tür kaybı, toprağa ve suya verilen zarar vs.

Aynı şekilde, gıda şirketlerinin de niyeti bu sorunlara yol açmak değildi. Ama pazar

paylarını ve kârlılığını sürdürebilmek için statükoyu korumak istedikleri bir sisteme hapsoldük. Kültür ve talep değişiyor; ama statükoyu korumak için muazzam miktarda para harcıyor. Gıda yetiştirme, işlenmiş gıda sektörü, pazarlama gibi konularda mevcut durumu korumaya uğraşıyoruz. Facebook'ta bir yılda 500 milyar reklam veriliyor ve bunları çocuklar ailelerinin haberi bile olmadan görüyor.

Dhru Purohit: Düzenlemeler etkili olabilir, ama bir sınırı var. Neticede kendimizi ve ailemizi eğitmemiz gerekiyor. Enflamasyona geri dönersek, hastalarında kronik enflamasyonun göstergelerini nasıl tespit ediyorsun?

Dr. Mark Hyman: Çok zor değil. Enflamasyon kronik hastalığı olan hemen herkeste bulunuyor. Benim işim sebebinin ortaya çıkarmak. Çünkü iltihabın temelini indiginizde doğrudan hastalığı tedavi etmenize gerek kalmıyor. Ben diyabeti, Alzheimer'i, kalp hastalığını veya kanseri tedavi etmiyorum. Sadece vücudun biyolojisini değiştirerek enflamasyonu azaltacak şekilde işleminin sağlıyorum; neticede tüm bu sorunlar ortadan kalkıyor.

Enflamasyona yol açan bir sürü şey olduğu gibi azaltılması için yapılacak da birçok şey var. İlla aspirin veya steroid, ya da başka bir kimyasal ilaç almak gerekmiyor.

Yiyecekler, egzersiz, uyku, meditasyon ve yoga anti-enflamatuvar olarak kullanılabilir. Ayrıca Omega-3, D vitamini, probiyotikler, çinko ve baharatlar, renkli meyve ve sebzelerden alınabilecek fitokimyasallar gibi pek çok enflamasyon azaltıcı takviye var.

Dhru Purohit: Kronik enflamasyonu tetikleyen ya da sürmesini sağlayan

Boğazımız ağrıyınca ne olduğunu biliyoruz; kızarıyor, acıyor ve şişiyor. Bu bir iltihap ve canımızı acıtıyor. Ama her durumda bunlar gözlenmiyor, gizli ya da sessiz iltihap dediğimiz sorun ortaya çıkıyor. Görmüyoruz, hissetmiyoruz, halbuki bütün kronik hastalıkların nedeni bu.

Enflamasyonun başlıca üç nedeni var. Birincisi sağlıksız bağırsak mikrobiyomu. İkinci nedeni sağlıksız beslenme. Nişasta ve şeker, insülin direnci, o da sistemik iltihap yaratıyor. Vücudunuzu bilfiil ateşe veriyor. Üçüncü neden ise stres. Farklı mekanizmalarla iltihaba yol açıyor.

DR. MARK HYMAN

Her kitabı olay yaratan Dr. Mark Hyman gıdaları ilaç olarak kullandığı sağlıklı yaşam reçeteleriyle tanınıyor. Cleveland Clinic Functional Medicine Direktörü ve The UltraWellness Center'ın kurucusu olan Dr. Mark Hyman'ın eserleri, tam 13 kez New York Times'ın en çok satan kitapları listesinde 1 numara oldu. Cornell Üniversitesi mezunu. The Huffington Post köşe yazarı. CBS This Morning, Today, Good Morning America, The View ve CNN'in düzenli yorumcusu. Doktor Pharmacy adlı sağlık ve beslenme sitesinin kurucusu. Hyman'ın doktorlar ve konunun uzmanlarıyla sohbet podcastleri çok izleniyor. Bu yazı dizisi, Oksijen için bu podcastlerden derleniyor.

DHRU PUROHIT

Girişimci ve sağlık yatırımcısı olan Purohit, dünyanın en popüler 50 sağlık podcasti arasında yer alan Dhru Purohit Podcast'in sunucusu. Programlarında genellikle beyin ve vücudun nasıl işlediğine odaklanıyor ve tıp dünyasının en önde gelen zihinlerini araştırıyor.

yiyecekler neler?

Dr. Mark Hyman: Çok fazla enflamatuvar gıda tüketiyoruz. Amerika'da beslenmemizin yüzde 60'ı ultra-işlenmiş gıdalardan oluşuyor. Mısır, buğday, soya gibi temel işlenmiş gıda ham maddeleri hükümetçe sübvansede ediliyor ve tuhaf ürünlerle dönüştürülüyor. Ne olduklarını bile bilemiyoruz. Yani birinci sırada şeker ve nişasta, sonra gıda katkıları geliyor. Etiketinde telaffuz edemediğiniz maddeler olan şeyleri yemeyin.

Dhru Purohit: Enflamasyonla doğrudan ilişkili bir diğer kategori ise uyku. Daha doğrusu uyku apnesi.

Dr. Mark Hyman: Uyku apnesi gece boyunca nefesinizin birçok kez kesilmesi demek. Bunun sonucunda horluyorsunuz. Uykunuz bölünüyor ve çoğu zaman teşhis edilemiyor, çünkü farkında olmuyorsunuz. Bugün tespit için birçok mobil uygulamaya var; bunları kullanabilirsiniz. Çok yaygın bir durum. Aşırı kilo, boyun kalınlığı, diş sorunlarıyla veya solunum yolu problemleriyle ilgili olabilir. Ama neticede insülin direncine ve diyabete yol açıyor.

Dhru Purohit: Bir de hareketsizlik var.

Dr. Mark Hyman: Oturmanın enflamatuvar olduğunu söylüyor. Hareketsiz olduğumuz için metabolik fonksiyon zayıflıyor, kas kaybı, insülin direnci ve kronik iltihap riski artıyor. Hareketsiz yaşam çok riskli. Halbuki yeterli ve düzenli egzersizle vücudtaki enflamasyonu azaltabilirsiniz.

Dhru Purohit: Peki kronik stresi tetikleyen bireysel sebepler neler?

Dr. Mark Hyman: Sana bende çocuklukta travmalara ve etkilerine bakmak önemli. Bazı insanlar diğerlerinden daha dayanıklı. Enflamasyona vereceğimiz yanıtı kontrol etmek için önce düşünce yapısından başlıyorum. Meditasyon, yoga ve dua etmek gibi pratikler çevreniz tarafından sürekli tetiklenmenizi ve aktive olmanızı engelleyebilir. Bu yüzden hayatımızda doğru yapıları kurmak çok önemli. Her gün meditasyon ve egzersiz yapıyorum. Enflamatuvar yiyecekler tüketmiyorum. Bağırsak mikrobiyomuma yardımcı olacak takviyeler alıyorum. Maruz kaldığım toksin seviyesini düşürmek için çalışıyorum. Etrafımda sevdiğim insanların olmasını sağlayıp onlarla köklü ilişkiler kuruyorum. Ayrıca sauna, buhar ve banyosu gibi sıcak ve soğuk terapiler uyguluyorum.

Dhru Purohit: Takviyelerin enflamasyon konusunda nasıl yardımcı olduğunu?

Dr. Mark Hyman: En basit şeyler bile işe yarayabilir. Mesela bir çalışmaya göre multivitamin aldığımızda C-reaktif protein seviyeniz düşüyor ve enflamasyonu azaltmak için bu çok

önemli. Vücudumuzda enflamasyon kontrol sistemi var ve bu sistem besinlere ihtiyaç duyuyor; birçoğumuz bu besinlerden yoksunuz. Vitaminler ve mineraller ne yapıyor? Aslında yardımcı işlev görüyorlar. Bir molekülü diğerine dönüştürmeye yarayan enzimler için vitamin ve minerallere ihtiyacımız var.

Enflamasyon için en önemli besinler ise Omega-3 yağları. D vitamini seviyesinin de düşük olmaması gerekiyor. Glütatyon gibi detoks sağlayan maddeleri de almamız lazım. Bunlar brokoli ailesinden alınabilir.

Dhru Purohit: Aralıklı açlıktan bahsederseniz?

Dr. Mark Hyman: Vücudumuz kıtlıkla baş edecek şekilde tasarlanmıştır; açlık durumunu kontrol eden, yiyecek bulamadığımızda bedenimizi iyileştirme ve onarım haline sokan yüzlerce genimiz var. Ancak bolluk ve aşırı yemekle baş etmemizi sağlayan neredeyse hiç enzimimiz yok. Aslında açlık durumunda vücudumuz iltihabı azaltan, antioksidan sistemleri güçlendiren, kas yapan, yağ yakan birçok mekanizmayı çalıştırmaya başlıyor. Mitokondri sağlığını güçlendiriyor, hücrelerimiz temizleniyor ve atıklardan kurtuluyor. Kontrollü açlıkla bunu sağlamak mümkün.

Dhru Purohit: Tahıllar vücudtaki kronik enflamasyona nasıl bir etki yapar?

Dr. Mark Hyman: Duruma göre değişir. Beyaz un dünyadaki en enflamatuvar yiyeceklerden biri. Öte yandan Tatar karabuğdayı gibi eski tahıllar dünyanın en anti-enflamatuvar gıdaları arasında. Sadece tahılın türüne değil nasıl, nerede, neyle birlikte yetiştirildiğine de bağlı.

Nişasta ve şekeri azaltmanın bir yolu hububat tüketimini azaltmaktır. Ama işlenmemiş tahıllar sağlıklı bir diyetin parçası olabilir. Burada da ne zaman, hangi bağlamda, başka hangi gıdalarla birlikte yendiğine ve kimin yediğine bağlı.

Dhru Purohit: Hormon dengesi ve dengesizliğinin enflamasyonla ilişkisi ne?

Dr. Mark Hyman: Kronik enflamasyonun en büyük tetikleyicisi stres, aynı zamanda hormonal işlevsizliğin de sebebi. Dolayısıyla hormonlardaki dengesizlik ciddi enflamasyona yol açabilir.

Dhru Purohit: Enflamasyon genetik olabilir mi? Bazı insanların özellikle kronik enflamasyona genetik olarak daha yatkın olduğu söylenebilir mi?

Dr. Mark Hyman: Kesinlikle. Hepimiz farklıyız. 20 bin genimiz var ve bunlar 5 milyon civarı varyasyon oluşturuyor. Bazı varyasyonlar sizi enflamasyona yatkın kılıyor. Ama enflamasyona eğiliminiz olması, bunun kaderiniz olduğu anlamına gelmiyor. Teşekkürler Dhru. •

Yaygın kas ağrısı: Fibromiyalji

Dr. Ayşegül Çoruhlu

info@aysegulcoruhlu.com

Fibromiyalji yani kaslardaki yaygın ağrı, tedavide çok yol katedilmesine rağmen henüz kesin tedavisi olmayan bir hastalık. Fibromiyalji; yaygın kas ağrıları, kaslarda ağrı eşliğinde düşme, kaslarda gerginlik ve sertlik şikayetleriyle oluşur. Yorgunluk, halsizlik, depresyon, uyku ve bağırsak sorunları gibi eşlik eden şikayetler olabilir. Fibromiyaljik ağrıların sebebinin açıklanabilmesi için birkaç mekanizmayı anlatacağım. İlk ele alacağım mekanizma serotonin eksikliği.

Serotonin mutluluk hormonu olarak tanımlanır. Mood dengesi, uyku, bağırsak hareketlerinin düzgün olması için gereklidir. Serotonin yapımı için triptofan isimli bir aminoasit ihtiyacımız var. Triptofan yiyeceklerle alırız. Gıdada gelen triptofanın görevi vücudtaki serotoninin artırmaktır. Artmış serotonin gevşeyen kaslar, iyi bir uyku, çalışan bağırsaklar demektir. Ancak yiyeceklerden triptofanı alabilmek için onun bağırsaktan emilebilmesi lazım. İşte burada triptofanın emilimini engelleyen ona bir rakip var; fruktoz. Bağırsaktaki fruktoz arttıkça triptofan emilimi ve dolayısıyla serotonin miktarı azalır.

Günümüz beslenmesinde yüksek fruktozlu mısır şurubu (HCSF), işlenmiş gıdalarda bol miktarda kullanılır. Özellikle unlu ve şekerli hazır gıdaların yenmesiyle bağırsaktaki fruktoz miktarı artar. Biyokimyasal olarak bu fruktoz ile serotoninin ön maddesi olan triptofan olumsuz etkileşir. Özellikle bağırsakta iyi bakteri eksikliği varsa bu etkileşim artar, sonuçta kana geçen triptofan

miktarı azalır. Yani iyi hissetmek için tatlı-unlu yedikçe triptofan kaybıyla azalmış serotonin yüzünden daha kötü hissederiz.

Diyelim ki işlenmiş gıdalar yemiyoruz. Bu sefer de triptofanın karaciğerdeki akıbetine bakalım. Triptofanın serotonin olmadan önce SHTP isimli ara maddeye dönmesi lazım. Triptofan, serotonin olabilmek için ancak bu haliyle beyne geçebiliyor. SHTP önce serotonin oluyor ve biz gevşemiş ve iyi hissediyoruz. Serotonin melatonin de yapıldığı için iyi bir uyku sağlayabiliyoruz. Ancak bu ideal senaryo. Fibromiyalji de başka bir senaryo devreye giriyor: Serotonin steal sendromu; yani serotonin çalan sendrom.

Triptofan serotonin yolundan bu yola sapsa kanda serotonin ve ona bağlı melatonin azalır. Bu istenmeyen yol karaciğerdeki iki enzim tarafından açılır. Triptofanı anlamda kötü yola düşüren bu iki enzim stres varsa aktive olur. Kortizol yüksekliği triptofanı dolayısıyla serotonin azaltır. Stresimiz varsa düşük mood'da olmamızın açıklamalarından biri budur. Vücutta bir enflamasyon varsa, artan sitokinler karaciğerde bu enzimi aktive eder. Sonuçta serotonin yapımı azalır.

Bir başka fibromiyalji sebebi oksijensizliktir. Kaslardaki oksijensizlik çok önemli çünkü fibromiyaljideki ağrıların kaslarda yeterli enerji üretilememesiyle alakası var. Vücuttaki oksijen yetersizliği, kaslarda oksijenli enerji üretimini oksijensiz yola çevirir. Oksijensiz yolun arttığı laktik asittir. Fibromiyaljide kaslarda laktik asit birikir. Yorgunluk, halsizlik ve et kesiyi gibi dediğimiz ağrı, laktik aside bağlı oluşur.

Anemide de oksijen azalır. Kadınlarda aneminin yaygın olması, anemiye bağlı kanın az oksijen taşımasıyla bu şikayetleri artırır.

Fibromiyalji tedavisi için neler yapılabilir?

- 1-Fruktoz içerikli hazır gıdaları bırakmak.
- 2-Triptofan içeren gıdaları arttırmak.
- 3-Triptofanın kaynağı olan proteinleri mideye iyi sindirebilmek için yeterli mide asidi.
- 4-Triptofanın çalınmaması için, stres miktarını azaltmak.
- 5-Triptofanın çalınmaması için enflamasyonu azaltmak: Bunun için en temel enflamasyon kaynağı bağırsak sağlığını desteklemek. (Glutensiz gıdalar, probiyotikler, colostrum, sindirim enzimleri, mide asidi destekleri, çinko...)
- 6-Kaslara yeterli oksijen gitmesini sağlamak: Egzersiz, masaj, yoga, nefes çalışmaları, anemi varsa düzeltilmesi.
- 7-Magnezyum desteği almak. Hem kas gevşemesine hem de kasta enerji oluşuma yardımcı olur.
- 8-Güneşe çıkmak: Güneş ışınları içerisindeki infrared dalga boyu kas gevşemesine yardımcıdır. Ayrıca güneşlenmek damarlardaki nitrik oksidi artırarak damarları gevşetir ve böylece vücutta daha çok oksijen dolaşabilir.
- 9-Karbonhidratı azaltan ama yağ ve sebzeleri artıran bir beslenme biçiminde geçmek.
- 10-Kaslarda oksijensizlik glikoz yakımı sonucu oluşan laktik asidi azaltmak için yağ yakımını desteklemek; L-karnitin desteği.
- 11-SHTP desteği almak.

Yazımızı triptofan içeren gıdalar listesine bitirelim: Karaciğer, hindi ve tavuk göğsü, yumurta, sardalya, uskumru, somon, muz, ananas, avakado, fıstık, kaju, badem, ceviz, keçi-koyun sütü, fasulye, nohut, kahverengi pirinç, ıspanak, bezelye, kabak çekirdeği, susam, keten tohumu, ayçiçeği, çikolata, kakao. •

İhtiyacınız Olan Her Şey...

Vitaminler, mineraller, bitkisel gıda takviyeleri

Suda Vitamin

ECZANELERDE www.sudavitamin.com • 444 82 91

Avrupa kapanıyor, Türkiye'de vaka sayısı yerinde sayıyor

Omicron girdiği her ülkede vaka sayısını her iki günde bir ikiye katlıyor. Özellikle Avrupa'da birçok ülke, aşılama oranı çok yüksek olmasına rağmen kısıtlamaları geri getirdi. Okullar, iş yerleri kapandı, spor müsabakaları yeniden seyircisiz oynanmaya başlandı

Başta İngiltere ve Almanya olmak üzere nüfusu bize yakın ülkelerde günlük vaka sayıları neredeyse iki katına çıktı. Türkiye'de ise günlük yeni vaka sayısı uzun süredir 20 binin altında seyrediyor. Uzmanlar 'Gecikmeden önlem alınmalı' diyor...

Artık giderek netleşiyor. Koronavirüs salgınında yeni bir dönüm noktasındayız. Bunu geçen yılın sonunda Delta ile yaşamıştık. Şimdi ondan kat kat daha bulaşıcı bir 'düşmanımız' var: Omicron.

Her ne kadar ölüm riskinin özellikle aşıllarda Delta'dan daha düşük olduğuna yönelik umutlar güçlü olsa da o kadar hızlı bir şekilde insandan insana bulaşıyor ki aşılamanın çok yüksek olduğu ülkelerde bile vaka sayıları salgının başından beri en yüksek seviyeye çıktı. Omicron girdiği her ülkede vaka sayılarını her gün ikiye katlayarak yayılıyor. Türkiye pozitif vakaların sadece yüzde 7'lik kısmına varyant tespiti için sekans analizi yaptığı için Omicron'un bizde ne kadar yayıldığını bilemiyoruz ama İngiltere, ABD, Danimarka, Hollanda, Kanada şimdiden Omicron'un etkisini çok ağır şekilde yaşıyor.

Bu diğerlerine göre öyle farklı bir virüs ki içerdiği 32 mutasyon nedeniyle iki doz

aşının bu virüse karşı koruyuculuğu sadece yüzde 60'larda kalıyor. Üçüncü doz ile bu seviye yüzde 90'lara çıkarılabiliyor. Zaten tam da bu nedenle Türkiye'de üçüncü doz için bekleme süresi 6 aydan 3 aya indirildi.

Omicron'un Avrupa'da ilk görüldüğü ülkelerden Hollanda, 14 Ocak'a kadar tam kapanmaya gitti. Market, eczaneler dışındaki tüm iş yerleri kapatıldı. 9 Ocak'a kadar ülke genelinde okullar da kapalı. Hollanda'da iki doz aşılların oranı yüzde 85,

üçüncü dozu olanların oranı ise sadece yüzde 10. Nüfusunun yüzde 80'e yakını çift doz aşıllı olan Danimarka'da üçüncü dozlar gecikti. 40 yaş üstü için randevular geçen hafta açıldı. Sinema, tiyatro, lunapark gibi kalabalık mekanlar bir kez daha kapandı.

İngiltere'de günlük vaka sayıları 50 binlerden 100 bine çıktı. Birçok futbol karşılaşması takımlarda çıkan onlarca pozitif oyuncu nedeniyle ertelendi.

Yunanistan'da ülkeye giriş için iki doz aşıllı olmak artık

yeterli değil. Yeni alınan kararlar ülkeye giriş için PCR testi zorunlu oldu.

ABD'de aşısızların yoğun olduğu bölgelerde yüzde 30 vaka artışı görülürken hastanelere yatışlar da yüzde 20 arttı. Bu kişilerin hemen hemen tamamı aşısız. Maryland eyaleti ABD'de okulları yeniden uzaktan eğitime döndüren ilk bölge oldu. New York'ta da pozitif vaka sayıları bir haftada 4'e katlanınca 1000'den fazla okul yüz yüze eğitime ara verdi. Kanada'da toplu buluşmalarda

insan sayısı 10'la sınırlandı. Restoranların kapasitesi yarıya indirildi.

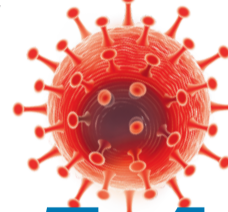
Dünya Sağlık Örgütü kapanma önerdi

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Öğretim Üyesi Prof. Dr. Esin Davutoğlu Şenol, "İngiltere, Almanya ve Hollanda'nın yeniden kapanma nedeni, Omicron'un çok hızlı yayılması. Dünya Sağlık Örgütü Başkanı da kapanma çağrısında bulundu" diyor.

Oksijen'e konuşan Esin Davutoğlu Sunal'a göre şu sıralar soğuk algınlığı ve baş ağrısı gibi şikayetleri olanların bir kısmı Omicron'dan etkilenmiş olabilir. Ama hem vatandaşların test olmaması hem de Sağlık Bakanlığının bir Omicron poli-

tikası izlememesi nedeniyle yeni varyanttan etkilenen kişi sayısı henüz bilinmiyor. Sağlık Bakanlığı şimdiki kadar sadece 6 Omicron vakası tespit edildiğini açıkladı. Şenol, "Bir bilim insanı olarak yeniden kısıtlama ihtimalini düşününce benim de moralim bozuluyor ama her şeye rağmen önlem alınmalı. Aksi takdirde bu durum, çok vahim sonuçlar doğurabilir" diyor.

Açıklanan sayılar mantıklı değil

5.4

İngiltere'de 29 Kasım ve 11 Aralık tarihleri arasında PCR testi pozitif çıkan tüm vakaların verileri incelendi. Omicron ile yeniden enfeksiyon riski Delta'dan 5.4 kat daha fazla.

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Mehmet Ceyhan da "Omicron bu denli bulaşıcı bir varyantken açıklanan günlük yeni vaka sayıları mantıklı değil. Türkiye'de vaka ve ölümlerin neden nispeten düşük seviyede seyrettiğinin sebebini bilmiyorum. Belki Sağlık Bakanlığının açıkladığı" diye konuşuyor. •

Sıcak kahveni birlikte yudumladığın sevdiklerin, bu yıl sana daha sağlıklı gülümsesin diye...

ENBIOSIS WELLNESS

Sevdiklerinize sağlıklı bir yıl hediye edin.

ENBIOSIS

www.enbiosis.com.tr

Mutlu bir hayat yok, mutlu anlar var...

Dr. Özlem Cankurtaran

cankurtaranozlem@gmail.com

Sevgili veda ettim. Açık denizlere doğru, o bembeyaz yelkenlisiyle yol aldığımı düşünmek istiyordum. Elimden başka bir şey gelmiyor. Büyük bir maceranın sonu bu ama asla sevdamin değil...

Sizlerle daha önce paylaşmıştım. 2007'de teşhisi konu Cüneyt'in. Bir nörodejeneratif hastalık. Tanısı zor, tedavisi yok. Büyük bir asaletle kabullendi durumunu fakat savaşmaktan hiç vazgeçmedi, hiç pes etmedi. Hastalığının her aşamasında aşık oldum ona. Kimseye bir şey yüklememesine, isyan etmemesine, hayati aldıkları ve verdikleriyle öylece kabullenmesine. Üstüne üstlük, bir de bana güç verdi, üzülmemem için uğraştı. Ne zaman biri 'Nasılın' dese 'Bomba gibiyim' derdi. Çünkü bunu kendine de söylüyordu. Çok şey öğrendim Cüneyt'ten.

Sonra hastalık hızlanmaya başladı. Bütün kasları gibi solunum ve yutkunma kasları da zayıfladı. Sonunda bir gün evde solunumu ve kalbi durdu, 11 sene önce. Gözü gözümde nefessiz kaldı. Kalp masajıyla geri döndürdüm. Hala nasıl yaptığımı hatırlamıyorum. Sadece 'Beni bırakma' diye bağırdığımı biliyorum. Bırakmadı. Yıllarca yanı başımda yatarak bu duruma katlandı ve eminim benim gibi, ümidini hiç kaybetmedi. Tıbbi olarak bilimsiz diye tanımlansa da ben onunla hep iletişim kurdum. Eve geldiğimde ve sevgili diye bağırdığımda gözünü açtığımda, bazen gözümün taa içine baktığımda, bazen de çok iyi tanıdığım bir mimik hareketini yakaladığımda. Bunlardan çok büyük güç aldım. Hastalığı ilerlemeye başladığı dönemde birbirimize söz vermiştik. Ne olursa olsun ellerimizi hiç bırakmayacağız diye. İkimiz de sözümüzü tuttuk. Herkes bana, benim Cüneyt'i yaşadığı söylerken, beni ayakta tutanın aslında o olduğunu yalnızca en yakınlarım bildi. Cüneyt'in her nefesine, varlığına, onu sevip

öpebilmeme çok şükrettim. Ama onun beni sevmesini, sarmalamasını, şefkatini çok özledim.

Ben hekimim. Bu hastalıkla ilgili dünyada yapılan bütün çalışmaları çok yakından takip ettim. İnanın nörodejeneratif hastalıklarla ilgili çalışmalara, kanser araştırmaları kadar para harcanyor. Bir gün bu hastalıklar da durdurulacak. Ne yazık ki o gün bugün değil. Realitenin çok farkındaydım ama umudumu da hiç kaybetmedim. Hatta biraz fazlaca umut ettiğimi Cüneyt'ten sonra anladım. Derin bir hayal kırıklığı yaşadım. Çünkü benim için nefes varsa her şey mümkün. Daha yürüyeceğimiz yollar, yaşayacağımız mucizeler vardı. Ben sandım ki bunca yıllık mücadele-

nin bir nedeni olmalı, hikayemizin sonu mutlu bitmeli.

Yas çok sağlıklı ama çok kederli bir süreç. Hastalık ya da ileri yaş insanı sona alırtırmıyor. Ben kaybımı birdenbire olmuş gibi yaşıyorum. Dimdik, ayakta koca koca kaybetmiş gibi. O yüzden insanlara 'Yaşlı mıydı' ya da 'Hasta mıydı' gibi sorular sormayın. Bu insanı daha çok acıtıyor. Ölüm kaçınılmaz son ama hiçbir durum onu haklı çıkarmıyor. Avutmaya yarayacak sihirli bir sözcük yok. Biliyorum herkes bir şekilde yardım etmeye çalışıyor. Bence yapılacak en güzel şey elini tutmak ve yalnız değilsin demek. Ben çok şanslıyım bu konuda. İnanılmaz bir ailem ve paha biçilemez arkadaşlarım var. Bugün beş hafta oldu ve hiç yalnız kalmadım. Ama el ayak çekilince ve yatağa yattığımda çok derin bir sızı kaplıyor insanın içini. Genç yaşından beri birçok hastalıkla mücadele ettim. Aklıma hiç kötü şeyler getirmedim, kendimi hiç bırakmadım. Fakat hayatımda iki kez zaman durdu. Birincisi babamı kaybettiğimde, ikincisi şimdi. İkisinde de ilk günlerimi hatırlamıyorum. İkisinde de kalbimde

ateş yanıyor. Belki bir gün kor olacak ama içimde hep kalacak.

Bir hekim, bir hasta ve bir hasta yakını olarak masanın her tarafında bulundum. Çektiğim bütün fiziksel acılara rağmen şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, hasta yakını olmaktan daha zor bir şey yok. Acısına ilaç, derdine derman olmak, sevdiğinize can vermek istiyorsunuz ve elinizden bir şey gelmiyor. Çaresizlik en kötü duygu. O yüzden ben hastalarımın önem verdiğim kadar hasta yakınlarına da kıymet veririm, onları beraber tedavi etmeye, destek olmaya çalışırım. Hastalığın tedavisi bir ekip işidir. Siz ne yaparsanız yapın, hastanın etrafında bir sevgi çemberi yoksa eksik kalırsınız. Bütün dünyada ve çok az olmakla birlikte bizim ülkemizde de hasta yakınları için destek grupları oluşmaya başladı. Bu insanlar birbirleriyle deneyimlerini paylaşıyor ve birbirlerinden kuvvet alıyorlar. Ben danışanlarımın bu tip gruplarda yer almasını çok teşvik ediyorum.

Kendime faydalı olacak bir formülüm henüz yok. Büyük bir boşluktayım. Hayatımın 26

yılı Cüneyt'e aşık olarak geçti. Ömrümün sonuna kadar da öyle kalacak ve sadece bu duygu beni mutlu ediyor. Şu dünyada Cüneyt'i tanıyan herkese sarılmak ve sabahlara kadar onlarla konuşmak istiyordum. Tabii bunun yanında bir işim ve vazifelerim var. Kardeşimin ve dostlarımın bütünüyle işime, benim için erken denebilecek bir zamanda bir hafta sonra başladım. İnsan hiçbir yere sığmıyor ama elbette meşguliyet ve her koşulda insanlara dokunabilmek faydalı oluyor.

Yeğenim var 16 yaşında. Cüneyt ilk hastalandığında 5 yaşındaydı. O gün bugün çok şeye şahit oldu. Artık ona duygusal bir ağırlık yüklemek istemiyordum. Şu an iyi değilim ama zamanla olacağımı biliyorum. Sadece zaman çok yavaşladı. Çabuk çabuk günler geçsin ve yüreğim biraz hafiflesin diye bekliyorum.

Son olarak da bu hastalıktan mustarip olanlara ve sevdiklerine bir kaç kelime etmek istiyordum. Mucizelere çok yakınsınız. Asla karamsarlığa düşmeyin, bunu da hayatın bir parçası olarak görün. Birlikte geçirdiğiniz her dakika, aldığınız her nefes yanınıza kar. Bunun tadını çıkarın. Mutlu bir hayat yok, mutlu anlar var, lütfen unutmayın. Ve inancınızı, tutkunuzu, ümidinizi hiç kaybetmeyin. •

“

Çektiğim acılara rağmen şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, hasta yakını olmaktan daha zor hiçbir şey yok...

Omicron için en iyi ve en kötü senaryo

ABD'de Teksas Üniversitesi Omicron varyantının yaratacağı etkiyi öngörmek için 18 farklı senaryoyu inceledi. İşte en olumlu ve en olumsuz senaryolar:

EN KÖTÜ SENARYO: Omicron, en az Delta kadar bulaşıcı, doğal ve aşı yoluyla kazanılan bağışıklık bu yeni varyanta karşı yüzde 85, hastaneye yatışlarda yüzde 32, ölümlerde yüzde 22 daha düşük koruma sağlıyorsa ABD'de salgının başından beri görülen en büyük sağlık krizine sebep olabilir. 3 Şubat'ta yaşanacak pik ile Ocak 2021 pikine göre vaka sayılarında 2.3 kat, hastaneye yatışlarda 1.8 kat, vefatlarda da 1.2 kat daha yüksek rakamlar kaydedilir.

EN İYİ SENARYO: Omicron Delta'dan yüzde 50 daha bu-

laşıcı ancak aşı ve doğal yolla kazanılan bağışıklıkta sadece yüzde 10, hastalığı ciddi geçirmekte ise sıfır etkinlik azalmasına sebep oluyorsa 18 Ocak'ta yaşanacak pik, geçen Ocak ayında yaşanan göre vakalarda yüzde 8, hastaneye yatışlarda yüzde 43, ölümlerde ise yüzde 54 daha düşük sayılarla karşılaşılabileceği anlamına gelir.

163

ABD'de sadece aşı olmadıkları için Ocak-kasım arasında Covid 19'dan ölenlerin sayısı 163 bin olarak açıklandı.

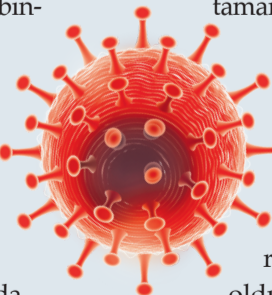
Güney Afrika verileri umut olmaya devam ediyor

Omicron'un ilk ortaya çıktığı Güney Afrika'da Sağlık Bakanlığı'nun yayınladığı son verileri Prof. Güner Sönmez sosyal medya hesabından paylaştı:

- Vakaların hastaneye yatış oranı bir önceki dalgaya göre yüzde 91 daha az.
- Delta dalgasının aynı haftasında yüzde 19 olan hastaneye yatış oranı, Omicron dalgasının aynı haftasında yüzde 1.7.
- Tüm yaş grupları için

ölümler yüzde 66 daha az.

- Hastaneye yatılıp vefat edenlerin yüzde 90'ından fazlası aşısız veya aşı takvimi tamamlanmamış olanlar.
- Delta pikinin aynı haftasında günlük vaka 4 bin 400 iken şimdi 20 binin üstündedir. Bu da Omicron'un daha bulaşıcı olduğunu gösteriyor. Vakaların daha hafif olması; daha önce enfeksiyonu geçirenlerin çok olmasına mı bağlı henüz net değil.

MÖLLER'S

OMEGA-3

Biz Kışa Hazırız

A ve D vitaminleri, bağışıklık sisteminin normal fonksiyonuna katkıda bulunur.

Yüksek DHA EPA

D Vitamini

A Vitamini

E Vitamini

FARMAVITA

www.mollers.com.tr

Dengeli ve çeşitli beslenme sağlıklı yaşam için önemlidir. İlaç değil, takviye edici gıdadır.

ELİF ERGÜ
elif@gazeteoksijen.com

Tüpraş Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşu. Türkiye'nin enerji ihtiyacının büyük kısmını sağlayan bir dev. Enerji alanındaki son gelişmeleri, 2030'lu yıllarda hayatımıza girecek yenilikleri ve Tüpraş'ın dönüşüm yolculuğunu Tüpraş Genel Müdürü İbrahim Yelmenoğlu ile konuştuk.

Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşunun başında olmak nasıl bir sorumluluk yüküyor size?

Hesap uzmanlığı ve denetimde uzun süre çalıştım. Çok fazla şirketi gördüm, gezdim, denetledim. Türkiye'nin neredeyse her alanındaki sanayi kuruluşlarını biliyorum. Ama rafineri bambaşka, bu sektörün farklı özellikleri ve dinamikleri var. Tüpraş'ın bacalarını uzaktan görürsünüz. Göreve başladikten sonra eski genel müdürümüz Yavuz Erkut Bey'in kullandıkları çınlasın, ilk birlikte gezmiştik. Devasa bir yapı. Fırının camından levi hissetmek çok farklı. 3 katlı apartman büyüklüğünde aletler, cihazlar... İnanılmaz heyecan verici bir ortam. Ben Tüpraş'ta göreve Mali İşler'den sorumlu olarak başladım. Paranın yönetimi tahmin edersiniz ki çok önemli. 2006 yılında döviz krizi yaşanmıştı. Dolayısıyla zor bir başlangıç oldu ama her işte olduğu gibi denize atlamak çok öğretici oluyor. İşimiz çok özel ve heyecan verici, çünkü Türkiye'nin enerjisini üretiyoruz. Durma lüksümüz yok.

Tüpraş, Stratejik Dönüşüm Planı'nda, "2030 yılı itibarıyla faaliyetlerinden kaynaklanan karbon salımını, 2017 yılına göre yüzde 27 oranında azaltmayı, 2050'de ise karbon nötr olmayı" taahhüt etti. Bu hedefler Koç Holding'in hedeflerine uyumlu da, AB hedeflerinin biraz gerisinde değil mi?

Yeşil dönüşüm ve düşük karbon ekonomisi dünyanın bir gerçeği. Hepimiz bu dünyada yaşıyoruz. İklim olaylarını hepimiz deneyimliyoruz. Bununla mücadele için devletlerin bir şeyler yapması yetmiyor, sektörlerin dönüşmesi gerekiyor. Karbon salımının 3'te biri ulaşımdan kaynaklanıyor. Ulaşımın enerjisini sağlayan sektör olarak karbonsuzlaşmada rolümüz önemli. Dönüşüm herkes için benzersiz değil. Şirketlerin, ülkelerin özellikleri farklı, ihtiyaçları farklı. Biz dönüşüm yolculuğumuzu hazırladık. Sıfır karbon hedefimiz var. 2050'ye kadar olan süreçte sıvı yakıtlar o kadar kolay vazgeçilebilir değil.

Pandemi etkisi de çok oldu. Şu an pandeminin yarattığı sorunların etkisini değerlendirdiğinizde geleceğe nasıl bakıyorsunuz?

Pandemiden sonra enerji krizi yaşandı, hala da içinden geçiyoruz. Bazı dönüşümler de pandemiyle birlikte sektöre uğradı. Arama, üretim ve çıkarmaya yönelik yatırımlar azaldı. Ama pandemiden çıkışta birlikte talep artınca arz ona yetişemedi ve kriz böyle çıktı. Doğal gazda arz talep dengesizliği, kömürü tetikledi, kömürdeki bozulma akaryakıtı tetikledi. Ve hep birlikte yüksek enerji fiyatlarını yaşıyoruz.

Ne kadar devam edecek yükseliş?

Devam edecek gibi görünüyor. Omicron ile birlikte pandemiden çıkış da uzadı. OPEC'in alacağı kararlar da önemli. Son 1.5 yıldır sözlerine sadık kaldılar. İran'ın da bu tabloya girmesi farklılık getirebilir.

Hem İran hem de Ukrayna-Rusya-Amerika krizi de etkileyecek beklentisi var değil mi?

Çok boyutlu ve stratejik bir alan enerji. Ham petrol ve doğal gaz arzını tamamen politikalar belirliyor. Talep tarafı ekonomiktir ama üretim tarafı hep politiktir.

TÜPRAŞ GENEL MÜDÜRÜ İBRAHİM YELMENOĞLU:

Benzinli ve dizel araç satışlarının sıfırlanacağı döneme hazırlanıyoruz

Türkiye'nin enerji devi Tüpraş'ın gündeminde de dönüşüm var. Tüpraş biyoyakıt, sıfır karbonlu elektrik ve yeşil hidrojen adımlarını atıyor

İbrahim Yelmenoğlu'nun odasındaki legolardan yapılmış Atatürk portresini 19 yaşındaki oğlu Erdem Yelmenoğlu yapmış.

Tüpraş'ın geleceği kadınlara emanet

AR-GE'nizde Türk mühendisler mi var? Kadın oranı nasıl?

Hepsi Türk mühendisler. 67 kişi çalışıyor. Çalışanlarımızın çoğu doktoralı. Yüzde 62'si kadın AR-GE çalışanlarımızın. Tüpraş'ın geleceği kadınlara emanet diyebiliriz. Açıkladığımız dönüşüm planını da yüzde 50'si kadın olan bir ekiple birlikte hazırladık.

Kadın çalışan oranınızı artırmak için neler yapıyorsunuz?

Bundan sonra aramıza katılan çalışanlarımızın yüzde 50'si kadınlar olacak. Eskiden rafinerilerde erkek egemen ortam vardı. Kadının çalışması düşünülmezdi, biz bunu

değiştirdik.

Beşin göçü var, mühendisler, yazılımcılar geliyor Türkiye'den. Yetkin iş gücü bulmada sorun yaşıyor musunuz?

Maalesef son dönemde bunlar yaşıyor. Genel olarak pandeminin getirdiği değişim de bunu tetikledi. Yeteneği elde tutmak zorlaştı. İnsanlar da yaşamın anlamını daha çok aramaya başladı. Ama şunu söyleyebiliriz, şirketimiz bunu çok az yaşadı. Ama yine de bu bizi üzüyor, bir kişi bile gitse üzülmürüz. Çünkü gerçek anlamda rafinerici olmak kolay değil. Yerine aldığımız kişiler 5 yılda yetişiyor.

Elektriği yeşil hidrojen ve biyoyakıt üretiminde kullanacağız. 2025'ten başlayarak hidrojen üretimi için yatırım yapacağız

İklim krizinin etkilerinin önüne geçilmesi için büyük bir dönüşüm gerekirken bunu başarmak için atılan adımlar yetersiz kalıyor...

Yaşanan doğa olayları değişimin çok daha hızlı olması gerektiğini bize gösteriyor.

Enerji sektöründe değişim zorlayacak mı sistemi? Türkiye'de fosil yakıt tüketiminin 2030'da zirveye ulaşacağını, bu tarihten sonra hidrojen ve elektrikli arabaların daha ağırlık kazanacağı bekleniyor. Elektrikli oto satışları Türkiye'de yeni araç satışlarının yüzde 3'ü ve artış ivmeleniyor. Türkiye'de fosil yakıtlı arabaların ne zaman tarihe karışacağını tahmin ediyorsunuz?

Hemen değişim olmayacak ama beklenenden hızlı olacak. Benzinli ve dizel araçlarda değişim hızlandı. Türkiye de dünyaya uyacaktır. Benzinli ve dizel araçların satışlarının sıfırlanacağını 2030-2035 gibi biz de öngörüyoruz.

Akaryakıt tüketimi hızla düşer mi?

Akaryakıt tüketimi yalnızca binek araçlarda olmuyor. Ağır ticari araçlar ve kamyonlar var. Jet yakıtı ve denizcilik yakıtları, enerji üretimi için gerekli yakıtlar gibi yakıt üretimini gerektiren alanlar var. Benzin ve dizel olmasa bile lojistik ihtiyaçlar devam edecek, petrol ürünlerine ihtiyaç daha sürecek. Binek araçlar zaman içinde elektrikli araçlara dönüşecek.

Türkiye bu değişimin neresinde?

Akıllı telefonlara adapte olduğumuz gibi buna da adapte olacağız. Türkiye'de halen araç sahipliği oranı çok düşük. Yeni araç satışları 2030'dan itibaren artacak, Türkiye'nin ilk elektrikli aracı TOGG (Türkiye Otomobil Girişim Grubu) devreye girecek. Zaten uluslararası piyasalarda içten yanmalı

araç olmayacağı için araçlar yenilenecek. En fazla 1 yılda 1 milyon araç satıldı Türkiye'de. Araç parkı yavaş yavaş değişecek.

Bu sizin stratejilerinizde nasıl bir değişim yaratıyor?

Sürdürülebilir rafinjaja geçtik. Buradan elde edeceğimiz kaynakla yeni alanlara yatırım yapacağız. 105 milyon ton son 5 yılda tasarruf ettiğimiz su miktarı. Bu Antalya'nın yılda tükettiği su miktarı kadar. Su ayak izimizi azalttık. Buna da devam edeceğiz.

Dönüşüm planında 2035'e kadar 2.3 milyar dolar yatırım öngörülüyor. Bu rakam Tüpraş ölçeğinde bir şirket için az gibi geliyor kulağa. Yatırımlarla ilgili detay verebilir misiniz?

2035'e kadar yalnızca rafinaj için öngörülen rakam bu. Toplam yatırım 5 milyar dolar. 2035-2050 dönemini de ekleyince toplam 10 milyar dolar harcanacak dönüşüm için. Son 5 yılda toplam 1,1 milyar dolar yatırım gerçekleştirildi. Bunun da yaklaşık yüzde 40'ı ESG (çevresel, kurumsal ve sosyal yatırımlar) yatırımları.

Elektriği yeşil hidrojen üretiminde kullanacağız

2030'da 1 GW, 2050'de 2.5 GW'lık güneş enerjisi santrali kapasitesine ulaşma planları var. Tüpraş elektrik de üretilen bir şirket mi olacak, yoksa bu kapasiteyi diğer yakıtların üretim faaliyetinde mi kullanılacak?

Bugünden itibaren bakıldığında dönüşüm elektrikle geliyor. Elektrikğin sıfır karbonlu üretilmesi önemli. İçten yanmalı bir motoru Çin'de elektrikli araca dönüştürürseniz hiç tasarruf etmiyorsunuz, çünkü elektrikin çoğu orada kömürden ya da temiz olmayan kaynaklardan geliyor ama siz bunu Norveç'te yaparsanız çok büyük kısmını bertaraf ediyorsunuz. Yenilenebilir sistemler, güneş ve rüzgar önemli. Bugünden bilmediğimiz gelecekte önemli elektrik üretme kaynakları da olabilir. Bu konuda da çok çalışma var. Teknolojik kırılmalar olabilir. Biz sıfır karbonlu elektriki kendi dönüşümümüzde kullanıp hidrojen üretmek istiyoruz. Elektriki yeşil hidrojen üretiminde ve biyoyakıt üretiminde kullanacağız. Hidrojen ve elektrifikasyon kolay değil. Hidrojenin saklanması, sıcaklığı, soğukluğu vs çok boyutlu.

Havacılık sektörü için neler yapıyorsunuz? Uçak yakıtları için gündeminizde neler var?

Şu anda sürdürülebilir havacılık yakıtı gündemde. Buna biyodizelin jet yakıtı hali diyebiliriz. Bunu üretmenin farklı yolları var. Birinci jenerasyon ve ikinci jenerasyon. Gıdaya alternatif olanları dönüştürürseniz aslında bu çevre dostu değil. Gıda alternatif ürünlerden değil de atıklardan üretmeye odaklandık biyoyakıtı. İkinci jenerasyon üretim için görüşmeler

yapıyoruz. Bunu üretirken teknolojisinden ziyade ham maddenin, girdilerin sürekliliğini sağlamak önemli. Bu da gelecekte dünyanın büyük sorunu olacak. Çünkü ham madde sorunu olacak. Bizim niyetimiz bazı ünitelerimizi buna göre ön adımı dönüştürmek, ileride adım adım büyütme olacak. 2035'te 400 bin tonluk biyoyakıt üretimine başlayacağız.

Bunun ham maddesini Türkiye'den bulmak mümkün mü?

Tamamını Türkiye'den bulmak kolay değil. Türkiye'de atık toplanmasıyla ilgili sorunlar var. Karbon ayak izi yapmadan, en az indirerek ortaklıklar kurarak ilerleyeceğiz. Kullanılmış kızartma yağı diye düşünmeyin biyoyakıt, onlar çok az, hayvan çiftliklerinin atıkları ve bazı tip plastikler biyoyakıt dönüştürülebilir. Türkiye'de mevzuat sorunu da var, kültür olarak da zorluk var.

Gemi yakıtı amonyak olacak

Yeşil gemi yakıtı üretimi gündeminizde mi?

IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü) uzun süredir denizcilikten kaynaklanan hava kirliliğini önlemek için adımlar atıyor. Denizcilik sektöründeki yakıtlarda dönüşüm yine sıvı olacak. Geleceğin gemicilik yakıtı amonyak olabilir, kısa gelecekte kürt oranı düşük sıvı yakıtlar olacak.

Çok değişim, dönüşüm var. Bunların hepsi yeni yatırım demek...

Uluslararası rekabette ayakta kalmak için yeni yatırımlar şart. Rafinericiliğe yatırım yapsak teknolojileri belli, gelecekte çok daha farklı şekillerde olabilecek işlere yatırım konuşuyoruz. Hidrojenin dünyada kurulu kapasitesi 200 megawatt, 2035'te yatırım kapasitesi bunun 500 katı. 2025'ten başlayarak 20 megawatt'lık hidrojen için yatırım yapacağız. Dünyada kurulu kapasitenin 10'da 1 demek bu.

Akaryakıt fiyatları uçtu! Fiyatlar daha da artar mı?

Eylül ayında ÖTV sıfırlandı, kurda yaşananlar, uluslararası ortamda yaşananlar pompa fiyatlarına yansıyor. Kurdaki hareketliliğin ne kadar devam edeceğini hiç bilmiyoruz. Sizle konuşurken bile bir gözüm fiyatlarda, değişimdeki riskleri hep yönetmek zorundayız.

Tüketim nasıl? Düştü mü?

Jet yakıt tüketimi pandemide çok düşüş yaşandı. Son 6 ayda benzinde yüzde 10, motorinde de yüzde 6'lık artış var Türkiye'de. Fiyatlar da artıyor, tüketim de artıyor.

Pandemi korkusuyla toplu taşıma tercih edilmediği için mi?

Bireysel taşımaya geçen çok, toplu taşımadan korkanlar var. Bir süre daha böyle gider gibi. En büyük pay şu, Türkiye'de hala büyüme potansiyeli var. Yeni araçlara talep artıyor. •

Anadolu çocuğu olarak büyüdüm

Siz nasıl bir ailede büyüdünüz? Nasıl bir eğitim aldınız? Nasıl hesap uzmanı olup, kariyerinizde ilerlediniz?

Çorum Sungurlu'da doğdum büyüdüm. Tam bir Anadolu çocuğuyum. Büyüklüğümüzle birlikte, hatta amcamlarla birlikte büyük bir evde yaşıyorduk. Biz 8 kardeşlik, amcamların da 6 çocuğu vardı. Hepimiz aynı çatı altında büyüdük. Devlet parasız yatılı sınavlarına girdim ve erken yaşta ailemden ayrıldım. Maliye Meslek Lisesi'nde okudum. Üniversiteyi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okudum aynı zamanda Maliye Bakanlığı'nda çalıştım.

Kariyer sınavlarına girdim, hesap uzmanı oldum. Orada 12 yıl hesap uzmanı olarak çalıştım. Sonrasında Koç Grubu'na girdim. Özelleştirme ile birlikte Tüpraş yolculuğum başladı. 10 yıl genel müdür yardımcılığı yaptım. 6 yıldır da genel müdür olarak görev yapıyorum. Eşim de hesap uzmanı, üniversitede tanıştık. 2 oğlum var.

Yeni döviz rejimi, opsiyon hediye ve kur korumalı

Dövizde endeksli TL mevduat sistemi Merkez Bankası'na kur riski getirmiyor. Hazine ise koşullu olsa bile ciddi bir kur riski alıyor

Haluk Bürümcekçi

Ekonomi ve piyasalardaki gelişmelerin hızından başımız dönmeye devam ediyor. Rekabetçi kur ve düşük faiz söylemleriyle dolar kurunu 18 seviyesine getiren ekonomi yönetimi, bir anda kurun seviyesinin finansal istikrar ve fiyat istikrarı açısından önemini idrak ederek, yerleşiklerden gelen döviz talebini kesmek amacıyla özellikle Hazine açısından beraberinde önemli kur risklerini getirebilecek bir mekanizmanın hızlıca devreye alınmasına yol verdi. Bu haftaki yazımda yeni sistemin olası makro etkilerine değinmeye çalışacağım. Ama öncelikle şunu söylemeliyim, bu yeni finansal enstrümana bireyler açısından bakıldığında dolar satın alma (call) opsiyonunun hediye edilmesi anlamına geldiğinden kağıt üzerinde oldukça cazip görünüyor.

Hazine ve Maliye Bakanlığı "Kur Korumalı TL Vadeli Mevduat" adını verdiği düzenlemenin ayrıntılarını hafta içinde açıklarken, TCMB'nin döviz tevdiat hesaplarının (DTH) TL vadeli hesaplara dönüşmesi halinde mevduat ve katılım fonu sahiplerine destek sağlanmasına ilişkin tebliği de Resmi Gazete'de yayınladı. Dolayısıyla, iki ayaklı ve birbirini tamamlayıcı bir sistem kurulduğu anlaşılıyor. Hazine TL mevduat sahipleri için bir alternatif oluştururken, TCMB'nin sisteminde bu yeni üründen sadece 20 Aralık öncesi sahip oldukları DTH'dan TL'ye geçenlerin yararlanacağı ve bundan en fazla bir kere faydalanabilecekleri anlaşılıyor.

Ayrıca, TL'ye dönen

dövizlerin TCMB tarafından alınacağı ve karşılığı TL'nin aracı bankaya aktarılacağı görülüyor. Hazine duyurusunda ve TCMB tebliğinde işlemlere ilişkin herhangi bir limitten bahsedilmiyor ve doğrudan TL mevduat açıldığında kur farkını Hazine'nin, DTH'dan TL vadeli mevduata geçildiğinde kur farkını TCMB'nin karşılayacağı anlaşılıyor. Bu durumda yeni enstrümanın göreceği ilgiye bağlı olarak Hazine'nin üstlendiği kur riski belirgin yükselbilecektir. Hazine bireylerle bedava satın alma opsiyonu vererek vade sonunda döviz dönme fırsatı verdiği için bilanço dışı bir risk oluşturmaktadır. Ancak kur değişiminin aynı vadedeki faiz oranından düşük kalması olasılığı da bulunduğu bu riskin "koşullu bir risk" olduğu düşünülebilir.

TCMB'nin durumu

TCMB açısından ise zaten döviz olarak sistemi başlattığından kur riski olmayacaktır. Kur farkı oluşması durumunda zaten Banka'nın döviz de değer kazanacağından TCMB açısından bir zarar oluşmayacaktır. Buna karşılık, dönüşümün boyutuna bağlı olarak TCMB'nin döviz rezervleri ve net döviz pozisyonunda iyileşme olacaktır. Bireyler açısından ise, vade sonunda döviz dönme imkanları olduğundan, eğer DTH'dan dönüşüm ile bu hesaplar açıldıysa bireylerin döviz pozisyonu değişmeyecek, doğrudan TL mevduattan bu hesaplar açılırsa da bireylerin döviz pozisyon fazlası artacaktır.

Son durumda BDDK verilerine göre gerçek kişilerin toplam TL mevduatı 1 trilyon 150 milyar TL düzeyindedir. Bu büyüklüğün yeni enstrümana hangi orandaki kısmının kayacağı ve kur değişiminin faiz oranını ne oranda geçeceğine bağlı olarak milyar TL cinsinden Hazine'ye olası maliyetleri için gördüğümüz tabloyu hazırladım. Maliyetlerin ilgili parametrelerdeki değişime bağlı olarak ne kadar hızla yükselbildiği tablodan görülmektedir. Buna karşılık, bu enstrümanın TL'ye olan güvenini kaybetmiş mevduat sahipleri ve tekrar döviz dönüşmesi durumunda oluşacak işlem maliyetlerinin (alım-satım kur makası, kambyo gider vergisi v.b.) caydırıcılığı nedeniyle beklenen ilgiyi görmemesi olasılığı da bulunmaktadır. Yeni enstrümanın riskli bir diğer unsuru ise, Merkez Bankası'nın DTH'dan TL mevduata dönüşlerde devrede olması ve işlem başlangıcında bankalardan döviz olarak sisteme TL vermesinin para tabanını genişletici bir unsur olması iken, vade sonunda kur farkını karşılaması da söz konusu olursa bu genişleme büyük boyutlara ulaşabilecektir. Bu ise zaman içinde TL'de değer kaybı baskısına yol açabilir.

Öte yandan, yeni enstrümandan TL mevduat sahipleri, kurumlar ve yabancı yatırımcılar yararlanamayacak. Dolayısıyla, bu kurumların döviz talebi ekonomik görünümüne bağlı olarak devam edecek. Yani döviz arz-talep dengesi açısından sorun tam olarak çözülmemiş olacak. •

TL mevduatın (*) yeni ürüne dönüşen kısmı	Kur değişimi ile TL faizin farkı				
	%5	%10	%15	%20	
(*) 10 Aralıkta gerçek işler	%10	6	12	17	23
toplam TL mevduat	%20	12	23	35	46
1 trilyon	%30	17	35	52	69
150 milyar TL	%40	23	46	69	92
	%50	29	58	86	115

Bireyleri koruduk, diğer kesimlerde durum ne?

Yeni enstrüman rağbet görürse yerleşik gerçek kişilerin döviz talebi sınırlanmış olacak. Buna karşılık, şirketler ve diğer (kamu, bankacılık, bankacılık dışı finans) kesimlerin talepleri devam ediyor olacak ve bunun boyutu gelecek dönemde yapılacak dış borç geri ödemelerine bağlı olacak.

• Son veriler, önümüzdeki 12 aylık dönemde bankaların ve bankacılık dışı finansal kuruluşların geri ödemelerinin aylık ortalama 2.2 milyar dolar ve şirketler kesiminde aylık ortalama 1 milyar düzeyinde olduğunu göstermekte. Kamuda ise bu ortalama 1.2 milyar dolar düzeyinde.

• Dış borç geri ödeme yoğunluğu açısından öne çıkan dönemler ise Haziran, Eylül ve Ekim 2022

olarak görünüyor.

• Özel bankaların 1 yıl içinde (Ekim 2021-Eylül 2022) vadeli gelecek toplam dış borçları 53.7 milyar dolar düzeyinde. Kamu bankalarının geri ödemesi ise 28.9 milyar dolar düzeyinde. Ancak bankaların toplam 82.5 milyar dolar olan dış yükümlülüklerinin yaklaşık 13.1 milyar doları yurt dışı şube ve iştiraklerinin mevduatlarından oluşuyor.

• Bankacılık dışı finans kurumlarının geri ödemesi ise 3.3 milyar dolar görünüyor.

• Şirketlerin 1 yıl içinde vadeli gelecek dış borçları ise 55.8 milyar dolar düzeyinde. Ancak buna dış ticaret işlemlerinden oluşan 40.4 milyar dolar düzeyindeki ticari krediler (akreditif v.b) de dahil.

Ayrıca, şirketlerin yaklaşık 4.2 milyar dolar borcu da kendi yurt dışı şubeler ve iştiraklerine ait görünüyor.

• Son veriye göre, Türkiye'nin bir yıl içinde ödenmesi veya yenilenmesi gereken toplam dış borç tutarı toplamı 170.3 milyar dolar ve bankalara ait olan kısım ise 82.5 milyar dolar düzeyinde.

• Haziran ayındaki ticari krediler kaynaklı aşağı yöndeki yüklü revizyona rağmen 170 milyar dolar düzeyinde seyretmeye devam eden dış borç servisi, finanse edilmesi gereken gelecek 12 aylık cari açık beklentisi belirgin iyileşme gösterse bile son durumda 116.1 milyar dolar düzeyine gerileyen TCMB toplam rezervlerinin belirgin üzerinde kalmayı sürdürmektedir.

Türkiye'nin alışılmadık döviz hamlesi ne anlama geliyor?

Küresel piyasaların en çok takip edilen ekonomistleri arasında ilk sıralarda bulunan Muhammed El-Erian'ın Financial Times'ta yayınlanan yazısının tam metni...

Muhammed El-Erian

Allianz Ekonomi Başkanlığı; Cambridge Üniversitesi bünyesindeki Queen's College Başkanı; ABD Eski Başkanı Barack Obama'nın Küresel Gelişme Konseyi Başkanı.

Türkiye iç ve dış ekonomi manitasına meydan okurcasına faiz oranlarını sürekli düşürdüktan sonra, bu hafta Türk lirasını stabil hale getirmek için ortodoks olmayan (alışılmadık) yeni tedbirlere başvurdu.

Yetkililerin bu kez başarılı olup olamayacağı tek bir sorunun cevabına bağlı: Türkiye'deki hane halkı ve şirketler bu hamleyi ekonomik istikrarsızlığın derin sebeplerine müdahale edecek kapsamlı tedbirlere uzanan bir köprü olarak mı, yoksa özünde istikrarsız olduğu çok geçmeden ortaya çıkacak bir rota olarak mı görecektir?

Pazaritesi öğleden sonra Türkiye para piyasalarında yaşanan karmaşayı tarif etmek zor. Liranın değeri sadece iki ayda yarı yarıya azaldı ve 1 dolar 18 TL oldu. Değer kaybı giderek hızlanıyor, Merkez Bankası'nın müdahalesine rağmen alım satım işlemleri gerginleştiği için, uluslararası rezervler azalıyor.

Yaşananların yüzde 20'nin üzerine çıkmış enflasyonu daha da körüklemesi an meselesiydi. Nüfusun büyük bölümü TL mevduatlarını dolara ve diğer dövizlere çevirerek tasarruflarını korumayı (iktisatçıların tabiriyle dolarizasyonu) seçiyordu.

Tüm bunların en olası sebebi, Eylül ayından bu yana Merkez Bankası politika faizinin 5 puan azaltılmasıydı. Halbuki iç ve dış şartlar faiz artırımını gerektiriyordu. Enflasyon artıyordu, Türk lirası baskı altındaydı ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde küresel para politikası sıkışmaya başlıyordu.

Bu gidişatı kesecek bir şalter bulmak zorunda olan yetkililer bu hafta karmaşık bir tedbir paketi sundu: Bu, en basit tabiriyle, lira cinsinden mevduatların dövizde göre değerini korumayı taahhüt eden bir faiz eşitleme mekanizmasıydı.

En önemli 3 avantaj

Söz konusu yaklaşım dolarizasyonun artması eğilimini azaltmanın yanı sıra Türk yetkililere üç yan fayda getirmiş benziyor. Birincisi, kısmi ve örtük faiz artırımının ekonominin geri kalanı üzerindeki etkisi önlenmiş oldu. İkincisi, söz konusu teminat 3 ila 12 aylık mevduatlar için geçerli olduğundan, mevduatların ortalama vadesini uzun tutmayı teşvik ediyor. Üçüncüsü, ağır ve giderek artan enflasyon baskısını hafifletmeye yarıyor.

Açıklama, döviz alım satımının birçok ekonomik tedbirin "menzili dışına" çıktığı bir zamanda geldi.

Ama bu avantajlar beraberinde ciddi riskler de getiriyor. Enflasyonu kontrol altına alacak ve para birimi üzerindeki yeni baskıları hafifletip dolarizasyondan kurtaracak başka tedbirler alınmazsa, yeni mekanizma mali hesapları ve Merkez Bankası'nı büyük bir finansman yüküne maruz bırakacak. Mekanizma başarısız olursa karar alıcıların güvenliliği daha da sarsılacak ve ne kadar kapsamlı ve uygun olursa olsunlar, yeni tedbirlerin

yürürlüğe konması zorlaşacak.

Sonuç birkaç hafta içinde, halen epey kalabalık olan Türk lirası mevduatı sahipleri tarafından belirlenecek. Müdahaleye güvenip olası ikincil zararları umursamazlarsa, başkalarını da hem yurt içinde hem yurt dışında Türk lirası almaya cesaretlendirebilirler. Hükümet de son tedbirlerin aslında nihai olmadığını, geniş kapsamlı politika paketine giden bir yol olduğunu ifade ederek bu sürece yardımcı olabilir.

Bu yardıma Merkez Bankası'nın yapacağı "açık" faiz artırımını da dahil olacaktır. Faiz artırımını hala gerekli, ama yetersiz kalabilir. Türkiye ayrıca maliye politikasının sıkılaştırılması gibi yurt içi çözümlere, belki de hem finansman hem de uluslararası güven sağlayacak bir IMF programı gibi dış çözümlere ihtiyaç duyacak.

Tüm bunların sermaye kontrolünün cazibesinden kaçınarak yapılmasına ihtiyaç var. Zira bu tür kısıtlamalar, Türkiye'nin çok sayıda "rekabet avantajından" hem ekonomik hem finansal olarak yararlanan, tarihsel olarak güçlü ve hala etkili açık büyüme modelinin altını oyabilir.

Türkiye ortodoks olmayan yeni tedbirlerle kendine yapay bir istikrar satın almış oldu. Ülkenin vatandaşları döviz krizinin gerçekten bittiğine ikna olmadıkça, bu tedbirler hakiki bir istikrara dönüşmez.

Bunun tek yolu ise hükümetin acilen daha kapsamlı – evet, daha ortodoks – bir para politikası benimsemesinden geçiyor. Aksi halde ülkenin güçlü ekonomik özelliklerinin uğradığı erozyon sürecektir. Nihayetinde, iktisat ve finans kanunlarına meydan okumanın da bir sınırı var. •

HEPA Regional Office - Turkey
Turkey - Greece - Cyprus

HEPSİ DAHA > FAZLASI

Macaristan'ın lider ürün, hizmet ve teknolojilerini Türkiye'ye getirmek hayal değil!

Macaristan İhracatı Teşvik Ajansı Türkiye temsilcisi HEPA Türkiye'nin ücretsiz danışmanlığıyla Macaristan'ın önde gelen tarım, medical, hayvancılık, enerji, gıda, makine, imalat, su ve bilişim teknolojilerini Türkiye'ye getirin.

HEPA Türkiye'nin desteğiyle doğru ve güvenilir iş birliklerine ulaşın uzun süreli stratejik ortaklıklar kurun.

w: hepaoffice.com.tr | info@hepaoffice.com.tr | +90 212 210 30 61-62

f t in y o
@hepaturkey

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Limited tercümenin doğruluğu veya kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez

İsrailli şirket Amerikalıları dinleyince...

Financial Times, Orta Doğu'lu diktatörlerin muhalifleri dinlemek için milyonlar döktüğü casusluk yazılımı Pegasus'un nasıl deşifre olduğunu ortaya çıkardı: Ugandalılar verdikleri sözü tutmayıp ABD'li diplomatları da dinleyince Washington öfkeleni

MEHUL SRIVASTAVA

2019 yılının şubat ayında İsrailli bir kadın Uganda Cumhurbaşkanı'nun oğlunun karşısına geçip cesur bir teklifte bulundu: Dünyadaki herhangi bir telefonu hacklemek ister misiniz? Satış konuşmasından haberdar olan iki kişiye göre, uzun süredir Yoweri Museveni'nin halefi olacağı konuşulan, babasının güvenliğinden sorumlu Korgeneral Muhoozi Kainerugaba, teklifi ilginç buldu. İsrail istihbaratıyla ilişkisi bulunan kadın Pegasus'u pazarlamaya çalışıyordu. Bu casus yazılım öylesine güçlüydü ki Orta Doğu'lu diktatörler ve otokratik rejimler Pegasus'u kullanmak için yıllardır milyonlarca para

dökiyordu.

Ama bu Doğu Afrika hamlesi, Pegasus'un üreticisi İsrailli NSO'nun kırmızı çizgiyi aştığı an olacaktı; anlaşma Amerikalı diplomatları çileden çıkararak bir dizi olayı tetikledi. Şirket ABD Ticaret Bakanlığı tarafından kara listeye alındı, Apple tarafından aleyhinde dava açıldı. NSO kredilerini ödeyemez duruma gelmek üzere.

NSO'nun Doğu Afrika işlerine aşina olan iki ki-

şiye göre, ilk görüşmeden birkaç ay sonra şirket CEO'su Şalev Hulio anlaşmayı kesinleştirmek için Uganda'ya uçtu.

NSO için küçük işti

Pegasus'u satmak üzere İsrail hükümetinin izniyle dünyanın her yerine giden Hulio, kutusundan çıkmamış bir

iPhone'u nasıl hackleyebileceğini bilfiil göstermek istemişti. Yapılan anlaşma

NSO için küçük bir işti. Görüşmelerin bir tanığı, bu işin şirkete 10 ila 20 milyon dolar arası bir para getirdiğini söylüyor. Moody's tahminlerine göre NSO'nun 2020 yılında 243 milyon dolar gelir elde ettiği düşünülünce, bu rakam gerçekten çok küçük kalıyor.

Apple fark etti

Ama satış konuşmasından iki yıl sonra, Pegasus Uganda'daki Amerikan Büyükelçiliği'nde bulunan 11 Amerikalı diplomat ve çalışanın telefonlarını hacklemek için kullanıldı. Olay, iPhone'un üreticisi Apple'ın kasım ayında işletim sisteminde bir hata bulup düzelttiğine dair bildirim göndermesinin ardından konuşan iki

Amerikalı yetkili tarafından dile getirildi.

ABD vatandaşlarını kimin hacklemeye çalıştığı belli değil. Uganda'nın komşusu Ruanda da Uganda içindeki telefonları hacklemek için Pegasus'u kullanıyordu ancak bu haber ABD'yi şok etti. NSO müşterilerine her zaman Amerikan telefon numaralarının kapsam dışında olduğunu söylemişti. Mevcut olaydaki 11 hedefin tamamı Uganda menşeli numaralar kullanıyordu fakat aynı iki yetkiliye göre bu kişiler Apple hesaplarını ABD Dışişleri Bakanlığı e-postaları üzerinden oluşturmuştu.

Afrika'yı bıraktılar

NSO "olayla ilişkisi bulunan müşterilerden" dolayı hacking sistemlerini kapattığını ve konuyu araştırdığını duyurdu. Şirkete yakın bir isim ise Afrika ile çalışmayı bıraktıklarını söyledi.

Museveni'nin Cumhurbaşkanı Genel Sekreteri ve Uganda hükümeti bilişim bakanı yorum yapmaktan kaçındı.

İsrailli ve Amerikalı yetkililer de NSO'yu kara listeye alma kararını doğrudan Uganda'daki olaya bağlamaktan kaçınıyor. Ama konuyu İsrail Savunma

Bakanlığı'yla görüşen ABD'li bir yetkili, "Bütün bu olaylar silsilesine bakınca tesadüfen değil, bunların dikkatle yapıldığı görülüyor" diye konuştu ve İsrail teknoloji sektörünün göz bebeklerinden olan NSO'yu Amerika'da kara listeye almanın şirketi "cezalandırmak" için yapıldığını ekledi.

NSO kasım ayında kara listeye alınmasıyla birlikte önceden onay olmadan ABD menşeli şirketlerden herhangi bir ekipman, hizmet veya fikri mülkiyet satın alamayacak. Şirket terminallerini Dell ve Intel sunucularından, yönlendiricileri Cisco'dan alıyor ve masaüstü bilgisayarlarında Windows işletim sistemi kullanıyor. Dolayısıyla ABD'nin karar

CEO'su Hulio, Pegasus sayesinde "daha kutusundan bile çıkarılmamış iPhone'ların dinlenebileceğini" söylemiş.

NSO'yu felce uğrattı.

İsrail'in en büyük telekomünikasyon firmalarından Partner Communications'tan gelen yeni CEO Itzik Benbenisti kara liste olayından sonra, henüz iki hafta önce başladığı görevinden ayrıldı. Benbenisti'nin ardından göreve gelen Hulio eski bir iş ortağıyla yaptığı telefon görüşmesinde o kadar neşeli görünmüyordu. Konuşmadan haberdar bir kişiye göre, Hulio arkadaşına "En baştan beri günün birinde bu işin biteceğini biliyorduk" dedi.

NSO on yılı İsrail hükümetinin lehine çalıştıktan sonra kendini

İsrail-ABD ilişkilerini bozan bir konumda buldu.

Eski Başbakan Binyamin Netanyahu NSO'yu aralarında BAE, Fas, Bahreyn ve Suudi Arabistan'ın da yer aldığı, İsrail'le resmi temas kurmak istemeyen birçok ülkeye karşı diplomatik koz olarak kullanıyordu. Şu anda şirket için işler tersine dönmüş durumda.

"Elit ekip"

Kötü niyetli yazılımı tespit edip Apple'a bildiren Toronto Üniversitesi Citizen Laboratuvarı'ndan araştırmacı John Scott-Railton, "Dünyada böyle bir şey yapabilecek ekiplerin sayısı bir elin parmaklarını geçmez" diyor.

Bu arada NSO iPhone'ları ve WhatsApp'ı hackleyip Apple ve Meta'yı öfkelenince Silikon Vadisi'nde de ilgi odağı haline geldi.

Sektöre yakın bir isme göre, Apple'ın

çifte hamlesi - NSO'nun birçok hedefini durumdan haberdar etmesi ve şirkete karşı ABD mahkemelerinde dava açması - sektörde "şok dalgasına" yol açtı. Apple ile Citizen Laboratuvarı NSO'nun teknik sırlarını da paylaştı. İsrailli bir teknoloji şirketinin eski bir üst düzey yöneticisine göre, paylaşımın sonra NSO'nun rakipleri Apple'ın ağına yakalanacakları korkusuyla müşterilerinden kendi casus yazılımlarının kullanımını azaltmalarını istedi.

Aynı yönetici, "Bunun bütün sektöre açılmış top çekün bir savaş olduğu duygusu hakim" diyor ve gerek NSO gerekse benzer firmalardaki İsrailli üst düzey çalışanların ABD ve müttefiklerinde sorgulanmamak adına İsrail'den "kıpırmadığını" ekliyor. Ama NSO sözcüsü Liron Bruck geçtiğimiz haftalarda birkaç üst düzey yöneticisiyle birlikte iki kez ABD'ye gittiğini ve NSO'nun seyahat planlarının "değişmediğini" söyledi.

Şirketin içindeki isimlere göre ABD baskısı şu an için NSO'nun elinde fazla seçenek bırakmadı. Şirketin serbest nakit akışının 2020 yılında negatife dönmesi ve bu yıl da ekside kalması beklendiği için, Moody's NSO'nun kredi derecesini düşürdü.

ABD'de 18 senatör Dışişleri Bakanı Antony Blinken ve Maliye Bakanı Janet Yellen'a yazdıkları yazıda, NSO'nun da aralarında bulunduğu birçok siber gözetim firmasına Magnitsky Yasası uyarınca yaptırım uygulanmasını istedi.

ABD bu talebe olumlu cevap verirse, NSO Amerikan bankaçılık sisteminden atılacak ve çalışanlarının ABD'ye seyahat etmesi yasaklanacak. •

İstanbul Portföy

PRE-IPO
Girişim Sermayesi Fonu

twozero Ventures
Girişim Sermayesi Fonu

Yatırımı Olan **sporttz** 'dan

CANLI SKOR PORTALINA
YILIN YATIRIMI

mackolik MATCH
EN DIRECT
Sahadan.com

Girişim Sermayesi Fonları sadece "Nitelikli Yatırımcılara" satılabilen bir fon olup;

* II-5.2 sayılı Sermaye Piyasası Araçlarının Satış Tebliği (II-5.2 Sayılı Tebliğ) nin 4. (dördüncü) maddesi uyarınca nitelikli yatırımcı; "Sermaye Piyasası Kurulu'nun yatırım kuruluşlarına ilişkin düzenlemelerinde tanımlanan ve talebe dayalı olarak profesyonel kabul edilenler de dahil profesyonel müşteriler"

✉ info@istanbulportfoy.com

☎ 0212 227 56 00

Bu ilan Oksijen Gazetesi Reklam Servisi tarafından alınmıştır.

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Limited tercümenin doğruluğu veya kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez

Altın işi varoluş krizi yaşıyor

Altın sektörü kripto paraların yükselişi ve iklimden kaynaklanan bir varoluş krizi yaşıyor. Yatırım devi BlackRock'tan üst düzey bir yetkiliye göre altın şirketlerinin gelecekte neden hala anlamlı olacaklarını açıklamaları gerekiyor

HELEN THOMAS

Sürdürülebilir yatırımlar dünyasında, topluma faydasız olduğunuz ithamını kabullenmek zor.

Ancak dünyanın en tanınmış maden yatırımcılarından biri, altın sektörüne bu yönde bir suçlamada bulundu. Bu ay BlackRock'tan Evy Hambro, altının endüstriyel ve teknolojik kullanımı son derece sınırlı olduğu için, yeraltından maden çıkarmanın çevresel maliyetini makul göstermek adına altın endüstrisinin daha çok çalışması gerektiğini söyledi.

Hambro'ya göre bakır, nikel ve pillerde kullanılan diğer madenleri savunmak daha kolay; ne de olsa elektriğe geçiş ve karbondan arındırma konusunda hayati bir rolleri var.

Talebin üçte biri kuyumculardan

Belli değer yargılarına maruz kalan bu çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim (ESG) yatırımının nereden biteceğini kestirmek zor. Yıllık altın talebinin yaklaşık yüzde 60'ı merkez bankalarından ve diğer yatırımcılardan, üçte biri ise kuyumculuk sektöründen geliyor. Özellikle Hindistan gibi gelişmekte olan ekonomilerde altın tasarruf aracı olarak da kullanılıyor.

Elmas madenciliği yapanlar, birisinin çıkıp da aynıysa laboratuvarında da üretilebilen bir şey için maden kazmaya değip değmeyeceğini ne zaman soracağını merak ediyor olmalı. Neden maden çıkarma endüstrisiyle sınırlayalım ki? Lüks mallar sektörü de ne kadar faydalı olduğunu kendine sormalı. Onca deri ne işe yarıyor!

Ama bu yorumlar biraz can sıkıcı görünebilir çünkü altın halihazırda bir varoluş krizinin ortasında. Bir zamanlar altının sadık bir takipçi

kitlesi vardı; bu kitle tarafından kötü hükümlere ve kötü kararlara karşı bir savunma aracı olarak görülüyordu. Bugün altın külçeleri dijital bir dünyada analog ürünler olarak kaldı.

İkisi de çevre dostu değil

Dünya Altın Konseyi haklı olarak altının kripto paralardan farklı olduğunu, ikisinin birlikte mutlu mesut yaşayabileceğini söyleyebilir. Altının yatırım portföylerinde uzun ve görece istikrarlı bir tarihi var; özü gereği nadir bir doğal varlık ancak üretimi ve mülkiyeti oldukça çeşitli. Kimse altın yatırımının kanunsuz bir alan olduğunu, agresif ve koordine bir küresel denetim müdahalesi gerektirdiğini düşünmüyor.

Kripto paraların üretiminde kullanılan muazzam miktardaki enerji, onların da en çevre dostu seçenek olmadığını kanıtı: Bir tahmine göre, Bitcoin madenciliğinin karbon yoğunluğu altın madenciliğine kıyasla 15 kat daha fazla. Birçok emtianın aksine altın kaynaklı

Hindistan'ın düğün mevsimlerinde dünya altın pazarında önemli bir hareketlilik yaşıyor. Ülke geçen yıl 900 ton altın ithal etti.

emisyonların büyük çoğunluğu maden sahasından geliyor; dolayısıyla yenilenebilir enerji ve elektrikli veya hidrojenli araçlar aracılığıyla ciddi oranda azaltılması mümkün.

Buna karşın, portföylerde yer alması bile

kripto para zamanın ruhu uyarınca altının yerini almaya aday. Hambro'nun dediği gibi, "Altın şirketle-

rinin gelecekte neden hala anlamlı olacaklarını açıklamaları gerekiyor." Çocuklar sınıflarda telefon üzerinde altın alıp satmıyor. Enflasyonun çıldırdığı ve altın ticaretinin kenara itildiği bir yılı geride bırakıyor olmamız, işleri daha da bozuyor.

Hambro'nun da savunduğu seçeneklerden biri, altını dijital çağa taşımak ve değişim aracı olarak görece sembolik konumunu daha fazla ön plana çıkarmak. Sektöre göre Asya piyasalarında bu zaten yaşanıyor; dijital formdaki altın gayet iyi anlaşılabilir durumda ve çokça kullanılıyor. Sektörün son çare

olarak başvurduğu diğer argüman ise altının kripto paralardan ayrılmasını sağlayan ve yeterince değer görmeyen toplumsal işlevi. Altın madenciliğinin büyük bölümü, gelişmekte olan ülkelerin uzak böl-

gelerinde gerçekleşiyor. Dünya Altın Konseyi, küresel sektörün ancak bir bölümünü oluşturan üyelerinin yaklaşık 200 bin kişiye istihdam sağladığını, yerel tedarikçiler aracılığıyla bu rakamın 1.2 milyona

çıktığını belirtiyor. Konseye göre bir ülkede çıkarılan altın değerinin yüzde 60'ı bir şekilde ülke içinde kalıyor.

Sektörün kendini ispatlaması gerek

İşin ironik yanı, bütün bir madencilik sektörünün uzun zamanı tepki çektiği bir alana sığınmak zorunda kalması. Sektör yerel halkla ilişkisine, ayrıca gelişmekte olan ülkelerde özellikle yüksek ücretli işler ve ülke içi işleme ya da arıtma üzerinden yaptığı katkıya sığmıyor.

Resmi görüşe bakılırsa, sektörün neyi daha iyi yaptığını açıklamaları gerekiyor. Bazı madenciler ve

yatırımcılar, sektörlerin faaliyet yerlerindeki kalıcı ekonomik ve toplumsal miras bırakma yetisine göre değerlendirildiği bir dünyada, vergi avantajları ve ticari imtiyazlar getiren stabilite anlaşmaları ya da gurbetçi emeğinin aşırı kullanımı gibi belli pratikleri haklı göstermenin giderek zorlaştığını açıkça olmasa da kabul ediyor.

Başka bir deyişle, maden işletmecileri çoktan yapmaları gereken bir şeyi epeydir erteliyordu. Altın sektöründe kripto para ve iklimden kaynaklanan varoluş krizi, bu gecikmiş adımı nihayet atmaları anlamına gelebilir. ●

FibaBorsa ile Hisse Senedi İşlemleri Fibabanka Mobil'de!

Fibabanka Mobil'i indirin, **Görüntülü Bankacılık**'la evraksız, imzasız anında müşterimiz olun. Yatırımlarınızı Fibaborsa'da güvenle değerlendirin.

Ücretsiz canlı borsa takibi

Anlık ve canlı hisse alım satımı

Detaylı bilgi için QR kodu cep telefonunuzdan okutabilirsiniz.

Fibabanka

Fibabanka Mobil | fibabanka.com.tr | 444 88 88

Bu ilan Oksijen Gazetesi Reklam Servisi tarafından alınmıştır.

HABER TURU

Mısır'dan 20 bin dolara elektrikli

Elektrikli otomobil furyasına kapılan kapılana. Mısır, elektrikli otomobil üretmek için harekete geçti. Mısır Ticaret Bakanlığı, lokal El Nasr Automotive ile iş birliğine gitmek üzere üç şirketle görüşüyor. Başka markanın lisansıyla üretilecek otomobilin 127 milyon dolar yatırımla 2023'te hayata geçmesi planlanıyor. Araçtan yılda 20 bin adet üretilmesi planlanırken, yarısının taksi ve Uber hizmeti tarafından tercih edilmesi bekleniyor. Mısır'ın ilk elektrikli otomobilin fiyatının 20 bin dolar olması hedefleniyor. 1960'da kurulan Mısır'ın devlet şirketi El Nasr, Tofaş lisansı ile Şahin, Doğan ile Kartal modellerini üretmişti. 5 milyon aracın yollarda gezdiği Mısır'da sadece 350 elektrikli araç satılmış.

Dört otodan biri çevreci oldu

Avrupa otomobil satışları çip krizi ve pandemi nedeniyle 5 aydır daralıyor. Pazar Kasım'da yüzde 20,5 gerilerken, elektrikli araçların hız kesmediği dikkati çekiyor. Kasım'da Avrupa'da satılan 4 araçtan biri çevreci oldu. Elektrikli ve plug-in hibritlerin payı yüzde 26 ile rekor seviye ulaştı. Dizeller yüzde 18'e, benzinliler de yüzde 53'e geriledi. Elektriklilerin payının 2019'da sadece yüzde 4 olduğunu ekleyelim. Kasım'da satışlarını yüzde 119 artıran Tesla Model 3, en çok tercih edilen elektrikli oldu. Renault Zoe, Dacia Spring, Tesla Model Y, Skoda Enyaq, VW ID.4, VW ID.3, Peugeot e-208, VW Up ile Kia Niro ilk 10'da yer aldılar. Model 3, Eylül'de Avrupa genelinin en çok satılan modeli unvanını almıştı.

5 milyar dolara 2'nci tesis geliyor

Müşterilerine tek bir araç teslim etmeden ulaştığı piyasa değeriyle konuşulan Rivian, yeni fabrikasını açmak için çalışmalara başladı. Rivian, 5 milyar dolar yatırımla ABD'deki ikinci fabrikasını Georgia'da açacak. 400 bin

adet kapasiteli fabrikanın 2024'te üretime geçmesi planlanıyor. Amazon'un yüzde 20 hissesine sahip olduğu Rivian'ın önümüzdeki yıllarda en çok konuşulan elektrikli üreticilerden biri olması bekleniyor. Ford'un da Rivian'da yüzde 12 hissesi bulunuyor.

OTOMOTİV SEKTÖRÜNÜ 2022'DE NELER BEKLİYOR?

Kur artmasa da otomobil zamlanır

Toyota Türkiye Pazarlama ve Satış CEO'su Ali Haydar Bozkurt, 2022 için belirsizliklerin olduğunu, tedarik sorununun süreceğini belirtiyor

Bozkurt, "Çip, ham madde, üretim duruşları ve lojistik sıkıntı. Maliyetler artıyor, kur bir tarafa araçlar pahalı olacak" diyor

AUTO AJANS
Mete Tansu

metetansu@gazeteoksijen.com

Kur korumalı TL mevduat sistemi ile döviz kurunda yaşanan sert düşüş sonrası her alanda ürün fiyatlarının gerileyip gerilemeyeceği merak konusu. Hiç kuşkusuz son 1 ayda yüzde 100'e varan oranda zamlanan otomobil de bunların başında geliyor. Peki şirketler zamları geri alacak mı, fiyatlar güncellenecek mi? Toyota Türkiye Pazarlama ve Satış CEO'su Ali Haydar Bozkurt ile yaşanan son gelişmeleri, sektörü bekleyen zorlukları ve 2022 yılı beklentilerini konuştuk...

Kurdaki son gelişmelerden sonra araç fiyatları ucuzlar mı?

Her markanın stok pozisyonuna göre bir durumu olacaktır. Mesela biz satışlarımızın yüzde 93'ünü oluşturan yerli modellerimize en son 8 Aralık'ta zam yapmışız. Zamanı ayarladığımız zaman euro 15,5 TL idi. Hatta bu hafta kur 20'lere gelince mecburen bir fiyat ayarlaması çalışıyorduk, kur geri gelince onu iptal ettik. İthallerde de fiyat ayarlamasını 17 Aralık'ta yapmışız. Orada tamamını yansıtmadık ama yüksek bir maliyetten girdi. Kur 1 haftada yüzde 30 fark etti ama küçük küçük zam yapabiliyorsunuz. Birden yüzde 30 zam yapma şansınız yok. Onlara da zam yapacakken, durdurduk. En azından yüzde 10-15 ara zam yapacaktık. Ama bazı markalar araç giriş tarihlerine göre farklı pozisyonlar alabilirler. Finalde markaların fiyatlarını kıyasladıklarında müşteriler ne yapmış, ne etmiş görebiliyor zaten. Biz aylardır rakiplerimize göre avantajlı durumumuzu koruyan bir marka olduk.

Yeni yılda hangi riskler öne çıkıyor?

Kur hangi seviyede gidecek bu çok önemli. Ama 2022'nin ayrı bir derdi var.

Toyota, Türkiye'de büyüyen B-SUV segmentinde yer alan Yaris Cross'u seneye satışa sunacak.

Olay kurun nereye gideceğinin dışına çıkıyor. 2022'de araç bulunurluğu sıkıntısı devam edecek. Dilimize doladığımız bir çip krizi var. Şu anda araç bulunurluğu sorununun temelinde çip krizi yüzde 5'ini teşkil ediyor. Fotoğraf çok farklı bir yere gitti. İşin dört bacağı var. Çipin dışında materyal bulunamaması sıkıntısı var. Magnezyum yoksa çelik üretiyorsunuz. Komponentleri üreten tedarikçilerde özellikle Uzak Doğu'da Covid-19 kaynaklı üretim duruşları yaşanıyor. Dördüncü sorunu sona sakladım o assist. Bütün sorunun yüzde 45'i oradan geliyor. Lojistik sıkıntısı büyüyor, konteyner bulunamıyor, fiyatlar ciddi yüksek. Parasını ödemeye hazırız deseniz bile konteyner yok. Zaten bundan kaynaklı sadece otomotivde değil birçok ürün

bulunamıyor. Şu an yurt dışıyla yaptığımız görüşmelerde 'Önümüzdeki yıllarla ilgili maliyetleriniz döviz bazında artacak hazır olun' diyorlar. Biz kur ne olacak diye düşünüyoruz, bir de maliyetler nedeniyle döviz bazında ürünün fiyatı değişecek. Kur artmasa da otomobil fiyatları pahalı olacak. Böyle bir 2022 bizi bekliyor. Temel sorun da fiyattan bağımsız ne kadar araç alabileceksiniz.

İstedığınız kadar araç alabileceğiniz misiniz?

Tüm markalar tedarik sorunu yaşıyor. Önümüzdeki yıl kaç araç alacağınız konusu müthiş muamma. Örneğin bize istediğimiz aracın yarısını verebilecekler. Bu yıl Avrupa'da toplam satışların 16,5-16,8 milyon civarında gerçekleşmesi bekleniyor. Gelecek yıl beklentisi 19,5 milyon. Bu şu demek

Çip krizi olmasa 75 bin satardık

Çip probleminin Toyota'ya faturası ne oldu? Tedarik sorunu yaşamasaydık 75 bin adet ve üzerine rahatlıkla çıkardık. Biz Aralık'ı tam bilmiyoruz ama yılı 51-52 bin adetle kapatacağız.

Covid-19 ve belli sebeplerden çıkmış olan Avrupa artık daha fazla araç isteyecek. Avrupa'da böyle bir talep varken, bizim de araç bulma şansımız daha az olacak.

Sizin ülke olarak sübvans edilen durumunuz var, daha ucuza alıyoruz. Bu tüm markalar için geçerli. Hal böyle iken ne kadar alabileceğiz, karşımıza nasıl bir fotoğraf çıkacak? Belirsiz bir 2022'ye giriyoruz. Tabii bir de içteki dinamikler var. Türkiye ekonomisi, pazar ve talep nasıl olacak?

Son 2 yılda sizi en çok zorlayan faktörler?

Bizi en çok kur yoruyor. 2022 için üretim siparişi veriyoruz, koca bir yıl. Bir şey tahmin edip veriyorsunuz; pazar şu kadar olur, kur bu kadar olur, ben de bu pazardan şu kadar araç satırım diye. Bir hesap yapıyorsunuz ama kur bir değiştiği zaman bütün o iskambil kağıtlarının en altındaki çıkmış gibi oluyor. Covid-19'u yönetmek o kadar zor değil artık, tedariki olan araçla yönetiyorsunuz ama sipariş vermek, fiyat yapmak. Biz uzun zamandır her ay fiyat artışlarına bakardık, değişim olacaksa yapardık, bazı aylar pas geçerdik. 2-3 aydır her hafta fiyat çalışması yapıyoruz. •

Elektrikli bZ4x'in 2023'te gelmesi hedefleniyor.

Elektriklilerin Türkiye'de yaygınlaşması 15 yılı bulur

Elektrikli otomobilde sadece altyapı kurulumu yetmiyor. Mevcut elektrik şebekelerinin de uygun hale getirilmesi gerekiyor. Bir hesap yapılmış, İstanbul'da aynı anda 60-70 bin araç elektrikli şarja takıldı-

ğında şebekenin kaldırmayacağı konuşuluyor. Adım adım tüm ekosistemin buna hazır hale getirilmesi lazım. Yaygınlaşma kavramını doğru anlamak lazım. Sanki satış adedi bir yere ulaşınca yaygınlaşmış gibi algı-

lanıyor. Bizde yaygınlaştı demek için mevcut araç parkındaki penetrasyonuna bakmak gerekiyor. Örneğin LPG'liler gibi. 13-14 milyon binek araç var, bunun yüzde 40'ı LPG'li. Türkiye'de bu için oturması için

en az 15 yıl var, belki daha da uzayabilir. Bugünkü batarya, şarj teknolojisi ile aracın maliyeti önemli konular. Elektrikli otomobilin ucuzlaması lazım, Avrupa'da ciddi teşvikler veriliyor.

Hacıyatmaz gibi olduk

Belirsizliklerle nasıl başa çıkıyorsunuz?

Son dönem iş dünyasından son çok moda olan bir deyim var. 'Resilience' diye İngilizce bir kelime var. Dayanıklılık, güçlülük diyorlar. Aslında Türkiye'de bunun tam karşılığı hacıyatmaz gibi olmak. Neyi demek istiyorum; bugün rüzgar buradan esiyor yatıyorsun hop geri kalkıyorsun. Rüzgar yön değiştirince tekrar yatıyorsun, geri kalkıyorsun. Peki rüzgarın yönü değişti şimdi ne yapacağız? Biz Türk iş insanları böyle bir refleksle o kadar uzun zamandır yoğruluyoruz ki. Şuna benzetiyorum bir ipin üzerinde karşıdan karşıya geçerken, bir elimizde halka çeviriyoruz, öbüründe topları çeviriyoruz, kafamızda da mumları taşıyoruz hiçbirini yere düşürmüyoruz bir durum. Bunu yönetmeye çalışıyoruz. Avrupalılarla sohbet ederken, 3 yıllık plan yapıyor. Aşağı yukarı pazar tahmini, satış, bütçe tutuyor. Biz Ağustos'tan bu yana 8 kere bütçe yaptık, çöpe attık. Şimdi dokuzuncuyu yapıyoruz. Bütçeyi yapmaya başladığımızda euro 7-8 TL'lerdeydi, en son 20 TL'yi gördük. Pazartesi o bütçeyi çöpe attık, tekrar başladık çalışmaya...

2022 pazar tahmini kaç?

Asrın sorusu bu... Ağustos'tan önce sorsaydınız geçmiş yıllardan gelen birikmiş talepten dolayı, Türkiye de büyüyor nüfus olarak, ihtiyaçlar da artıyor. O şartlarla devam etseydi, 2022'de 1 milyonlu adedlere rahat ulaşırız diyordum. Bu yılın pazar kapanışı 2020'ye yetişemeyecek, ne kadar araç tedarik edilecek bilmiyoruz ama Aralık'ta 100 bin adedi görmeyecek. 70-75 bin adet olur. Geçen yıla göre 30-35 bin adet altında kalırız gibi. Gelecek yıl da 2021'den daha düşük çıkacak gibi görünüyor. Neden görünüyor? Kur morali iyi geldi bize ama sorular var, kuru stabil tutmayı başarabilecek miyiz? Bu iş ekonomik tarafı, bir de bulunurluk var. 2022 için geniş bir bant aralığında bakıyorum pazara, Ocak ve Şubat'ı bir görmek lazım. 500 bin ile 750 bin adet arasındaki geniş bantta seyrediyor. Birinci sebep araç bulunurluğu, sıkıntı 2022 sonuna kadar devam edecek. İkinci etken de satın alma gücü. Dövizin pozisyonu, enflasyonun 2022'de tüketicilerin gelirlerine etkisi ve bu insanların otomobil almak için ne kadar büyük para ayırabileceği.

23 milyar dolar kazandı 11 milyar doları devlete

Elon Musk hak ettiği hisse opsiyonlarına 143 milyon dolar ödeyerek 23 milyar dolarlık Tesla hissesine sahip oldu. 1'e 160'a ulaşan karından ödeyeceği vergi tarihe geçecek. Musk sistemi "Başkalarının parasını bitirip sizin peşinize düşüyorlar" diye eleştiriyor

Finacial Times ve Time dergisi tarafından "yılın insanı" seçilen Elon Musk hiç şüphesiz bu unvanı sonuna kadar hak ediyor. Tesla ve SpaceX'in kurucusunun artık yeni bir unvanı var: Bir mali yılda tarihin en yüksek vergisini ödeyen mükellef.

Kurduğu ve yönettiği şirketlerden tek bir cent dahi ücret almayan Musk'ın geliri şirket performansına dayalı hisse senedi opsiyonlarından oluşuyor. Yönetim kurulu kararları uyarınca, şirket belli vadelerdeki performans kriterlerini tutturursa Musk'a kriterlerin konduğu gündeki fiyatlarla şirketin hisse senetlerini satın alma hakkı veriliyor.

Dalga geçilen hedefler

Tesla Yönetim Kurulu, şirket halka açıldıktan iki yıl sonra 2012'de, 10 ayrı kriteri

2 GÜN

Stanford Fizik Bölümü'nde doktora yapma hakkı kazandı. Derslere sadece 2 gün katıldıktan sonra, Zip2 adlı bir kent rehberi yazılımı için okulu bıraktı.

tutturması halinde Musk'a toplam 26 milyon 374 bin Tesla hissesi satın alma opsiyonu vermişti. O tarihte Tesla haftada sadece 5 araba üretebiliyor ve hisseleri ise 6 dolardan işlem görüyordu. Musk, her bir kriter tutturulduğunda, kendine tanınan opsiyonun 10'da birini almaya hak kazanacaktı.

Şirketin kara geçmesi, yılda 300 bin otomobil üretimi gibi o günlerde sadece bir hayal olarak görülen kriterler, Amerikan basınında alay konusu bile olmuştu.

1'e 160 kazandı

Ancak Musk'ın yönetimi-ndeki Tesla aradan geçen zaman içinde kriterleri tek tek tutturdu. Tesla hızla büyük yürken hisseleri de astronomik şekilde değer kazanmaya başladı. Ama işin ilginç yanı Musk hak ettiği opsiyonları kullanmak için hiç acele etmedi. O acele etmedikçe hisselerin fiyatı yükseldi.

Bu bekleyişi geçtiğimiz aya kadar sürdü. Musk kullanım hakkı Ağustos 2022'de biten opsiyonlarını realize etmeye başladı.

The Wall Street Journal'ın haberine göre Musk, 22,9

500\$

12 yaşında Blaster adında bir video oyun programı yazdı. Güney Afrikalı bir şirket programı 500 dolara satın alıp, oyunu piyasaya sürdü.

milyon adet Tesla hissesi opsiyonunu hisse başına 6.24 dolardan toplamda 143 milyon dolar ödeyerek kullandı. Tesla hisseleri Çarşamba akşamı 1.000 dolar civarında işlem görüyordu. Bu hesaba göre Musk 143 milyon dolar ödeyerek yaklaşık 23 milyar dolarlık Tesla hisse senedine sahip oldu. Bir başka deyişle Musk, hak kazandığı her hisseyi piyasa fiyatının 160'da birine satın aldı.

(26.4 milyon adet opsiyonun, neden 22.9 milyon adet olarak kullanıldığına dair net bir bilgi yok Amerikan basınında. Musk, aradaki fark kadar opsiyonu kullanmış olabilir veya kriterlerden biri yerine getirilememiş olabilir.)

Epeyi karmaşık olan Amerikan vergi yasalarına göre, Musk bire 160'ı bulan kazancı üzerinden vergi ödemek zorunda. Wall Street Journal'ın

hesaplamalarına göre Musk, 23 milyar dolara yakın karı üzerinden yaklaşık 9 milyar dolar Federal Gelir Vergisi ve Medicare payı (bir tür SGK sağlık primi) ödeyecek. Bunun üzerine nüfusa kayıtlı olduğu California eyaletinin vergileri de binince Musk'ın faturası 11 milyar dolara çıkacak.

Musk, geçen hafta yaptığı açıklamada ödeyeceği yaklaşık 11 milyar dolar için "Amerikan tarihinde bir kişinin ödeyeceği en yüksek vergi" tanımlamasını yapmıştı. Musk, daha önce bir Twitter postunda Amerikan hükümetinin vergi ve harcama politikalarını eleştirerek "Önce başkalarının parasını bitirirler, sonra da sizin peşinize düşerler" demişti.

Musk'ın bu sözlerine cevap da ultra zenginlere yönelik yeni bir vergi tasarısı üzerinde çalışan Demokrat Parti'nin en etkili isimlerinden Senatör Elisabeth Warren'dan gelmişti: "Adaletsiz vergi yasalarını değiştirelim ve Yılın Kişisi gerçekten vergi ödesin, başkalarının ödemediği vergilerden yararlanmaktan vazgeçsin."

Hisse senedi opsiyonlarını kullandıktan sonra yaklaşık 7 milyar dolarlık Tesla hissesi satışı yapan Musk, vergi yükünün bir kısmından kaçınmak için çalışma yapıyor. California eyaletinin vergilerinden kurtulmak için ikametini gelir vergisinin bulunmadığı Teksas eyaletine taşıyacağını açıklayan Musk, Tesla'yı da bu eyalete taşımaya hazırlanıyor. Teksas, ABD'de kurumlar vergisinin en düşük olduğu eyaletlerden biri.

Türkiye'yle kıyası

Musk'ın ödeyeceği 11 milyar dolarlık vergi zengin ABD için bile büyük bir gelir. ABD Federal Hükümeti 2020 yılında toplam 3 trilyon 420

milyar dolar vergi tahsilatı yaptı. Bunun 1.6 trilyon doları kişisel gelir vergilerinden, 212 milyar doları da şirketlerin ödemediği kurumlar vergisinden sağlandı.

Peki Türkiye'de durum ne? Meclis'ten yeni geçen 2022 bütçesine göre Türkiye önümüzdeki yıl 262 milyar TL gelir vergisi, 183 milyar TL de Kurumlar Vergisi tahsil etmeyi planlıyor. Musk'ın ödeyeceği 11 milyar dolar, 12.5 TL'lik dolar kuruna göre yaklaşık 137.5 milyar TL ediyor. Yani dolar/TL kuru 12.5 seviyesinde kalırsa dahi Elon'un ödeyeceği vergi Türkiye'de irili ufaklı tüm şirketlerin ödeyeceği verginin yüzde 75'ine denk geliyor. •

232 milyar dolarlık Bitcoin 10 bin hesapta

Hiç şüphesiz son yılların en gözde yatırım aracı kripto paralar. Bitcoin toplam 922 milyar dolarlık piyasa değerine ulaştı. İkinci sıradaki Ethereum'un toplam piyasa değeri ise 473 milyar dolar. En gözde iki kripto paranın 1 trilyon 395 milyar dolarlık piyasa değeri, dünya üzerindeki tüm gümüş stokunun 1 trilyon 273 milyar dolarlık piyasa değerinin üzerinde. Dünyada şu ana kadar yeryüzüne çıkarılan altınların toplam değeri ise

11.3 trilyon dolar.

Özellikle gençlerin ilgi gösterdiği kripto paraların, toplumdaki gelir ve servet eşitsizliğini gidereceği savunuluyordu. Ancak yapılan araştırmalar bunun tam tersini söylüyor.

Büyük eşitsizlik

Amerikan Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu'nun yaptığı çalışmaya göre piyasadaki 19 milyon adet Bitcoin, tam 114 milyon ayrı dijital cüzdana bulunuyor.

(Bir kişinin birden fazla dijital cüzdanı olabileceği varsayımıyla Bitcoin sahibi kişi sayısı bu rakamın daha altında)

Araştırmaya göre piyasadaki 19 milyon Bitcoin'in 5 milyonu 10 bin hesapta duruyor. Yani, dijital cüzdan sayısının sadece binde 1'i, toplam Bitcoin stokunun yüzde 27'sine sahip. 10 bin hesaptaki Bitcoin'lerin toplam değeri 232 milyar dolar. Buna göre balına hesaplarda ortalama 23.2 milyar dolarlık Bitcoin bulunuyor.

Futbolda kripto para liginin lideri PSG

Seyrediyorsanız, maç naklen yayınları arasındaki reklamlarda sık sık rastlıyorsunuzdur Adana Demirspor veya Göztepe fan token duyurularına. Fenerbahçe ve Galatasaray'ın halen var kripto parası, Beşiktaş'ın da hazırlık yaptığı biliniyor.

Bu işin öncüleri tabii ki Avrupa'nın büyük kulüpleri. Kripto liginde başı Paris Saint Germain çekiyor. Messi'li, Neymar'lı bu büyük kulübün fan token'inin

piyasa değeri 47.8 milyon dolar.

İkinci sırada 40.2 milyon dolarla Manchester City var. 31.5 milyon dolarla Atletico Madrid, 25.5 milyon dolarla Barcelona, 24 milyon dolarla Juventus ilk beşi oluşturuyor.

Futbol kulüpleri için kripto para programı hazırlayan Socios, şimdiye kadar 40 kulüp için fan token hazırladığını ve 167 ülkeden 1.3 milyon yatırımcının bu tokenleri alıp sattığını açıkladı.

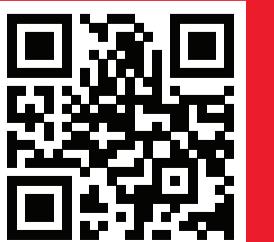

MUTLU YILLAR!

GIFTING

gap.com.tr

UMUT VEREN İŞLER
ELİF ERGU

imece

KURUCU ORTAKLAR :

ATÖLYE S360 ZORLU

Umut Veren İşler köşesi daha iyi bir gelecek için çalışan imece'nin katkısı ile hazırlanmaktadır.

imece, değişim yaratan insanların ve kurumların toplumsal, ekolojik ve kültürel meselelere çözüm üretmek üzere bulunduğu ve birlikte çalıştığı bir sosyal inovasyon platformudur.

Türkiye'de yöneticilerin sadece yüzde 22'si kadın

BM verilerine göre erkeklerin aynı işi yaparken kazandıkları her 1 dolar için kadınlar 77 sent kazanıyor

BM verilerine göre erkeklerin aynı işi yaparken kazandıkları her 1 dolar için kadınlar 77 sent alıyor.

İş hayatında eşitlikten bahsetmek maalesef zor. Modern iş hayatı olarak tanımladığımız günümüz iş hayatında hepimiz çevremizde ne-redeyse her alanda çalışan kadınları görüyoruz. Öğretmen, mühendis, güvenlik görevlisi, yazılımcı, girişimci, doktor, şoför, evli, bekar, çocuklu birçok kadın iş hayatının içinde. Ancak bir başka gözlüğü takıp iş hayatına baktığımızda, çok sayıda çalışan kadına rağmen, hala iş hayatında cinsiyet eşitliğinden bahsetmenin çok zor olduğunu da biliyoruz. Bu konuda yalnızca Türkiye'nin değil birçok ülkenin sorunu.

Birleşmiş Milletler'in 2030 yılına kadar gerçek-

leştirilmesi gereken 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları arasında gördüğü konulardan biri cinsiyet eşitliği. BM'nin verilerine göre, günümüzde hala erkeklerin aynı işi yaparken kazandıkları her 1 dolar için kadınlar 77 cent kazanabiliyor. Öncelikle eşit işe eşit ücret hala sağlanabilmiş değil. Ve bu eşitsizlik kendini yalnızca eşit ücrette değil, kariyerin her basamağında gösteriyor.

Cam tavanlar var

Yönetim kademelelerine doğru yükseldikçe kadın sayısı daha da azalıyor. Şirketlerin stratejilerini oluşturan yönetim kurullarına baktığımızda kadınları eşit oranda göremiyoruz. Çünkü kadınlar için cam tavanlar var.

Toplumsal bakış açıları, tarihsel önyargılar, aile olmak, anne olmak,

çocuk yetiştirmenin sorumluluğunun daha çok annede görülmesi, hamilelik nedeniyle kariyere ara vermek, erkek dünyasının kodlarının içine girememek gibi nedenleri buna neden olarak sıralayabiliriz. Ancak hepimiz biliyoruz, aynı değiliz ama eşitiz. Bu yüzden de bu sayılan

nedenlerin hiçbiri kadınların çalışma hayatında olmalarına ve yükselmelerine engel değil. Üstelik kadınların çalışma hayatında çok daha fazla yer almalarının işlerdeki verimliliği arttırdığına dair birçok veri var.

Türkiye'ye baktığımızda, Türkiye'de çalışan kadın oranı yüzde

30 civarında. Pandemide de düşüş olduğu tahmin ediliyor, henüz net istatistikleri bilmiyoruz. Yönetim kademelerine baktığımızda ise çok daha az kadın temsili var. Yönetim kurullarındaki kadın oranını eşitlemek ise hiç kolay değil. İş dünyasında sıkça duyduğumuz ve toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamak için gösterilen çabalara rağmen şeffaf duvarlar ve cam tavanlar kadınların iş hayatındaki yükselişlerine engel oluyor. Üstelik yönetim kurullarındaki kadın oranının yanıltıcı bir yanı da var, genelde kadınlar aile üyesi oldukları, eş veya kız çocuk oldukları için koltuk sahibi olabiliyorlar.

Türkiye, kadın yöneticilerinde Avrupa'da 34 ülke içinde sondan ikinci sırada.

Türkiye'de yöneticilerin sadece yüzde 22'si kadın.

Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde bu oran ortalamada yüzde 37.

AB İstatistik Ofisi'nin (Eurostat) 2020 yılında açıkladığı veriler böyle. Türkiye'deki ilk 500 şirketin 37'sinin yönetim kurulu başkanı kadın. Bunların da 29'u aile üyesi.

Yönetim Kurulunda Kadın Derneği (YKKD) iş dünyasındaki kadınların şirketlerin yönetimlerinde daha çok yer sahip olması, yönetim kurullarına girmesi için 10 yıldır çalışıyor.

En az 3 kadın olmalı

İş dünyasının başarılı isimleri kadın adaylara mentor oluyor, derneğin faaliyetleriyle şirketlerin yönetimlerinde daha çok kadının olması için programlar yürütülüyor.

Tam bir yıl önce YKKD Danışma Kurulu Başkanı Murat Özyeğin ve YKKD Eş Başkanı Hande Yaşargil ile bir araya gelmiş, önümüzdeki dönemde neler yapılabileceğini konuşmuşuk.

Murat Özyeğin Türkiye'nin önde gelen şirketlerinin yönetim kurullarına YKKD'nin yönetim kurulları için aday kadınlarının listelerini bir mektupla gönderdiğini anlatmıştı.

20 Aralık'ta YKKD'nin 5'inci dönem mentori ve mentorlarının buluşmasında emeklerin boşa gitmediğini ancak hala gidilecek çok yol olduğunu gördük.

Bu buluşmada 68 mentori, 18 ay boyunca kendilerini yönetim kurullarında göreve hazırlayacak, iş dünyasının deneyimli isimleri olan mentorlarıyla eşleşti.

Tören öncesinde YKKD'nin ekibiyle buluştuk, onlar son verileri

paylaştılar.

YKKD'nin çalışmalarından yararlanan 195 kadının 82'si son iki yılda; 43'ü bağımsız, 52'si grup şirketi ve 59'u sivil toplum olmak üzere toplam 155 yönetim kurulu koltuğuna atandı. Yani bir kadın birden fazla koltuğa da sahip olabili.

YKKD Danışma Kurulu Başkanı Murat Özyeğin, "Bu başarının devam edebilmesi için mevcut şirketlerin mentilerine bağımsız üyelik için izin vermesi büyük önem taşıyor. Yönetim kademesindeki cinsiyet eşitsizliğini gidermek bir kadın meselesi değil liderlik meselesi" derken, iş dünyasına da iyi örneklerin artması çağrısında bulundu.

Özyeğin, yönetim kurullarında yalnızca tek bir kadının temsilinin ise fark yaratmadığını, her yönetim kurulunda en az 3 kadının olması gerektiğine inandığını da anlattı.

Etkinlikte YKKD Mentori, Akkök Holding İcra Kurulu Başkanı Ahmet

Dördüncü'ye kurumunun bünyesindeki yönetim kurullarına

gerçekleştirdiği ve tavsiye ettiği kadın YK

Üyesi atamaları nedeniyle "Altın Mentor" ödülü, Doğal Holding

Yönetim Kurulu Başkanı Davut Doğan'a Doğtaş Kelebek Mobilya Grubu

Yönetim Kurulu'na atanan kadın YK Üyesi

nedeniyle teşekkür plaketi verildi. YKKD'nin

çalışmaları Başkan Hande Yaşargil, Eş Başkan

Burçak Güven ve Başkan Yardımcısı Arzu Aslan

Kesimer'in de ifade ettiği gibi yönetim kurullarında eşitlik sağlanana kadar devam edecek. Uzun ve çok engelli bir yol olduğu kesin! •

Murat Özyeğin

En Güzel Hediyeler
MARKS & SPENCER'DA SİZLERİ BEKLİYOR!

Mutlu Yıllar!

MARKS & SPENCER

LONDON

MARKSANDSPENCER.COM.TR

Plastik Avcıları sokakta

Belediye, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği ile hayata geçirilen güzel bir proje trafikte dikkatimi çekti. Bu projeyi aslında ben de katılmaktan büyük mutluluk duyduğum Marka Konferansı'nın 20'inci yılında öğrenmişim. MARKA Konferansı ve WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı) iş birliği, Yapı Kredi World desteği ile hayata geçirilen "Plastik Avcıları İstanbul Projesi", İstanbul'un plastik atık sorununa çözüm sunmak için bu öneriyi hazırlamıştı. İşte bu iş birliğiyle başlayan çalışmalar hayata geçmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Park

Beşiktaş'ta 30 farklı yere geri dönüşüm konteyneri yerleştirildi.

Bahçe ve Yeşil Alanlar Daire Başkanlığı "Yeşil İstanbul" projesi ile geri dönüşüm konteyneri tasarımına destek olarak ilk adımda 30 farklı yere bu konteynerleri yerleştirmiş. Beşiktaş Belediyesi'nin "Dönüşür-Kazan" mobil uygulamasını indiren herkes konteynerlerin bulunduğu lokasyonları haritada görüp, evle-

rinde ve işyerlerinde biriktirdikleri atıkları bu konteynerlere atabiliyor. MARKA Konferansı ve WWF-Türkiye iş birliğiyle Plastik Avcıları - İstanbul projesiyle her yıl 60 tonun üzerinde kâğıt-karton ve metalin yanı sıra 65 tonun üzerinde plastik ambalajın toplanması ve geri dönüşüme kazandırılması hedefleniyor. •

Robot lafı ürkütücü 'metal yakalı' yeni çalışmamız diyelim!

Dijitalleşen dünyada 'robotlar bizi işsiz bırakacak' korkusu giderek büyüyor. Artık robotları 'mavi' ve 'beyaz' yakalı çalışanların 'metal yakalı' yeni çözüm ortağı olarak görmek herkes için huzur verici olacak

Levent Ertem

leventmetre@gmail.com

İnsansız araçlar, yapay zeka uygulamaları ve robotlar gelişen teknoloji ile hayatımıza iyice nüfuz ediyor. Yakın gelecekte başarılı bir iş modeli için yetenekli insan kaynağı kadar onları asiste eden 'metal yakalı' çalışanlara da ihtiyaç doğacak. Robotlar için kullanılan 'metal yakalı' çalışan kavramı da artık yavaş yavaş değişime uğruyor. Mekânikleşmiş robotlar yerine insanlarla etkileşime giren, gereğinde yapılan bir işten sonra kendine vazife çıkarıp ekstra iş yapan robotlar için kullanılan bir kavram var: **Cobot**... Bu sözcük ilk olarak 2000'lerin başında **iş birliği** (cooperation) ve **robot** kelimelerini birleşimiyle ortaya çıktı. Yani 'cobot' klasik ve mekanik endüstriyel robotlar yerine biraz daha esnek iş kabiliyeti olan robotları tanımlıyor. Gereğinde insana asistanlık eden gereğinde evinizden verilen emirle işi yapan robotlar olarak tanımlayabiliriz. **Cobot**'lar hızlıca ve defalarca tekrarlanan işlerde hata olasılığını minimize ederken iş verimini çok artırıp kazaları da önüyor.

Sizi ayıplamaz ve asla utandırmaz!

Bu nedenle klasik robotlar yerine 'cobot' olarak çalışan asistanlar yakın geleceğin en önemli teknolojik açılımlarından biri olabilir. **University of Surrey**'den **Valentina Pittardi**'nin araştırmasına göre insanlar da **cobot**'larla iletişimi çok sevdi. Araştırmaya göre özellikle sağlık sektöründe robotların duygusuz olması utangaç hastalar için bazen bir avantaj. Cinsel sorunu olan çekingen insanların doktora görünmeden önce bir asistan ya da hemşire yerine robot personelle görüşme yapmak istediği ortaya çıktı. Çünkü o sorunla ilgili robotun sorularına cevap verirken utanıp çekinmeyeceğinizi peşinen biliyorsunuz. Mesela basur (hemoroid) sorunu için herkese basit sorular soran bir **cobot** da yakın gelecekte

EN RİSKLİ MESLEKLER

Muhasebeciler, resepsiyon görevlileri, müşteri hizmetleri ve call center çalışanları, perakende sektörü çalışanları.

EN AZ RİSKLİ MESLEKLER

Din görevlileri, sanatçılar, yazarlar, öğretmenler, politikacılar, psikologlar, cerrahlar.

insanların ilk tercihi olabilir.

İşimiz elden giderse korkusu artık bitsin!

Robotlarla ilgili olarak herkes bu kadar pozitif düşünmüyor elbette. Yakın gelecekte birçok iş kolunun robotlara yenileceğini ve insanların işini kaybedeceğini son 20 yıldaki deneyimlerden biliyoruz. Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) son araştırmasına göre, 2025 yılında bugün insanlar tarafından yapılan işlerin yüzde 52'sini robotlar yapacak.

İŞ PAYLAŞIM ORANLARI

YIL İNSAN MAKİNE

2018 %71 %29

2022 %58 %42

2025 %48 %52

Kaynak: Dünya Ekonomik Forumu (WEF), 2021

Dünyanın önde gelen reklam ajanslarından **McCann Advertising**'in Japonya bölümü, daha 2019'da 'yapay zekalı' bir robotu kreatif direktör unvanı ile işe aldı. Adı açıklanmayan yapay zekalı bu robot, bir ürün ya da hizmetle ilgili kendisine sunulan tüm verilere dayanarak, ilgili brief'i analiz ederek en iyi ticari mesaj metnini hazırlıyor.

Angaryayı robota veren otur rahatına bak

Bu sistem, otomasyon teknolojilerinin yalnızca mavi yakalı çalışanları etkileyeceği şeklindeki genel kanıyı altüst etmişti. 'Yoksa beyaz yakalıları da mı vuracak?' diye bir endişe vardı. Ajansın kreatif kadrosu da 'klişe sloganları' robota bırakarak hakikaten yaratıcı işlere odaklanabildi. Yani robot aslında burada tamamlayıcı bir rol oynadı. Özellikle bir şablona dayalı görevlerde bu durum yakın gelecekte daha da geçerli olacak. Buna karşın yaratıcı işlerde çalışan insanlara angarya olan yükü alabilmek de çok önemli. Dolayısıyla yaratıcı işlerde çalışan bir beyaz yakalı da kendisine daha çok zaman ayırarak yaratıcılığını artırabilir. Buna buhar makinesi ya da elektriğin bulunduğu yıllardaki iş gücünün rahatlaması gibi de bakılabilir. •

Boeing ve Airbus'ta 5G korkusu

Sektörün iki devi 5G internet ağına geçilmesinin uçuşların gecikmesine, uçakların yön değiştirmesine ve seferlerin iptal edilmesine yol açabileceğini söylüyor

Dünyanın en büyük iki uçak şirketi, Airbus ve Boeing bu hafta merakla beklenen 5G internet ağıyla ilgili çarpıcı bir güvenlik uyarısı yaptı. Rekabetleriyle bilinen iki şirket ABD havacılık endüstrisine ortak bir mektup yazarak 5G'nin uçuş güvenliği açısından hayati tehlikeler yaratabileceğini söyledi.

Airbus'ın Amerika CEO'su Jeff Knittel ve Boeing patronu David Calhoun, ABD Ulaştırma Bakanı Pete Buttigieg'e "ABD havacılık endüstrisinin ABD'deki 5G uygulamasına ilişkin ortak endişelerini detaylandıran" bir mektup yazdı.

Açıklamada "Airbus ve Boeing uçakların yerden yüksekliğini ölçen radyo altimetrelere olası 5G etkisini anlamak için ABD'deki diğer havacılık endüstrisi paydaşlarıyla birlikte çalışıyor" ifadesi kullanıldı.

İki şirket, 5G kuralları 2019'da uygulansaydı yaklaşık 345 bin yolcu 5 bin 400 de

5G ağları ve uçak ekipmanı arasındaki çatışma nedeniyle Fransa şubat ayında uçaklarda 5G kullanan cep telefonlarının kapatılmasını istemişti.

kargo uçuşunun gecikme, yön değiştirme veya iptal yaşayacağına söylüyor.

Açıklamada, "Dünya çapında havacılık sistemi genelinde uçakların operasyonel güvenliğini sağlamak için havacılık yetkilileri, hükümet liderleri, havayolları ve endüstri gruplarıyla iş birliği yapıyoruz" dendi.

Ayrıca Boeing, havacılık endüstrisinin "telsiz altimetrelere 5G girişimi potansiyelini tam olarak değerlendirmeye ve incelemeye odaklandığını" söyledi.

Önde gelen telekom operatörleri Verizon ve AT&T, şubat ayında milyarlarca dolar değerinde lisans aldıktan sonra 5 Aralık'ta 3.7-3.8 GHz frekans bantlarını kullanmaya başlamayı planlıyordu.

Ancak, ABD havacılık kurumu FAA'nın 5G sinyallerinin altimetrelere olası müdahalesiyle ilgili endişelerini dile getirmesinin ardından kasım ayında bir erteleme kararı geldi.

Federal Havacılık İdaresi, 5G ile aynı frekans bantlarını kullanabilen cihazlar hakkın-

da daha fazla bilgi istedi.

Belirli durumlarda radyo altimetrelere kullanımını sınırlayan direktifler de hazırlayan FAA, havayollarının potansiyel maliyetler konusunda endişelenmesine yol açtı.

Verizon ve AT&T, geçen ay Federal İletişim Komisyonu'na Ocak 2022'de 5G'yi dağıtmaya başlama niyetlerini doğruladı. Ancak FAA incelemesini tamamlayana kadar mevcut ABD yasalarının ötesinde tedbirler alacaklarını açıkladı. Bu da 5G'nin en erken Temmuz 2022'ye kalması anlamına geliyor.

5G ağları ve uçak ekipmanı arasındaki çatışma nedeniyle Fransa şubat ayında uçaklarda 5G kullanan cep telefonlarının kapatılmasını istemişti.

Fransa'nın sivil havacılık otoritesi, yakın bir frekanstaki bir sinyalden radyo altimetresine benzer veya daha büyük güçte müdahalenin, iniş sırasında "kritik" hatalara neden olacağını söylüyor. •

BLUEMINT.COM

Oksijen

Yıl: 1 Sayı: 50

İmtiyaz Sahibi: Haftalık Yayıncılık A.Ş. adına Nüket Mutlu

Yazı İşleri: Zafer Mutlu, Tayfun Devicioğlu
İsmail Yuvacan, Umut Alphan, İlke Gürsoy, Ali Kayalar

Tasarım: Cüneyt Çomoğlu

Haber Araştırma: Öge Demirkan

Dijital Platformlar: Elçin Yahşi

Kitap-Sanat: Elif Tanrıyar

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Sema Yaşarlar

Genel Müdür: Bahadır Zaimoğlu

Reklam Koordinatörü: Ceyda Sezer

Reklam Rezervasyon: Şule Tutsak stutsak@gazeteoksijen.com

Yönetim Yeri:

Haftalık Yayıncılık AŞ

Levent Mahallesi Karanfil Sokak No: 21

Beşiktaş 34330 İstanbul

Telefon: 0212 290 60 00

E-posta: reklam@gazeteoksijen.com

Baskı: Turkuvaz Haberleşme

Yayıncılık AŞ

Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi

Çakmak Caddesi B Blok No 29/1/1 34060

Eyüpsultan/İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım

Pazarlama AŞ

Güzeltepe Mahallesi Mareşal

Fevzi Çakmak Caddesi B Blok

No 29/1/1 34060

Eyüpsultan/İstanbul

Haftalık Oksijen

yerel süreli yayındır.

Ece
Temelkurun

El pueblo! Unidos!

Atlantik Okyanusu'nun ta öte tarafındaki Şili'nin sevincinden bize ne diyebilirsiniz, demeyin. Tarih çatladı. Bütün dünya için çatladı ve Türkiye bazılarının inanmak istediği kadar ayrıksı bir memleket değil, en nihayetinde bu gezegenin bir parçası

Bu yazıyı Şili'den o güzel haberin geldiği gün yazıyorum. 35 yaşındaki Gabriel Boric artık Şili'nin seçilmiş devlet başkanı. Marttan itibaren görevine başlayacak. Boric yarı Katalan, yarı Hırvat kökenli bir gençlik lideri ve Şili'de iki yıldır süren geniş çaplı protestolardan çıkan bir politikacı. Kendisi ilerici sol kanattan ve -biraz da gururla söyleyeyim- Danışma Kurulu üyesi olduğum İlerici Enternasyonel'in üyelerinden. Genç başkan Boric, Pinochet'nin mirasçısı ve Hitler hayranı olduğunu söyleyen yani alçak olduğunu açıkça ifade eden Jose Antonio Kast'ı yenerek iktidara geldi. Ama biliyorsunuz, bugünlerde açıkça alçaklık yapanları yenmek bile o kadar kolay değil. Kamuoyu yoklamaları son günlere kadar başa baş gidiyordu ve yarış, bizim de yakından tanyacağımız engellemelere karşı kazandı. Misal, seçim günü aniden, nedense otobüs hatları çalışmamaya başladı. Yine de Şililerin tabana kuvvet inadı (bu inadı da tanırınız) kazandı ve diktatör Pinochet'nin 1973'te başlattığı, 1980'de yalandan bir referandumla (bu da tanıdık) anayasal dayanağa kavuşturduğu eşitsiz ve adaletsiz düzen nihayet ölü ilan edildi. Atlantik Okyanusu'nun ta öte tarafındaki bu ülkenin sevincinden bize ne diyebilirsiniz, demeyin.

80 darbesi öyle olmadı!

1980'de memleketimizi, karma ekonomik modelden serbest piyasa ekonomik düzenine zorla geçirmek için, zamanın ABD hükümetinin desteğini de arkasına alan bir askerî darbe yapıldı. Bu yazıyı okuyanlar arasında "Kardeş kardeşi vuruyor-

du, Türkiye'ye huzur getirmek için rö rö rö" diye hamasi lafları duymuş olan gençler vardır, onlar için söylüyorum, olay öyle olmadı. Güçlü sol hareket ve geniş tabanlı işçi örgütlenmeleri, bu haksız ve adaletsiz düzene silah zoru olmadan ikna edilemeyeceği için darbe oldu. Aynı yıl Margaret Thatcher İngiltere'de maden işçileri örgütlenmesinden başlayarak İngiliz solunun kanlı kıyımına başlıyor, ABD'de iktidara gelen Ronald Reagan ile birlikte şu sloganı tekrar ediyordu: "Başka yolu yok." Önerdikleri yol şuydu: Ulusal ekonomiler büyük sermayenin keyfince dolaşımına açılacak, halka ait olan kamu malları satılacak, ekonomide demokratik yöntemlere dayalı planlamalar terk edilecek. Dünya, zincirlerinden boşanmış kapitalist düzene böylece başarılı hafıza silme operasyonu sayesinde, Kenan Evren'i kötü resimler yapan sevimli bir dede sanan gençler için söylüyorum. İşkence izleri hâlâ yerli yerinde duran 60-70 yaşındakiler zaten olan biteni hatırlıyorlar. Bugünkü çamurları o günkü sellerin getirdiğini, siyasal İslamcılar ve cemaatlerin solcu/ilerici kanlı avında nasıl kullandıklarını, ödül olarak ülke zenginliklerinden ve devlet gücünden pay aldıklarını... Biliyorlar. Yani bu

çamur deryasının birikmesi için epey zaman geçmesi, epey güzel, düzgün insanın dövülmesi, öldürülmesi gerekti. İşte Pinochet de o dönemin, en az Kenan Evren kadar elleri kanlı simalarından. "Tanrıya çok uzak, Amerika'ya fazla yakın" olmakla lanetli Latin Amerika ülkesi Şili'nin berbat diktatörü. Fakat artık siyaseten ölü ilan edildiği bugün yeni şeyler söyleme zamanı. Nasıl oldu da oldu?

Sokağı hiç bırakmadı

Birincisi Boric, Ekim 2019'da başlayan tencereli-tavali, bazen sokak çatışmalı, ama hep şarkılı türküllü sokak hareketini hiç bırakmadı. Ama en önemlisi seçime çok geniş bir ilerici-sol koalisyonla gidildi. Bu cümleyi bir kere daha tekrar edeyim mi? Koalisyonda bir anne kucağı şefkati arayanlar, bulamayınca da gerçekliğe dair perspektifini yitirip kendi burnu büyüklüğüyle tek başına kalanlar için tekrar etmek isterim: Şili'de seçimlere mümkün olan en geniş sol koalisyonla gidildi. Belki bundan da önemli olan şuydu: Kadın mücadelesi, LGBTQ hareketi bu siyasal hareketin bayrağı oldu. Bundan çekinilmedi! Şilili genç kadınların başlattığı ve bütün dünyaya yayılan "Yoluna çıkan tecavüzcü" şarkısını ve dansını

hatırlıyor musunuz? Hatırlamayanlar için şuraya bir bağlantı bırakalım <https://www.youtube.com/watch?v=s5AAscy7qBI> İşte o dans 2019 Ekim'inde Şili'de başlayan eşitsizlik karşıtı gösteriler sırasında yapıldı ilk kez. Yani Boric ve iktidara gelen ekip kadınlarla yürüdü. Kadınlarla yürüyen yolda kalmaz arkadaş! Siyasette de hayatta da. Peygamberleri de liderleri de kadınlar yaratır, bunu asla aklınızdan çıkarmayın. Bugün bir siyasi lider çıkıp da "Öldürülmeyeceksiniz ve sizi kimseye

dövürtmeyeceğim" dese ne olur mesela Türkiye'de? Şimdi gelelim bütün bu önemli meselelerin en önemlisine. Boric, eşitsiz düzene, aşırı gelir dengesizliğine, sağlıktaki insanlık dışı duruma ve madenlerin talanına son vereceğini söyleyerek iktidara geldi. Bu yazıyı okuyup da bunun bir hayal olduğunu düşünenler varsa onlara tam olarak iki çift lafım var. 1. Bu düzenin kurulması için kaç kişinin öldürüldüğünü hatırlayalım. Yani kapitalizm insanlığın doğal durumu değildi, hiç olmadı. Bu bize zorla kabul ettirildi. İnsan doğası gereği dayanışır; öldürüseye yarışmak insanın doğasında yoktur. 2. Dünya artık eski dünya değil. 1980'lerde kapitalizmin verdiği zenginliğin yuktan aşağıya doğru damlayarak (trickle down) herkese yayılacağı sözünün yalan olduğu özellikle son 20 yıldır defaaten ispatlandı. 2008 krizinden sonra hiçbir şey eskisi gibi değil ve yeni kuşak "çalışırsan kazanırsın" palavrasına artık inanmıyor. Bu eşitsiz ve arsız düzenin gezegeni nasıl yok ettiğini de görüyorlar üstelik. Artı şu da var, yeni kuşak bir önceki kuşak kadar mülk edinmeyecek, isterse çalışmaktan çatlansın. Şahsen üç yıl içinde, Latin Amerika'da reel politik bakım-

Boric yan
Katalan
yan
Hırvat.

Avukat olamadı, başkan oldu

10 yıl önce öğrenci eylemlerine katılmaktan okulu bitiremedi ama gençlik lideri oldu. Daha liseden beri seçim kazanmaya alışık. Ayrı duranları birleştirmeye de. Sosyal adalet vaadi en birleştirici faktör oldu

Şili seçimlerinin ikinci turunda yüzde 56 oyla devlet başkanı seçilerek ülkenin, hatta koca bir Latin Amerika'nın atmosferini değiştiren Gabriel Boric, daha on yıl önce parasız eğitim için sokakları arkadaşlarıyla arşınlayan bir öğrenciydi. 35 yaşında sağcı aday José Antonio Kast'ı alt eden Boric'in estirdiği rüzgar okyanusu aşarak Avrupa'ya da ulaştı. Dedesinin geldiği Hırvatistan'da sevinçle karşılandı. Ülkenin diktatörlük dönemiyle nihai hesaplaşması olarak görülen seçimde, oy verme zorunluluğunun kalkmasından bu yana yapılan seçimlerin katılım rekoru kırıldı. Boric, yüzde 56'nun oy verdiği sandıktan yüzde 56 ile çıktı. En büyük mucizesi olarak sosyal adalet konusunda verdiği sözler ve solun tüm fraksiyonlarını birleştirme yeteneği görülüyor. Bunu daha 35 yaşında başardığı için de mart ayında görevi devraldığı gün tarihe geçecek.

Sol nasıl birleşti?

Dünyanın gerçekten bir ucunda, Şili'nin en güneyindeki bölgesinin başkenti Punta Arenas'ta doğdu. Babası devletin petrol şirketi ENAP'da 40 yıl çalışan Luis Boric Scarpa. Katalan kökleri annesi María Soledad Font Aguilera'dan.

Daha lisedeyken kapa-

Gabriel Bori seçim zaferini başkent Santiago'da binlerce destekçisiyle kutladı.

tilan bir öğrenci birliğinin kurulması için çalışmaya başladı. 14 yaşındaydı.

2004 yılında üniversite okumak için Santiago'ya gitti. Hukuk okuyacak, avukat olacaktı ama okulu bitiremedi. Dünya bizzat onu tanımasa da o dönemki 44 günlük öğrenci eylemlerini günlerce izledi. Bundan sonra da öğrenci hareketinin önemli liderlerinden oldu. 2013'te kendi memleketinden bağımsız milletvekili adayı olup rekor oyla seçildi. Meclisteki görevine bakıldığında Boric'in öğrencilik sonrası gündeminin ne olduğu da anlaşılıyor: İnsan Hakları ve Yerli Halkları Komisyonu, Şili Antarktikası Komisyonu

ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Komisyonu üyeliği.

Şili solu da pek çok ülke gibi çok parçalı. Üyesi olduğu Otonom Sol 2016'da dağılınca solun altında birleşmesini umduğu Otonom Hareketi'ni kurdu. Çünkü Pinochet'den beri gelen sağ geleceği kırmak için tek başına ne iktidara ne kurtuluş mümkündür.

2017'deki yerel seçimlerde alınan küçük zaferler, aynı yıl yapılan genel seçimde destekledikleri gazeteci aday Beatriz Sánchez'in üçüncü-

lüğü hareket moral verdi. En büyük vaadi zengin zenginliğin ayrıcalıklarına son vermek. Kadın hakları ve çevre

konusundaki vaatleri de sivil toplumda büyük yankı buldu. Nitekim vaatleri arasında 2.5 milyar dolarlık Domingo maden projesini iptal etmek de var. Vaatler yine Latin Amerika'nın aşına olduğu sert solcu bir söylemin değil, daha ziyade İskandinav sosyal demokrasisinin tezahürü. Ancak çok parçalı bir ittifak hareketinin lideri olarak

vaatlerini ne kadar gerçekleştirebileceği soru işareti. Nitekim, Financial Times konuyla ilgili bir yazısında "Hangi Boric devlet başkanı olacak?" diye sordu.

Ancak Boric'in yapacaklarına dair beklentilere hayal kırıklığından çok umut hakim.

Latin Amerika'nın kesik damarları

Uruguaylı büyük yazar Eduardo Galeano 1973 yılında en bilinen kitaplarından *Latin Amerika'nın Kesik Damarları*'nda sömürü ve direniş öyküleri anlattığında kıta diktatörlükler altında kıvranıyordu. Bugün Boric ve benzerlerinin nelere ilham verebileceği konuşuluyor. Eski Brezilya lideri Luiz Inácio Lula başında Boric şapkasıyla genç meslektaşını kutladı. Kolombiya'da solcu eski gerilla lideri Gustavo Petro mayısta yapılacak seçimler öncesindeki anketlerde önde görünüyor. O da süveninler arasında. Modern Küba'nın soyadı Castro olmayan ilk lideri Miguel Díaz Canel, "iş birliği yapma arzusunda" olduklarını söylemişti. Oysa Boric, Küba'da yaz aylarındaki rejim karşıtı protestolara açık destek vermişti. Tıpkı Filistin'e verdiği gibi. Bu ilişki ağı içinde Boric'in dış politika görevleri de epey çetrefilli olacak gibi görünüyor. •

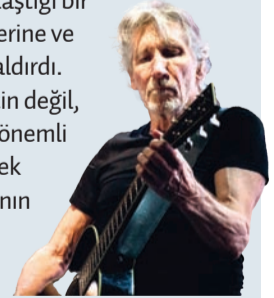
Camila: Umut korkuyu yendi

2011'deki eylemlerde öne çıkanlardan biri de Camila Vallejo'ydü. New York Times'ın zamanında "En güzel devrimci" diye tanımladığı Vallejo, bugün komünist bir milletvekili ve Boric'in zaferini Twitter'da şöyle kutladı: "Umut korkuyu yendi. Boric ve koalisyonuna inandığınız ve tarihte olmadığı kadar kalabalık bir şekilde oy vermek için çıktığınız için hepimize teşekkürler. Hayalini kurduğumuz Şili'yi gerçeğe dönüştürmek için çalışmaya devam edeceğiz." Vallejo, Gabriel'in en uygun gördüğünü noktada çalışabileceğini söylüyor.

Roger Waters Pinera'nın arkasından tencere çaldı

Pink Floyd efsanesi Roger Waters, Twitter'da paylaştığı bir videoda Boric'in zaferine ve Şili halkına kadeh kaldırdı. Zaferin sadece Şili için değil, tüm dünya için "çok önemli olduğunu" söyleyerek giden cumhurbaşkanının arkasından tencere çaldı.

Narcos'un serseri polisi de Boric taraftarı

Narcos dizisiyle dünyaca tanınan Şilili-Amerikalı aktör Pedro Pascal baştan beri Boric'i destekliyor. İksinin etkileşimlerini sosyal medyada yüz binler takip etti. Önce Boric bir Pascal Boric tişörtü giydi. Sonra Pascal, üzerinde kendi tişörtünü giyen Boric'in resmi olan bir tişörtü .

Yeni Yılda Veriminizi ve Hızınızı Artırın

Farklı sektörler ve farklı ihtiyaçlar için Dynamics 365

Microsoft Dynamics 365, satış ve pazarlamadan müşteri hizmetlerine, finansal saha hizmetlerine, proje otomasyonundan operasyona kadar birçok akıllı iş uygulamasıyla işinizi her yerden yönetmeniz için sınırsız çeviklik sunar.

Dynamics 365 ile müşterilerinize daha etkileşimli deneyimler sunabilir; işinize pek çok alanda katma değer ve zeka katan iş uygulamaları portföyüyle operasyonel mükemmelliği yakalayabilirsiniz. Bulut tabanlı akıllı iş uygulamalarını kolayca işinize entegre edebileceğiniz Dynamics 365 ile her alanda inovasyon yaratmanız ve güçlü bir yatırım getirisi elde etmeniz mümkün olur.

Olasılıkların çokluğunu keşfedin

Güçlü bir esneklik sunan Dynamics 365'i ve diğer iş araçlarını kullanarak çözüm ve uygulamalarınızı ihtiyaçlarınıza göre ayarlayın; mevcut çözümlerin üzerine eklemeler yapın. Yenilikçi deneyimler için karma gerçeklik ve Nesnelerin İnterneti (IoT) teknolojilerini uygulamalarınıza ekleyin.

Rakamlarla Dynamics 365

Finans Süreçlerinde Verim*

Finans çalışanları üretkenliğinde **%20 artış**

Toptan satış gelirinde **%3 artış**

Satılan emtia ya da hizmet maliyetinde **%10 azalma**

Sadece tek bir iş seyahati bile Remote Assist aboneliği ve HoloLens cihazının tüm maliyetini dengeleyebilir

Remote Assist ile sorunların çözümü beş gün erkene alınır

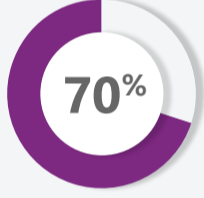
Manuel operasyon iş gücünde **%6 azalma**

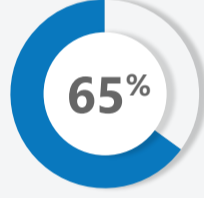
Yeni yıl, yeni çözümler

Dynamics 365 uygulamaları, birbiriyle ve halihazırda kullandığınız sistemlerle birlikte çalışacak şekilde oluşturulmuştur. İster birini, ister birkaçını seçin. Böylece kapsamlı bir çözümlerle her bir müşterinizle bağlantı kurun.

Yakın Gelecekte İş Uygulamaları

2023 itibarıyla, karar vericilerin **%70'i** iş uygulamalarındaki içgörülere erişimde ileri analitik çözümler ile zenginleştirilmiş bulut iş uygulamalarından faydalanacak.

2023 itibarıyla, esneklik ihtiyacı ile kurumların **%65'i** üst seviyede configure edilebilir, yapay zeka destekli ERP uygulamalarına yatırım yapacak.

2022 itibarıyla, Fortune 500 listesindeki kurumların **%50'si** sektörel ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş uygulamalar satın alarak kullanıcılarına daha fazla esneklik sunmaya çalışacak.

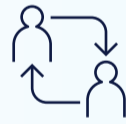
2022 itibarıyla, B2B e-ticaretinde yaşanması öngörülen artışla birlikte, ABD'deki en yüksek net ciroya sahip **500 kurum (Fortune 500)**, içerisinde dijital ödeme seçeneği bulunan finansal uygulamaları tercih edip, satın alacak. Bu uygulamalar finans departmanlarına nakit akışı takibi konusunda kolaylık ve esneklik kazandıracak.

İşletmeniz, her yerde

Kesintisiz iş birliği yapın

İşletmenizdeki herkesi, Microsoft Teams sohbet ya da kanallarının akışı üzerinden Dynamics 365 müşteri kayıtlarını görüntüleyerek katkıda bulunmaya davet edin.

Daha üretken olun

İşletmeniz genelinde görüşmeleri birbirine bağlayın. Dynamics 365'te bir araya gelin, görüşün ve iş birliği yapın.

Deneyimleri birleştirin

İlgi çekici içerik ve öneriler ile farklı kanallardaki etkinlikler sırasında ve sonrasında izleyici etkileşimini artırın.

Dynamics 365, Teams ve Office 365'in gücünden eşzamanlı faydalanın

Daha hızlı etki oluşturarak kısa sürede daha fazla değer sunun. Daha hızlı sonuçlar için var olan çözümleri hızla benimseyin, kendinize özel uygulamalar oluşturun ya da mevcut çözümlerinizi geliştirin.

Size uyan senaryoları seçerek Rehber Turlara erişin

Referans İçerik için:

* Microsoft tarafından yaptırılan "The Total Economic Impact Commissioned By Of Microsoft Dynamics 365 For Finance And Operations" başlıklı vaka çalışması. Eylül 2018.

Devrim
Devecioğlu

dsevimag@gmail.com

Bodrum'da yaşayanlar... Bir ayağı Bodrum'da olanlar... Yaz-kış Bodrum'a yerleşmeyi düşünenler... Şu an Bodrum'da ilk kışını geçirmeye çalışanlar... Ve yeni yıla Bodrum'da girmeyi planlayanlar... Galiba en az bir milyon kişiden bahsediyoruz. Sizin için Bodrum'un farklı cephelerini bilen isimlere aynı üç basit soruyu sorduk:

- 1 Kışın Bodrum'da yaşamın nesi güzel?
- 2 Bodrum'da ilk kışını geçirecek olan birine en hayati uyarınız nedir?
- 3 Bodrum'da bir yılbaşı kutlaması öneriniz var mı?

Geçen hafta sorularımızın yanıtlarını eski Bodrum Belediye Başkanı Tuğrul Acar, arkeolog Ayşe Temiz, karikatürist ve heykeltıraş Bahadır Baruter, müzisyen Zeynep Casalini, The Bodrum Cup'ın Onursal Başkanı Erman Aras, Karnas Bağları'nın sahibi Selva İşmen ve 10 parmağında 10 marifet bir Yörük olan Ercan Göktekin'den aldık. Bu hafta da yine Bodrum'u iyi tanıyan isimlerden öyle samimi ve faydalı yanıtlar geldi ki, aslında sadece Bodrumlular için değil, kent hikayelerine ilgi duyan pek çok okur için de keyifli bir "anket" olacağını umuyoruz.

© MEHMETUYARLI

Bodrum'da kışlar uzun bir bahar gibidir

'Nitelikli yalnızlık' için en uygun yer ve zamandayız

DERYA BÜYÜKKUŞOĞLU (Bodrum'un son dört yıldır en ünlü buluşma noktalarından biri haline gelen Zai Yaşam'ın, yani Bitez'de zeytin ağaçlarının arasında kitaplar, tablolar, heykeller, konserler, konferanslar, söyleşiler, workshop'lar, açık hava sineması, iyi kahve ve iyi mutfak fikrinin kurucu ve yöneticisi)

1 Kışın Bodrum'da olmanın en güzel tarafı gün içinde kış güneşini görme ihtimalinin yüzde yüz olması. İnsanın yaşama sevincini hep taze tutuyor. Karnı kış boyu yağmur dolu olan bulutların arasından sızan güneş ışınlarının dansını izlemek ve her gün bir yerlerde gökkuşağı görme şansının olması da bunu tamamlıyor.

-Bu doğal şölenin tadını çıkarmak için en sevdiğim yerlerden biri kuşkusuz Zai. Zai'nin her köşesi bütün beklentilerimi karşılıyor. Bodrum için vazgeçilmezim ise Bitez'deki Sade Ege Mutfağı. Isırğan çorbası ve kuzu etli arpaşacı, peynir yumurtalı turp otu graten, kuzu etli enginar dalı, yabani ot mücveri ve zeytinyağlı fasulyeli arpaşacı favorilerimden. Bir de lezzetine en çok orada doyduğum şevketi bostan.

-Bir başka kış rutininin ise eşimle Bodrum'daki sanatçıların atölyelerini ziyaret etmek; mesela çok sevdiğimiz Bahadır'ın (Baruter) atölyesine gidip o heykel yaparken birlikte sanattan ya da herhangi bir konudan oradan oraya atlayarak konuşmak; ya da sevgili Jehan'ın (Barbur) el emeğiyle harikalar yarattığı Gümüşlük'teki yeni dükkanında günün tonuna göre bir viski ya da kahve eşliğinde güneşi batırmak. Çünkü Bodrum kışın en çok da dostlarla ve birlikte içini doldurabileceğimiz sessizliğiyle güzel.

-Mekan kavramı, istekler ve beklentiler Bodrum için geçerli değil aslında. Burada hayatın akışına kendini bırakmak önemli, hayat sana rağmen değil seninle

birlikte aksın... 2 İç sesini duymaya, kendinle baş başa olmaya hazır mısın? Bodrum'un sessizliğini dinlemeye, kendini dört ayaklı dostlarının günlük rutinine ve ritmine alıştırmaya, yazın ferahladığın berrak denizin fırtınaları köpürüp kabarmasına ve onu bu haliyle de sevmeye hazır mısın?

-Bunlar önemli sorular, çünkü Bodrum'da kışın doğa kesinlikle şehirdekinden farklı bir rol oynuyor günlük hayatınızda. Onunla boğuşmayı ve şikayet etmeyi de seçebilirsiniz; tadını çıkarıp sürprizleri sevmeyi öğrenmeyi de... Çünkü Bodrum gün ortasında gelecek bir yağmurda sırılsıklam olmaya söylemekle, kış güneşinin beklenmedik bir günde sizi denize atlamayı isteyecek kadar ısıtmasına sevinmek arasında bir yerde oluyor hep. Buna hazırlıklı olmak gerek.

-Ayrıca çoğumuz şu an burada benim "devirme" diye tabir ettiğim bir nüfusun parçasıyız; şehir hayatından kaçan ama bir noktada da standartları tamamen terk etmek istemeyen... Buranın sürprizli hava ve hayat temposunda en büyük destekçiniz komşularınız oluyor; adeta akrabalarınız ve dostlarınızın yerine geçiyorlar. Dayanışmayla kotarılan hava muhalefetleri, fırtınada eve kapandığınızda kapısını çalabileceğiniz yan komşunuz ve kurulan uzun sofralarla hayatınıza yeni bir renk geliyor. Dolayısıyla Bodrum nitelikli bir yalnızlığı seçmek ve tamamen izole olmadan şehirdeki "kalabalık ama insansız" hayat şekline kaçarak yaşamak için çok iyi bir mini-kent. Böyle bir sosyal hayat sizin için tercih edilebilir bir şey mi, bunu kendinize samimiyetle bir sorun derim.

3 Dostlarımla bir arada olup sıcak ve samimi bir gece yaşamak istiyordum. Asırlık zeytin ağaçlarının altında, satırı sanatla vererek, yeni umut dileklerimle, Zai'de...

"Kızım buranın havası çok kancıktır* kat kat giyineceksin"

CANDAN ASLANBAY (Gazetecilik okudu, Gelişim Yayınları'nda çalıştı, Duygu Asena'nın efsane Kadınca dergisi ekibindeydi, 94'te Gümüşlük'e yerleşti, 2001'de Limon'u açtı, gün batımı keyfini Gümüşlük'e, Gümüşlük'ü gün batımı sevenlerin hayatına soktu)

1 Ben Bodrum'a bir kış günü büyüyüldüm. Gazetecilik yıllarımdı, aylardan Aralık. Pusu karanlık bir İstanbul'u geride bırakmış, iş için Bodrum'a gönderilmişim. Meydanda Raşit'in kahvesindeydim, okuldan çıkan mutlu çocuklar, onları bekleyen anneler, tavla oynayan Bodrumlu balıkçılar, tatlı yumuşak yavaş kalabalık, pırl pırl güneş, mavi gökyüzü, mis gibi deniz kokusu içimi aydınlattı. O an bende iz bıraktı. 8 yıl sonra yerleşmek üzere mis kokulu mandalina kokan insanlar diyarına geri döndüm.

-Kışlar telaşsız sakindir, bir güne her şey sığar, zamanın değeri ortaya çıkar, hava her zaman temiz, net, parlak, gökyüzü yağmur da yağsa yıldız doludur. Işık hep değişir, bulutlar sürpriz dolu rengarenktir.

-Bu bölgenin en çok iklimini, bereketli topraklarında yetişen doğal otlarını, güler yüzlü dingin insanını, toprakla bağı koparmamış üreten kadınlarını seviyorum. Şu ara yine çok keyifli yağmur çok güzel yağıyor ve bahçede sebzeleirim hızla büyüyor.

-Zeytinler oldu mu, bu yıl ne kadar zeytinyağı verir, komşum Ziyne'tin ektiği brokoliler benimkinden daha bol olmuş, gambilya ile daha farklı ne pişirebiliriz, mandalina reçelleri likörleri kıvamında mı? Bunlar da tatlı telaşlarım.

-Kış ayının en sevdiğim diğer bir yanı da tatilci arabalarından atılan çöplerin onların gidişleriyle azalması. Son yıllarda acımasız hoyrat bir kalabalık oluştu, saygısızlık, kabalık her yerde, en çok da trafikte.

-Kışın özellikle Ortakent'te Bodrum Tohum Derneği'nin cumar-

tes pazarı ilaçsız tarım takıntım için güvenli durağım. Ve elbette ikinci el antika pazarları çok eğlenceli, kaçırmamalı. Kış ayı çevre köyleri gezmek, bilinmeyen yollara sapmak, yerel lokantaları denemek için büyük fırsat.

2 İlk kışımı sürekli nezle, soğuk algınlığı ile geçiriyordum. Yolda arabaya aldığım, mantardan dönen rahmetli Mustafa Çavuş, "Kızım buranın havası çok kancıktır, güvenmeyecek kat kat giyineceksin" demişti.

Bu diyalogla aydınlandım. Sabah güne montla başlayıp, ince kazakla devam edip, öğlen kısa kolluya geçip, yağmurlukla devam edebilirsiniz. Kat kat ve seçenekli giyinmek bence bu bölgede ilk altın kural.

-Kış günleri evde çamaşır kurutmaya çalışmayın, kurumaz.

Hava kapalıyken bile açık havada iki yağmur arası 15 dakikada esen rüzgarla hemen kurur şaşırmayınız. Komşum Türkan'dan öğrendiğim püf nokta, yağmurdan korkma serin serin kurur, demişti.

-Aralık ve ocak sürprizlidir, düşündüğünüzden daha fazla ışıttır. Termal çorap ve fanilalarınız, yağmur için çizmeniz mutlaka olsun. Balkanlardan ülkeye girdiği ve İstanbul'a doğru yaklaştığı kar haberi alındığında en hızlı, kesin çözüm elektrikli battaniye ve yataкта mutluluk kaynağım sıcak su termoforu. İstanbul'un karı buralara ayaz; soğuğu, yağmuru da rüzgar olarak ulaştır. Bir önerim de ısı pompalı kalorifer!

-Kışın en büyük tehlike inşaat kamyonlarına dikkat edin. Son dönem beni en mutsuz eden konu köy yollarında sürat yapan damperli kamyonlar, özellikle bisikletliler için endişelidir.

3 Kendi küçük dünyamda yaşamayı seven biri olduğum için bahçede ateş, ev ortamı, arkadaşlarla içilen şarap, sohbet en güzel kutlama benim için.

*dönek, güvenilmez (TDK)

Kışları köy içindeki Mini Lokanta'da ev yemekleri sunan Aslanbay kereviz sapı suyunun çok faydalı olduğunu söylüyor.

Yılbaşı hindisi yerine balık piriçlemesi

HALİL VURAL (Sade Bir Ege Mutfağı'nın sahibi ve şefi, "Kismet'te Ne Varsa" kitabının yazarı, Giritli anneye Ege babamın oğlu, bir "kıy Ege aşçısı")

1 Bir kış gelse de şu yemeği yapmam dediğim özellikle birkaç ürün vardır. Mesela ilk çıkan şevketi bostanlar, Arap saçı. Sonra mantar. Körek mantarı zamanı geldiğinde ızgaraya mı atsam, tavada mı yapsam, makarnasını mı yapsam, yumurtalı mı yapsam...

Bunlar bizim buradaki güzel kış hayallerimizdir.

-Bu mevsimde ritüelim mutlaka bir turuncuğul likörü yapmaktır. Bodrum yerli mandalinası, limon ve kumkuat çiksa diye kışın gelmesini ipe çekirim.

-Bafa gölü benim kışın kaçma yerimdir. Ara ara çıkar, cumartesi gün batımını orada yaşıyorum. Herakleia'daki küçük aile işletmelerinde kalır, pazar akşamı Bodrum'a eve dönerim.

-Kışın ikinci kaçma yerim ise

Çökertme'de İhtiyar Balıkçı'dır. Kalabalıktan gürültüden uzakta bir iki meze yer, terapi olur gelirim.

-Klasik üç yürüyüş rotam vardır: Pınarlıbelen'de bahçelerin arasında dolaşmayı çok severim. Kişkiş otu çok olur, toplayıp, bökreyi yaparım. Yakaköy'de antenler bölgesi ve bir de Turgutreis'te eski Mandıra

köyüne çıkarım. Bulutlar ve değirmenler... Çok güzel fotoğraf çekilir orada.

2 O kadar çok Bodrum'da kışın bir daha kalmam, "Denize bak bak, nereye kadar", "Üşüdüm, sıkıldım" diyen insana rastladım ki... O yüzden baştan şunu kabul etmenizi öneriyorum: Eğer kış konforunu veya AVM'leri

seven biriyse Bodrum'da kış hayatı size ağır gelir. Evinize kapandığınızda kendinizi mutlu edecek hobileriniz olmalı. Tabiatla uğraşmaktan zevk almalısınız. Bunlar yoksa Bodrum kışlarına alışmanız için birkaç yıl sabretmeniz gerekecek.

3 Bodrumca bir yılbaşı sofrasında ne olmalı? Bence hindiden çıkılabilir. Yerine köy tavuğu konabilir ya da balık piriçlemesi yapılabilir. Hem bugüne özel olur, hem de bir fark yaratılır. Köy tavuğunu ben Ortakent pazarından Turgutreisli bir yetiştiriciden alırım. Madem Bodrum'dayız, size de market yerine hep yerel üreticiyi tavsiye ederim. Tabii kesin bir ot olmalı o sofrada. Fava da çok yakışır, üzerinde biraz oynatabilir. Ama zaten biz Bodrum'da yaşıyoruz Allah aşkına, çok fazla teferruata ne gerek var? Biz Adalılar ve kıy Egeliler öyle çok karıştırmayı sevmeyiz. Mis gibi balık piriçlemesi, yanına mantar, bir fava, bir şevketi bostan haşlaması. Karşınızda sevdiğinizi. Bundan daha güzel yeni yıla mı girilir?

DD: Halil Vural kırmadı, yeni çıkacak kitabına koyacağı likör ve balık piriçlemesi tariflerini bizimle paylaştı. Her ikisi de çok yayılası, pratik tarifler. gazeteksijen.com'da.

Zai'nin kurucusu Derya-Yunus Büyükkuşoğlu çifti Türkiye'nin en büyük sanat koleksiyonerlerinden de biri.

“Kışın korkmuyor musun?” kadar Bodrum’da bana saçma gelen bir söz yok

GÜLNAR ÖNAY

(Bodrum’dan önce: Sainte Pulcherie Fransız Liseli, Urart, Vakko, Arkeon gibi çağdaş Türk resimlerinin sergilendiği galerileri yönetmiş bir sanat tutkunu. Bodrum’dan sonra: Çok sayıda bahçe yapmış, bahçecilikle ilgili yedi kitap yayınlamış, eski Radikal köşe-yazarı bir bahçıvan.)

1996 yılında Bodrum’a ilk yerleştiğimde İstanbul’la köprüleri atıp da gelmiştim. Yani kendime ait ikinci bir ev falan bırakmamıştım geride ve o yaz boyunca en büyük korkum şuydu: Eyvahlar olsun, kış nasıl geçecek! Zaten bir de o zamanlar ıssız bir köy olan Geriş’te oturuyorum; tam bir bilinmezlikli... Fakat sonbaharla beraber güneş ışıklarının eğimi ve o eğimle oluşan renkler beni birden büyüledi. Hakikaten büyüledi ama ve üzerindeki etkisi hala sürüyor.

-Kışları toprağın bahçe sahiplerine özel bir daveti vardır: Bana şöyle davran, bunu yap,

Önay, Bodrum kışlarının bahçeye uğraşmaya çok uygun olduğunu söylüyor.

şunu da sakın eksik etme gibi... Ben bu daveti hayatımda ilk kez fark ettiğim o Bodrum kışı sayesinde “bahçıvan” oldum. Bahçecilik daha önce hiç bilmediğim bir dünyaydı, ama sonraki 25 yılını belirledi. Ve garip bir şey, ama denize olan büyük tutkuma rağmen sonbahar ve kış benim Bodrum’da hala en sevdiğim, en büyülediğim mevsimdir.

-Kitap yazıp çevirdiğim zamanlar kışları vaktimin çoğunu o uğraşlar alırdı, ama artık en

büyük kış meşguliyetim uzun yürüyüşler. Alazeytin ormanlarına, Mazı’ya giden büyük ormana doğru veya Yalçıftlık’ın uzun deniz kıyısında... Ya komşum ve köpeğimle beraber ya da yalnız... Bodrum’da her zaman çok ıssız yerlerde oturdum, hep insanların olmadığı yerlerde yürüdüm; ama 25 yıl boyunca ne bir insandan ne bir hayvandan en ufak bir ürküntü duydum. Yani “Kışın korkmuyor musun?” kadar Bodrum’da bana saçma

gelen bir söz yok, insanın bana. Kendinize “Ben niçin Bodrum’a yerleştim” diye sormanızı isterim. Çünkü Bodrum’da herkes istediğini bulur. Sessizlik isteyen onu buluyor, çok sosyal olmak isteyen onu buluyor, öğle rakısına başlayıp akşama kadar uzatmak isteyen onu buluyor, üretmek isteyen onu buluyor. Yönlünüzü daha bu ilk kışınızda belirleyin; siz ne istiyorsunuz?

-Bir bahçeci olarak ise özel tavsiyem şudur: Bahçenizi gelecek yazın sıcaklığını ve kuraklığını düşünerek şimdiden tasarlayın. Bodrum’un yağmurlarından da faydalanarak kış boyunca ağaç dikedebilir, tarhlar hazırlayabilir, gübreleme yapabilir, kış sonuna doğru kaktüs ve sukulentler için çalışabilirsiniz. Bahçenizi dinleyin. Bütün bir yaz boyunca size sıkıntısını mutlaka söylemiştir. Sakın bu yağmurlara aldanıp o sıkıntıları unutmayın. Kış, bahçelerinizde yazın yaptığınız hataları onarmak için size verilmiş bir zamandır.

3 Her Aralık sonu gibi İstanbul’la gider ve çocuklarımızla bir kutlama yaparız, o ayrı. Ama bir-iki katılmam gereken davet dışında Bodrum’daki bütün yılbaşılarımı yalnız geçirdim. Ve her birinden çok zevk aldım. Benim yılbaşı kutlamaları yeme-içme değil, müzik ve doğa odaklıdır. Hoparlörleri sevgili bahçeme çevirir, gecenin sessizliğinde kendime küçük bir şölen yaratırım: Bill Evans, Miles Davis, Astor Piazzolla... Bach’ın piyano yapıtları, Beethoven’ın yine piyano sonatları... Liste çok uzun, rahatsız olacak komşu da yoksa 9. Senfoni’nin doğadaki yankısı müthiştir. Tabii günün anlamına uygun mutlaka bir Caccini Ave Maria... Liste çok uzun, ama söylemek istediğim şu: Bazıları “Ah yılbaşında yalnızdım” diye üzülür. Hayır, yalnız olmak kötü bir şey değil. Çok güzel şeyler yaratabilirsiniz. O gece bahçeye çıkıp gökyüzüne bakın, o bile yeter. Hayat çok güzel!

Sokaklarımız odun, yosun, mandalin kokar biraz da anason

MUSTAFA AKSAKAL

(Ailesi ilk kez 1830’da Bodrum’a yerleşmiş bir ziraat-su ürünleri mühendisi, ama asıl bir zeytinyağı tadım uzmanı. Zeytindostu Derneği’nin Bodrum Temsilcisi, Konakçı’da Zeytinlik dükkanının sahibi)

1 Bu soruyu Bodrum’da olmadığım öğrencilik günlerimi düşünerek cevaplamak isterim. Hani şarkıda der ya “Şimdi İstanbul’da olmak vardı...” Bodrum’u bilen, ama Bodrum’da olamayan birinin Bodrum için en çok bu sözü söylediği mevsim kış aylarıdır. Kışın öyle özlenir ki Bodrum, daha Milas’a geldiğinde denizden gelen sahile vurmuş erişte yosunu kokularını almaya başlarsın.

-Yazın Bodrum’un denizi güzel, gece hayatı güzel, eğlencesi güzel. Kışın öyle değil. Kışın her şeyi güzel. Çarşılar güzel, denizden gelen kokusu güzel, sahilde yürümesi güzel, Çakır Ali’de köfte yemesi güzel, Alidoksan’a yemeğe gitmesi güzel, geceleri evlerde yanan odun sobalarının kokuları arasında yürümesi güzel, akşam saatlerinde odun ateşinde zeytinyağında kızartılan gara izmaritini kokusunu almak güzel. Anason kokusu da gelir burnuna, bilirsin ki balık yabana gitmiyor.

-Kışları kesinlikle aç kalmazsın Bodrum’da. Dağlara çıkar körek toplarsın. Garayılan gibi uzamış acı otlar ve tilkişenler vardır, demet demet toplarsın, arada bulduğun nergisler de cabası... Kenker gazmaya gidersin, bulduğun dağ marulları cabası... Belli ki akşama ot gavurması var ve yine anason kokuları...

-Ailecek zeytinliğe gidersin. Öğlen topluca zeytinin dibinde yenen yemeğin tadı bambaşkadır. Bir tencere pava yanında, bir şişe yeni sıkılmış zeytinyağı; kaşığı ekmeğindir. O an yağlı pavyayı ekmekle alırsın, bir de bakarsın ki şişenin yarısı bitivermiş (Zeytinyağı şişesinden bahsediyorum). Akşama kadar toplanan zeytinler sıkıma fabrikaya gider. Eve geldiğinde sıcak kışın yağına o senenin son hasadı olan guru incirleri bandırarak yemenin keyfi tarif edilmez, yaşanır.

-Bir tarafta zeytinler toplanıp sıkılırken, öbür tarafta mandalina hasadı vardır. Mis gibi Bodrum mandalinası kokar her yer. Hasat bitse de bahar gelip çiçek açsa ağaçlar dersin, çünkü o zaman kokular değişir, geceleri mandalina çiçeği kokusu kaplar her yeri.

2 Bodrum’da ilk kışını geçirmeye gelenler yağmurluğunu ve çizmesini getirmeyi unutmazsın. Kışın Bodrum’da yağmur yağdı mı eve kaçılmaz, yürüyüşe çıkılır.

3 Önce evde güzel bir yılbaşı yemeği, sonra sokaklarda olmak, kendini coşkun ve eğlencenin akışına bırakmak bize en güzeli...

Şimşek çaktığı anda modeminizi sökün

GEORGE SIMPSON

(Rumelihisarı’nda Robert College Community School, New York’ta Syracuse University’de reklam fotoğrafçılığı okudu. 85’ten beri Bodrumlu. Modern tavlada bir kez Avrupa, iki kez Türkiye birincisi)

1 Bodrum’u kışları sevmek için üç nedenim: Tenhalığı, yeşili, serinliği...

-Kış ritüelim: Kargıcak

koyunda mangal yapmak. Çok insan da gitsin istemiyorum, ama Gökova’nın herhalde en güzel koyu. Çakıl bir plaj, mavi bir deniz, etrafınız yeşil... Doğayla baş başa kalmak için müthiş bir yer. Tabii lodos olmayan günlerde ve ancak kamyonet tipi bir araçla gidile-

biliyor. Yazın oralarda yangın korkusundan hiçbir şey yapamıyorduz, ama kışın çok güzel.

-İkinci yerim Theangela antik kenti. Pınarlıbelen köyünün Etrim mahallesine yakın bir noktada, Bodrum’un en eski antik şehirlerden biri. Bayağı tepede acayip güzel bir yer. Aynı noktadan baktığınızda bir tarafta Didim’i bir tarafta Datça’yı görürsünüz. Sıcakta oralara çıkmıyor, kışın kaçırılmamak lazımdır.

-En çok Çiftlik Garden’a gideriz. Pideci değil, ama çok iyi kaşarlı pide, güveçte ahatop ve kendi bahçesinden sebze yemekleri yaparlar. Bodrum merkezde de Cafe Cafen

güzelidir.

2 Hayati tavsiyem: Şimşek duyunca modemi ve uydun kablosunu hemen sökün. Çok ciddiğim. Bodrum’un elektrik dağıtım şartları böyle. Benim 10 tane modemin, birkaç tane de uydun receiver’im gitti. Hatta receiver’dan doğru televizyonunuz bile mahvolabilir. Artık kışın evden çıkarken sökiyor onları ya da şimşegi duyar duymaz...

-Dere yatağı olan yerlere asla arabanızı park etmeyin. Kışın sağanak birden bastırırsa kaşla göz arasında aracınız gider. Benim bir arkadaşımın arabası dere yatağından denize kadar sürüklendi.

3 Yılbaşı uyarım: 31 Aralık gecesini Bodrum’un her yerinde alkol kontrolü yapıyor. Ya aracınızla çıkmayın ya da baştan planınızı ona göre yapın.

Belediyenin kafeleri kışlarımızın kurtarıcısı oldu

FÜSUN-ERHAN YÜRÜT

(Fizik ve sosyoloji okudular. Çalışma hayatına hava trafik kontrolörü olarak başladılar. Emekli hayatlarında “Bodrum bandrollü ilk şarabı” ürettiler. Kent Konseyi’nde Bodrum’un suyu için çalışıyorlar ve şu an dördüncü torunu bekliyorlar)

1 Kış gelse diye dört gözle beklediğimiz en önemli şey uzun yürüyüşler. Bodrum’un baharı bütün kış sürüyor. Hava limonata gibi, doğa o kadar güzel ki, bakmalara doyamıyoruz.

-Yarımada’da inanılmaz bir parkur zenginliği var. Bizim en sık yürüdüğümüz rota Çilek Köyü, Kızılağaç tepeleri, köy içi, Alazeytin.

-Bodrum plajları kışın yazdan daha güzeldir. Havanın kötü olduğu zamanlarda bile gidip dalgaları izlemeyi, yürüyüş yapmayı çok seviyoruz.

-Kışın pazara bir gidiyorsunuz karşınızda narenciye dağılı ve yemyeşil ot kümeleri... Bodrum pazarları kışları tam bir şenlik alanı gibi. Onlardan reçeller, otlu börekler yapıp dostlarımızla paylaşmak ise bizim en büyük zevkimiz.

-Bizim kış oldu mu gündüzleri

Yürüt Ailesi Bodrum’un ilk ticari şarabı olan VinBodrum markasının yaratıcısı.

gittiğimiz üç yerimiz var: Bitezdeki Sade Bir Ege Mutfağı’nda inanılmaz güzel ev yemekleri yiyoruz. İkincisi Konakçı’teki Kismet. Ve bir de Belediye’nin kafeleri. Belediye kafelerinden son birkaç yıldır o kadar memnunuz ki; hemen hemen bütün koylarda var, manzaraları çok güzel, yediğimize içtiğimize güveniyoruz, fiyatlar makul, personel çok güler yüzlü. Bodrum için bilhassa kışları büyük kurtarıcı oldular.

2 En hayati önerimiz kesinlikle çok iyi bir yağmurluk ve iyi bir plastik çizme alın.

-Bir önerimiz de Bodrum’da bağ ve şarap turları kışın da devam ediyor. Bu yeni bir gelişme olduğundan henüz çok belirgin

değil, ama sürekli yükselen bir eğilim. Kışın ne yapsak dediğinizde Karaova çok güzel bir rota, mutlaka keşfedin.

3 Bodrum’da tek tip bir eğlence anlayışı yok, herkes kendi kültürüne uygun bir şeyler bulabilir. Ama bizim yılbaşında olmazsa olmazımız hala dostlarımızla birlikte tombala oynayıp, sobada kestane yapmak.

DD: Fusun Yürüt’ün meyve ve tane baharatlarla bir kompost hazırlayıp, onu şaraba ekleyerek alkol derecesini yarıya yarıya düşürdüğü çok yumuşak ve aromalı bir sıcak şarap tarifi var. Yılbaşı akşamında bir tadımlık deneme yapmak isterseniz gazeteoksijen.com’da.

Evler ısınmaz, duş yapmak askerlik gibidir

SYLVIA-SINAN SARPKAN

(Eski bir hukukçu ve eski bir tekstilci... Şimdi iki kangal, bir akbaş, bir kaniş, bir terrier, 100 kadar tavuk, 13 keçi, üç inek, bir bostan, küçük bir lavanta tarlası, ev şarabı, peyniri ve pizzalarıyla ünlü Sinan Bey Çiftliği’nin sahipleri)

1 Biz burada kışın her tarafını yemyeşil olmasına baylıyoruz. Pek çok ülkede kış ayları bu kadar yeşil değildir. Ya karla örtülüdür ya da daha çimler çıkmaya başlamamıştır. Bizde ise yazın sapsarı olan Bodrum, kışın birden yemyeşil olur. Etrafta kır çiçekleri görürsünüz. O yüzden biraz tezat olacak, ama Bodrum’da kışın insanın içi açılır.

-İkinci hayran olduğumuz şey de kışın güneşli havalardaki gökyüzünün o maviliği. Bambaşka bir renktir o, bambaşka bir ışık. Eğer sanatçıysanız ya da böyle şeylere değer veren bir insansanız Bodrum’da kışları çok beslersiniz.

-Bizim ev hayatımızda ise Bodrum’da kış demek bitmeyen inşaat işlerimizi tamamlamaya çalışmak ve tabii hayvan bakımı demek. Her kış Sylvia kitabıyla ben resimle uğraşmak istiyorum, ama bir bakıyoruz bahar gelmiş.

2 Bodrum’da termometre çok düşük dereceleri göstermese bile soğuk insanın içine işler. Çünkü evler ısınmaz. Kalktığınız zaman serin bir odaya uyanırsınız. Duş yapmak ciddi antreman

gibidir, askerlik yapar gibi bir şeydir. Tavani birkaç gün içinde kütlen kararar ev gördüm ben. Elektriğe ise can dayanmaz. O yüzden mutlaka izolasyonu iyi yaptım ve sobalı ev seçtin.

-Ne kadar arkadaş edinirseniz edinin kışın yalnızsınız. Kapınızı kapadığınız anda eğer bir hobiniz yoksa üfleyp püflemeğe başlarsınız. Bodrum’da kışın anlamı oturup bir köşede hobilerini gerçekleştirirler. Kendi kendine yeten bir insan olmanız şart.

3 Sylvia koyu olmasa da bir Katolik. Şimdiye kadar Bodrum’da bir kiliseye gitme ihtiyacı hissetmedi, ama isteseydi nereye giderdik bilmiyoruz, hiç araştırmasını yapmadık. 24 Aralık gecesini daha ziyade evde ve çok sakin bir şekilde geçirmeyi sever. Zaten Almanların “Weihnachten” dediği Noel bir eğlence gecesi değildir. Sadece bir salata gibi çok basit ve hafif yemekler yenir. Asıl amaç insanın kendi ruhunu dinlemesidir. Sylvia da o akşam evi tam bir huzur ortamına çevirir. Kendi yaptığımız ev şarabımızla birlikte çok güzel, ağır klasik müzik parçaları dinleriz. Fransız-Alman kültüründe ertesi öğlen kaz ya da ördek yemeği yapılır, ama biz onu da 24’ü akşamı hazırlayıp bütün ritüeli tek bir günde tamamlarız.

-20 yıldır Bodrum’da yaşıyoruz, daha bir kez bile 31 Aralık gecesini dışarıda, bir lokantada geçirmedik. Hem evdeki sakinliği seviyoruz, hem de yılbaşı pahalılığından hoşlanmıyoruz. •

DD: Bodrum’da tarih araştırmaları ve çevre hareketi denince akla gelen ilk isimlerden Mehmet Çilsal, yazdığı blog sayesinde Karaova’yı dünyaya tanıtan Mehmet Vuran ve Bodrum Açık Atölye Günleri’nin mucitlerinden Senem Çetin’in yanı sıra gazeteoksijen.com’da.

KAPALIÇARŞI'DA İKİ GÜNÜN ACI HİKAYESİ

Pazartesi gülenler salı gününü ağlıyordu!

Dolar uzaya gidecek diyorlardı, pazartesi günü millet Kapalıçarşı'da döviz bürolarının önünde kuyruk olmuştu. Elinde neyi var neyi yok dolara yatırıp, 'parasının ölmemesini' isteyen herkes... Saat 17.00'de döviz büfeleri kapandığında yalvar yakar döviz almak için bekleyenler ve içeri giremeyenler, belki de en şanslıları oldu. Sadece birkaç saat sonra yeni önlemler açıklandı, doları 18.50'den alanlar ekran karşısında 11 lirayı görünce donup kaldı...

MİNE ŞENOCAKLI
minesenocakli@gmail.com

İki günde 2 lira daha yükselince dolar, dedim ki, serbest piyasanın kalbinin attığı Kapalıçarşı'ya gideyim, kafamda onlarca soruyla birlikte... Bu karar pazar günü almıştım, bir gazeteci olarak aldığım en doğru kararlardan biri olduğunu bu izlenimi yazarken daha iyi anlıyorum. Kimisi için kabusa dönen, kimisi için bir ferahlama olan iki gün geçirdim Kapalıçarşı'da. Birbirinin tam tersi iki gün! Tıpkı bir aksiyon filmi gibiydi. Trajikomik bir şey söyleyeyim size önce... Paran varsa da derdin var, yoksa da derdin var.

Dolar 17.90 TL, kuyruk uzun mu uzun!

Pazartesi saat 15.00 gibi Kapalıçarşı'nın Mahmutpaşa Kapısı'ndan girdim içeri. Bir hafta önce Sultançiftliği'nde Halk Ekmek kuyruklarında olan ben, bu hafta da benzer bir kalabalıkta buldum kendimi. Bu kez kuyruk, dolar alma kuyruğu! Hemen bir aylık kirasının yarısını böyle çıkarmak derdinde, kimisi parasına para katmak. Ama çoğunluğun tek derdi var, hayat pahalılığında kuşa dönen gelirini birazcık koruyabilmek. Daha öylece dolanırken, 10 dakika ya geçti ya geçmedi, tekrar bir baktım, dolar olmuş 17.90...

Kara torbalı adamlar

Foto muhabiri arkadaşla, çarşının içindeki sokaklarda dolaniyoruz. Gözümde birkaç adam takılıyor... Bir ellerinde telefon, diğer ellerinde içi havluyla sarılı dolarların olduğu kara pazar poşetleri, bir yandan dolar ve euro'yu takip ediyorlar, bir yandan telefonda konuşuyorlar. Daracık bir sokağın başına geliyoruz. Sokak kalabalık ama girişi feruarlı bir naylonla kapatılmış. Tanımadıklarını almiyorlar içeri. Ayaklı altın borsası dedikleri yerdeyiz.

Hazır, tam, yumoş!.. Ne diyor bu adamlar?

İçerden bağırış çağırış sesler geliyor, "İki kilo hazır var!", "Üç kilo hazır var!", "Hazır var, hazır var!", "Hazır ne ola ki?" Soruyorum, 24 ayar altınmış! Bir bakıyorum telefonumdan, gramı 1.030 TL. Adam 3 kilo dedi yahu!.. 3 milyon TL ediyor... Bir hafta önce Halk Ekmek kuyruğunda bir hanım bana sormuştu, "Altın düşer mi?" diye, oradan hatırladım, o gün 800 TL'ydii. Ben aradaki o müthiş artışa değil de, o dar sokaktaki alışverişin miktarına takılmış durumdayım. 2 milyon TL, 3 milyon TL havvalarda uçuyor! "Ya, millette böyle para mı var, bu nasıl bir dünya?" diye afallamış düşünürken, öğreniyorum ki bu alışveriş döviz büroları arasındaki alışverişmiş. Yani sade vatandaşın değil.

Hazır gelmişken, ayaklı döviz borsasına da uğruyoruz. Az önceki benzer bir sokaktayız. İçerden, "Tam var, tam!" diye sesler geliyor bu kez. Sanki yabancı bir ülkede turist misali şaşkın şaşkın bakıyorum... "Tam altın mı?" diye soruyorum yakındaki kuyumculardan birine, gülüyor... "Yok burada dolara 'tam' denir" diyor. Niye dolara dolar demiyorlar anlamadım. Soruyorum. "Henüz euro'ya geçilmeden önce 1 dolarla 4 mark alınabiliyordu. Bu yüzden de dolara tam, marka çeyrek deniyordu. Bu tanım o zamandan kaldı" diye anlatıyor ki, kulağıma garip bir ses daha çalıyor. "Biri 'Yumoş ne kadar?' mi dedi?" Gülmeye tuttu, ama sorup öğreniyorum. Euro'nun adı burada "Yumoş! Neymiş, 'hazır' 24 ayar altın, 'tam' dolar, 'yumoş' euro!..

O sokağa girip konuşmamız

Pazartesi akşamı saat 18:00. Doğubank'ın hemen karşısındaki döviz büfesinin ışıklı panosuna bakıyorum. Dolar 18.50 TL, euro 20.50. İnanılır gibi değil.

da mümkün görünmüyor, her konuşma hamlede adamların yüzü geriliyor. Fotoğrafçı arkadaşına terslenmeye çalışılabile. Zorlarsak kavgaya çıkacak.

Halk Ekmek değil, dolar kuyruğu!

Biz de ayaklı olmayan, bildiğimiz döviz büfelerinin bulunduğu sokaklardan birine giriyoruz. Çavuş Döviz'in önünde inanılmaz bir kuyruk, ikişer ikişer alıyorlar sıradakileri. Ne hikmetse diğerlerinden daha kalabalık. "Alış satış arasındaki makas düşsük ondan" diyorlar ama belli ki bu işte de marka olanlar var! Kuyruktakilerle sohbet başlıyorum. İlk hamlelerim boş çıkıyor, konuşmak istemiyorlar. Bayağı yaşlı bir teyze takılıyor gözümde, şansımı deniyorum. 82 yaşındaki Aynur Saydam Atabozkurt, yarım saatir kuyruktaki bekliyormuş bu yaşında... Almanyacıymış, 1963'te gitmiş Almanya'ya. Orada bir market açmış, gayet de iyi kazanmış. 35 yıl sonra yurda dönmüş. Burada olmasının sebebini soruyorum, "1.000 euro alacağım. Bari bundan sonra paramı koruyabilirim diye. Geçen hafta 100.000 TL'ye 2.000 euro fazla alabiliyordum. Ama geç kaldım" diyor... "Durumunuz iyi yani?" deyince ben, "Hamdolsun" deyip ekliyor: "Haklısınız, benim durumum iyi. Ama ben vatandaşın haline kahroluyorum. Tek kişi olma rağmen 100 lira su faturası geliyor. Çoluğu çocuğu olan, tenceresini nasıl kaynatacak, nasıl çamaşır yıkayacak, nasıl ısınacak? Ahlaklılık mı yapacak, hırsızlık mı yapacak çocuğunu doyurmak için?. Allah ehl-i imanın yardımcısı olsun!"

Ahmet Çakar

"Eminim, dolar artık asla düşmez!"

Sıra Aynur Hanım'a geliyor. Hemen arkasında kuyumcudaca çalışan bir genç var. Altın almaya gelmiş. "Millet altına, döviz'e hücum ediyor. Uçup gidiyor fiyatlar" diyor. "Peki niye böyle?" diye soruyorum, "Çünkü biri susmuyor. Bütün dünya faiz artırırken, biz indiriyoruz. Enflasyon aldı başını gitti. Milletin alım gücü çok düştü. Görüyorsunuz Edirne'yi... Bulgar'ı, Yunan'ı marketleri boşaltıyor, benim vatandaşım yutkunuyor. Hesap ortada, şu anda 40 gram altın 40.000 liradan fazla. Ben iki ay önce bu paraya 80 gram altın alabiliyordum" diyor 34 yaşındaki Mesut Demirbilek.

Bizim sohbete kulak misafiri olan 45 yaşındaki Azim Bey, indiriyoruz. Enflasyon aldı başını gitti. Milletin alım gücü çok düştü. Görüyorsunuz Edirne'yi... Bulgar'ı, Yunan'ı marketleri boşaltıyor, benim vatandaşım yutkunuyor. Hesap ortada, şu anda 40 gram altın 40.000 liradan fazla. Ben iki ay önce bu paraya 80 gram altın alabiliyordum" diyor 34 yaşındaki Mesut Demirbilek.

"Param ölmesin" dedi, 18 liradan dolar aldı

Kuyruktaki yaşlıca bir bey var. Türkiye'de belli bir yaşı geçenin kriz tecrübesi olmaması mümkün mü, en az üç-beş krizi hatırlar. 79 yaşındaki Hıdır Şahin tahmin ettiğim gibi emekli. Soruyorum, "Hiç böyle zor bir dönem atlattınız mı?" Hiç düşünmeden, "Yok, böylesini hiç görmedim kızım. Paramız iki-üç ayda yarı yarıya değer kaybetti" diyor. Euro almaya

gelmiş o da, "Ama çok yüksek, doğru mu almak?" diye soruyorum ona da. "Öldü ama paramız, kalanı bari ölmesin diye alacağız. Görmüyor musunuz, her dakika artıyor" diyor. 2.600 lira olan emekli maaşından biriktirdiği kadar biriktirmiş, 2.000 euro alacakmış. Ben tedirginim, "Ya düşerse, emin misiniz? Çok geç kalmadınız mı euro almak için?" diye diretiyorum. Şöyle bir an duruyor, "Öyle söyleme ne olur kızım! Düşmez, düşmez... Gerçi Tayyip'ten başka kimse bilemez düşer mi düşmez mi, dün konuştuyunne arttı euro" diyor ve sonra kendi kendini ikna eder gibi tekrarlıyor, "Düşmez, artar artar!"

gelmış o da, "Ama çok yüksek, doğru mu almak?" diye soruyorum ona da. "Öldü ama paramız, kalanı bari ölmesin diye alacağız. Görmüyor musunuz, her dakika artıyor" diyor. 2.600 lira olan emekli maaşından biriktirdiği kadar biriktirmiş, 2.000 euro alacakmış. Ben tedirginim, "Ya düşerse, emin misiniz? Çok geç kalmadınız mı euro almak için?" diye diretiyorum. Şöyle bir an duruyor, "Öyle söyleme ne olur kızım! Düşmez, düşmez... Gerçi Tayyip'ten başka kimse bilemez düşer mi düşmez mi, dün konuştuyunne arttı euro" diyor ve sonra kendi kendini ikna eder gibi tekrarlıyor, "Düşmez, artar artar!"

"TÜSİAD ve yavruları deyince dolar fırladı"

Hıdır Amca'nın hemen arkasındaki orta yaşlı bir bey giriyor söze, bayağı sinirli olup bitenlerden. "Cumhurbaşkanı dün ne dedi? 'Neymiş efendim faizleri düşürüyoruz! Benden başka bir şey beklemeyin. Ey TÜSİAD ve yavruları, bizimle mücadele edemezsiniz' demedi mi? Dedi ve ne oldu? Dolar arttı, altın arttı. Demek ki daha da artacak" diyor. İsmi vermiyor tabii... Malum sebeplerden!

"İnsanlar bir kalemi ikiye kesip veriyor çocuklarına"

Bizi dinleyen bir çiftle göz göze geliyorum tam o sırada. "Siz de mi alacaksınız?" diye giriyorum sohbete. Esenyurt'ta esnaf olan Alaaddin Bey, "Dolar borcumuz vardı. Bugün 50.000 TL ediyor. Dolar alıp borcumuzun bir kısmını ödeyeceğiz" diyor. Canı çok sıkkin tabii! Kırtasiye ve bakkal bir arada küçük bir dükkani varmış. "Artık ayakta durmamız çok zor. Bir defterin bana gelışı 5 lira, üzerine 1 lira koyup satmaya çalışıyorum, onu alırken bile zorlanıyor insanlar... İki çocuğu olanlar, bir kalemi ikiye kesip veriyor çocuklarına. Satışlarımız yarı yarıya azaldı.

Millet ne yapsın, çocuğunun karnını mı doyurunt, kalem mi alsın?" diyor üzüntüyle ve ekliyor: "Ne dediğimi anlamak için bir gün Esenyurt'a gelip, Halk Ekmek kuyruğuna bakın. Sabah 5.30'dan öğlen 3'e kadar hep kuyruk." Soyadını soruyorum, "Versen ne olacak? Gelecekler ceza yazacaklar. Bir de onunla uğraşmayayım" oluyor cevabı. Bizi dinleyen eşi adını bile vermiyor, kocasının bu kadar konuşması bile onu tedirgin etmiş belli.

"Eniştemizdir ama böyle kriz görmedik"

Uzun süredir sohbetleri dinleyen ve Kapalıçarşı'da halıcılık yaptığını söyleyen 62 yaşındaki Sevdin Soğukdurun, "40 senelik halıcım, hiç böyle bir şey görmedim. İşler sıfırlandı. Eskiden en azından Amerikalılar gelir halı alırdı. Şimdi her yer Arap ama Araplar halı almıyor. Milletimize Allah yardım etsin. Tayyip Bey bizim eniştemizdir ama kusura bakmayın, böyle kriz görmedik" diyor. Anlaşılabileceği üzere Sevdin Bey Siirtli. İsmi verdi ama o da fotoğraf istemedi.

"Kafayı yiyoruz, dolar da tutulmuyor altın da..."

Sohbete daldım, doları unuttum. Bakıyorum, 18.10 lira olmuş. Döviz bürolarında çalışanlara sormak için hamle yapıyorum.

Mustafa Menderes

Hiçbiri konuşmak istemiyor. Hem keyifleri yok hem de işleri çok. Tam vazgeçecekken biri konuşuyor ama burnundan soluyarak, "Kafayı yiyoruz burada, fiyatlar dakikada oynuyor. Dolar da tutulmuyor altın da..." diyor. Bir tüyo alayım bari, "Ne yapmak lazım peki?" diye soruyorum. Sinirle bakıyor, "Bilsem kendime yaparım" deyip, ne ismini ne soyadını veriyor. Ve "Tamam bu kadar" diyerek kesiyor.

"Doların gerçek değeri 9-10 lira olmalı"

Herhalde konuşacak birini bulurum umuduyla dolanmaya devam ediyorum. Döviz büfelerinin arasındaki bir kuyumcudaca deniyorum bu kez şansımı. Bu sefer oluyor. Kuyumcu Mustafa Menderes 60 yaşında. Bugüne kadar böyle bir şey yaşayıp yaşamadığını soruyorum ona da... 2001'i hatırlatıp başlıyor anlatmaya: "O zamanlar daha paramızdan altı sıfır atılmamıştı. 1 dolar 600 liraydı. Ahmet Necdet Sezer, Ecevit'e Anayasa kitapçığını fırlatınca bir günde tam 1.288 liraya çıkmıştı. Şimdi ise birkaç haftada aynı şey oldu. O zamanki belki normal olabilirdi, ama şimdi yaşadığımız hiç normal değil. Bir anormallik var. Doların 9, hadi bilemedin 10 lira olması gerekiyor." Hemen soruyorum, "Düşer mi peki?" "Düşer ama insanlar panik yapıyor, panik alımlarıyla daha da fırlıyor dolar. Böyle giderse 22-23 liralara çıkabilir. Bu artış biraz da insanların hatası. Sakin olmakta fayda var" diyor Mustafa Bey.

"Sakin olan kazanır"

Sonuçta kuyumcu dükkânındayım, "Peki ya altın? O kaç lira olur?" diye soruyorum, cevap tecrübeli bir diğer kuyumcudan geliyor. 49 yaşındaki Ahmet Çakar, "Cuma günü altının gramının 1.000 lira olacağını tahmin ediyordum, tahminim tuttu. Bugün 1.030 lira" diyor. Peki ya bundan sonrası?.. "Bundan sonrası tamamiyle hayali bir öngörü olabilir. Ama bu fiyatlardan ne altn, ne dolar, ne de euro alınır. Vatandaşlar piyasanın sakinleşmesini beklesinler. Şu anda anormal bir durum var. Herkes yatırım amaçlı altın almaya başladı. Çeyrek altın 1.670 lira oldu, daha geçen ay 800 liraydı. Aslında bugün piyasada daha düşük fiyatlar bekliyorduk, ama çünkü konuşmadan sonra agresif bir artış oldu" diyor ve bir kere daha uyarıyor: "Sakin olan kazanacak. Ben piyasanın alevlenip durulacağını düşünüyorum. Türk parasında kalıp döviz ve altının düşmesini beklemekte fayda var."

"Dolar uzaya kadar gidebilir!"

Bu kez kuyumcunun yanındaki döviz büfesine girmeden önce doları bir kontrol ediyordum, 18.10 olmuş, euro ise 20.20... Fiyatlar arttıkça kuyruklar uzuyor mu ne? Büfenin önu tıklım tıklım. Kuyruktakilerden izini isteyip giriyorum içeri... 15 senedir bu işi yaptığını söyleyen Hasan Aksoy, "Kredi çeki dolar alanlar var. Hatta bireysel emekliliğini bozup döviz yatıran var. Ve talebin sonu gelmiyor" diye

giriş söze. “Nerede durur peki? Öngörünüz nedir?” diye soruyorum. Cevabı o anki durumu özetler cinsten: “Uzaya kadar gidebilir. Öngörülebilecek bir durum yok, çünkü bu işin matematiği kalmadı.”

Büfeler kapandı, millet kapı önünde rica minnet...

Saat 5 oldu, döviz büfeleri birer birer kapanıyor. Millet panik halinde kapıları zorluyor. Atlas Döviz'in kapısını kilitlemişler, gidenler birkaç müşteri var... Kapıya gelenleri geri çeviriyorlar. Bir genç rica minnet, “Ne olur dolar almam lazım” diye ısrar ediyor. Dayanamayıp alıyorlar, arkadan gelen iki kişi ise kapıda kalıyor. O ısrarcı genç, “Neden bu kadar acil dolara ihtiyacın var?” diye soruyorum, o kendini içeri atmakla meşgul, cevap vermiyor. Kapıda kalan diğer iki kişiyle sohbet başlıyoruz. “Alacak mısınız, satacak mısınız?” diye soruyorum önce, sorma dercesine başlıyor 40 yaşındaki Diyarbakırlı Rauf Kaculu, “Alacağız... Geçen hafta bacanağımın 5.000 doları vardı. Yeterince yükseldi satmak lazım” deyip sattı 15 liradan, ama bugün dolar 18 liraya çıkınca, şimdi çok pişman, tekrar alacak. Adamın 15.000 lira zararı var. Çok yanıldık” diye dertleniyor. Tekstilci Rauf Bey'in yanındaki bacanağına dönüyor. Soruyorum ama öyle bakıyor, panikten mi acaba? Yok Suriyeliymiş, Türkçe bilmiyor Muhammed İbrahim... Daha fazla konuşmakla vakit kaybetmek istemiyorlar, kapıdan girecekleri bir döviz büfesi aramak için koşuyorlar.

Sabahki paniğin ardından, gece şoku

Saat 17.30 oldu, açık kapısı olan büfe kalmadı gibi... Bakıyorum ışıklı ekranlara dolar 18.25 civarında. Çarşıdan çıkıyorum, 15-20 dakika sonra Doğubank'ın hemen karşısındaki döviz büfesinin panosuna bakıyorum, dolar olmuş 18.50!

Salı öğlen saat 14.00'te döviz büfelerinin önünde in cin top oynuyor. 15.00'te kalabalık, ama bu önceki güne göre başka bir kalabalık. Panikle dolar alıp şimdi “Ben ne yaptım?” diye kara kara düşünenlerle, “Ben bittim... Ben salağım” diyenlerle dolu bir kalabalık... İki günde binlerce insanın hayatı karardı. Parası hiç olmayanlar için ise bir umut ışığı doğdu, belki fiyatlar düşer diye... Ama yaşanan bu çok kolay kolay geçmez, zira bazılarını çoktan yıkıp geçti!

Yorgun argın, karamsar, kafam karışık eve dönüyorum. Hani “Neyse ki param yok da kafam rahat” diyecek hale geldim!

Eve geldiğimde saat 19.30... Yemek yiyorum, sonra TV'yi açıyorum. Donup kalıyorum! Dolar 15 lira mı? Gözümü ovuşturup bakıyorum, yok doğru 15... Ne olup bittiğini anlamaya çalışıyorum, Cumhurbaşkanı açıklama yapıyor. Kabaca bir faiz artırımını ama adı kur korumalı TL vadeli mevduat... Yani TL faizinin üzerine kur farkı ödenecek. Dolar hızla düşüyor, 13, 12, 11... Aklıma ilk gelen o 2.600 lira emekli maaşını biriktirip 2.000 euro alan amca oluyor! Sonra o gün yemeyip içmeyi parasını 18 liradan dolara yatıranlar... Birkaç saat önce kapıdan dönenler meğer ki şanslı olanlar mı! Ya 18.50'den son anda varını yoğunu dolara ya da altına yatıranlar? Altın kaç lira diye bakıyorum, 700'lerde!.. Ben onlar için bu kadar daralmışken onlar kim bilir ne halde? Böyle birilerinin büyük vurgunlar yaptığı, dünya ekonomisi tarihinin sayılı günlerinden birinde, tam döviz ve altın piyasasının kalbinde olmaya kalp dayanmazmı bunu anlıyorum. Panik ve öngürsüzlüğün nasıl korkunç bir şey olduğunu da...

Her şey tersine dönmüş

Salı sabahı TV'nin önünde kur ve altın fiyatlarına bakıyorum. Biraz yükselmiş, dolar 13, euro 15, altın 800 lira civarlarında... Alış-satış rakamları arasındaki makas ise açık mı açık... Millet hala kararsız, özellikle de bankalar ve döviz büfeleri makası açarak kur riskine karşı zararı asgariye indirmeye çalışıyor. Hazine ve Maliye Bakanı Nurettin Nebati'nin öğlen 2'deki açıklamasını bekliyor herkes, zira kimse tam anlayabilmiş değil kur zararını telafi edecek bu TL mevduat hesabını.

Gurbetçinin şaşkınlığı

Ben açıklamayı beklemeden evden çıkıyorum. İstikamet yine Kapalıçarşı... Mahmutpaşa'dan yukarıya çıkarken etrafa göz gezdiriyorum, döviz büfelerinin hemen hepsi bomboş. Çünkü kalabalığa göre in cin top oynuyor ortalıkta. Kapalıçarşı'nın girişine geldiğimde ise durum farklı, büfelerin önu bir önceki güne göre daha az olsa da yine kalabalık. Alım-satım yapanlar az, çoğunluk öyle bekliyor. Gençten birine yaklaşıp “Ne bekliyorsunuz?” diye soruyorum. “Euro'nun biraz da olsa yükselmesini... Ben euro bozdurmaya geldim” diyor, kendimi tutamayıp “Biraz geç

kalmadınız mı?” diyorum. Meğer Almanya'dan dün akşam gelmiş, “Ben uçağa binerken euro 20 liraydı, uçaktan indiğimde ise 15 lira! Sinop'ta ev alacaktım, bütün hesaplarım altüst oldu. 25.000 euro bozduracaktım, 100.000 lira zarar dayım” diyor acı acı. Gurbetçi ya herhalde ismini söyler diyorum, yok söylemiyor!

Döviz büfelerinin önünde donup kalmış insanlar

Bakıyorum herkesin elinde cep telefonu, hepsi hesap yapıyor. Panoya bakıyorum, dolar 13.90, euro 15.35. Dün bu rakamların yerinde 18.25 ve 20.30 yazıyordu. İki arkadaşın yanına yaklaşıyorum, “Almak mı satmak mı istiyorsunuz?” diye soruyorum bu kez. Kararsızlar... 55 yaşındaki kaynak ustası Ahmet Koç, “Elimizde 1.200 dolar var, daha fazla zarar etmemek için satalım diyoruz. 11 lirayken almıştım, kardan zarar etmek istemiyorum. Ama bir taraftan da ‘Ya biraz daha çıkarsa’ diye böyle kaldık. Kendimizi enflasyona ezdirmemek için mecburen elimizdekini dövize yatırmıştık. Aslında bir haftadır, 18 liradan düşer, olmadı 19 liradan biraz da olsa yükselirdi. Dün gelip bozduracaktım ama üşendim evden çıkmaya, işte böyle oldu”

diyor üzgün. “Ne olur bundan sonra sizce?” diye sorunca arkadaşı 57 yaşındaki Ömer Sazan, “Vallahi bu iş kumara döndü. Ekonomistler bile bilmiyor ki ne olacağını, biz nereden bilelim” diyor.

Biz konuşurken dolar biraz daha düşüyor, 13.30'a geldi. O sırada yanımdan dün gördüğümüz kara torbalı adamlardan ikisi geçiyor, biri diğerine “Bittik abi” diyor. Konuşmak istiyorum, öyle sert bakıyor ki, hiç üstelemiyorum. O sırada bir başka vatandaş arkadaşına “Memleket için çok iyi oldu” diyor. Hala kafalar karışık ama çünkü panik yok, belirsizlik ise hala sürüyor.

Tazminatını yakan emekli: “Ben bir salağım!”

Hemen ileride orta yaşlı biri, yüzü kararmış, öyle döviz büfesinin karşısına geçmiş, bakıyor. Dalmış gitmiş... Ben yanına yaklaşıp yaklaşmaz konuşmaya başlıyorum: “İşten çıkartılmıştım, 124.000 lira tazminat almıştım, o para o zaman 12.000 dolar ediyordu. Dolar 10 lira civarındaydı. Ben bankaya TL mevduata yatırdım. Her ay 1.600 lira kadar gelir geliyordu. Daha doğrusu gelecekti. Baktım dolar yükseldi diye yükseliyor, 18 liradan 6.700 dolara çevirdim. Dolar 22-23 lirayı bulur

dendiği için... Dolar şimdi 13 lira. Artık 124 bin liram yok. İnanılmaz zarar dayım. Param bir gecede 87 bin liraya düştü. Ben bir salağım! Kendimi çok salak, çok aldatılmış hissediyorum.” Ne diyeceğim ki şimdi! Susuyorum... İsmi vermeyen ve kahrolan bu bey 62 yaşında. Kalan ömrünün garantisini olan para işte böyle hiç olmuş. Salı günü, Kapalıçarşı'da onun gibi pek çok vatandaş var, kahrolmuş, kendine lanet eden...

“Sakin olun, doları 13'ten satın, 11.5'ten alın”

Aklımda Ahmet Çakar var. Hani bir gün önce söyledikleri tutan kuyumcu... Doğruca ona gidiyorum. Kapıdan girer girmez gülümsüyor, “Gördünüz mü?” dercesine... “Peki bundan sonra ne olacak?” diyorum. Hemen cevaplıyor, “Şimdi döviz ve altın satmak için ideal zaman. Doları 11.5 lira, altını da 650-700 lira seviyelerine geldiğinde yeniden alabilirsiniz. Piyasadaki agresif hareketler yavaş yavaş dinecektir. Yarından itibaren sığ bir piyasa olur. Dolar 12'ye geriler. Sabırlı olun.” Tam bitirdi sanırken ben, tekrar başlıyor konuşmaya, “Buraya geçen hafta 3 milyon TL ile gelenler oldu. ‘Almayın düşecek’ dedim, güldüler... ‘Sen öyle san, 25 lira olacak dolar’ dediler. Müthiş zarar edenler var.”

Pazartesi günleri, salı günü ağırlıyor Kapalıçarşı'da... Kimisi bireysel emekliliğini dolara gömdüğü için, kimisi kredi çekip altına yatırdığı için, kimisi elindeki euro'yu biraz daha yükselir diye tuttuğu için. Kimisi ise her gün ağırlıyor, Halk Ekmek kuyruklarında. Kriz bitmiş değil, kriz milyonlar için sürüyor. Birileri ise çok ama çok kazanıyor! Bir gün bu olup bitenleri kitaplar yazacak ama şunu söyleyeyim, ben bu insanlarla Kapalıçarşı'da iki günü birlikte geçirdim. Kararsızlık, panik, yarını görememek ve sonrasında da çalkılmak neymiş artık biliyorum. •

Zamansız Tasarımlarda

2021 Fiyatlarıyla

Yılın Son İndirimi!

online shopping
ronline.com.tr

Cem
Say

twitter: @say_cem

Evreni ölçen kadın

Bir kolunuzu ileri uzatıp parmağınızı sınıfta söz isteyen bir öğrenci gibi kaldırırsınız. Tek gözünüzü kapatıp parmağımıza bakın. Art arda birkaç kez göz değiştirin. Elinizin hareket etmemesine rağmen parmağınız daha uzaktaki cisimlerin (mesela odanızdaysanız karşı duvarın) önünde sağa sola yer değiştiriyor gibi, değil mi?

Yakındaki bir cismin iki farklı yerden (örneğimizde iki gözünüzden) izlendiğinde daha uzaktaki "fon"un önünde yer değiştirmesine "paralaks" denir. Eğer bu yer değiştirmenin miktarını ölçebilirsiniz, iki gözlem noktası arasındaki mesafeyi de biliyorsanız, (geometri dersinde öğretilen birkaç numarayla) o cismin gözlem noktalarının ortasına (örneğimizde burnunuza) olan mesafesini hesaplayabilirsiniz.

Bu yöntemi kimi gök cisimlerinin Dünya'ya olan uzaklığını hesaplamak için kullanmak istediğimizde bir sorunla karşılaşırız. Gök cisimleri bize o kadar uzaktadır ki onlara iki farklı gözümüzle baktığımızda hiç yerlerinden kıpırdamazlar. Böyle uzun mesafeleri paralaks hesabıyla ölçebilmek için gözlem noktalarının da birbirinden uzak olması gerekir. Örneğin Mars'ın bize uzaklığını hesaplayan ilk insan olarak ün salan Giovanni Domenico Cassini, bu başarisini kendisi Paris'teki teleskobunun başındayken eş zamanlı gözlem yapması için 7 bin kilometre ötedeki Cayenne kolonisine gönderdiği asistanı Jean Richer'ye borçludur.

Alakla çözüldü

Güneş haricindeki yıldızlar bize çok çok uzaktır ve ne kadar maaş vaadederseniz edin, onlara olan mesafeyi hesaplayabileceğimiz bir paralaks görece kadar uzağa gidecek bir asistan bulamazsınız. Fakat insan aklı bu sorunu da çözmüştür.

Yüzyıllar süren zahmetli gözlemler sonucu sayısız yıldızın gökyüzündeki (astrologların içinde kimi şekiller görüp anlamlar uydurduğu o "sabit" örüntüdeki) konumları saptanmıştır. Eğer bu "sabit" yıldızlara birbirinden yeterince uzak iki farklı gözlem noktasından bakabilirsiniz, iki gözleminiz arasında bir yıldız diğerlerine oranla birazcık yerinden oynamış gibi görünürse ve bu "oynama"yı hassas şekilde ölçebilirsiniz paralaks hesabını yapabilirsiniz. Alman gök bilimci Friedrich Bessel, 1838'de birbirlerinin çevresinde dönen iki yıldızdan oluşan "61 Cygni" sistemini (aralarındaki mesafe tam 300 milyon kilometre olan) iki noktadan gözledi ama bunun için herhangi

bir yolculuğa çıkması gerekmedi. Bilin bakalım nasıl?

Bessel Dünya'nın Güneş'e olan uzaklığının 150 milyon kilometre olduğunu biliyordu. İki gözlemini tam altı ay arayla (yani Dünya Güneş'in çevresindeki yörüngesinin iki zıt noktasındayken) yaptı. Zamanının en gelişmiş cihazlarını kullanıyordu. O küçük "kıpırtı" ölçüp 61 Cygni'nin bize 10 küsur ışık yılı uzakta olduğunu göstermeyi başardı. İnsanlık ilk kez bu mertebede bir uzaklığı ölçebilmişti.

Büyüklik hesabı

20. yüzyılın başlarına gelelim. Astronomi bilimi yeni bir dönüm noktasındaydı. Tartışma evrenin büyüklüğü üzerineydi: Evren Güneş'in de içinde olduğu yıldız topluluğu Samanyolu Galaksisi'nden mi ibaretti, yoksa Samanyolu çok daha büyük bir topluluğun sade bir üyesi miydi? Teleskoplardaki gelişmelere karşın (müthiş uzay yolculukları yapmadan) gözlem noktaları arasındaki mesafeyi daha açmak mümkün olmadığı için paralaks yönteminin sınırlarına dayanılmıyordu. Bu teknikle birkaç yüz ışık yılından daha büyük uzaklıkları ölçmek mümkün görünmüyordu.

Henrietta Swan Leavitt, geçirdiği bir hastalık nedeniyle sağır olmuştu. 1903'te Harvard Gözlemevi'nin kadrosuna (başlarda para almadan, ilerleyen zamanlarda da haftada 10.50 dolar ücretle) katıldı. Gözlemevi müdürü Edward Charles Pickering, Leavitt'e "Magellan Bulutları" adı verilen yıldız topluluklarının fotoğraflarındaki değişken yıldızları inceleme görevini verdi. İlk 1784'te keşfedilen "Cepheid" türüne ait yıldızların parlaklıkları zonklarına değişiyor, bir yanıp bir söniyorlardı. Leavitt yıllar süren titiz bir çalışma sonucu (aynı Magellan bulutunda oldukları için bize aynı uzaklıkta olduklarını varsaydığı) Cepheid'lerin parlaklıklarıyla zonklama süreleri arasında bir bağlantı keşfetti. Bu, aynı sürede zonklayan iki Cepheid'den hangisinin daha yakın olduğunu parlaklıklarına bakarak söyleyebileceğimiz anlamına geliyordu. Ertesi yıl yakınımızdaki birkaç Cepheid'in uzaklıkları paralaks yöntemiyle hesaplanınca Leavitt formülü yirmi milyon ışık yılına kadar mesafeleri ölçmekte kullanılabilecek yeni bir cetvele dönüştü. Magellan Bulutları'nın ayrı galaksiler olduğu, evrende Samanyolu gibi trilyonlarca galaksi bulunduğu anlaşıldı. Evrenimizi o binlerce kat genişleten kadın Henrietta Swan Leavitt, 53 yaşında mide kanserinden öldü. •

Sonunda Güneş'e dokunduk, peki bu ne işimize yarayacak?

NASA'nın Parker Uzay Sondası Güneş'in korona tabakasının içinden geçerek birtakım örnekler topladı. Bu görev Güneş'te süregelen ve detaylarına henüz hakim olamadığımız fiziğin çözülebilmesi adına büyük öneme sahip

Güneş'i anlamak sadece yıldızımızı daha yakından tanımaya yaramayacak. Bu girişimin yepyeni fizik teorilerinin önünü açması da muhtemel.

Çağrı Mert
Bakırcı

cmb@evrimagaci.org

Tarihte ilk kez bir uzay aracı, Güneş'e "dokundu". NASA'nın onlarca yıl önce planlamaya başladığı görev kapsamında 3 yıl önce uzaya gönderilen Parker Uzay Sondası, Güneş'in üst atmosferinin (korona) içinden geçti ve bu sırada Güneş'ten saçılan parçacıkları ve manyetik alanları örnekledi.

Sınırları değiştiriyor

Yukarıdaki paragrafta "dokunma" sözcüğünün tırnak içerisinde yazma nedenim, "Güneş" dediğimiz yıldızın sınırlarının pek belirgin olmaması. Yani "Güneş'e dokunmak" sizin için Güneş'in gözle gördüğümüz sarı (gerçekte beyaz) yüzeyine parmak değdirmek ise elbette Parker Uzay Sondası bunu yapmadı. Ancak Güneş'in sınırları içerisinde tanımlanan korona (taç) tabakası da teknik olarak Güneş'in bir parçası ve bu parçaya güne kadar dokunabilen hiçbir araç olmamıştı. Bu nedenle sondanın yaptığı, bilim için çok heyecan verici bir başarı. Nasıl ki Ay'a ayak basma, peşinde Ay ve uzay ile ilgili bir dizi keşfi tetikledi; Parker Uzay Sondası'nın Güneş'e "metallerini deşdirmesi" de Güneş (ve Dünya'mızın da içinde bulunduğu Güneş Sistemi) ile ilgili yepyeni keşifleri tetikleyecek.

Güneş'e dokunmanın Dünya'ya dokunmaktan farklı olma-

sının bir diğer nedeni, Güneş'in korona tabakasının, yani Güneş tutulması sırasında Ay'ın gölgesinin etrafında görülen o ipliksi tabakanın sınırlarının sürekli değişiyor olması. Bunu Dünya'ya dokunmak yerine Dünya'nın atmosferine dokunmaya benzetebiliriz. Tabii Güneş'te olanın aksine Dünya'nın atmosferi, sadece 480 kilometre kadar uzanan, çok daha ince bir tabaka ve sınırları kısmen daha az değişken. Bir diğer deyişle Dünya'nın atmosferi, Dünya'nın yarıçapının sadece 0.08 katı kadar uzağa ulaşır. Öte yandan Güneş'in "atmosferi" olarak tabir edebileceğimiz korona tabakası, Güneş'ten 7-14 milyon kilometre uzağa, yani Güneş'in yarıçapının 10-20 katına kadar uzanıyor! Eğer Dünya'nın atmosferi de bu mesafeye kadar uzanacak olsaydı, atmosferimizin en üst katmanları yerden 480 kilometre yüksekte değil, 63 bin 780 ila 127 bin 560 kilometre, yani neredeyse Dünya-Ay arasının 3'te 1'ine kadar uzanırdı!

Bu bölgeler kasırganın "gözü" gibi etrafına göre daha sakin olan bölgeler. Sensörler değişimleri kolayca fark edebiliyor

Güneş'i bu kadar yakından incelemek üzere gönderilen ilk araç olan Parker Uzay Sondası, son birkaç yıldır Güneş etrafında spiral bir yörüngede ilerliyor ve her

bir dönüşte yavaş yavaş Güneş'in yüzeyine yaklaşıyor. Sonda, 28 Nisan 2021'de gerçekleştirdiği sekizinci yakın geçiş sırasında Güneş'e 13 milyon kilometre (18.8 Güneş yarıçapı kadar) yaklaştı ve bu sayede ilk kez korona tabakasının içine girmiş oldu.

10 milyon kilometre

Koronaya girdiğinizi anlamamanın bir yolu, Güneş'ten saçılan katı malzemenin Güneş'in kütleçekimi ve manyetik alanı nedeniyle tutulmadığı, dolayısıyla uzaya saçılarak "güneş rüzgarına" dönüştüğü mesafeyi tespit etmekte (buna Alfvén Kritik Yüzevi deniyor). Bu sınırı aştığımızda (ki Parker Sondası, bir noktada Güneş'e 15 milyon kilometre kadar yaklaştı), "sahte-akıntı" olarak bilinen bölgelere dalıp çıkabiliyorsunuz. Bu bölgeler, adeta bir kasırganın "göz" kısmı gibi etrafına göre çok daha sakin olan bölgeler; yani sondanın sensörleri, böyle bir alana girip çıktığında bu değişimleri fark edebiliyor.

Bunun tespit edilebilmesi, Güneş'te süregelen fiziğin detaylarının çözülebilmesi için büyük öneme sahip. Örneğin Güneş'ten saçılan manyetik rüzgarlar düz çizgiler hâlinde ilerlemiyor; daha zikzaklı bir rota takip ediyor. Bu zikzakların sayısı, Güneş'e yaklaştıkça artıyor. Önceden elde edilen veriler, bu zikzakların kaynağının Güneş'in gerçek yüzeyi olan fotosfer tabakası olduğunu gösteriyordu; ancak bunların sıklığı ve dinamikleri bilinmiyordu. Parker Uzay Sondası'nun elde

ettiği yeni veriler, Güneş rüzgarları içindeki zikzakların sanıldandan da yaygın olduğunu gösterdi ve bu, yepyeni araştırma sahalarının önünü açacağı benziyor. Bu çalışmalar, zikzak şeklindeki atımların gerçekten fotosferden mi geldiğini (yüksek Helyum içeriği buna işaret ediyor), eğer fotosferden geliyorsa tam olarak hangi mekanizmayla doğdukları ve bunların hızlarını belirleyen ne olduğu gibi detayların çözümlenmesini sağlayabilir.

Yeni teoriler yolda mı?

Güneş'i anlamak, sadece Dünya'da yaşam mümkün kılan yıldızı daha yakından tanımamızı sağlamakla kalmıyor. Aynı zamanda Güneş, yepyeni fizik teorilerinin önünü de açabilir. Örneğin astrofiziki asırlardır meşgul eden bir mesele, Koronal Isınma Problemi olarak bilinen bir problem. Tam da Parker Uzay Sondası'nın incelediği korona tabakasında olan tuhaf bir şey, bu tabakanın bir kısmında Güneş'e yaklaştıkça sıcaklığın artmak yerine azalması! Bu, bir kamp ateşine yaklaştıkça sıcaklığın artmak yerine azalmasına benzetilebilir. Bu problemi açıklamaya yönelik olarak bugüne kadar birkaç teori geliştirildi; ancak nihai cevap henüz verilebilmiş değil. Parker Uzay Sondası Güneş'i daha yakından inceledikçe, burada bilmediğimiz bir fizik mi var yoksa bir şeyleri gözden mi kaçırıyoruz, bu gizem perdelerini aralamamız mümkün olacak – ve NASA, aracı 2025 yılında Güneş'e 6 milyon kilometre kadar yaklaştırmayı planlıyor! •

El işliyorsay yabancı dil kolay gelişir

Araştırmalar, dil işlevlerini kontrol eden beyin bölgelerinin ince motor becerilerin kontrolünden de sorumlu olduğunu ortaya koydu. Yani alet kullandıkça dil yeteneğimiz, dil çalıştıkça ise alet kullanma becerimiz artıyor.

Örneğin 2019'da yayınlanan bir araştırma, iyi söz dizimsel yeteneğe sahip olmakla araçları kullanma becerisi arasında bir ilişki olduğunu tespit etti. Mevcut bulgulardan yola çıkan Lyon merkezli bir uluslararası araştırma ekibi de 244 katılımcıyla bir dizi deney gerçekleştirdi. Science dergisinde yayımlanan bu deneyler motor öğrenme ile kazanılan el becerileriyle söz dizimi becerilerinin beynin aynı

bölgesini etkilediğini gösteriyor.

Lyon Üniversitesi akademisyenleri Simon Thibault ve Claudio Brozzoli, bu nedenle alet kullanırken dil becerilerimizin geliştiğini, üstelik bunun tam tersinin de doğru olduğunu söylüyor. Deneylerini şöyle anlatıyorlar: "Motor eğitim için katılımcılardan farklı deliklere küçük mandallar yerleştirmek için mekanik pense kullanmalarını istedik. Söz dizimi alıştırmalarında katılımcılara "şaire hayran olan bilim insanı makale yazar" ve "şairin hayran olduğu bilim insanı makale yazar" gibi giderek karmaşıklaşan söz dizimine sahip, birbirine benzer cümleler gösterildi. Daha sonra şairin mi bilim insanına, bilim insanının mı şaire

Dil ve motor öğrenme arasındaki ilişkiyi araştıran deneylerde pense kullanıldı.

hayran olduğuna dair sorulara yanıt istendi. Tüm bu süreçlerde fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme (fMRI) ile beyin ağlarındaki hareketler takip edildi. Motor eğitim ve söz dizimsel egzersizlerin beyin "bazal ganglion" adı verilen ortak alanlarını

harekete geçirdiği belirlendi. Araştırmacıların ifadesiyle "aktivasyonların benzer dağılımı" gözlemlendi.

Bu noktada araştırmacılar bu becerilerden birinin bir diğerini besleyip beslemediğini merak etti. Motor eğitimden sonra gelen söz dizimi görevlerinin öncesine göre daha kolay ve doğru yapıldığı gözlemlendi. Bunun tam tersi deneylerde de önce dil egzersizi yapan grupların alet gerektiren görevlerde daha başarılı olduğu görüldü.

Daha önceki paleoneurobiyoloji araştırmaları da teknolojik gelişim dönemlerinde araç kullanımının daha yaygın hale gelmesiyle atalarımızda da dille ilgili beyin alanlarının arttığını kanıtlamıştı. •

BEKİR AĞIRDİR
bagirdir@gmail.com

Dindarlar ve Ak Parti

Dindarlar ve dindar muhafazakarlarla ilişkideki Erdoğan'ın dile, üsluba, duyarlılıklara hakimiyetini biliyoruz. O güçte, dilde, maharetle yeni bir parti veya lider olmadıkça Erdoğan hala onları etkileme gücüne ve potansiyeline sahip. O nedenle önümüzdeki seçimde dindarların oy tercihini Erdoğan'dan çok muhalefet belirleyecek

Ülkenin yaşadığı büyük ekonomik buhranın geldiği aşama büyük bir türbülans yaratırken toplumsal psikolojide panik hâkim. Sınıfsal gerilim yükselirken kimliklere sıkışma ve kutuplaşma hala güçlü biçimde varlığını hissettiriyor. Denge denetleme mekanizmalarının, güçler ayrılığının kalmadığı merkezileşmiş yönetim sistemi keyfilik üretiyor. Ak Parti 20 yıla yaklaşan iktidar sürecinin tüm yorgunluğunu taşıırken sorunları kavrama ve yönetme kapasitesinde çok ciddi kayıp içinde, gündelik hayatla ve gerçeklikle ilişkisini kaybetmiş durumda. Sorunları sayfalarca yazabiliriz.

Tüm bunlara karşın anketlerin neredeyse tümünde hala Ak Parti birinci sırada. İlke olarak KONDA seçimlerden önceki Perşembe günü açıkladığı son siyasal ölçüm dışında kamuoyuna siyasal bulguları yayınlamıyor. Diğer araştırma şirketlerinin bulgularını dikkate aldığımızda, Kasım 2015 seçimlerinde her iki seçmenden birisinin oyunu almış olan Ak Parti bu toplumsal desteğin üçte birinden fazlasını kaybetmiş görünüyor. Ak Parti ilk girdiği seçim olan 2002'deki yüzde 34 oyunun da altına gerilemiş durumda. Öyleyken, biri hariç tüm araştırmalarda hiçbir parti Ak Parti'nin oy oranının üstünde değil. Doğal olarak kamuoyu, bunca soruna karşın neden muhalefetin oy oranının artmıyor olmasına ya da Ak Parti'nin gerilemesine karşın hala seçmen gözünde birinci parti olmasının nedenlerini anlamaya çalışıyor.

Ak Parti'ye bakış değişti mi?

Ak Parti'nin 20 yıllık iktidarı süresince giderek artan biçimde dindar ve muhafazakar seçmene yaslandığını biliyoruz. 2002-2011 arası seçimlerde dindar muhafazakarlar kadar geleneksel muhafazakarlar ve kendini siyaseten liberal olarak tanımlayanlardan destek alırken son 10 yılda giderek dindar ve muhafazakar kimliğe sıkıştı.

Önce siyasal katmanda başlayan Ak Parti yandaşlığı-karşıtlığı kutuplaşması giderek muhafazakar-seküler hayat tarzı kutuplaşmasına, Sünni-Alevi, Türk-Kürt, dindar-dindar olmayan gibi birden çok katmanda, iç içe, birbirini de çölgaltan kutuplaşmalara dönüştü. Bu süreçler çok daha uzun analizleri

hak ediyor elbette. Ama bugünlerde yaşanan kasırgı içinde en geçerli sorulardan birisi, dindarların ve muhafazakar hayat tarzında olan seçmenlerin Ak Parti'ye bakışlarında değişim olup olmadığı...

Bu soru kadar geçerli bir başka soru da Ak Parti'nin geleneksel tabanı sayılan bu kümelerin 20 yılda yaşadıkları sosyolojik ve ekonomik değişimin ne yönde ve nasıl olduğu.

Dindarım diyenlerin sayısında azalma var

KONDA araştırmalarında genellikle dindarlık seviyesini ve hayat tarzını da soruyoruz. Bu iki sorunun cevaplarında bile son 10 yılda ülkenin yaşadığı sosyolojik değişimin hızını görüyoruz.

Dindarlık sorumuz şöyle: Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz? Seçenekler şunlar: Dini inancı olmayan biri / Dinin gereklerine pek inanmayan biri / İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri / Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri / Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri... Bu seçenekleri sırasıyla ateist / inancsız / inaçlı / dindar / sofu olarak adlandırıyoruz.

2008'de kendini 'ateist' olarak tanımlayanlar yüzde 0,7 iken 2021'de yüzde 4... 'İnancsızlar' 2008'de yüzde 1,4 iken 2021'de yüzde 4,1 olmuş... 'İnancılılar' aynı zaman aralığında yüzde 30,3'ten yüzde 35,1'e yükselmiş. 'Dindarlar' yüzde 54,2'den yüzde 46,6'ya, 'sofular' da yüzde 12,4'ten yüzde 10,3'e gerilemiş.

Tüm araştırmalarımızda kullandığımız bir başka sorumuz ise şu: "Kendinizi, hayat tarzı bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?.." Seçenekler; modern / geleneksel muhafazakar / dindar muhafazakar...

Bu soruya verilen cevaplardan tespitimiz şu: Hayat tarzını 'modern' olarak tanımlayanlar 2012'de yüzde 27,3 iken bugün yüzde 37,2'ye yükselmiş. 'Geleneksel muhafazakar' lar 2012'de yüzde 45,9 iken bugün yüzde 41,6'ya, 'dindar muhafazakar'lar yüzde 26,8'den bugün yüzde 21,2'ye gerilemiş.

Doğal olarak bu sayılara yansıyan değişimin, toplumsal zihin haritalarında, ihtiyaçlar ve taleplerde, tutum ve davranışlarda, umutlarda, beklentilerde, korkularda yansımaları var. Elbette

siyasal tercihlerde de bu değişimin izlerini görüyoruz. Bugünün siyasal tercihleri yalnızca partilerin, liderlerin söylemleriyle şekillenmiyor, tüm bu değişimlerin yansıması olarak değişiyor.

Geçen hafta TEAM Toplumsal Etki Araştırmaları Merkezi'nin yaptığı araştırmanın 'Dindar Seçmenler' raporu bu soru etrafında ilginç bulgular ve değerlendirmeler içeriyordu. TEAM araştırması dindarları merkeze alarak düşünülen bir örneklem ve yöntemle yapılmış. Araştırmanın odağı olan dindarların toplumun kabaca yüzde 55'ini temsil ettiğini akılda tutarak bulgularına bakmakta yarar var.

TEAM raporuna göre dindarların siyasal tercihlerindeki değişim şöyle belirlenmiş: "Dindar bölgelerde yaşayan seçmenlerde AK Parti ve Cumhuriyet'in mutlak üstünlüğü dikkat çekiyor. AK Parti ve MHP'yi tercih eden seçmen oranı yüzde 58,5'e ulaşıyor (AK Parti yüzde 47,5, MHP yüzde 15,1). Millet İttifakı'nın oyu yüzde 29,6 seviyesinde (CHP yüzde 18,1, İYİ Parti yüzde 11,5). HDP ve diğer partilerin oy oranları yüzde 5,9. 2018-2021 arasında oy dağılımı değişimi incelendiğinde Cumhuriyet İttifakı'nın oyu yüzde 68,1'den yüzde 58,5'e düşmüş. Cumhuriyet İttifakı'nda 2018-2021 arasında 9,6 puan olarak kaydedilen düşüş, ittifakta yüzde 14'lük oy kaybına tekabül ediyor. Buna göre Cumhuriyet İttifakı dindar bölgelerde Türkiye genelinde kıyasla daha düşük oranda oy kaybetmiş durumda."

"Dindar seçmenlerin yansından daha azı (yüzde 46) Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığı görevini iyi yaptığını düşünüyor, neredeyse üçte ikisi (yüzde 64) Erdoğan giderse kötü olacağını düşünüyor. Erdoğan ve AK Parti'ye verdikleri desteğin önemlice bir kısmı pozitif bir destek olmamakla beraber dindar seçmenlerin büyük kısmının Erdoğan ve AK Parti tarafından kalma eğiliminde olmasının sebeplerini iki grupta ele almak mümkün: Dindar seçmenlerin Erdoğan ve AK Parti'ye verdikleri desteği tereddütlü, negatif bir destek kılan sebepler ve dindar seçmenleri Erdoğan ve AK Parti etrafında tutan sebepler. İlk grup sebepler Erdoğan ve icraatıyla, ikinci grup sebepler ise hem Erdoğan'la hem de rakipleriyle ilgili görünüyor."

Bunlar KONDA bulgularıyla da benzer. AK Parti dindarlık seviyesi,

dindar ve sofu olarak adlandırdığımız kümelerde de dindar muhafazakar hayat tarzı kümesinde de geriliyor. Ama bu gerileme görece diğer kümelerdeki kadar hızlı ve yüksek değil. Daha da önemlisi bu kümelerdeki seçmenlerin siyasal tercihlerinde Ak Parti ve Erdoğan'ın ağırlığı diğer parti ve liderlerin hala çok çok üstünde.

Erdoğan'a desteğin altında ne yatıyor?

Hangi motivasyon gerilemeye rağmen bu kümelerdeki güçlü Ak Parti ve Erdoğan desteğini üretiyor? Bu sorunun tek bir cevabı yok. Önce sunu not edelim, inanç seviyesi dindar olan, dindar muhafazakar hayat tarzına sahip seçmenler de monolitik değil, birçok alt kümele, farklılıkları var.

Elbette baskın motivasyonlardan birisi inanç ve dindarlık kimliği. Şimdiye kadar deneyimlediklerinden farklı olarak, 'annesinin mezarı başında Kuran okuyan, okuyabilen' bir siyasal lider figürü onlar için çok özel. Ak Parti ile kurdukları ilişkide liderin önemi büyük. İnançlarını ortak hayatta yaşamak, ibadetlerini yerine getirmek, inançlarına uygun giyim, kuşam, gündelik dil gibi pratiklerde Ak Parti öncesi dönemlerde devletin kısıtlarıyla yaşadıkları algısı yüksek bir kısım dindar var. Onlar için Erdoğan, tüm bu özlemlerini gerçekleştirdiği için güven veren, aynı zamanda kendilerine özgüven aşılayan, halkın içinden gelen güçlü bir lider olarak görülüyor. Bu küme üzerinde Erdoğan'a bazı eleştirileri olsa da güvenlerinin yoğunluğu nedeniyle Erdoğan'ın dönüştürücü rolü de çok güçlü.

Kazanımları kaybetme korkusu

Araştırmalara değil gözlemlerime bağlı olarak not etmeliyim ki bugün dini cemaatlerin birer siyasal ve ekonomik çıkar örgütü haline gelişleri ve bu yeni durumun ürettiği çekim gücü, bu alt kümedeki dindarların siyasal tercihlerinde çok belirleyici. Yakın gelecekte de Ak Parti'den, özellikle de Erdoğan'dan desteklerini esirgemeyecekler.

Ak Parti seçmeni de kalkınma ve refah arzulanı, devletin güçlü olmasını isteyen, etkin birer ekonomik aktör olmak için mesleki hedefleyen bir kitle elbette. Ama aynı zamanda kültürel anlamda da merkezinde dindarlık olan

"muhafazakâr" bir hayat tarzına sahipler. Geleneksel muhafazakârlığın üzerine inşa ettikleri kalkınma, refah ve yükselme arzularının bugüne kadar oy verdikleri Ak Parti tarafından karşılandığı düşüncesi hakim. Başörtülülerin eğitim ve kamu istihdamındaki kazanımları, sosyal yardımlar gibi politikaların iktidar değişiminde kaybedileceği korkusu onları hala Ak Parti etrafında tutuyor. Bu tereddütlü düşüncenin hakim olduğu alt kümelerde kazanımlarını kaybetme korkusu çok ama çok baskın. Bir yandan yaşanan ekonomik krizin ürettiği geçim derdi nedeniyle Ak Parti'ye karşı son derece eleştirel pozisyonlardalar ama hala başka bir partiye doğru da meyletmemiş değiller.

TEAM raporunda da bu duygu hali şöyle tespit edilmiş: "Dindar seçmenler hem özgürlükler hem de ekonomi alanında AK Parti ve Erdoğan döneminde kazandıklarının ellerinden alınabileceği endişesini taşıyorlar. Muhalefetin iktidara gelmesi durumunda sosyal yardımların kesilebileceğine dair de güçlü bir algı var. Aslında, dindarlar muhalefet partilerinin uzak tutan sebeplerin üçü tek bir sebep olarak düşünülebilir: Güvensizlik. Dindar seçmenler belli ki muhalefet partilerine güvenmiyorlar."

Uzaklaşıyor gibiler ama gözleri hala Ak Parti'de

KONDA web sitesinden okuların da edinebileceği "Ak Parti Seçmenleri" raporuna bakarak, dindar Ak Parti seçmenlerinin bazı gelişki ve sıkışmışlıkları yoğun şekilde yaşamakta olduklarını söylemeliyiz. Bu sıkışmışlığın ve çelişkilerin başlıca nedenleri iç içe geçmiş gecikmiş modernleşme-kentileşme-bireyselleşme süreçleriyle beraber muhafazakârlık dünyasında ortaya çıkan dönüşümler ve hızlı ekonomik kalkınma girişimlerinin doğurduğu etkiler.

Bir yandan partizanlığı, keyfiliği, hukuksuzluğu, kayırmacılığı, yolsuzluğu en yakın çevrelerinde deneyimliyorlar. Aynı zamanda gündelik hayatta günah korkusunun bazı şeylere engel olmadığını görüyor, hukuku, kurum ve kuralları tanımlı bir siyasal ve ekonomik hayatı istiyorlar. Tüm bu değişimlerin inançlarında, kimliklerinde, ahlaki formasyon ve bilgiyle donanmayı hedefleyen bir kitle elbette. Ama aynı zamanda kültürel anlamda da merkezinde dindarlık olan

şikayetçi. Kentsel dönüşümü olumlu buluyor ancak buna bağlı olarak sosyal ilişkilerinin dönüşmesinden rahatsızlık duyuyor. Ekonomik refah ve kalkınma amacıyla izlenen makroekonomik politikalara onay vermesinde rağmen hayat pahalılığından şikayetçiler. Devletin güçlü ve otoriter olmasını yeğlerken, mağduriyetleri ve adalet eksikliğini eleştiriyorlar.

Yine KONDA bulgularına göre Ak Parti döneminde edinilen refaha, hizmetlere dayalı ekonomik kazanımlar ve dindar kimliğe dair kültürel kazanımları koruma güdüsüyle hareket ediyorlar. Bu da Ak Parti iktidarıyla ilgili çeşitli sorunların olduğuna işaret eden seçmenlerin bile Ak Parti'den uzaklaşıyor gibi görünse de hala külağının, gözünün oraya dönük olmasına yol açıyor. Bazıları bu sorunları görmezden geliyor, bazıları da sorunlardan dolayı rahatsız olduklarını belirtse de var olan muhalefet parti ve liderlerini 'yetersiz' ve hatta kendi hayat tarzlarına yönelik 'riskli' buldukları için Ak Parti'yi tercih etmeye devam ediyorlar. Ak Parti ve Erdoğan'ı eleştiriyor ama bir yandan da hala işler düzelmeye mi umudunu korumaya çalışıyorlar.

Dindarların yeni kuşaklarının dahil olduğu bir alt kümede ise ataerkilliğe, erkek egemen zihniyete itiraz ile iktidarın merkezi ve yasadışı zihniyete itiraz iç içe geçmiş durumda. Onlar ailelerinin kazanımlarını, kaygılarını alıyor olsalar da bu denli denetlenen bir gündelik hayat ritmine ve iktidarın, devletin denetleme çabasına itirazları var. Ak Parti'den de Erdoğan'dan da kesin olarak umudu kesmiş ama yeni lider ve parti konusunda henüz karar vermemiş durumdadır.

Dindarlar ve dindar muhafazakarlarla ilişkideki Erdoğan'ın dile, üsluba, duyarlılıklara hakimiyetini biliyoruz. O nedenle onların siyasal tercihlerini değiştirecek güçte, dilde, maharetle yeni bir parti veya lider olmadıkça Erdoğan hala onları etkileme gücüne ve potansiyeline de sahip. O nedenle önümüzdeki seçimde dindarların oy tercihini Erdoğan'ın yapmak istediklerinden daha çok muhalefettekilerin dindarlara nasıl yaklaştıkları belirleyecek. Ve eğer muhalefet partileri şimdiye kadar tercih ettikleri kolay yoldan listelerine dindar olanların arasından isimler koymak yerine gerçekten dindarların da değişim umuduna bir cevap üretebilirlerse hikaye değişecek. ●

Levent Erden

Önümüzdeki dönem tam bir dayanıklılık sınavı. Ekonomik, siyasal, sosyal belirsizlik tavan yapmış durumda. Ama tavanın delinip yeni tavanların hedeflenmesi de şarttır. Dünya da pek çok belirsizlikle uğraşıyor. Pandeminin bitmiyor olması, eskiye dönüşüm beklentisini yok ediyor. "Çip, konteyner" gibi üretimin vazgeçilmezleri artık hep krizle anılıyor. Gelir ve refah dağılımlarındaki akla ziyan orantısızlık pek çok "pazar" buharlaştırıyor. Genel bir moral-sizlik, bıkkınlık, memnuniyetsizlik hali hakim. Milyonlarca insan göç halinde.

Öte yandan iklim konusu artık kriz aşamasını geçmiş, kocaman bir tehdit olarak ele alınıyor.

Enerji kaynaklarından malzemeye pek çok konu dünyanın, hayatın sürülebilmesini sağlamak

VERİ-MLİLİK

amacıyla yeniden düzenleniyor, değiştiriliyor. Üretim, ulaşım, inşaat, taşımacılık... Neredeyse bütün sektörler yenilenmek zorunda. Teknolojinin akıl almaz hızına yetişmek kadar, olan biteni hatta kullanılan terminolojiyi çözüp anlayabilmek gerekiyor. Teknolojik, siyasal, sosyal, kültürel her alanda geri dönüşsüz bir yola girildi.

Bütün bu karmaşanın içinde de değil ayakta kalmak; büyümek, güçlenmek, kazanmak, yaygınlaşmak, varlık değerlerini arttırmak hedefleniyor. Üretimden enerjiye insan kaynağından zamana her konuda verimlilik şart oldu. Ama verimlilik basit matematik bir çıktı ölçümünün çok ötesinde anlamlara sürükleniyor. 'Optimizasyon' da benzer şekilde ele alınmayı gerektiriyor. İşlemset optimizasyon anlamlı ve yeterli değil artık.

Üstelik insanların optimizasyon davranış ve beklentisi farklı. Optimize edilecek şey tatmindir insan için. İnsan sadece tatmin peşindedir. Bu da matematik

analizlere, teknik yorumlara bağlı ve rasyonel olmak durumunda ve zorunda değil. İnsanla ilgili kararları verirken de, satın almadan oy vermeye kadar her türlü tercihi hesaplamayan ön görmeye çalışırken de tatmin tanım ve beklentisinin zor hesaplanacağı ortadadır. Karar vermek her konuda inanılmaz zor hale geldi. Parametreler sürekli katlanırken, karar verme süresi bir o kadar kıaldı. Kurumlar, yönetimler, yöneticiler, şirketler, bireyler, siyasal partiler... kararlarını neye göre verecekler? Eski tecrübeler, 'yıllardır aynı şeyi yapıyor' olmak, gözlemler benzer ya da rakiplerin ne yaptıkları ne kadar yeterli olabilir ki? Doğruya olabildiğince yakın karar verebilenin tek yolu *veri güdümlü* olmak. Veriyi merkeze almak.

Sürekli bahsedilen 'dönüşümün' sadece teknoloji ile ilgili ve sınırlı olmadığı kesin. Kültürel değişim de kaçınılmaz. Büyük resmi mutlaka iyi görmek gerekir. Veri, bilgi ve bunların anlamlandırılma-

sı ile var olan iş yapış şekillerinin bir araya getirilebilmesi gerekir.

Karar Zekası

Yapay zeka, makine zekası derken asıl iskanlanmaması gereken Karar Zekası. Karar sürecini ve ihtiyaçlarını en iyi veya uygun şekilde karşılayarak hedefe ulaştırarak adımlar silsilesi oluşturmak gerek. Böylece kararlar objektif gerçeklerin, olguların analizlerine dayalı hale gelir. Karar Zekası için önce makine öğrenmesi ve Yapay Zeka yoluyla koca veri kütlelerini hızla inceleyip içgörü haline getirmek, yani var olan veri seti ile nihai hedef doğrultusunda iş yapma mantığı oluşturmak gerek. Bunu yapmak için yönetim bilimleri, karar teorisi... uzmanlıklarının verinin, doğru bağlamda anlamlandırılmasını sağlayacaktır.

Anlamlandırmanın sadece teknik eklemlerle ve matematik rasyonele göre yapılması çok yarıltıcı sonuçlara götürebilir. İstatistiğin riskli sapma olasılıklarına karşın, büyük verinin neredeyse sapsız olarak ortaya çıkardıklarının çoklu disiplin ve uzmanlıklardan gelenlerin

birlikte anlamlandırması karar keskinliğini netleştirecektir. Veri güdümlü şirket olmak bütünsel bir işleyiş gerektirir. Farklı departmanlar, topluluklar arasında yapılan zikzaklar anlamı buharlaşmasına, sürtünmenin artmasına ve doğru karara gidecek yolun akışkanlığının engellenmesine yol açar. İnsanın, yönetim biliminin, insan biliminin, özellikle de bağlamların tanımlanmasının dışında kullanılan bir verinin anlamlı olma şansı olamaz. Hele işleyişleri, yapıları, ekipleri dijital-sanal-reel diye ayırmak, işin, işleyişin bütünselliğini görememek en büyük tehlike.

Verimliliğe ulaşabilmek için bütünsellik şart. Bunun için de yönetimlerin, kurumların, şirketlerin, partilerin veri olgunluk haritasına ihtiyaç var. Yapıların organizasyonların öncelikle veriyi merkeze alıp veri güdümlü hale gelmeleri sonra da bu veriyi anlamlandıracak çapraz yapıda Karar Zekasını oluşturmaları gerekir. Üstelik alınacak pek çok kararın insana ve insan hayatına dokunacağı göz önüne alınırsa,

sorumluluk katlanarak artar. Bugünden sonra insana, hayata, doğaya rağmen verimlilikten bahsetmek imkansızdır. Verimlilik kadar insana ve hayata getirilecek toplam katma değer göz ardı edilemez. 'İyi' olmak artık bir niyet değil, yaşayabilmek için bir zorunluluktur. Bundan sonra teknoloji ile diğer uzmanlıklar iç içe bütünsel işleyişe varmak zordur. İç içelik her alanda hayatın kaçınılmazıdır. Bu doğrultuda aklını, kafasını, niyetini, hedefini, organizasyon yapısını, insan sermayesini ve korunmasını, insana bakış açısını herkesin gözden geçirmesi gerek.

Verimlilik, yönetim, iş, birey herkes için veri odaklı ve veri güdümlü olmaya bağlı. İyi olmaya bağlı. İnanıp içselleştirip hayata geçirmeye bağlı.

"Bir zamanlar maziye bak ne kadar sendik" mi? Veri silolarında ne anlamlar yatar? Karar Zekası olmadan karar olur mu? "Önce insan ve iyilik" mümkün mü? ●

PROJECT SYNDICATE YAZARLARI 2022 ÖNGÖRÜLERİNİ PAYLAŞTI

Para, siyaset ve iklimin sıcak yılı

Dünyaca ünlü kalemlerden oluşan Project Syndicate yazar kadrosu önümüzdeki 12 ay için siyasete, ekonomiye ve para politikalarına dair öngörülerini birer paragrafa sığdırdı. İşte bu yılın 2022'ye devrettiği küresel ve bölgesel sorunlar ile fırsatların gerçekçi tablosu

İstikrarsızlık krizi kapıda

DARON ACEMOĞLU
MIT İktisat Profesörü; (James A. Robinson ile birlikte) Ulusların Düşüşü ve Dar Koridor: Devletler, Toplumlar ve Özgürlüğün Geleceği kitaplarının yazarı.

2022 yılına iyimser bakmak zor. İklim değişikliğiyle mücadelede yönelik kurumsal vaatlere ve medya ilgisine karşın COP26 konferansı başarısızlıkla sonuçlandı. 2022'de sera gazı emisyonlarının azalmadığını, daha radikal müdahalelerin gerektiğini göreceğiz. Korkarım iklim politikaları halihazırda kılma noktasında bulunan ABD-Çin ilişkilerini de ciddi ölçüde kötüye götürecektir. Buna Çin'deki baskının yoğunlaşması ve Tayvan gerilimi de eklenince, uzun bir istikrarsızlık krizine gidecek temeller atılmış görünüyor.

ABD ve Rusya kırmızı çizgileri test edecek

NINA L. KHRUSHCHEVA
New School Uluslararası İlişkiler Profesörü ve son olarak (Jeffrey Tayler ile birlikte) In Putin's Footsteps: Searching for the Soul of an Empire Across Russia's Eleven Time Zones kitabının yazarı.

Rusya ve ABD son aylarda bolca gündeme getirdikleri "kırmızı çizgileri" test edecek. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov kısa süre önce Ukrayna konusunda Rusya'nın Amerikan askeri üsleriyle sarıldığından yakındı ve 60 yıl önce Nikita Kruşçev'in John F. Kennedy'yi NATO'nun askeri genişlemesine karşı uyarırken kullandığı "karşılık veririm" sözcüklerini kullandı. O günlerden birkaç ay sonra Küba Füze Krizi yaşanmıştı. Umarım Rusya ve Batı 2022'de benzer bir durumun ortaya çıkmasını önleyebilir.

Atlantik'in iki yakasındaki siyasi felç

YANIS VAROUFAKIS
Yunanistan eski Maliye Bakanı; MeRA25 partisi kurucusu ve Atina Üniversitesi İktisat Profesörü.

Önümüzdeki yıl 1970'lerdeki benzer stagflasyon söylemlerinin ne kadar abartılı olduğunu kanıtlayacak. Çin Merkez Bankası'nın dijital yuan denemesi FED ve Avrupa Merkez

Bankası'nın içini ürpertmeye devam etse de, bu kurumlar kendi dijital dolar ve eurosunu çıkarmayacak kadar utangaç bir liderlik sergiliyor. Neden? Çünkü Wall Street ve Frankfurt bankaları, merkez bankalarının her yurttaşa bir dijital cüzdan vermesi halinde ödemeler üzerindeki tekellerini kaybedecekleri korkusuyla (haklı olarak) ortalığı velveleye verecek.

Bu arada 2022 yılında Atlantik'in iki yakasındaki siyasi felç hali derinleşecek. ABD'de Biden yönetimi kasımdaki ara seçimlerde Kongre'yi kaybetme korkusuyla hareket edemez halde. AB ise Almanya'da yeni hükümetin en elverişsiz ülkelerde yeni kemer sıkma politikası uygulanmasını talep etmesiyle daha da parçalanabilir.

Gelişmekte olan ülkeler krizle uğraşacak

KENNETH ROGOFF
IMF eski baş ekonomisti; Harvard Üniversitesi İktisat ve Kamu Politikaları Profesörü.

Merkez bankaları stagflasyondan çıkmakta zorlanacak. Çin'in büyümesi daha da yavaşlayacak. Gelişmekte olan piyasalar ise pandemi sonrası mali krizleri savuşturmakla uğraşacak.

Covid-19 ilacı yaygınlaşabilir

ILONA SZABÓ
İgarapé Enstitüsü'nün Kurucu Ortağı ve Başkanı. Princeton Üniversitesi Brazil LAB'e bağlı bir akademisyen ve Dünya Ekonomik Forumu'nda genç küresel lider.

Önce kötü haberler: Küresel güçler arasında yükselen

tansiyon, liberal demokrasi-leri aşındırmak için harcanan sürekli çaba, siber saldırılar, dijital destekli devlet gözetimi, derinleşen eşitsizlik ve daha sık ve şiddetli iklim şokları gibi birbirine bağlı sistemsel riskler büyümeye ve şiddetlenmeye devam edecek. Daha fazla alt ve orta gelirli ülke nihayet Covid-19 aşılarna ve antiviral ilaçlara erişebilecek.

Finans dünyası otokratik rejimleri sever

KATHARINA PISTOR
Columbia Üniversitesi Hukuk Fakültesi Karşılaştırmalı Hukuk Profesörü ve The Code of Capital: How the Law Creates Wealth and Inequality kitabının yazarı.

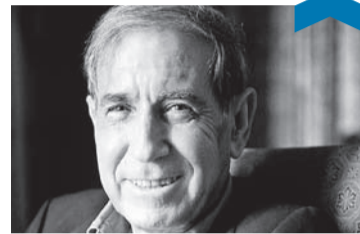
Her şeyin devamını bekleyebiliriz: Daha fazla belirsizlik, daha büyük oynaklık, daha rastgele politika müdahaleleri. Geleceğin otokratları da bugünlükülere eklenecek süregelen siyasi ve sosyal çatışmaları kendileri için avantaja çevirecek. Finans ve iş dünyası elbette onların safında yer alacak. Dünyanın ayakta kalan demokrasileri giderek daha büyük bir işlevsizlik ve düzensizlik içine girenken, otokratik rejimlerdeki kesinlik vaadi finans ve iş dünyasına cazip görünecek.

ABD-Türkiye yakınlaşması mümkün

ŞLOMO BEN-AMI
İsrail eski dışişleri bakanı ve Toledo Uluslararası Barış Merkezi Başkan Yardımcısı.

Başkan Şi Cinqing'in yeniden seçilmesi halinde Çin'in demir yumrukları yönetilen otoriter sisteme doğru yönelimi tescillenmiş olacak. İhracat temelli büyümeden yurt içi tüketime geçişin yol açtığı yapısal sorunlar Güney Çin Denizi'ndeki agresif stratejisini tersine çevirmeyecektir. İran'ın nükleer programına dair müzakereler Orta Doğu'nun önümüzdeki yıllardaki jeopolitik durumu için belirleyici olacak. Olası bir nükleer

anlaşma İsrail-İran restleşmesini yatıştıracak kadar kapsamlı olmayacaktır. ABD'nin Arap müttefiklerinin güvenini kaybetmesi İran, Türkiye ve Katar ile yakınlaşmaya dayalı yeni bir bölgesel stratejik yapıya ivme kazandırabilir.

Teknolojide sürpriz bekleyin

DIANE COYLE
Cambridge Üniversitesi'nde Kamu Politikası Profesörü Cogs and Monsters: What Economics Is and What It Should Be (Princeton University Press, 2021) kitabının yazarı.

Sürprizler ve şoklarla dolu bir yıl olacak. Sürprizler teknolojiden gelecek. Özellikle güvenli ve etkili Covid-19 aşılarnın hızla geliştirilmesiyle birlikte geçerliliği yaygın biçimde kabul gören biyomedikal ve genetik çalışmaların gücüne dair daha fazla somut sonuç görmeyi umuyorum. Eklemeli imalat ve makine öğrenimi alanında da yeni atılımlar olabilir. Teknoloji şoklar da getirebilir ama asıl darbelerin siyasi ve jeopolitik sorunlardan doğması muhtemel.

AB'nin gündemi savunma

JAVIER SOLANA
Eski AB Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi, NATO Genel Sekreteri ve İspanya

Dışişleri Bakanı; şu anda Global Ekonomi ve Jeopolitik Merkezi EsadeGeo'nun başkanı ve Brookings Institution'da kıdemli öğretim üyesidir.

Brüksel'de savunma ve güvenlik sorunları gündemin ana maddeleri olacak. AB Stratejik Pusula, NATO Stratejik Konsept ve Avrupa Birliği'nde Fransa'nın konsey başkanlığı ile birlikte, Avrupa'nın elinde savunma yeteneklerini artıracak temel adımları atmak için büyük bir fırsat var.

Biden Kongre'yi kaybeder

JOSEPH S. NYE, JR.
Harvard Üniversitesi John F. Kennedy Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı ve Amerikan Yüzyılı Bitti mi?, Yumuşak Güç, Amerikan Gücünün Paradoksu kitaplarının yazarı.

Önümüzdeki kasım ayında Kongre'nin her iki meclisi de yeniden Cumhuriyetçi Parti'ye geçecek. Birçokları bu sonucun Donald Trump'ın 2024'te geri dönmeye önyak olacağını iddia etse de bu ihtimal yakın görünmüyor.

İran ile nükleer anlaşma hayati

FAWAZ A. GERGES
London School of Economics and Political Science'ta uluslararası ilişkiler profesörü, Orta Doğu'nun Kontrolü için Yüz Yıl Savaşı: Sykes-Picot'tan Yüzyılın Anlaşması'na (Princeton University Press) kitabının yazarıdır.

2015 İran Nükleer Anlaşması'nı yeniden canlandırma görüşmelerinin ya başarılı ya başarısız olacağı bir yıla giriyoruz. Her iki ihtimalin de Orta Doğu için ciddi sonuçları olacak. Olası senaryolardan biri, İsrail'in İran nükleer tesislerine saldırı tehditlerini gerçeğe dönüştürüp daha geniş bir çatışmayı tetiklemesi ve ABD'yi yeniden bölgedeki bataklık için çekmesi olabilir.

NE DEDİLER?
JAYATI GHOSH
International Development Economics Associates Genel Sekreteri, Massachusetts Amherst Üniversitesi profesörü
Gelişmekte olan ülkelerde ucuz para çağı sona erecek. Gelişmiş ülke merkez bankalarının kendi para politikalarını sıkılaştırma planlarını durdurması ihtimali bile bu durumu değiştirmez.

BRIGITTE GRANVILLE
Londra Üniversitesi profesörü, What Ails France (McGill-Queen's University Press) kitabının yazarı.

Almanya'nın (sadece yeni hükümetten ibaret olmayan) siyasi gidişatına ve (ilkbaharda seçime gidecek olan) ağır borç altındaki Fransa'ya dikkat edin derim.

CONNIE HEDEGAARD
Avrupa İklim Eylemi Komiseri (2010-14) ve Danimarka Çevre Bakanı (2004-07) ve İklim ve Enerji Bakanı (2007-09).

İklim riski değerlendirmesi finansal ve kurumsal sektörlerin çevresinden merkezine taşınacak ve "greenwashing" (yeşil enerjiye geçiş görünümü- lü göz boyama) zorlaşacak.

CARLOS LOPES
Cape Town Üniversitesi Nelson Mandela Kamu Yönetimi Okulu'nda profesör

Avrupa ülkeleri yeşil hidrojen üretimini artırma ve elektrikli araç kullanımı genişletmek için en iyi seçeneğin Afrika'da yattığını fark edecek. Afrika kıtasında deniz ve çölün bir arada bulunması yeşil hidrojen geliştirme kolaylaştırırken, elektrikli araç imalatı da Afrika'nın büyük kobalt, lityum, platin ve boksit rezervlerine bağlı.

JIM O'NEILL
Goldman Sachs Asset Management'ın eski başkanı ve İngiltere'nin eski hazine bakanı.

Kronik iyimser olarak tanınsam da, kilit küresel ekonomik güçlerin bu kadar esaslı bir belirsizlik içinde olduğu başka bir dönem hatırlamıyorum. 2021 boyunca tüketici fiyatlarındaki genel artış makul derecede öngörülebildi; ancak kalıcı enflasyonun kapıda olduğu konusunda bilimezmi tavrımı koruyorum.

TOLLULLAH ONI
Halk sağlığı doktoru, kentsel epidemiyolog, Cambridge Üniversitesi'nde kıdemli araştırma görevlisi.

Yılın başındaki Kış Olimpiyatları'nın Çin'de, kısmi-aralık aylarındaki Dünya Kupası'nın ise Katar'da düzenlenmesiyle birlikte 2022'nin spor, jeopolitik ve iklim konularında fikir ayrılıklarıyla geçmesini bekliyorum. İki organizasyonu da boykot etme tehdidinde bulunan hükümetler var. Dünya çapında öyle büyük bir ikizlülük izleyeceğiz ki seyirciler bunu bir madalya mücadelesi sanabilir.

Muhafazakarlık günü yakalayabilir mi?

Merkez sağ partiler dünyadaki büyük eşitsizliğin kaynaklarıyla başa çıkabilmek için büyük çaplı bir dönüşüm geçirmek zorunda. Ancak dev işletmelere ve ultra zenginlere tarihsel sadakatleri düşünülünce böyle bir dönüşümü gerçekleştirmeleri zor görünüyor

Daron Acemoglu

Daron Acemoglu, MIT İktisat Profesörü; (James A. Robinson ile birlikte) Ulusların Düşüşü ve Dar Koridor: Devletler, Toplumsal ve Özgürlüğün Geleceği kitaplarının yazarı.

ABD'de Demokrat Parti'nin Virginia valilik seçimine kaybetmesiyle parti içinde patlak veren ağız dalışı sonrası, birçokları Cumhuriyetçilerin önümüzdeki yıl Temsilciler Meclisi'ni rahatça geri alacağına ikna oldu. Ama asıl belirsizlik sağın geleceği ve hepimiz bunun bedelini ödüyoruz.

Sağ siyaset bundan önce de kimlik bunalımları yaşadı. 19. yüzyılda sanayileşmenin devasa eşitsizlikler yarattığı ve işçi sınıfını sefaletle sürüklediği günlerde kitle demokrasisinin yükselişi, İngiltere'deki Muhafazakarlar gibi geleneksel merkez sağ partileri tedavülden kaldırdı. Kentlerdeki ve iş yerlerindeki on binlerce işçiye yoğunlaşmak yeni dayanışma ve siyasi örgütlenme fırsatları getirmişti. Anarşizm ve ütopyacı sosyalizmden tutun da Marx ve Engels usulü komünizme kadar birçok yeni fikrin ortaya çıkışı genel memnuniyetsizliği yansıtıyor, topluma alternatif örgütlenme şablonları sunuyordu.

Ancak merkez sağ kendini yeniden yarattı; muhtemelen bunun en başarılı örneği İngiltere'de Benjamin Disraeli liderliğinde yaşandı. 1860'larda Disraeli (rakibi Liberal Başbakan William Gladstone'dan bile daha ileriye giderek) oy hakkını

genişleme reformlarına öncülük etti çünkü muhafazakar milliyetçi ideolojinin birçok çalışana hitap edeceğine inanıyordu. Haklı da çıktı. Muhafazakarlar çok geçmeden birinci parti oldu ve yüzyılın geri kalanında çoğu zaman Liberalleri geride bıraktı.

Dört dayanaktan ilki: Tek millet

Yeni sağ birçok ayrı felsefe ve içgüdüyü harmanlayarak başyana ulaştı. Birinci dayanak milliyetçilikti ve farklı kılıklarda belirebiliyordu. Bunun daha mülayim bir biçimi Disraeli'nin "Tek Millet" vizyonunda ifade buldu: Tüm yurttaşları tek bir toplum sözleşmesinin parçası haline getirecek komüniter bir kimlikti. Ama Disraeli, Britanya İmparatorluğu'na dair şoven vizyonu daha agresif milliyetçi duyguları da yansıttı. Fransa ve Almanya'da ise yeni muhafazakarlık merkezinde antisemitizm vardı.

Hiyerarşileri savunmak

Sağın ikinci dayanağı, geleneksel kurumları ve toplum düzenini radikal değişime karşı koruma dürtüsüyü. Edmund Burke'un Fransız Devrimi'ne yönelik sert saldırısından doğan fikirler, toplumsal ve siyasi değişimin kaçınılmaz hale geldiği ortama anlamlı cevaplar sunabilecek, uyarlanma becerisine sahip bir muhafazakarlık için kritik rol oynadı. Bu yaklaşımın kararlık tarafı, örneğin cinsiyet ve ırk konularında, mevcut sosyal hiyerarşilere bağlılığıydı. Merkez sağ hiyerarşileri

savunmaya duyduğu hevesle de seçimde geniş karşılık buldu.

Piyasaya sadakat

Üçüncü dayanak ise piyasalara bağlılık. İlk ikisi gibi bu da sağın kendini farklı alternatifler (1917'den sonra Sovyet sosyalizmi veya II. Dünya Savaşı'ndan sonra sosyal demokrasi) karşısında tanımlamasına yardımcı oldu. Muhafazakarlar gerek serbest piyasaların çıkarlarını korumak için gerekse Burke'un ortaya attığı kademeçilik adına kapsamlı devlet mülkiyetine ve çeşitli hükümet müdahalelerine karşı çıktı.

Ne var ki Avrupalı ve Amerikalı muhafazakarlar refah devletiyle uyumunu sürdürdü; bazen onunla birlikte çalıştılar, hatta bu yönde yatırım yaptıkları bile oldu. Evet, II. Dünya Savaşı sonrası ilk seçimde Winston Churchill liderliğindeki Muhafazakarlar William Beveridge'in meşhur 1942 raporunu model alarak kurulan yeni refah devletine karşı çıkmıştı. Ama o seçimi kaybettiler ve muhafazakar politikacılar kısa süre sonra yeni dönemin

birçok unsuruyla barıştı. Bu arada kuzey ülkelerinde ve Almanya'da 1980'lere kadar merkez sağ refah devletinin temel kurumlarına en az sol kadar bağlı kaldı.

Zenginleri desteklemek

Ancak sağın seçim başarısının dördüncü bir boyutu daha vardı: Çoğu zaman merkez sağ partilere finansman sağlayan zengin işletmeleri desteklemek. Büyük işletmelerin çıkarları piyasa yanlısı zihniyetle ne zaman çatışsa sağ hep büyük işletmelerin safına yanaştı.

O zamandan bu yana ekonomik ve toplumsal gelişmeler merkez sağın erken dönemdeki yoğunluğunu ortadan kaldırdı. Daha radikal sağ fikirlerin yükselişiyle birlikte refah devletine ve hükümetin ekonomideki rolüne dair yeni zorluklar ve itirazlar doğdu. 1980'lerde Milton Friedman ve diğer serbest piyasa yanlısı düşünürlerin popüler hale getirdiği yeni denetim karşıtı zihniyet İngiltere'de Başbakan Margaret Thatcher, ABD'de ise Başbakan Ronald Reagan ile güçlendi. 1990'lara gelindiğinde, Sovyetler

Muhafazakar sağ siyaset 19. yüzyılda devasa eşitsizlikler yarattığından tedavülden kaldırılabildi ancak kendini yeniden yarattı

Birliği'nin çöküşüyle bu yaklaşım ivme kazandı. Sovyetlerin çöküşü, refah devletinin lehine görünen sosyal demokrasi argümanını, yani tam sosyalizm için işçi sınıfının taleplerini önlemek gerektiği savını boşa çıkarmış oldu.

Thatcher ve Reagan'ın denetimi azaltma planları, küreselleşmenin ve otomasyonun giderek hız kazanması katkıda bulundu. Burke'un ortaya koyduğu gelenekçilik uygulanamaz hale geldi.

Merkel ve Johnson'un ortak niyeti

Sağın bir kez daha kendini yeniden yaratması gerekiyor. Eski Almanya Şansölyesi Angela Merkel'in son on yılda temel sosyal demokratik tedbirlere benzemeye başlayan politikaları ve İngiltere Başbakanı Boris Johnson'un Disraeli'nin tek millet muhafazakarlığını canlandırmak adına sarf ettiği dağınık çabalar, merkez sağ partilerin ne yöne gidebileceğini gösteriyor. Ama bu girişimler başarılı olacak gibi görünmüyor çünkü sağın –ve dünyanın– karşı karşıya olduğu güçlüklerin ciddiyetiyle

örtüşmüyorlar.

Merkez sağ partiler küreselleşmenin ve Big Tech'in, yani dev teknoloji şirketlerinin yol açtığı eşitsizliğin ve güçlüklerin kaynaklarıyla etkin biçimde başa çıkabilmek için büyük çaplı bir dönüşüme girmek zorunda. Büyük işletmelere ve ultra zenginlere tarihsel sadakati düşünülünce, Amerikalı muhafazakarların böyle bir dönüşüme girmesi özellikle zor olabilir. Aslına bakılırsa, ne pahasına olursa olsun iktidara tutunmak adına uzun süredir Burke'un fikirlerini boşlamış durumdadır. Richard Nixon'ın küçümseyici Güney stratejisinden bugünkü Cumhuriyetçi seçmen bastırma kanunlarına kadar, Amerikalılar uzun zamandır iktidardan orantısız biçimde sağ eğilimli kırsal bölgelere yönlendirildiği Amerikan siyasi sistemine güveniyor.

Nüfusun daha kentli ve eğitilmiş seçmenlere doğru kayması ve ekonomik durgunluk sonucu artan memnuniyetsizlik düşünlünce, bu strateji sonsuza dek başarılı olamaz. Amerikan sağı ya değişmesi gerektiğini kabul edecek ya da daha da agresifleşerek bir seçmen azınlığına bağımlı hale gelip neticede kendisini demokrasinin karşısında bulacak.

Cumhuriyetçi Parti'nin eski Başkan Donald Trump'ı ilahlaştırması, ikinci seçeneğe daha yakın olduklarını gösteriyor. Bu, ABD'nin daha da derin bir kutuplaşma ve işlevsiz yönetim dönemine girdiği anlamına geliyor. Eşitsizlik, iklim değişikliği ve büyük teknoloji şirketlerinin boğucu tahakkümü gibi sorunlara yönelik anlamlı politikalar ufukta görünmüyor. Dahası, 2024'te Trump'ın yeniden başa gelmesi ve baskıcı otoriterliği yükselişe geçmesi ihtimali ortadan kalkmış değil.

© Project Syndicate, 2021.

Putin bu ara Çehov okumasa bari

Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin delilik olduğu ortada. Ama bu ihtimal yok sayılmamalı. Çehov ilk perdede görünen silahın ikinci perdede muhakkak patlayacağı söylüyordu. Umarım Putin'in son okuduğu yazarlar arasında Çehov yoktur

Carl Bildt

İsveç eski başbakanı ve eski dışişleri bakanıdır.

Rusya'nın Ukrayna sınırındaki askeri hareketliliğine ve Kremlin'in diplomatik taleplerine ilişkin haberler gelmeye devam ederken ortada birçok cevapsız soru var. Neler oluyor? Sırada ne var? Rusya Ukrayna'yı işgal mi edecek? Aslında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin sekiz yıllık bir senaryoyu oynuyor.

2013 sonbaharında Putin hükümeti Ukrayna, Moldova ve Ermenistan'ın Avrupa Birliği ile serbest ticaret anlaşması imzalamalarını önlemek için çok yönlü bir taarruz başlatmıştı. Bu hamlenin başlattığı ve giderek derinleşen kriz Ukrayna'nın iç politikası, Rusya'nın Avrupa'daki konumu ve NATO'nun geleceği üzerinde ciddi izler bırakacaktı. Aradan bir yıl geçmeden Rusya Kırım'ı ilhak etti ve Ukrayna'nın geri kalanını parçalamak için neredeyse alenen bir girişim başlattı. Kremlin o günlerde Doğu Ukrayna'da devletleri başardığı ayrılıkçı küçük kuvvetleri kurtarmak adına bölgeye iki saldırı daha düzenledi.

Düşük seviyeli "dondurulmuş" ihtilafta o günden bu yana 14 bin kişi öldü. AB ve ABD Rusya'ya yönelik yaptırımlarını düzenli olarak

yeniliyor; BM Genel Kurulu ise Rusya'yı tavrından dolayı sürekli kınıyor ve devlet sınırlarının kutsallığını tekrar dile getiriyor. Putin sadece AB-Ukrayna serbest ticaret anlaşmasını bozmayı başaramamla kalmadı, aynı zamanda Ukrayna'yı dost bir komşudan Rusya'yı tehlikeli ve düşman gören bir ülkeye dönüştürdü. Tarih boyunca başka ülkeleri işgal etmek kalıcı düşmanlar kazanmanın en kesin yollarından biri oldu.

Putin Ukrayna'yı kaybeden Rus lider olarak anılmak gibi utanç verici bir olasılıkla karşı karşıya. Bu hareketle ülkesini üç yüz yıl geriye, Büyük Petro devrinin öncesine götürmüş olacak. Sovyetler Birliği'nin çöküşü bile Putin'in son on yılda yaptıklarının yanında hafif kalabilir. Ne var ki Putin Covid-19 kaynaklı izolasyon dönemini tarih okuyarak geçmişe benziyor. Bu yaz bir makalesinde daha büyük bir Slav imparatorluğu için fiilen çağrıda bulundu. Ukrayna ve Belarus üzerindeki gücün neticede Kremlin'in duvarları arasında bulunduğunu öne sürerek, kaybettiklerini geri alma niyetini açıkça ifade etmiş oldu.

Afganistan ABD'nin elini zayıflattı

Putin'in düşüncelerinin bundan sonra hangi yöne sapacağı bilinmiyor. Ancak ABD'nin Afganistan'dan kaotik çekilme sürecinde bir zayıflık tespit etmiş ve Amerika'nın başka bir dış karışıklıkla uğraşmak istemeyeceği kanısına kapılmış olması muhtemel. Putin nasıl akıl

Rus tankları bir tatbikat sırasında görünüyor. Ukrayna'nın üzerindeki işgal tehdidi sürüyor.

yürütürse yürütsün, o günden bu yana Ukraynalı liderlerle diyalogu kesti, Alman ve Fransız araçları sepetledi ve sınır bölgesine muazzam sayıda tank yığdı. Amacı ABD'ye baskı yaparak Avrupa güvenliğinin yeniden yapılandırılmasına yönelik bir dizi radikal talebi kabul etmesini sağlamak; bunların başında ise ABD'nin ilk kez 2008 yılında verdiği, Ukrayna'nın bir gün NATO üyeliğine davet edileceği sözünü geri almasını sağlamak geliyor.

Putin'in 2014 yılındaki stratejik niyeti – AB ile anlaşmayı durdurmak – başarısız oldu. Şu anda bölgesel güvenlik meselelerine odaklanmış durumda. Rus yetkililer ve devlet medyası ABD'nin Moskova'yı vurmak için Ukrayna'ya füze yerleştire-

diğeni dair tiz uyarılarda bulunuyor ve karamsar masallar anlatıyor.

Yalan söylüyorlar

Ukrayna'daki Rusça konuşan nüfusa karşı soykırım uygulandığı ve Ukrayna'nın NATO'ya gireceği konuşuluyor.

Bu iddiaların hiçbirinde hakikatin zerrisi yok. Ama anketler propagandanın etkisini gösteriyor. Rusların yaklaşık yüzde 39'u savaşın kapıda olduğuna inanıyor ve Kremlin halk içindeki korkuyu körüklemeyi sürdürdüğü rakam yükselecek gibi görünüyor.

NATO, daha fazla genişlemesi masada olmasa da, bir ülkenin kendi kaderini tayin etme hakkını tanımayan hiçbir düzenlemeyi ka-

bul etmeyecektir. Bu, Ukrayna'dan daha büyük bir mesele. Rusya ile uzun bir sınırlı paylaşan Finlandiya'nın cumhurbaşkanı, NATO üyeliğine başvurmanın ülkesinin güvenliği için kilit önemde olduğunu yüksek sesle dile getirdi. Üyelik teklifinde bulunma niyeti olmasa da herhangi bir dış gücün kendi ülkesini egemenliğini sınırlandırmasına izin vermeyeceğini söylüyor.

Putin diplomatik çözümle doymaz

Hala diplomatik bir çözüm bulunabilir mi? Yol dar; zaman da daralıyor. Avrupa'nın geleneksel büyük güçlerine sınır getirme ve bunların şeffaflığını artırmaya yönelik öneriler var. Ancak Rusya

geçmişte bu türden birçok öneriyi reddetti ve karmaşık silah anlaşmaları için ciddi zaman gerekiyor. Dahası, bu diplomatik seçenekler Putin'in "Daha Büyük Bir Rusya" yaratma arzusunu doyurmayacak; söz konusu yaklaşım Kremlin için askeri seçeneğin ortadan kalkmadığını gösteriyor.

Bu seçeneklerin biçimi ve ölçeği muhtelif. Geniş çaplı bir Rus işgali kesinlikle açık uçlu bir çatışmaya yol açar ve esas niyet ne olursa olsun, Ukrayna'nın sınırlarına yayılır. Böyle bir durumda NATO için her seçenek masaya gelir. Ciddi yaptırımlar ve diğer tedbirler Rusya'nın halihazırda sönmüş olan ekonomik beklentilerini daha da küçültür ve Çin'in desteğini alması ihtimali bile durumu değiştirmez. Daha da önemlisi, NATO Rusya'yla sınırlı bulunan üye ülkelerdeki varlığını artırarak nihayet Rus sınırına yaklaşabilir.

Bu öngörülebilir sonuçlar düşünülünce, işgalin delilik olduğu ortada. Ama bu ihtimal tamamen yok sayılmamalı. Kremlin'in Ukrayna siyasetindeki sabıka kaydı epey kabarık. Moskova'daki birçok kişi Putin'in agresif revizyonizminin ne kadar rasyonel olduğu konusunda zaten şüpheli, ama bu kişilerin bir ağırlığı yok.

Daha olası bir ihtimal ise Kremlin'in Ukrayna'yı kıskırtarak 2014 ve 2015'te gördüğümüze benzer küçük ölçekli bir işgali haklı çıkarmaya çalışması. Ama gerilimin tırmanma riski çok büyük olacak ve küçük bir işgal bile Rusya'yı son derece zararlı sonuçlara maruz bırakacaktır. Her halükarda, Kremlin tehlikeli bir yola girdi. Putin'in senaryosunun trajediye dönüşmesini önlemek için hala vakit var. Çehov ilk perdede görülen bir silahın ikinci perdede muhakkak patlayacağı yazıyordu. Umarım Putin'in son okuduğu yazarlar arasında Çehov yoktur.

© Project Syndicate, 2021.

Ali
Yayıncıoğlu

Türkiye yine çok çalın birkaç haftayı geride bıraktı. İktidarın direktifi ile Merkez Bankası politika faizlerini yüksek enflasyon şartları altında yükseltmesi gerekirken düşürdü. Hükümet bu uygulamanın arkasında rekabetçi kur ve ihracata dayalı bir kalkınma modeli olduğunu savundu. Ama ne bilinen iktisadî teorilerle ne de Türkiye gerçekleri ile uyumlu olmadığı çok açık olan bu iddia inandırıcı bulunmadı. TL hızla değer kaybetmeye başladı. İktidarın ne yapmaya çalıştığını kimse tam anlamamışken, Erdoğan faizlerin dinî açıdan kabul edilir olmadığını ifade etti. Bu çıkış belirsizlik ve güvensizliği iyice artırdı. Bunun sonucu tarihte görülmemiş bir kur krizi yaşadık. Birçok mevduat sahibi TL'yi terk edip dövize geçti.

İki hafta içinde Türk lirası ABD doları karşısında yüzde 40'a yakın bir değer kaybına uğradı. Bazı insanlara itici, bazılarına sevimli gelen üslubu ile yeni Hazine ve Maliye Bakanı yeni ekonomi programının başarılı olmaması durumunda ilk önce kendi aile şirketinin batacağını söyledi ve vatandaşlardan hükümete güvenmelerini istedi. Bu ilginç çıkış da yeni programa olan güvensizliği azaltmadı. Bu arada yüksek bir asgarî ücret zammı yapıldı ama çoğu kişi tarihi bir değer kaybı yaşayan TL karşısında bu zammın anlamlı olmadığını belirtti. Aksine bu zammın enflasyonu iyice artıracığı, işsizliğe yol açacağı ve ücretler arasındaki dengeyi bozacağı söylendi. Tüm bunlara ek olarak, ekonomik nedenlerle bir olağanüstü hâl ihtimali ya da bankalardaki mevduatların güvencede olamayacağına dair söylentiler dolaşmaya başladı. Piyasalarda panik iyice artı. TÜSİAD bu modelin işlemediğini söyleme "cesareti" gösterdi; TOBB ise endişelerini dile getirdi.

Her ne kadar faizlerin düşmesinden faydalanacak gruplar olsa da fiyat istikrarsızlığının, geniş değer kaybının ve yoksullaşmanın iktidarın ittifak içinde olduğu grupların çoğu ya da toplumsal tabanı tarafından desteklenmediği ortadaydı. Peki neden böyle bir yola girilmişti?

Bu satırların yazarının da içinde olduğu bazı gözlemciler, bu olan bitenin salt iktisadî bir çerçeveye ile açıklanamayacağını yazdı ya da söyledi. İktidarın azalmaya başlayan toplumsal desteğini farklı yöntemlerle artırmaya çalıştığı; Erdoğan'ın gerçekçi olmasa da yeni bir "model" ortaya koyarak kamuoyunda bir süredir muhalefetin ele aldığı inisiyatifleri geri kazanma amacı güttüğü; belki bir sunî kaos, bir iktisadî çalkantı yaratıp sonra bunu görece bir rahatlama oluşturarak sonlandırabileceği, bu sayede kaybettığı desteğin bir kısmını kazanmaya çalışacağı belirtildi. Tüm bunları yapamıyorsa siyasal ve iktisadî krizi artırıp olağanüstü şartlar oluşturma ve Erdoğan'ın seçime bir olağanüstü hâl şartlarını devlet

Bir çalınlığın ekonomi-politiği

Kur korumalı TL mevduatın Hazine'ye, dolayısıyla halkın geneline nasıl bir yük getireceği henüz bilinmiyor. Zaten bu ABD'nin faiz kararlarından, pandeminin gidişatına kadar birçok faktöre bağlı

Ama bildiğimiz şey, bu uygulamanın neoliberalizmin belki de en çok işe yarayan temel şartını, yani para politikası ve finans alanının mali işlerden özerkliği prensibini tamamen sonlandırmış olması

Fırtınalı günler fırtınalı yüzyılların nesi olur?

eliyle kendi lehine çevirme çabası içinde girebileceği iddia edildi.

Fırtına nasıl duruldu?

Ardından pazartesi günü ortaya atılan yeni finans enstrümanı ile birden kur fırtınası duruverdi. Gerçek kişiler uzun vadeli mevduatlarını Türk lirası içinde tuttukları takdirde, iktidar bu mevduatların dolar karşısında olası kayıplarının Hazine tarafından karşılanacağını ilan etti. Türk lirası dolara endekslenirken, Hazine mevduat sahiplerinin risklerini üstlenmeyi teklif ediyordu. Programın detayları anlaşılmasa da birkaç saat içinde TL dolar karşısında dramatik oranda değer kazandı ve kur aralık ayı başındaki seviyeye geriledi. Bu hamle, hükümet tarafından büyük bir başarı hatta Erdoğan'ın geliştirdiği mucizevi bir hamle olarak sunuldu. TL'nin değerinin artışı, Merkez Bankası'nın ve kamu bankalarının iktidarın açıklamaları ile senkronize bir şekilde piyasaya dolar sürmüştü ve kurun düşmesi için gerekli psikolojinin yaratılmasında etkili olmuş olabilecekleri söylendi.

Maliye ve para politikası

Yeni uygulamanın Hazine'ye, dolayısıyla halkın geneline nasıl bir yük getireceği henüz bilinmiyor. Zaten bu ABD'nin faiz kararlarından Türkiye'deki mevduat sahiplerinin nasıl davranacaklarına, pandeminin gidişatından enflasyon rakamının ne ola-

cağına birçok faktöre bağlı. Ama bildiğimiz şey, bu uygulamanın maliye politikası ile para politikasını birleştirip dolayısıyla, neoliberalizmin belki de tarihi olarak en çok işe yarayan temel şartını, yani para politikasının ve finans alanının mali işlerden özerkliği prensibini neredeyse tamamen sonlandırmış olması. Böylece Merkez Bankası para politikası yapamayan anlamsız bir kurum haline dönüşüyor.

Diğer yandan, devlet mevduat sahiplerinin risklerini üzerine alıyor demek mevduat sahiplerinin riskleri tüm halka dağıtılıyor demek. Bir anlamda, bankada parası olmayanın parası olanı fonladığı bir sisteme giriliyor. Bankada yüklü parası olan kişiler, eğer uzun bir vade ile paralarını bankada tutarlarsa, TL'nin olası değer kaybından etkilenmeyecekler. Ama zaten tam da böyle davrandıkları için, TL'nin değer kaybını önceleyecekleri umuluyor. Tabii eğer, hem birçok kişi bu aracı satın alır (yani Hazine'nin yükümlülüğü artar) hem de buna rağ-

men TL'nin değeri düşmeye devam eder ise, bu Hazine'ye çok büyük bir yük olarak geri dönecek. (Bu arada bütçede böyle bir kalemin olmadığını hatırlayalım). Normal şartlarda böyle bir uygulamanın Anayasa Mahkemesi'nden dönmemesi bekleyebiliriz ama bir anda yeniden kur sıçramasına neden olacağı için ne muhalefet bunu Anayasa Mahkemesi'ne götürmeye cesaret edebilir ne de iktidarın gazabından korkan Anayasa Mahkemesi üyeleri böyle bir karar alabilir.

Hazine bu yükü karşılamak için, ek bütçe yapacak, borçlanacak ve/veya para basacak. Bu da enflasyonu artıracak. Politika faizleri düşmeye devam edebilir. Ama artık politika faizlerinin pek bir anlamı kalmıyor. Bu uygulama kredi faizlerini yükseltecek. Böylece hem rekabetçi kur ve düşük faizli ithalata dayalı kalkınma modeli bir ay içinde terk edilmiş oluyor hem de AKP'nin hep övündüğü bütçe disiplini rafa kalkıyor.

Pandemide birçok ülke para basıp halkına dağıtmışken, Erdoğan iktidarı bu yola girmemişti. Şimdi, bu yeni uygulama ile Hazine'ye benzer bir yük yükleyecek. Tabii diğer ülkelerin tersine, bundan yararlananlar çalışan kesimler ya da işini kaybedenler değil, büyük mevduat sahipleri olacak. Sonuç olarak, kamusal borçların hâlâ GSMH'nin yüzde 40'ı civarı olduğu düşünüldüğünde, devletin bu yükü karşılaması imkânsız gibi gözüküyor.

Tüm bu çalınlığı Erdoğan bir plan çerçevesinde mi yaptı? Yani bir fırtına çıkarıp o fırtınayı dindirdi ve bunu bir başarı olarak mı sundu? Bu fırtına o kadar etkiliydi ki her şey unutuldu

Son bir ayda büyük şok yaşamış toplum ve Erdoğan etrafında örülmüş siyasal ve ekonomik ittifak bu tahribata nasıl tepki verecek? Görülmedik boyuttaki servet transferi nasıl toplumsal sonuçlar üretecek?

Evet, kamu borcu artacak, mali disiplin bozulacak, enflasyon sıçrayacak ama her şey "iyi giderse" kur belli bir seviyede tutulabilecek. Zaten öyle bir noktadalar ki, seçimi kaybetmemek için malî disiplini terk etmelerini herkes bekliyordu. Bu belli ki daha dramatik bir şekilde cereyan edecek. Erdoğan'ın önünde, yüksek enflasyona rağmen, işlerin iyiye gittiği intibasını artıracak bir süre (belki altı ay) var gibi gözüküyor. Özellikle yaz aylarında pandemi durulur, turizmin gelirleri artarsa, Ekim ayında erken seçim garantisi. Daha erken... Pek sanmıyorum.

Planlı mıydı?

Tüm bu çalınlığı Erdoğan bir plan çerçevesinde mi yaptı? Yani bir fırtına çıkarıp o fırtınayı dindirdi ve bunu bir başarı olarak mı sundu? Bu arada bu fırtına o kadar etkiliydi ki, önceki tartışmalar, muhalefetin girişimleri, Biden ile gerilim, S400'ler, Sedat Peker, helalleşme... Her şey unutuldu. Tüm tartışma Erdoğan'ın inadi ve çalın

projesi etrafında döndü. Şimdi Erdoğan kendi yarattığı fırtınayı (tabii iktidar bu fırtınanın başkanı tarafından çıkarıldığını söylüyor) bir mucize ile durduran bir lider olarak ilan ediliyor.

Diğer seçenek ise iktidarın bu noktaya sürüklendiği. Yani aslında ortada tasarlanmış siyasal ve ekonomik bir program olmadığı ihtimali. Yaşanan fırtına o kadar sert ve yıpratıcıydı ki, bakın bu fırtınayı dindirdim demek ondan desteğini çekmiş kesimleri inandırmayacak. Bu ihtimale göre, yaşanan tahribat Erdoğan'ın etrafında örülmüş olan ittifak ve desteği komaya sokmuş olabilir.

Beklenmedik sonuçlar

Tarihte böyle çalın olayların, özellikle finans krizlerinin, hiç beklenmedik sonuçlar doğurduğunu biliyoruz. Bu konuda en iyi çalışmalardan biri Carmen M. Reinhart ve Kenneth S. Rogoff'un *This Time is Different: Eight Centuries of Financial Folly* [Bu Sefer Farklı: Sekiz Yüzyıllık Finans Çalınlığı] (Princeton, 2009) kitabı. Reinhart ve Rogoff, banka paniklerinden devlet iflaslarına, kur krizlerinden enflasyon patlamalarına, onlarca krizi, çok geniş bir küresel veri tabanını kullanarak inceliyor. Kitapta, tarih boyunca ortaya çıkan finans krizlerinin birçok yapısal benzerlikleri olsa da ortak özellikleri siyaseten hiç beklenmedik sonuçlar, koalisyonlar, pozisyonlar ve yıkımlar ve oluşumlar doğurması. Bu kitaptan ileride daha detaylı bahsetmek isterim. Böylece önceden yazmaya söz verdiğim konulara da gireriz. Ama şu kadarını söyleyelim, bu yaşanan çalınlığın hiç beklenmedik ekonomik ve siyasal neticeleri olacaktır.

Bitirmeden ne düşündüğümü ifade edeyim. Evet, Erdoğan ilginç bir iş yaptı. Kriz zaten kaçınılmazdı. Bunu biliyordu. Edilgen kaldıkça toplumsal desteği azalıyordu, ittifak çözülme alametleri gösteriyordu. Madem öyle ben bir kriz çıkarayım, bunu yöneteyim ve çözeyim dedi. Evet, bu kendi açısından çok riskliydi ama bir yönüyle akıllıcaydı. Erdoğan'ı tanımlarsak, en başta büyük riskler alan, o riskleri bir şekilde dağıtıp erteleyebilen, bir riski diğer bir riskle yöneten bir lider olarak tanımlayabiliriz. Bakalım bu son hamle nasıl sonuçlar üretecek?

Son bir ayda büyük bir şok yaşamış toplum ve Erdoğan etrafında örülmüş siyasal ve ekonomik ittifak bu yaşanan tahribata nasıl tepki verecek? Bu arada iki hafta içinde cereyan etmiş, hiç görülmedik boyutlardaki servet transferleri nasıl toplumsal sonuçlar üretecek? Bunları göreceğiz. Tabii bu gelişmeler aynı zamanda muhalefetin de ne yapacağı, tüm bu süreci halka nasıl anlatacağı, nasıl inisiyatifler alacağı ile de bağlantılı olacak.

Türkiye'nin sağlıklı kamusal kurumların, demokrasinin, katılımın, adaletin, toplumsal barışın, çevre haklarının, kalkınmanın ve hakça paylaşımın tesis edildiği bir ülke olması hayalini kuruyoruz. Tabii bu ideallerden çok uzagız. Şu aralar, en azından biraz sakin bir ülke olalım yeter dedirten olaylar yaşadık. Tüm dostlara sakin ve huzurlu bir hafta sonu dilerim. •

CESURUM HAYATA

Dünyada Cesurum Hayata deyip HIV testini yaptıran ve tanı sonrası güncel tedavilerle sağlıklı bir şekilde hayatına devam eden milyonlarca insan var. Çünkü HIV'in tedavisi var!

Türkiye'de yaklaşık 29.000* kişi HIV ile yaşıyor. Bu sayı her geçen yıl artıyor. Bu artışı durdurmak hepimizin elinde.

Haydi sen de Cesurum Hayata de ve zaman kaybetmeden HIV testini yaptır. Çünkü biz Birlikte HIV'den Güçlüyüz!

BİRLİKTE
HIV'DEN
GÜÇLÜYÜZ

Cesurum Hayata
videolarını izlemek için
QR kodu okutun

* <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/bulasici-hastaliklar/hiv-aids/hiv-aids-liste/hiv-aids-istatistik.html>

[f](#) [t](#) [@](#) [v](#) /hivdengucluyuz

HIV konusunda detaylı bilgi için birliktehivdengucluyuz.com'u ziyaret edin.

TR-UNB-0258

YOLDA

Bahar Akıncı

@baharakinci

Aynı anda hem aşkların, hem balayı çiftlerinin hem de çocuklu ailelerin mutlu ayrıldığı bir ada düşünün. Sırt çantalı yapın gezginler de keşfe geliyor, başını dinlemek isteyip telefonunu kapatan yoğun iş insanları da. Sığ kayalık, palmiyeler, Hindistan cevizi ağaçları ve şeker kamışı tarlaları ile çevrili Mauritius, Afrika'nın güneydoğusunda bulunan subtropikal bir ada ülkesi. Hint Okyanusu'nda, Madagaskar'ın yakınında yer alıyor. Farklı din ve kültürlerden insanların bir arada yaşadığı bir hoşgörü ülkesi. Camiler, kiliseler, tapınaklar, hepsi iç içe. Adaya ilk adımını attığınız anda Hindistan'a geldiğinizi; müziğini dinlediğinizde Afrika'nın tam ortasına düştüğünüzü; şık otellerini gördüğünüzdeyse Fransa'nın güneyinde olduğunuzu sanmanız büyük olasılık. Mauritius'u asıl çekiçi kılan da bu kültürel çeşitliliği. Kardeşçe aynı topraklar üzerinde barınıyorlar. Herkes hoşgörü ve misafir sever.

Milli parkları, bembeyaz kumsalları, mercan resifleri ve pırl pırl turkuaz denizi ile turistlerin her daim ilgisini çeken ada, görülmesi gereken yerler listesinden üst sıralarda. Rivayete göre Mark Twain "Tanrı'nın önce bu adayı yarattığını, onun güzelliğinden esinlenerek cenneti yarattığını" ifade etmiş. Bu haftaki rotamız, ünlü yazarın sözünün hakkını veriyor. İşte karşınızda özgür, sakin, uyumlu, romantik, güvenli ve hoşgörü tavrı ile adeta yumuşak bir nehir gibi akan ada ülkesi Mauritius.

Nerede kalınır?

Çok romantik / Constance Prince Maurice Hotel: Adanın en iyilerinden biri! Ahşap verandaları, tarzı ve baş döndüren çiçekleri ile büyüleyici. Odalar dergilerden fırlamış gibi. Tatilinizin bitmemesi için dilek dileyebilirsiniz bir otel. 'Sonsuzluk Havuzu' oldukça etkileyici. Her şey incelikte düşünülmüş. Upuzun bir kumsalda ya da salları üzerinde yer alan "Le Barachois" restoranında akşam yemeği yemek paha biçilemez. www.constanceprincemaurice.com

Maritim Crystal Beach Hotel: Çocuklu aileler için adanın doğusunda muhteşem plajlı bir her şey dahil oteli. İçerisinde pony parkı ve aqua park olduğu için genelde ailelerin tercihi, daha ekonomik bir otel. www.maritimcrystalbeachhotel.mu

Bonus: Yerel lokantaları keşfedin Grand Baie bölgesinde; Akdeniz lezzetleri tadabileceğiniz "Sauterelle", dünya mutfakları sunan kocaman bahçeli "Cocco Locco" ve bu yıl açılan ve aynı zamanda nefis sanat

10 durakta yeryüzü cenneti

Bembeyaz kumsalları, harika yemekleri, şelalelerle süslenen eşsiz doğası, farklı dinlerin güzel yapıları ve hoşgörü tavrıyla yumuşak bir nehir gibi akan bir ada ülkesi Mauritius

1 Adaya giriş; plajın tadını çıkarın

Mauritius'u benim için daha önce deneyimlediğim bütün tropik adalardan ayrıran bir özelliği var; denizi hamam suyu değil! Sosyal medya ya da internet üzerinden fotoğrafa vurduğunuz birçok tropik adada; deniz suyu sıcaklığı hava sıcaklığından en az 10 derece fazlayken Mauritius'ta deniz limonata kıvamında! (25-27 derece dolaylarında). Adanın hem kuzeyi, hem doğusu, hem de güneyinde el değmemiş plajlar var. El değmemiş dememin sebebi, Mauri-

2 Başkent Port Louis'i keşfedin

Fransız kolonilerinin eserlerini görmek, limandaki waterfront'u gezmek, küçük lokal restoranlarda yemek yemek ve bana göre dünyanın en güzel pazarlarından biri olan, 1700'lerin sonunda inşa edilen, koloniyel mimari örneği, iki katlı nefis bir pazar yeri Central Market'i ziyaret etmek için başkent Port Louis görmeye değer. Central Market pazar hariç her gün, günün erken saatlerinde kuruluyor. Öğleden sonra 3 gibi toplanıyor. Kurutulmuş balıktan ananas ve tropik meyvelere, tatlı patatesin envai çeşidinden mercimek unu ile yapılan acılı "dal puri" dürümüne, el örgüsü hasır çantalarından nakışlı masa örtülerine her şey bu pazarda.

3 Seven Cascades'i yürüyerek keşfedin

"Yedi Şelale" anlamına gelen bir doğa mucizesi. Doğa yürüyüşlerine meraklıysanız ve yeşil alanlarla dolu keyifli bir gün geçirmek istiyorsanız biçilmiş kaftan. Curepipe ve Black River Gorges Milli Parkları arasında kalan vadide yer alıyor. Yedi adet şelalenin hepsi de görmeye değer. www.7cascades.com

4 Pamplemousses Botanik Bahçesi'ni büyülenin

İri gövdeli ağaçları ve Victoria Amazonica olarak bilinen devasa nilüferleri ile dünyanın en eski bahçelerinden. Ünlü botanikçi Pierre Poivre tarafından kurulmuş.

Tam anlamıyla bir güzellik ve huzur kaynağı. 330 bin metrekare alanıyla dünyanın en geniş botanik bahçelerinden. Dev su nilüferleri ile kaplı göletler, asırlık ağaçlar ve asırlık kaplumbağalar en çok ilgi çeken bölümleri. Haftanın her günü ziyarete açık. Giriş fiyatı kişi başı 200 rupee. Rehberli yürüyüş turu ya da golf arabalı tur alabilirsiniz. www.ssrbg.govmu.org

5 Grand Baie'de güneşi batırın

Turistlerin Grand Bay olarak andıkları yat limanı bölgesi ve plaj, adanın kuzeyinde güneş batınlacak en popüler noktalarından biri. Upuzun bir kumsala, marinaya ve irili ufaklı cafelere, barlar ve olağanüstü bir gün batımına sahip. Burada yer alan, yerli halkın gittiği salaş ama çok lezzetli "Beach House"u özellikle tavsiye ediyorum.

6 Hinduların çıplak ayak yürüdükleri kutsal gölü ziyaret edin

Hintlilerce kutsal sayılan Grand Bassin, deniz seviyesinden yaklaşık 550 metre yükseklikte bir krater gölü. Hacı olmak isteyen Hindular buraya çıplak ayakla yürüyerek geliyorlar. Şeker renkli dev tanrı heykelleri ve Hindu tapınaklarıyla çevrili. Her yıl Şubat ayının sonunda gerçekleşen Maha Shivaratri törenleri sırasında, yarım milyon Hindu adanın en kutsal yeri olan bu göle hac ziyareti yapıyor. Hindistan dışındaki en büyük Hindu kutlamalarından biri olan bu muhteşem festivali kaçırmayın.

7 Chamarel köyünde rom üretimini görün

Adanın güneyindeki Chamarel Köyü'nde yer alan The Rhumerie de Chamarel, ham maddesini Mauritius'un dört bir yanında yetişen doğal şeker kamışından alıyor. La Rhumerie de Chamarel, kendi şeker kamışını elle üretiyor

ve Temmuz-Aralık ayları arasında hasat gerçekleştiriyor. Üretim geleneksel yöntemlerle aynı alanda gerçekleşiyor, izlemesi çok keyifli.

8 Yedi Renkli Dünya Toprağı'na hayran kalacaksınız

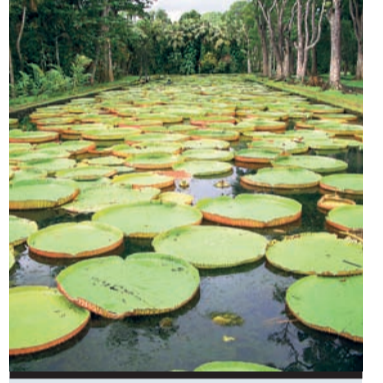
Seven Colored Earth ismi ile anılan park, büyüleyici bir volkanik oluşum. Kırmızı, kahverengi, yeşil, mavi, sarı, menekşe ve mor tonlarıyla bilinen dünyanın tek yedi renkli toprağı, her türlü iklim koşulunun, fırtınanın hatta sağanak yağışların bile renklerini değiştiremediği olağanüstü güzellikte bir yer. Dünyada ilk kez Mauritius'ta ortaya çıkmış ve sadece bu adada bulunuyor. 1879 yılında keşfedilmiş. İçinde bir de asırlık Aldabra kaplumbağalarının yaşadığı bir bölüm var. www.chamarel7colouredearth.com

9 Renkler Vadisi'nde ekstrem sporlar deneyin

La Vallée des Couleurs ismi ile anılan Milli Park'ta, adrenalin dolu aktivitelerin keyfini çıkarın. Atv sürüşü, şelalelerin üzerinden geçen olağanüstü uzunluktaki zipline hattı, tek bir tahtadan oluşan asma köprü turmanışı ile bu park Mauritius'ta epey popüler. www.lvdc.mu

10 Tarihi atmosferiyle Labourdonnais Şatosu'nu ziyaret edin

Domaine de Labourdonnais Müzesi, muhteşem bahçesi, atmosferi, 1856 yılında inşa edilmiş ve 2006 yılında başlayıp 2018 yılında restorasyonu tamamlanan şatosu ve restoranı ile mutlaka görülecekler listenizde olsun. www.domainedelabourdonnais.com

Adaya ulaşım ve ada içi ulaşım

Mauritius'a Türk Hava Yolları, haftada 4 gün karşılıklı direkt sefer düzenliyor. Yolculuk yaklaşık 10 saat sürüyor. 31 Aralık tarihine kadar yüzde 30 mil indirim var. Ayrıca ocak sonu adada yaşayan Türk turizmci Nihan Konak'ın kurduğu @afrika.travel'in 9 gece 10 günlük bir turu bulunuyor. (www.afrikatravel.com). Adaya bireysel olarak gitmek isterseniz belli başlı noktalar arası nakitle bilinen halk otobüsleri var. Ancak yaygın olan trafiğin tersten aktığı adada günlük şoförlü araç kiralamak. Adanın bir ucundan diğer ucuna yaklaşık iki saatte ulaşmak mümkün ancak trafik saatlerinde bu mesafeler epey uzuyor. Kendi başınıza araç kullanırsanız alışmanız en az 1-2 gününüzü alabilir. 100 Mauritius Rupisi yaklaşık 30 TL.

Yüzölçümü: 2.040 km²
Nüfus: 1 milyon 265 bin
Para birimi: Mauritius Rupisi
Diller: İngilizce, Fransızca, Morisyen

Memet Özer ile
Yemek Konuşalım
memetoz@gmail.com

Yılbaşı akşamı için nokta atışı tavsiyeler

Yeni yılı dışarıda karşılamak isteyenler için İstanbul'da seçenek çok. Çoğu restoran alakart menü sunsa da içki dahil fiiks menüler de mevcut. Ayrıca her yerde mutlaka bir program var

Yine bir yılın sonuna geldik. Zor geçti, özellikle de yiyecek-içecek ve hizmet sektörü açısından. Yılbaşı gecesine önceki yılbaşılara kıyasla çok daha büyük beklentilerle hazırlanmaları normal. Üst üste gelen zamlar bu beklentiyle birleşince fiyatlar doğal olarak etkileniyor. Normalde yılbaşlarını dışarıda geçirmeyi tercih etmem, sebebi belki de meslekten biri olmamdır. Ancak sektöre destek anlamında duyarsız kalmak da olmazdı. Bu hafta sizler için gitmekten keyif aldığım, yılbaşı gecesini geçirmek isteyebileceğim yerlerden oluşan bir liste hazırladım. Mutlaka atladıklarım olmuştur, şimdiden özür dilerim...

LUCCA

Öğlen 3 gibi başlayan happy hour, belki de şehrin en ilgi çekici noktası haline geliyor. Tüm tanıdıkları bu saatlerde görmek mümkün, akşam ayrı programı olanlar bile mutlaka Lucca'ya uğruyor. Yazımı yazdığım esnada yaklaşık 300 kişilik bir talep olduğunu öğrendim. Nefis atıştırmalıklar ve güzel kokteyller ile gün akşama kadar böyle devam ediyor. Akşam için bir yılbaşı menüsü hazırlıyorlar ve buradan alakart olarak seçim yapmanız mümkün. Akşam için ise şimdiden 120 kişilik rezervasyon varmış. Gece ünlü DJ'lerin performansları ile devam edecekmiş. Normal Lucca fiyatları geçerli.

SUNSET

Nefis manzarası, harika yemekleri ile misafirleri için tüm hazırlıkları tamamlamış vaziyette. Gece,

Mandarin Oriental

Bomontiada

saat 20.00'de kokteyl ile başlayacak. Yemek sonrası DJ Evren'in müziği ile devam edecek. Kokteyl esnasında Sunset'in meşhur karides tempurası ve somon tartar servis edilecek. Soğuk başlangıç, sıcak başlangıç ve sorbe ile devam eden yemek, ana yemek için ise 3 alternatif sunuyor. Ve iki çeşit tatlı ile son buluyor. Yemek sonrası bar tarafında eğlence devam ediyor. Fiyat 300 dolar, limitsiz yerli ve yabancı içki dahil. Ekstra servis ücreti yok. Bar tarafı 100 dolar. Rezervasyon için ise acele etmekte fayda var.

PAPERMOON

Klasik bozmadan biraz daraltılmış Papermoon menüsünü servis edecekler. Menü alakart olarak normal liste fiyatlarıyla servis edilecek. Sadece ekstra olarak kişi başı 1000 lira kuver parası alıyorlar. Burada da yer sıkıntısı başlamış gibi görünüyor.

MANDARİN ORIENTAL

Sadece Novikov tarafında özel bir menü hazırlamışlar. Neredeyse şimdiden dolmuş diyebilirim. En son sadece 6 kişilik bir masa kalmıştı. Istakoz, kral yengeç gibi değerli malzemeler ile hazırlanmış royal menü 3 bin 150 lira.

SHANGRI-LA

Otel iki ayrı yerinde program sunuyor misafirlerine. İsterseniz Uzak Doğu lokantasında alakart menü deneyimleme şansınız olduğu gibi, isterseniz IST TOO'da gala yemeğine katılabilirsiniz. Bu arada

ertesini sabah için yeni yıl brunch'ı da mevcut. Gala yemeği menüsü çok özeli. İstiridyeye, kaz ciğeri, kalkan fileto, deniz tarağı gibi çok özel ürünler ile oluşturulmuş menü, standart içki paketi ile 2 bin lira civarında. Boğaz manzaralı terasta yemeğinizi yerken, canlı olarak Manuş-ula Ala'yı dinleyebilirsiniz.

ULUS 29

Mekanın yetenekli şeflerinin elinden çok lezzetli yemekler eşliğinde güzel bir yılbaşı gecesini için ideal yerlerden biri. Sadece bar tarafını da tercih edebilirsiniz. Yemek kısmında DJ Engin Yelkenci, bar tarafında Fırat Tongar ve Gökhan Güray performans sergileyecekler. Menü alakart, fiyatlar ise içki dahil 2 bin ile 3 bin 500 lira arasında değişiyormuş.

TOPAZ

İki ayrı menü servis ediyorlar. Bar için ayrı, yemek kısmı için ayrı.

Bar menüsünde lezzetli atıştırmalıklar ve gece çorbası mevcut. Yerli ve yabancı içkinin dahil olduğu menünün fiyatı 1200 lira artı servis ücreti. Yemek kısmı için ise çok lezzetli görünen bir fine dining menüsü oluşturulmuş. Yedi course olarak servis edilen menü, içki dahil 2 bin lira. Gece boyunca canlı DJ performansı mevcut.

FIRUZE

Eski İstanbul manzarası karşısında eller havaya bir akşam istiyorsanız bence mükemmel bir seçenek. Lezzetli mezeler de cabası. Yerli içki dahil fiyat 800 lira.

SCARPETTA

Ştaze makarnaları, nefis pizzaları ile özel bir menü hazırlamışlar. Saat 12'den sonra canlı DJ performansı var. Fiyat içki hariç 800 lira civarı. Rezervasyon gerekli.

NOBU

Şehrin yeni ve kısa sürede popülerleşen Japon lokantası. Onlar da çok özel bir menü hazırlamışlar. Saat 20.00'de saşimi çeşitleriyle başlayacak ve zengin lezzetlerle devam edecek gecede ana yemek olarak istakoz tempura ve levrek seçenekleri mevcut. Menüün fiyatı bir Nobu kokteyliyle birlikte 2 bin 500 lira. Saat 24.00'e kadar DJ Erez

Sunset

Öztürk, daha sonra da DJ Kasia performans gösterecek.

MANA KARAKÖY

Türk müzikleri ve lezzetli mezeler eşliğinde gerçek bir meyhane ortamında yılbaşı geçirmek istiyorsanız ideal. Özel bir menü ya da fiyat yok. Klasik lezzetler mevcut. İlerleyen saatlerde DJ performansı olacak. Bir de senelerdir çok hoş bir şey yapıyorlar, sokak hayvanlarına bağışlanmak için ekstra 70 lira servis ücretine ekliyorlar.

BOMONTIADA

İçerisindeki farklı alternatiflerle oldukça geniş bir yelpaze sunuyor. Kiva gibi bir meyhane ile Kilimanjero gibi şehrin en iyi yemeklerinden birini yiyebileceğiniz bir fine dining lokanta da bulunan Bomontiada, gerçekten ideal bir yılbaşı mekanı. Özellikle gençler için ise Populist çok iyi bir alternatif.

Da MARIO

Sona bırakmış gibi oldum ama, benim şehirde en sevdiğim yerlerden. Alakart menü servis edecekler. DJ Can Bozkurt performansı var. Sıcak, samimi ve tanıdık yüzler ile geceyi geçirmek için ideal. Ortalama fiyat 1500 lira diyebilirim. •

Sokakta uyumak bir gece bile olsa çok zor

Bazı Belçikalılar, evsiz insanların sorunlarına dikkat çekmek için 17 Aralık gecesini sokakta uyudu. Eyleme katılanlardan 61 yaşındaki Catherine Szollosy deneyimini anlattı

ZEYNEP ATMACA

zeynepa@gazeteoksijen.com

Telekom sektöründe çalışan 61 yaşındaki Catherine Szollosy 17 Aralık gecesini evinde değil, dışarda geçirdi. Hava sıcaklığı 0 dereceye kadar düştü ama evine dönüp girmedi. Eşini de çağırarak Szollosy onu sokakta yaşayan insanların yaşadığı zorluklara dikkat çekmek için bir geceliğine düzenlenen eyleme katılmaya ikna edemedi.

Daha kasım ayında, iki evsiz insan Antwerp'te bir otoparka ölmüştü. Ülkede her yıl onlarca insan bu şekilde hayatını kaybediyor. Avrupa Parlamentosu rakamlarına göre AB ülkelerinde her gece 700 bin kişi sokakta uyuyor.

Dışarda zaman kavramı kayboluyor

Geçtiğimiz hafta Bir Çatı Hakkı adlı oluşumun bir parçası olan Sokak Hemşireleri derneği takipçilerini bir gecelerini sokakta geçirmeye çağırdı. Çağrıya kulak verenlerden Szollosy "Gönül isterdi ki hep birlikte bir meydanda buluşup birlikte dışarda uyuyalım, hem böylece sadece katılm-

Loula Burnus (23) ve Julien Sebert (27) eyleme Brüksel garında katıldı.

Catherine Szollosy (61) 12 saat boyunca geceyi bahçesinde geçirdi.

caları değil çevredekilere de ulaşabilirdik" diyor.

Szollosy eylemden komşularına da söz etmiş; bahçede birinin yattığını görüp polise haber vermesinler diye. Kendisine katılanlar olur diye umsa da olumlu bir dönüş alamamış: "Yanımda biri olsa ben de cesaret edip tren istasyonunda uyumayı deneyebilirdim. Bunu yapan ve gerçekten evsizlerle birlikte uyuyan 20'li yaşlardaki iki genç biliyorum, onları çok takdir ettim." Eyleme katılan herkes gibi akşam 7'den sabah

7'ye kadar bahçesinde kalan Szollosy hazırlıklı olduğunu da ekliyor. Yere bir plastik torba örtün Szollosy, üzerine de evsizlerden öğrendiği gibi bir de karton parçası serip en üste de bir spor matı yayarak uyku tulumunda uyumuş.

Dışarda uyurken sanki zaman kavramının kaybolduğunu söyleyen Szollosy "Ben bir gecelik bir tecrübe olduğunu bilecek zorlandım. Onlar için o belirsizliğin içinde ne kadar zor olduğunu tahmin edemiyorum" diyor. •

MEHRY MU

MEHRY MU İSTANBUL
BEBEK MAĞAZASI

BEYMEN MAĞAZALARI
BEYMEN.COM

MEHRYMU.COM

Yapay zeka komutasındaki savaşlara doğru

M. Serdar Kuzuloğlu

serdar@kuzuloglu.com

Birçok alanda umut ve heyecan verici gelişmelerle gündeme gelen yapay zeka uygulamaları savunma sanayisinde kimsenin içinden çıkamadığı bir tartışmanın merkezine oturdu

1942 yılında son derece parlak bilimcilerinden oluşan bir grup, ABD'nin New Mexico eyaletindeki Los Alamos kasabasında toplandı. 4 yıl boyunca son derece gizli yürütülecek bu çalışmanın başında Robert Oppenheimer adlı bir teorik fizikçi vardı. "Manhattan Projesi" zaman içinde (büyük bir kısmı tam olarak ne için çalıştığını dahi bilmeyen) 130 bin kişilik emsalsiz bir kadroya ulaştı.

Bugünkü karşılığıyla 35 milyar doları aşan bütçesi, tarihte hiçbir bilimsel çalışmanın hayal dahi edemeyeceği türdendir. Daha iyi anlayabilmek adına güncel bir örnek ile kıyaslayalım: Kainatın ve yaratılışın sırrını bulmaya çalışan; inşası dahi 10 yıl süren ve "dünyanın en büyük makinesi" unvanına sahip "Büyük Hadron Çarpıştırıcısı", proje sahibi CERN'in 23 üye ülkesinin desteğiyle 4.75 milyar dolara mal oldu.

Ne var ki yaşamın sırrını bulmaya çalışan Hadron ekibinin aksine, Oppenheimer'in ekibi yaşamı sona erdirmenin en verimli ve görkemli yönteminin peşindeydi. Buldular da.

Manhattan Projesi'nin "Little Boy" adı verilen ilk tomur-

cuğu, 6 Ağustos 1945 tarihinde dönemin ABD Başkanı Harry S. Truman'ın emriyle Japonya'nın Hiroşima şehrinin 530 metre üstünde patladı. Birkaç saniye içinde kent in yüzde 69'u yok oldu. 135 bin kişi

kavrularak hayatını kaybetti.

Geliştirdiği atom bombasının yol açtığı felaketi gazete ve televizyonlardan görerek dehşete kapılan Oppenheimer, Başkan Truman'a "elime kan bulaştı" diyerek hayıflandığında "kan bulaşan benim elim; sen dert etme" yanıtıyla azarlanarak Beyaz Saray'dan kovuldu. Truman'ın eli 9 Ağustos 1945'te Japonya'nın Nagasaki şehri üstünde patlayacak

"Fat Man" adlı İkinci bombanın alacağı 64 bin can ile biraz daha kanlanacaktır.

Atom bombasının kullanıldığı bu iki saldırının doğru bir karar olup olmadığı hala tartışılıyor. İki hamlede ABD'yi galip kıldı ve II. Dünya Savaşı'na son verdi. Ancak yüz binlerce sivil can kaybına sebep olmasıyla cehennemin kapısını bir daha örtülmemek üzere aralamış oldu.

2021 yılı da yapay zeka destekli (otonom) insansız silahı hava ve kara araçları ekseninde tartışmaların sıkça gündeme geldiği bir sene oldu. Haftanın Tortusu

bölümünde çoğuna yer vermeye çalıştığım bu sürecin bağlayıcı çerçevesini çizmek adına en önemli adımı Birleşmiş Milletler (BM) attı. Gel gelelim BM öncülüğünde geçen Cuma toplanan 120 ülke, yoğun tartışmalara rağmen bu yeni nesil otonom silahların üretimine ve kullanımına yönelik somut bir sonuca varamadı.

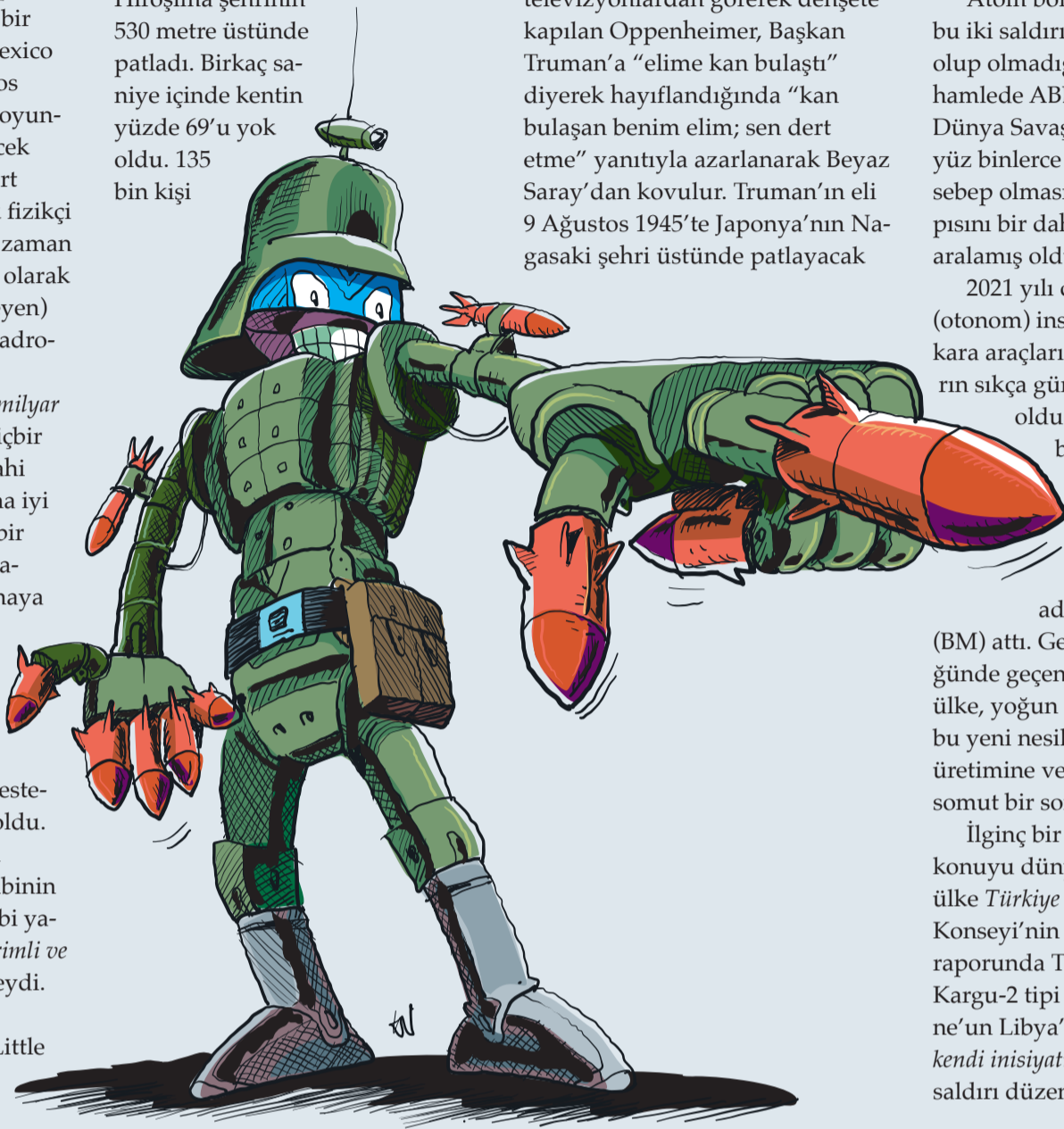
İlginç bir ayrıntı olarak bu konuyu dünya gündemine getiren ülke Türkiye oldu. BM Güvenlik Konseyi'nin 8 Mart 2021 tarihinde Türk Ordusu'na ait Kargu-2 tipi silahlı ve otonom drone'un Libya'daki bir operasyonda kendi inisiyatifiyle belirlediği hedefe saldırı düzenleyerek etkisiz hale

getirdiği kayıtlara geçti.

Uluslararası savaş kurallarının 71. maddesi sivil-asker ayrımı yapamayan silahların kullanımını yasaklıyor. Bu yüzden mevcut düzende "silahlı ve insansız" hava ve kara araçlarının sorumluluğunun filo komutanı ve operatörde olduğu kabul ediliyor. Ancak insandan tamamen bağımsız çalışan "otonom silahlar" sorumluluk, hesap verebilirlik ve etik çerçevesinde işi hayli zorlaştırıyor.

Başını İsviçre, Brezilya, Güney Afrika'nın çektiği bir grup ülke ölümcül otonom silahların aynen biyolojik ve kimyasal silahlar gibi tamamen yasaklanmasını talep ederken; Almanya ve Fransa sadece insanları hedef alan otonom silahları engellemekten yana. ABD, Rusya, Britanya'nın başını çektiği grup ise tahmin edileceği gibi bu kısıtlamaya tamamen karşı. Hatta ABD Savunma Bakanlığı'ndan bir yetkili Nisan ayındaki bir konferansta "yeterince etkin ve atik olmadıkları için insanları komuta kademesinden tamamen elemek gerektiğini" söylemişti!

Hukukun teknolojinin hızına yetişememesi pek çok alanda olduğu gibi savunma sektöründe de kendini gösteriyor. Ancak sonuçlarının e-ticaret ya da kripto para madenciliği gibi konulardan çok daha hayati olduğu da ortada.

Tek şarjla 1 hafta çalışan cep telefonları yolda

• Hızlı gıda zinciri McDonalds, kişiselleştirilmiş müşteri hizmetleri konusundaki otomasyon çözümlerini geliştirmesi için 2019 yılında Dynamic Yield adlı teknoloji şirketini satın almıştı. Restoran zinciri bu hafta yaptığı açıklamayla çözümünü kullanmaya devam edeceği Dynamic Yield'i Mastercard'a açılan bir bedele sattığını duyurdu.

• Fiat, Peugeot ve Chrysler markalarının çatı şirketi Stellantis, 4 yıllık bir plan çerçevesinde 30 milyar dolar bütçeyle, 4 bin 500 kişilik bir yazılım ekibi kuracağını açıkladı. Hedef, müşterilerinin mevcut dijital ekosistemleriyle uyumlu ve açık kaynaklı araç platformları hayata geçirmek.

• ABD'li rock şarkıcısı Bruce Springsteen, bütün şarkılarını kapsayan kataloğunu 500 milyon dolar bedelle Sony Music şirketine satarak bu alandaki zirveyi ele geçirdi. Bir önceki rekor, ABD'li şarkıcı Bob Dylan'ın Universal Music ile gerçekleştirdiği 400 milyon dolarlık anlaşmadaydı. Springsteen 2010-2019 yılları arasında düzenlediği konser turnesinde 840

milyon dolar gelir elde ederek bir başka rekora daha imza atmıştı.

• Intel'in Grafik grubundan Sorumlu Başkan Yardımcısı Raja Koduri, metaverse olarak anılan sanal alemlerin hayal edilen yapıda ve performansta hizmet verebilmesi için bugünküne kıyasla 1.000 kat daha gelişmiş bilişim altyapılarına ihtiyaç duyulacağını iddia ediyor. Gerçekçi avaturların konuşma ve hareket simülasyonu dahi başlı başına bir zorluk.

• Youtube, Minecraft videolarının 1 trilyondan fazla izlendiğini duyurdu. 2011 yılında İsveçli oyun şirketi Mojang Studios tarafından piyasaya

Granada Üniversitesi'nin geliştirdiği yapay beyincik, insan zekasıyla yapay zeka arasındaki boşluğu kapatma yolundaki önemli adımlardan biri.

sürülen Minecraft'ı 2014'te Microsoft 2.5 milyar dolara satın almıştı.

• Britanya Meclisi tarafından hazırlanan ve kullanıcıların sosyal medya hesaplarında paylaşacağı belirli tür içeriklerden yayıncı platformları sorumlu tutacak yeni düzenleme yoğun tartışmalar eşliğinde komite safhasına geldi. Tasarının kapsamı, ifade özgürlüğünün de ötesinde uygulanabilirlik konusunda da darboğazlara sahip.

• İspanya / Granada Üniversitesi'ne bağlı Human Brain Project grubu, insan beyincğini (cerebellum) taklit edebilen yeni bir yapay nöral ağ geliştirdi. Robot koluna bağlanan beyincik insanlarla iletişime girmekte ve hassas hareketleri gerçekleştirmede önceki robotik yapay zeka sistemlerinden çok daha ileri seviyede başarı gösterdi.

• Okyanusların korunması için çalışan Oceana kurumunun son raporuna göre e-ticaret devi Amazon sadece 2020 yılında 300 bin ton plastik atık üretimine sebep oldu. Bu miktarın yaklaşık 12 bin tonunun okyanuslara döklüğü tahmin ediliyor.

Sayfada yer alan haberlerin ayrıntıları için QR kodu okutabilirsiniz.

UÇURAN LEZZET!
NILKY İLE ENERJİNİ FULLEMENİN TAM ZAMANI!

Instagram: @nilky.co | Facebook: @nilky.co | Pinterest: nilkyco | Spotify: nilky.co

Tarım ve gıdanın 2021 karnesi

Deyim yerindeyse ezberlerin bozulduğu, hesapların tutmadığı, arz-talep-fiyat dengesinin altüst olduğu bir yılı geride bırakıyoruz. 2021'de iklim şartları, ithalata bağımlı yapı ve kur etkisi sektörün kaderini belirledi. Ana gündem enflasyon oldu

İrfan Donat

irfandonat@gmail.com

Tarım ve gıda sektörü açısından 2021, hakikaten zor ve ilginç bir yıldır.

Olağan dışı gelişmelerin yaşandığı bir yılda deyim yerindeyse rakamlar anlam-sızlaştı.

Yılın başında dolar kuru 7.43 seviyesinde idi ama bu yazıyı yazmaya başladığımız 20 Aralık günü 18'in üzerine test etti.

Yazıyı teslim ettiğimiz 21 Aralık'ta ise dolar kuru 11 seviyelerine gördü.

Dolayısıyla siz bu yazıyı okurken dolar kurunun hangi seviyede olduğunu tahmin etmek güç.

"İyi de tarım ve gıda sektörünün 2021 yılı karnesi ile dolanın ne alakası var?" diye sorabilirsiniz.

"Dolarla mı üretiyoruz?" diye çıkışlarınız da olabilir. Cevabımız evet...

Maalesef tarımsal üretim A'dan Z'ye neredeyse dövize bağlı durumda.

Gübre, yem, zirai ilaç, mazot, tohum başta olmak üzere girdilerin önemli bir kısmında ham maddeyi ithal ediyoruz.

Kurdaki her hareket, üretimin maliyetini doğrudan ya da dolaylı şekilde etkiliyor.

İşte bu kadar oynak ve öngörülemez bir ortamda yılı tamamlarken, gelecek yılda bizleri nelerin beklediğini de öngörebilmek adına 2021'in ana gündemini hatırlatmakta fayda var.

Son 14 yılın en düşük rekoltesi

TÜİK'in "2021 yılı Bitkisel Üretim İkinci Tahmini", tarımda yaşanan arz-stok tartışması ile gıda enflasyonunun temel nedenlerini ortaya koydu.

Zira TÜİK'e göre, bir önceki yıla göre buğday üretimi yüzde 13.9 azalarak 17.7 milyon tona geriledi. Böylece buğday rekoltesinde son 14 yılın en düşük seviyesi görüldü.

Arpa üretimi yüzde 30.7 azalarak 5.8 milyon ton ile 32 yılın en düşük rekoltesine sahne olurken, çavdar üretimi ise yüzde 32.4 azalarak 200 bin ton ile son 27 yılın en düşük seviyesi görüldü.

Sahadan gelen bilgiler ise söz konusu rekolte kayıplarının çok daha yüksek olduğu yönündeydi.

Baklagiller tarafında da bu yıl tablo çok farklı olmadı.

Nohut üretimi yüzde 24.6 azalırken, kırmızı mercimek rekoltesi yüzde 30 geriledi.

Üretim kayıplarında kuraklık etkisi temel faktörlerin başında gelse de artan girdi maliyetleri, yetersiz desteklemeler sonucu değişen üretim deseni, ithalat politikaları ve istikrarsız piyasa ortamı da üretimdeki kırılganlıkları artıran diğer etkenler arasında yer aldı.

Arz ve stok dengesi bozuldu

Arz açığı fiyatları tetikleyince yeni sezona zayıf stokla giren Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO), neredeyse yılın tamamında buğday, arpa ve mısır başta olmak üzere hububat ve yağlı tohumlar tarafında yoğun bir ithalat gerçekleştirdi.

Üretim modeli ithalata bağımlı olduğu için kur şoklarına açık olan tarım sektörünün yılbaşındaki hesabı yılsonunda altüst oldu

Mart ayı itibarıyla ithalatında gümrük vergileri sıfırlanan yağlı tohum ürünleri arasında ayçiçeği, kanola ve aspir de yer aldı.

TMO sadece ithalat değil, un sanayisine sağladığı buğday ve yem sanayicisi ile hayvancılık işletmelerine sağladığı arpa ve mısır tedariki ile fiyatları dengelemeye çalıştı. Söz konusu hamlelerle TMO, tarihinin en büyük kamu zararını yazacak gibi görünüyordu.

Yoğun ithalat kadar ihra-

cat kısıtlamaları da yaşandı.

Pandemi belirsizliği ve artan yağ talebi gerekçe gösterilerek Mart ayında alınan bir kararla 31 Ekim 2021 tarihine kadar dökme ve varillik zeytinyağı ihracatına kısıtlama getirildi. Zeytinyağı ihracatına yasak en son 2002 yılında getirilmişti. Söz konusu kısıtlama 31 Ekim'den önce kaldırıldı.

Sektör, görüşleri alınmadan devletin ani şekilde karar alıp uygulamaya koymasına tepki gösterdi.

Girdi fiyatları yüzde 500 arttı

İşte böyle bir ortamda, her yıl tartışma konusu olan tarımsal girdi fiyatlarındaki yükseliş, 2021'de anormal seviyelere çıktı. Çiftçinin birçok üründe kârını silen girdi maliyetlerindeki artış, yeni sezona dair üretimi de riske soktu.

Tarımsal girdi fiyatlarındaki yıllık artış oranları deyim yerindeyse dudak uçuklattı.

Son bir yılda çeşidine göre değişimle birlikte gübre fiyatları yüzde 250-500 arasında arttı. Gübre fiyatlarındaki fahiş yükselişler sonucu sektör temsilcilerinin görüşü alınmadan gübre ihracatında kısıtlama kararı alındı. Sektörden gelen tepkiler üzerine ihracat yasağına yönelik karar esnetilerek bazı gübre çeşitleri kapsam dışı tutuldu ve ihracatı yeniden serbest bırakıldı.

Aynı dönemde mazot fiyatı yüzde 70, besi ve süt yemi fiyatları ortalama yüzde 100'ü aşan zamlar gördü. Elektrik fiyatları ise yüzde 60 civarında arttı.

Gıda sanayi tarafında da enerji, ambalaj ve nakliye başta olmak üzere diğer girdi maliyetlerindeki sert

artırılmış durumda.

Pandeminin yarattığı belirsizlik ortamı ile 2020'den bu yana devam eden "gıda maliyetçiliği" yaklaşımı 2022'de de ülkelerin ithalat ve ihracat politikalarını şekillendirecek gibi gözüküyor. Zira, küresel ticarete kota ve kısıtlama hamlelerinin yanı sıra, ithalatçı ülkelerin gümrük vergilerini düşürmesi, ihracatçı ülkelerin ise ek gümrük vergisi uygulamaları artık yeni normale dönüştü.

kalan kuru soğan ve patatesleri almaya başladı. Ürünler Ramazan Bayramı öncesinde valilikler aracılığıyla ihtiyaç sahibi vatandaşlara ücretsiz dağıtıldı. Ancak soruna geç müdahale edildiği için binlerce ton patates ve kuru soğan maalesef zayı oldu.

Gıda enflasyonunun iyiden iyiye hissedildiği ve yıl boyu tartışıldığı bir ortamda, bu yılın günah keçisi olarak da perakende tarafında zincir marketler seçildi.

Zincir marketlere ceza

Rekabet Kurumu, zincir marketler ile tedarikçileri konumunda olan üretici ve toptancı seviyesindeki teşebbüslerin fiyatlama davranışlarının incelenmesine yönelik açtığı soruşturmada BİM, CarrefourSA, Migros, ŞOK, A101 ve Savola Gıda'ya toplam 2 milyar 671 milyon lira idari para cezası verilmesine karar verildi.

Gıda fiyatlarındaki sert yükselişle birlikte zincir marketlere karşı Tarım Kredi Marketleri de yeniden gündem oldu.

Şube sayısının 1.000'e çıkartılarak gıda enflasyonuyla mücadelede önemli bir rol üstleneceği belirtilen Tarım Kredi mağazalarında ürün fiyatlarının piyasadaki zincir marketlerden çok da farklı olmadığı hatta bazı ürünlerin daha pahalı olduğu anlaşıldı.

Sektör bu yıl küçüldü

2021 yılı 3'üncü çeyrek itibarıyla tarım sektörünün 12 çeyreklik aralıksız büyüme trendi sona erdi. Yıllık yüzde 5,9 daralan tarım sektörü, dönemsel bazda da yüzde 2,5 küçüldü.

2021 yılı tarım destekleri yılın sonunda, Kasım ayında açıklandı. Dolayısıyla üretim maliyetlerinin yüzde 100'ün üzerinde arttığı bir ortamda geç açıklanan ve geç ödenen desteklerin üretim planlamasına pek bir

yararı olmadı. Mevcut sorunlar, olağan dışı fiyat hareketleri ve yetersiz destekler et, süt ve yumurta sektöründe de sarsıntı yarattı. Karkas et ve çiğ süt fiyatları, üretim maliyetleri karşısında erirken, anaç hayvanlar kesime gitti, ahırlar boşaldı. Sektörden çıkışların arttığı hayvancılıkta kan kaybı bu yıl da sürdü. Üretici pahalıya üretti, tüketici pahalıya tüketti.

Ekmek ve şeker zam

Son 2 yıldır fiyatı baskı altında tutulan şeker, Kasım'da Türkşeker yüzde 25 zam yaptı. Özel sektör ve kooperatif fabrikaları artan maliyetleri gerekçe göstererek şeker Ekim başında yüzde 25, Kasım'da yüzde 14 zam yaptı. 2022'nin ilk aylarında şeker en az yüzde 12'lik bir zam daha bekleniyor.

Zamlardan nasi-

bini alan bir diğer temel gıda ürünü ise ekmek oldu. Borsalarda buğdayın tonu 6 bin TL'yi gördü. Artan un fiyatları ekmek fiyatlarını tetikledi. Ekmek fiyatları, şehir bazında değişimle birlikte tüm Türkiye'de arttı. Ekmekte 'örtülü zam' olarak nitelenen gramajlardaki düşüş de tartışma konusu oldu.

Daha akıllı bir dünya için

130 yıldır dünyada, 90 yılı aşkın süredir ise Türkiye'de faaliyet gösteren markamızla insanın bireysel olarak iyi olmasının yanı sıra, toplumsal olarak da iyi olmasını sağlamak hedefiyle çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Signify olarak, dünya genelinde 70'ten fazla ülkede 38 bin çalışanımız ile evleri, ofisleri, binaları ve kentsel mekanları dönüştürmede nesnelere internetini kullanarak aydınlatma çözümleri üretiyoruz. Aydınlatmada dünya lideri bir şirketiz. Signify, karbon nötr gelecek için yıllar önce gerekli adımları atmaya başlayan öncü şirketlerdendi. Türkiye Signify olarak ta global misyonumuz 'Hem Dünyayı İyileştirme' Hem de İnsanların Hayatını İyileştirme' ile hareket ediyor ve sürdürülebilirlik alanında önemli adımlar atıyoruz. Aynı sürdürülebilirlik misyonumuzu çalışma süreçlerimizde de kullanıyoruz. Sürdürülebilir başan için hiç kuşkusuz çalışanlarımızla yürüttüğümüz ilişki çok önemli. Bu doğrultuda şirket çalışanları olarak tek vücut şeklinde hareket etmeye önem veriyor, işiğin aydınlatmanın ötesinde değer yarattığı daha akıllı bir dünyaya inancımızı ortaya koyuyoruz.

Tüm çalışmalarımızda odağımıza insanı aldığımız için çalışanlarımızın mutluluğu, huzuru ve gelişimleri en önemli önceliklerimiz. Kurduğumuz bu yapının çalışanlarımız tarafından memnuniyetle karşılandığını şirket içi ölçümlerimizden biliyoruz fakat bu 'Great Place to Work Enstitüsü' tarafından da tescillendi. Araştırmaya katılanların %87'si şirket bünyesinde bir çalışma ruhunun hakim olduğunu belirterek

Ebru Ertan Bilge/ Signify Ortadoğu, Türkiye, Pakistan ve Afrika Kurumsal İletişim Direktörü

%90'ı gelişimlerine bireysel katkı sağladığımızı ifade ediyor. Bununla birlikte araştırmaya katılanların %85'i şirket içinde inovasyonun öncelikli olduğunu söylüyor.

Çalışanlarımızın yüzde 45'i kadın

Çalışma alanlarında önemseydiğimiz takım ruhu ile birlikte, daha çağdaş bir gelecek için mutlaka cinsiyet eşitliğini sağlamamız gerektiğine inanıyoruz. Bu alandaki çalışmaların kararlılıkla uygulayarak özellikle kadınların iş hayatında hak ettikleri noktaya gelmesi, her alanda sürdürülebilirliği ilke edinmiş bir şirket olarak birinci görevimiz. Çünkü kadınların ekonomik hayatta güçlenmesinin, ülkelerin toplumsal kalkınmalarında en önemli unsurlarından biri olduğuna inanıyoruz. Biz de Signify olarak insan kaynaklarından başlayarak tüm iş süreçlerimizde kadının iş gücünde etkin olarak var olmasını için çalışıyoruz. Türkiye

organizasyonumuzun %45'i kadın çalışanlardan oluşuyor, yönetim ekibimizde ise bu oran %50. Hem METAP hem de globalde Türkiye'den kadın yönetici transferlerimiz oluyor.

Buna ek olarak önümüzdeki dönemde çalışanlarımızın kendi gelişimlerini ve öğrenme yolculuklarını sahiplenip yön vermeleri kültürel açıdan önceliğimiz olacak. Her yıl olduğu gibi yeni yılda da çalışan bağlılığı ve yüksek performanslı ekipler oluşturma yolculuğumuz

devam edecek. Hedef belirlemek hem şirket hem de çalışanların başansı için önem arz ederken global kapsamda başlattığımız "Organizational Health" programı ile altı öncelik dahilinde organizasyonumuzu yeni takdir ve ödüllendirme, çeşitlilik ve dahil etme, iş

ve özel hayat dengesi inisiyatifleri ile zenginleştirirken, diğer taraftan da tercih edilen işveren olma yönünde adımlar atacağız.

Belirli aralıklarla kendi içimizde düzenlediğimiz geri bildirim seansları bu konuda oldukça yardımcı oluyor. Ayrıca hatalarımızı da başanlarımız kadar normal görüp beraber ders çıkarabileceğimiz ve ilerleyeceğimiz ortamlar yaratıyoruz. Bu sertifikanın insana değer veren kurum kültürümüzün bir sonucu olması da bizim için ekstra bir gurur kaynağı. Çünkü en önem verdiğimiz konu çalışanlarımızın mutluluğu. Ekip olarak birbirimize duyduğumuz güven ve birlikte yarattığımız bu şeffaf, demokratik çalışma ortamı bize başan olarak geri dönüyor. Her zaman daha iyiyi hedefleyerek yolumuza devam edeceğiz.

Bu bir ilandır.

2022'ye devreden riskler

Aslına bakarsanız bu yıl şahit olduğumuz pek çok gelişme 2022'ye de miras kalabilecek türden.

2021 yılında tarım emtia fiyatları hem küresel piyasalarda hem de Türkiye'de ralli yaptı. Tarım ürünü ithalata aynı zamanda ülkelerin enflasyon ithalatına dönüştü. FAO küresel gıda fiyat endeksi son 10 yılın zirvesine çıktı. Gıda enflasyonu uzun soluklu küresel bir mesele haline geldi. Başta kuraklık olmak

üzere dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan küresel iklim değişikliğinin olumsuz etkileri tarım emtiasında arza yönelik riskleri yeni yıla da taşıyacak gibi gözüküyor.

Pandeminin de etkisiyle küresel ticaret dengelerindeki bozulma ve lojistik başta olmak üzere tedarik zincirindeki sıkıntılar 2022'de de kırılganlıklar yaratabilir.

Enerji ve gübre sektöründeki kriz, yeni sezonda arza yönelik riskleri hali hazırda

ALP ULAGAY

1 SADECE 3 HAFTADA FENOMEN OLDU

Emma Raducanu
(19, Büyük Britanyalı tenisçi)

21. yüzyılın çok kültürlü, çok kimlikli sporcu kuşağının tam anlamıyla örnek temsilcisi. Rumen bir babayla, Çinli bir annenin Toronto'da doğmuş, Londra'da büyümüş kızı. Çin kanalına Çince röportaj veriyor, Romanya'da Rumence konuşuyor. Bununla beraber bu yılın ortasına dek çok az kimse ismini duymuştu. Eylül ayında üç haftada bir dünya starı oldu. ABD Açık'ta evvela elemelerle başladı. Oradaki üç maçı kazanıp ana tabloda buldu kendini. Finaldeki Leylah Fernandez dahil yedi rakibini set vermeden yenerek kariyerinin ilk büyük turnuva şampiyonluğunu kazandı. O üç haftalık serüvenin özellikle yetiştiği ülkede öyle bir etkisi oldu ki, Büyük Britanya'da 9 milyon kişi final maçını izledi, sadece eylül'den bu yana 100 bin kişi tenise başladı. BBC'nin Yılın Spor Kişisi ödülünü de halk oyu sayesinde aldı.

Emma Raducanu

2 TOKYO'DA EN İYİ O OLDU

Caeleb Dressel
(25, Amerikalı yüzücü)

Tokyo 2020'ye Michael Phelps'in varisi olarak geldi ve beklentileri boşa çıkarmadı. Aslında Rio 2016'dan da iki altınla dönmüştü ama bireysel madalyası yoktu. Tokyo havuzlarındaysa neden dünyanın en iyi erkek yüzücüsü olduğunu kanıtladı. 100 metre serbestteki ilk altın madalyadan sonra TV röportajı sırasında ekranda Orlando'daki ailesini görünce gözyaşlarına boğuldu. Bu ilk altınla kalmadı elbette. Kendi dünya rekorunu kırarak kazandığı 100 metre kelebek ve 50 metre serbesti bunun yanına ekledi. İki bayrak yarışındaki altınlar da cabasıydı. Böylece Tokyo 2020'yi tüm dalların en çok altın madalya alan sporcusu olarak kapattı. Sports Illustrated tarafından da yılın en iyi erkek sporcusu seçildi.

Bir yıl boyunca spora damgasını vuran birçok yıldız izledik. Başta Tokyo Olimpiyatları'nda olmak üzere bu yıldızlar bize büyük heyecan yaşattı, işte onların hikayeleri...

Sunisa Lee

3 SÜRPRİZ ŞAMPIYON

Sunisa Lee
(18, Amerikalı jimnastikçi)

Asıl favori Amerikalı Simone Biles ruhsal sorunları sebebiyle Tokyo'daki jimnastik yarışmalarından çekilince kafalarda büyük bir soru işareti vardı. Biles gibi bir süper yıldızın yerini kim alabilirdi ki? Aslında bu isim bu yılın başındaki ABD Şampiyonası'ndan beri apaçık ortadaydı. 18 yaşındaki vatandaşı Sunisa Lee, Biles'dan boşalan tahtı en iyi şekilde doldurdu. Jimnastikteki en önemli disiplin olan bireysel genel tasnifte son iki alette geriden gelerek rakiplerini geçti ve Olimpiyat şampiyonu oldu. Bu başarısının bir önemi daha var: Lee, 1970'lerde Laos'tan kaçmak zorunda kalan Hmong etnik grubuna mensup Olimpiyat madalyalı ilk Amerikalı sporcu. Sports Illustrated tarafından yılın en iyi kadın sporcusu seçildi.

4 DEV BİR OYUN KURUCU

Nikola Jokić
(26, Sırp basketbolcu)

Sırp basketbolcunun ergenlik dönemi fotoğraflarındaki tombul haline bakanlar bugün ulaştığı noktayı anlamakta zorluk çekebilir. Ancak Jokić, NBA'e adım attığı ilk günden itibaren sürekli aşama kaydetti. O tombul oğlanın yerini 2.11 metre boyunda 125 kilogramlık bir pivot oyuncusu aldı. Hatta son üç sezon Denver Nuggets takımında öyle çok yönlü bir oyuncuya dönüştü ki 'oyun kurucu pivot' tanımlaması yapıldı onun için. Hiç şüphe yok ki, geçen sezon ligin en iyi oyuncularından biriydi. Bir pivot için şaşırtıcı 26.4 sayı, 10.8 ribaund ve 8.3 asist ortalamalarıyla sezonun en değerli ödülünü potansiyel 1010 puanın 971'ini alarak kazandı.

Nikola Jokić

2021'e yıldız yağdı

5 ÇILGIN MAX

Max Verstappen
(24, Hollandalı F1 sürücüsü)

2014'te 17 yaşına yeni adım atmışken Toro Rosso takımıyla Formula 1 pistlerine girdiğinde anlaşılmalı yeteneği. 2016'da henüz 18'indeyken İspanya Grand Prix'inde kürsünün en üst basamağına çıkınca yarış kazanan en genç pilot olmuştu. 2021'se Hollandalı sürücünün Red Bull Honda koluğunda gerçek bir şampiyon gibi yarıştığı sezon oldu. Yedi kez dünya şampiyonu Lewis Hamilton'ın peşini hiç bırakmadı. Birkaç yıl önce bir röportajda dediği gibi "kazanmak için her şeyi yapmaya hazırdı". Özellikle sezonun son bölümünde daha fazla risk aldı, zaman zaman kural sınırlarını aşan hamleler yaptı pistte. Suudi Arabistan Grand Prix'inde Hamilton'ın aracını pist dışına itmesi çok tartışıldı. Son yarış olan Abu Dabi Grand Prix'indeyse deneyimli rakibini son turda geçerek kazandı ve kariyerinin ilk dünya şampiyonluğuna ulaştı.

6 REKOR USTASI

Karsten Warholm
(25, Norveçli atlet)

3 Ağustos sabah Tokyo Olimpiyatları'ndaki 400 metre erkekler finalini izleyenler finiş çizgisinde gözlerine inanamadı. Kronometre 45.94 saniyeyi gösteriyordu. Norveçli Karsten Warholm, henüz bir ay evvel kendi kırdığı dünya rekorunu şimdi de 0.76 saniye daha geliştiriyordu. O seyircisiz stadyumda müthiş bir yarış koştuğunu, Amerikalı Ray Benjamin'in son metrelere kadar takibini görmüştük ama yine de bu rekor akıl alır gibi değildi. Hani çağın ötesine geçen rekorlar vardır ya işte onlardan birini kırmıştı Warholm. 2021'de 400 metrede koştuğu yedi yarışta da kazandı. Zaten Dünya Atletizm Federasyonu da onu 2021'in en iyi erkek atleti seçti.

Elaine Thompson

7 İMKÂNSIZ DEĞİLMİŞ

Sifan Hassan
(28, Hollandalı atlet)

İki yıl önce dünya şampiyonası altınlarını boynuna takmıştı ama Tokyo 2020'de tam anlamıyla tarih yazdı Hollandalı uzun mesafe koşucusu. Aslında bugünün atletizm dünyasında imkânsız gibi görünen bir iddiayla gitti Tokyo'ya: 1500, 5000 ve 10000 metrede altın madalya kazanmak. 30 Temmuz'la 7 Ağustos arasında seçmeler dahil toplam altı yarışa çıktı, toplam 19500 metre koştu pistte. 1500 metre finalinde iyiydi ama daha hızlı finiş olan rakiplerini geçmesi zordu ve üçüncülükle yetindi. 5000 ve 10000 metrelerde bu dalların hâkimi Kenya ve Etiyopya armadasına çok iyi direnerek Olimpiyat şampiyonluğuna ulaştı. Bu üç mesafede aynı olimpiyatta madalya kazanan ilk kadın atlet oldu.

8 FRANSA HÜKÜMDARI

Tadej Pogacar
(23, Sloven bisikletçi)

Pogacar'ın yeteneğine dair pek şüphe yoktu ancak 2020'de gecikmeli Fransa Bisiklet Turu'nu henüz 21 yaşında kazanması yine de şaşırtıcıydı. Bu yılsa hakimiyetini pekiştirdi. Belki en güçlü takım onunki değildi ama üç haftalık turun özellikle ilk 15 gününde çok formdaydı. 8. etapdaki tırmanış kapılarının sonuncusunda zirveye dört kilometre kala yaptığı atakla tüm rakiplerine ciddi fark attı. Son hafta Saint-Lary-Soulan ve Luz Ardiden'deki iki tırmanma etabını daha kazanıp liderliği pekiştirdi ve Paris'e kadar sarı mayoyu sırtında taşıdı.

9 EN HIZLI KADIN

Elaine Thompson
(29, Jamaikalı atlet)

Rio 2016'dan 100 metrede ve 200 metrede çifte altın madalyayla ayrılmıştı Jamaikalı sürat koşucusu. Ancak eğer pandemi sebebiyle Olimpiyatlar ertelenmemiş olsa Tokyo'da aynı başarıyı gösteremeyecekti. Çünkü 2020 yılı boyunca sakat ve formsuzdu. 2021'deyse olağanüstü bir sezon geçirdi. Çıktığı toplam 25 yarışın 20'sini kazandı. En önemlisi Tokyo Olimpiyat Stadyumu'nda en büyük rakibi ve vatandaşı Fraser-Pryce'ı geçerek 100 metre ve 200 metrede yeniden Olimpiyat şampiyonu oldu. Üstelik iki dalda tarihin en hızlı ikinci derecesini koşarak... Müthiş formu Tokyo sonrasında da devam etti. 21 Ağustos'ta ABD'nin Eugene şehrinde 100 metreyi 10.54 saniyede koşarak kırmaz denilen dünya rekoruna çok yaklaştı. Artık o yarışayan en hızlı kadın atlet. Dünya Atletizm Federasyonu tarafından yılın en iyi kadın atleti seçildi.

Antarktika bile eriyorken iklimle kumar oynanmaz

Washington Post bir başyazısında güncel iklim uyarılarını derleyerek sular ısındıkça tehlikenin yükseldiğine dikkat çekti. Sade ve ürkütücü bir dille...

Dünyanın devasa buz stoğu eriyor ve araştırmacılar bunun tam olarak ne anlama geldiğini daha yeni yeni değerlendirmeye başladı. Erime, iklim değişikliğinin insanlığın onunla yüzleşebileceği hale gelene kadar beklemeyeceğine dair pek çok sinyalden sadece biri; hükümetler bu sorunu derhal çözmeli.

Oregon Eyalet Üniversitesi'nden Erin Pettit, bugün Antarktika'da buz parçalanmasına karşı büyük bir siper görevi gören bir buzulun birkaç yıl içinde koparak "yüzlerce buz dağına dönüşebileceğini" söylüyor.

Pettit bu ay, söz konusu kütlelerin hemen yanındaki dev Thwaites buzulundan ayrılmakta olduğunu belgeleyen uydur görüntülerini paylaştı.

Bu kopuş gerçekleşirse bugün kutuptaki buz külesine bağlı duran dev buzul, mevcut hızının üç katı hızla denize doğru hareket edecek ve ardından deniz seviyesinin önemli bir artış tehdidiyle karşı karşıya kalacağız.

Kuzey'de tehlike çanları

Öte yandan, Washington Post'tan Sarah Kaplan iklim değişikliğinin ürkütücü etkilerinin Kuzey Kutbu'nda tehlikeli aşağı yönlü sarmalları tetiklediğini bildiriyor. Örneğin Grönland gibi normalde soğuk olan bölgelerde yağın yağmur, yüzeydeki buz daha koyu hale getirerek güneş ışınımını emmeye daha yatkın hale getirip daha fazla erimeye neden olabilir. Kuzey Kutbu'nun daha sıcak hale gelmesiyle artan doğal yaşam aktiviteleri, mesela kunduzların kendilerine baraj inşa etmesi permafrost'u, yani normalde en az iki yıl boyunca erimeyen buzul toprakları bozabilir, bu yüzden uzun süredir donmuş vaziyette olan organik maddelerin hapsedtiği karbonun ortaya çıkmasına yol açarak metan gibi potansiyel olarak büyük miktardaki sera gazlarının atmosfere salınımuna yol açabilir.

20 santimetre senaryosu

Belirsizlikler hala çok fazla. Mayıs ayında yapılan bir araştırma, Antarktika'nın kara kısmında buzullarında biriken kar yağışının artmasının denizde karışarak kaybolan buzları büyük ölçüde telafi edebileceğini öngördü. Net sonuç, Antarktika buzunun erimesinden dolayı deniz seviyesinde sadece yaklaşık 3.8 santimetrelik bir artış olabilir. Ancak aynı çalışma, deniz seviyesinde 20 santimetrenin üzerine çıkabilecek artışları öngören felaket senaryoları hakkında da uyarıda bulunuyor. Diğer güncel bilimsel projeksiyonlar daha da endişe verici.

Nesiller boyu sürecek tehditler yarattık

2012'de New York'ta büyük bir sele yol açan Sandy Kasırgası gibi doğa olayları da son on yıldır deniz seviyesiyle ilgili felaket uyarıları yapıyor. Deniz seviyesinin yükselmesi ve okyanusların ısınması, ülkenin çocuklarını ve torunlarını çok daha fazla etkileyecek, nesiller boyu sürecek tehditler. Durum şimdiden kötü görünse de, buzulların erimesi aslen yüzyılın ortalarından itibaren hızlanabilir, deniz seviyesinin yükselmesi 2100'den sonra daha da kötü bir hal alabilir.

Antarktika erimesinin net etkisi azaltılsa ve Grönland'ın buzunu mucizevi bir şekilde sağlam kalsa bile, daha yüksek küresel sıcaklıklar okyanusta zaten bulunan suyun genişlemesine neden olacak. Kıyı toplulukları ve ada ülkeleri, sudan kaynaklı daha fazla yıkıma hazırlık yapmalı. Ve dünya liderleri küresel emisyonları sınırlama-

ya çalışmaya devam etmeli. İnsanlık, kontrolsüz ısınmanın dünyanın kıyılarını feci şekilde yeniden şekillendirip şekillendirmeyeceğini test etmemeli. Pek çok diğer olası iklim sonuçlarında olduğu gibi, bu kumarın oynanmasına izin verme riskini almaya değmez.

Antarktika'da bir kambur balina kayak sporu yapanların yanında dalyor.

#BAHCESEHIR RISING

8/8

AVRUPA'DA YOLUNA NAMAĞLUP DEVAM EDEN ★ TEK TAKIM ★

Biten yıla bol köpüklü bir veda

Hasadı rakı sofrasıyla yapmıştık, yeni yılı şampanyayla karşılamak istedik. Zeytinyağımızın başrolde olduğu, bostanımızın ve bölge pazarlarının ganimetlerinin kullanıldığı muhteşem bir sofraya kurduk

KULAKTAN DOLMA TARİFLER

Şemsa Denizsel

@semsadenizsel

9 Aralık

Bu hafta sonu Cooks Grove'da bu sene için zeytinyağı ve yörenin yerel lezzetleri etrafında düzenlediğimiz etkinliklerin ikincisi var. Bu sefer tamamımız "Eski Yıla Veda, Yeni Yıla Merhaba".

Bu sene için derken, kastım zeytin senesi. Ekimden ekime, yani hasattan hasada. Bu tüm Kuzey Ege için böyle. Ne de olsa zeytin ormanları buralar. 2021 Ekim'den 2022 Ekim'e altı etkinlik planladık. Zeytinyağımızın başrolde olacağı, bostanımızın ve bölge pazarlarının ganimetlerinin kullanılacağı, yakın mesafe artisanal üreticilerin ürünlerinden seçkinlerin yer alacağı sofralar.

Yerelliğin, mevsimselliğin, coğrafyanın önemini vurguladığı etkinlikler. Buradan yetişen büyük şehirdeki tercihlerin nasıl bir araya gelebileceğinin hikayeleri aslında.

Havyar & bottarga.

Ciğer & ayva. @BİGE YALIN

30 Ekim'de malum hasadı kutlamıştık. Tabii ki yeni yağ, filtresiz ve henüz salamura edilmemiş acı zeytin vardı. Sohbeti tatlı dostların Levon Bağış, Müge Nebioğlu, Berrin Bal Onur ve Neşe Aksoy Biber muhabbeti kurarken, sevgili Maksut olabilecek en şahane rakı sofralarından birini yarattı. Alışık olmadığımız, ters köşe bir sofraya ama köküne kadar rakı sofrası kurdu. Müzikle, muhabbetle ve lezzetle bir hasat kutlamamız olmuştuk.

Şimdi yeni yıl yaklaşırken, bu sefer köpüklü olsun dedik. Kutlama olsun yine. Sabiha köpüklülere seçsin, getirsin, biz de (Seray, Burçak, ben) onun seçimlerine göre pişirelim. İşte şimdi bu hafta sonuna hazırlanıyoruz. Seray dün geldi, bugün sabahın berabere perşembe pazarına gideceğiz. Burçak bugün öğleden sonra, Sabiha da yarın geliyor. MSA yarın sabah işbaşı yapacak.

Menüler belli ama daha henüz basmadık, zira pazardaki malzeme son dakika değişikliği gerektirebilir. Bu arada Edremit, Bergama ve Cunda'dan peynirler, Şakran'dan tahinli çörek geldi, yarın için Burhaniye'den taze midye siparişi verildi. Havyar, bottarga ve lakerda gibi numaralar Burçak'la İstanbul'dan geliyor.

Pazarda güzel ot buluyoruz Seray'la, alıyoruz, kahvaltıda yumurtalı yapalım diye. Armut ve ayvalar seçiliyor,

tonla maydanoz, dereotu ve kök rezene alınıyor. Tabii Tosya pirinci de pazardaki hububat tezgahından tamamlanıyor. Bayağı bir mal alıyoruz, ilk defa perşembe pazarından hamallarla ayrılıyorum.

Kahveydi, iş planıydı, derken Seray mutfakta kendisine gerekecek birtakım hazırlıklara giriyor, ben de Ekin'le menü bastırmaya. Artık devamı yarı.

10 Aralık

Tüm gün hazırlıkta geçiyor. Mutfağın her santimetrekaresi ve tüm buzdolapları doluyor. İmalat mutfağı Öztiryakiler tarafından yenilediğinden beri ilk defa aksiyon görüyorum. Davetli sayısı 21, çalışan sayısı biz dört kadın da dahil 20 kişi. Ne mantıklı değil mi?

11 Aralık

Akşamüstü 5'te bekliyoruz misafirleri. Gün biraz mutfakta, çokça sofraya düzenlemeleriyle akıp gidiyor. Bu arada Bige erken geliyor konuşmuş gibi, delice fotoğraf çekmeye başlıyor. Çektikçe çekiyor, arada bize de poz verdiriyor, kahkaha atıyor, başka bir kareye geçiyor. Diğerlerini bilmem ama benim canıma minnet. Gözüne bayıldığım Bige, rüya gibi çeker, yakaladığı ışık, hissiyat, doğru başkadır, benzemez kimselere.

Sofraları kuruyoruz Ekin'le, ben saat vermiştim 14:30 gibi mutfağa inmem lazım, pilav var, bir de ördeği

Karides kokteyli.

16:00'da fırına vermiş olmalıyım. Sonra da çıkıp kendimi toplamalıyım. Amaç zamanlamayı tutturmak.

Derken misafirler gelmeye başlıyor, müzik canlı olarak herkese merhaba diyor, İsmail kokteylleri yetiştiriyor, biz son hazırlıkları topluyoruz ve akşam akmaya başlıyor. Acayip şampanyalar tadıyoruz, Moët & Chandon Grand Vintage 2013 ve bunları Nude'un danseden kadehleri Stem Zero'lardan içiyoruz. Burçak ve Seray döktürüyorlar, ellerinden çıkan her tabak enfes.

Böyle her şeyin tıkır tıkır yürüdüğü, enerjinin iyi olduğu servislerin duygusu bambaşkadır. Misafiriyle, çalışanıyla bambaşka olur, ne yorgunluk hissedersin, ne bişey. Harikadır; mutluluk, adrenalin hepsi o duyguda.

Erken başlayan akşam, planladığı gibi 22.00'de bitiyor. Misafirler gidiyor, biz ertesi sabahın hazırlığına giriyoruz. Her şey yıkanyor kalkıyor, biz Ekin'le yeniden sofraya kurmaya başlıyoruz. Kahvaltı için.

12 Aralık

Yorgunluk hissediliyor, ama heyecan bitmedi, bu sabah sahne devam ediyor. Misafirlerimize 10.30 demiştik, o saate yetişiyoruz. Cup Of Joy'cular sağ olsunlar İstanbul'dan koşular, kahveleri, ekipmanları ve baristalarıyla kahve servisini üstleniyorlar. Sabah mis gibi kahve kokusu ve canlı müzikle başlıyor.

Kahvaltı menüsü zengin, ama tabii bildiğimiz kahvaltılara benzemiyor. Seray pazardan aldığımız otlara Cooks Grove bostanının renkli pazılarını katıp nefis bir kavurma hazırlıyor, üstüne de kümesin yumurtaları. Burçak'ın bottargalı röstisi, Sedat'ın Şakran çöreğinden yaptığı nefis yumurtalı ekmeğe Edremit'in, Cunda'nın, Bergama'nın peynirleri ve bizim bahçenin acı zeytinleri eşlik ediyor. Sabiha'nın bu kahvaltı için kendi kavından seçip getirdiği petnatlara kombucha'lar katılıyor, ne de olsa konu kutlama, konu köpüklü. •

Kadeherimiz de özel seçimdi...

Oğul Türkkan

@ogulturkkan

Salep

Her kışın içilen hem de yazın dondurmanın içinde yenen, her mevsim sütlü tatlılara katılan bir lezzettir salep. Ama bu güzelim lezzet unutulmaya yüz tuttu. Yükselen kahve ve çay trendleri salebin tahtını sallasa da unutmayalım ki salep Osmanlı döneminde bizde ve daha sonra Batı'da çok sevilen kışık bir içecektir.

Romalılar salebi su ile karıştırarak içecek olarak tüketirken Osmanlı İmparatorluğu döneminde salep sütle tercih edilir olmuş ve çok sevilerek tüketilmiş. Osmanlı'da salebi gören Batılılar bu lezzeti ülkelerine taşımışlar. Salep 17. ve 18. yüzyıllarda İngiltere ve Almanya'da sevilerek kahvehanelerde içecek olarak tüketilmiş. Su ile karıştırıp kaynatılarak salebe şeker, gül suyu ve portakal çiçeği eklenmişler. Başta İzmir'den getirtilen salep daha sonra Amerikan kıtasında bulunan alternatifleri ile değiştirilmiş. Salebin yüksek fiyatı dolayısıyla Batı'da kahve ve çay salebin tahtına oturmuş ve unutulmaya yüz tutmuş. İngilizler salebe saloop derlermiş.

Bir tür orkidenin kökü

Salep bir tür orkidenin iki adet zeytine benzeyen köklerinin öğütülmesi ile elde edilir. Bu çiçeğin kökleri tilki yumurtalıklarına benzediğinden adını da Araçgıda tilki anlamında kullanılan şalab'dan almış. Tüm orkidegillerin de kökü aynı biçimde olduğundan orkide kelimesi de yumurtalık anlamına gelen eski Yunanca kelimeden türetilmiş. Belki de bu isimler nedeniyle salebin hep bir afrodisyak etkisi olduğu sanılmış. Bu nadide orkide alesine ait bitkiden elde edilen salebe talebin yükseldiği dönemde bitkiyi veya tohumunu ihraç etmek yasaklanmış ki tedarik Osmanlı özelinde kalsın. Tohumları yurt dışına satarken kavurup kuruturlar ki tohumun yeşermesi mümkün olmasın.

Sütün dokusunu değiştirir

Salebi süt ve şeker ile tüketiriz. Salep süte odunsu, meyvemsi, tatlı baharatları çağrıştıran aroma ve tatlar eklerken aynı zamanda sütün dokusunu değiştirir, içeceğe kıvam kazandırır. Belki de bu tatlı baharat aromalarını desteklemek için salebin üzerine tarçın veya bazen zencefil tozu serperiz.

Kahramanmaraş'ta salebin ayrı bir önemi vardır. Hakiki Kahramanmaraş dondurmasına katılan salep dondurmaya ekstra bir kıvam ve elastikiyet kazandırır ki, o uzun uzadıya sünen, milleti dondurma alırken maskaraya çeviren özellikler salebin marifetidir. Dondurmanın tadına eklediği lezzetler de cabası.

Muhallebi gibi sütlü tatlıların içinde de kullanmayı severiz salebi. İçekte olduğu gibi lezzet katar tatlılara.

Hazırlarda nişasta takviyesi

Salep bugün toz halinde içime hazır biçimde çokuluslu ve yerli firmaların markaları altında her yerde mevcut. Bazı salep poşetlerinin içeriğinde nişasta bulunması da salebin kıvam veren özelliğine katkıda bulunurken maliyeti de aşağı çekiyor. Bazı markalar etiketlerinde saf veya doğal salep ibaresini kullanıyorlar. Salep yerine nişasta kullanımı 1850'lerde Mısır'da Batılılar tarafından görülmüş ve kaydedilmiş. Yakın coğrafyamızda ve ülkemizdeki gerçek salep çiçeğinin kökü yerine diğer orkidegillerin köklerinin kullanılması ise Batı'da çok daha önce maliyeti düşürmek için başlamış. Salebe sahip çıkmalıyız. Salep ile salep görüntülü veya aromalı ürünleri salep satın alırken ayırt edebilmeliyiz.

Salebin kıvamını ve lezzetini yeni boyutlara da taşımak mümkün. Kahveye eklenecek süte salep karıştırmaktan tutun da pastanın kremasını salep ile lezzetlendirmeye, su ile hazırlanacak salepli içecekler, salebin kıvam verici özelliğinin moleküler gastronomide kullanımına kadar salebin gideceği çok yol var daha. Yeter ki dünyaya tanıttığımız salebe sahip çıkalım. •

TÜRKİYE'NİN YENİ NESİL ATIŞTIRMALIĞI ZÜBER'DEN

YENİ LOKMALAR

LİMONLU

KAKAO ÇEKİRDEKLİ

ORMAN MEYVELİ

DOĞAL | SEKER İLAVESİZ | KATKISIZ & KORUYUCUSUZ

Podyumlardan yılbaşı için makyaj fikirleri

Kırmızı ruj, siyah bakışlar veya biraz deneysel parlaklık... Yeni yıla girerken deneyebileceğiniz makyaj fikirleri için gözlerimizi podyumlara çeviriyor ve moda haftalarından ilham alıyoruz

KLASİĞİN TAM ZAMANI

Yılbaşı deyince akla ilk gelen makyaj malzemesi, şüphesiz kırmızı ruj. Mat, ıslak, parlak, simli gibi dokular arasından zevkinize göre seçim yaparken, dikkat etmeniz gereken en önemli detay, rujun tonu.

Ten renginiz sarı alt tonlara sahipse sıcak, mavi alt tonlara sahipse soğuk tonlar tercih edebilirsiniz. Ten renginizin alt tonunu bulmak ise çok basit: El bileğinizdeki damarların rengini kontrol etmeniz yeterli; mavimsi veya sarımsı ise sıcak renklerle, yeşilimsi ise soğuk renklerle uyumlu olacaktır.

Giambattista Valli'de Isamaya French'in hazırladığı parlak kırmızı dudaklar, sağlıklı gözükken sade bir ten, taranmış kaşlar ve makyajsız gözlerle eşleşen, dikkat çekici ve modern bir aksesuar. Valentino'da Pat McGrath'in elinden çıkma görünüm ise çok daha romantik: Üzerine hafif bir aydınlatıcı dokunuşu yapılmış pembe allık ve koyu kırmızı, mat dudaklar. Önerim, ruj sürmeden dudaklarınızı hazırlamanız. Dudaklarınızın ölü deriden arındırmanız için nemli bir havlu ile nazikçe peeling yapılıp, üzerine bir nemlendirici uygulayın ve biraz

Chanel Arts et Metiers

bekleyin – ancak ruj sürmeden mutlaka nemlendiriciden arta kalanları temizleyin. Tüm dudakların üzerine ince yapılı bir kalemle geçmek de iyi fikir. Bu adımlardan sonra renk daha iyi görünür, rujun kalıcılığı artar ve profesyonelin elinden çıkmış gibi bir görünüm elde edersiniz. Kırmızı ruj alışverişine çıkıyorsanız MAC'in dokuları yenilenen klasiği Ruby Woo, Nars'ın Heat Wave ve Shanghai Express tonları ile YSL Slim Matte serisine göz atabilirsiniz.

PARLAK DETAYLAR

Sim ve taşlarla parlak deneyler yapmak için yeni yıl kutlamasına gerek yok, ancak biraz cesarete ihtiyacınız varsa bahane edebilirsiniz. Laquan Smith defilesinde tüm göz kapağını kaplayan ultra simli eyeliner, dikkat çekici ve maksimalist bir seçim. Mavi, bordo ve kahverengiyle yapılan makyajda favori tonum siyah. Bu görünümü denerken kalıcılığı yüksek siyah göz kalemi üzerine (Flormar Xtreme Tattoo Gel Pencil iyi bir örnek) siyah sim uygulayabilirsiniz. Küçük bir tüyo; makyajı yaparken simlerin yüzünüze bulaşmaması için

Tom Ford İlkbahar Yaz

Kızıl veya bronz tonlarında buğulu gözler benim de her daim favorilerimden. Bu makyajı partiye hazırlamak için parlaklık seviyesini altın rengi bir far ile artırabilirsiniz. Fondöten kullanıyorsanız altına (veya tek başına) sağlıklı bir ışıltı verecek bir primer uygulayabilirsiniz.

gözünüzün altına bir mendil koyun. Simlerin farın üzerine yapışması için fırçanızı şeffaf kaş jölesi veya vazelin dokulu bir balm'a batırabilirsiniz. Alternatif olarak, Etro'da Lisa Butler'in hazırladığı parlak taşlı makyajdan da ilham alabilirsiniz.

Laquan Smith İlkbahar Yaz

niz. Göz kapağının tamamına, eyeliner çizgisine, defilede olduğu gibi yanağın üstüne veya yalnızca göz pınarına küçük bir dokunuş yapabilirsiniz. Zara Beauty'de bulabileceğiniz Let's Decorate Sticker setinde minik inciler ile irili ufaklı renkli taşlar var. Eğer elinizde kendinden yapışkan olmayan taş varsa da, takma kirpik yapıştırıcısı olarak da kullanılan Duo, yüzünüze sabitlemenize yardımcı olur. Işıltılı görünümde abartı dengesinin yakalanması için favorim

Giambattista Valli İlkbahar Yaz

kendi dokusunda açık bırakılmış veya sıkıca toplanmış saçlar.

SIYAH DENEMELER

Siyah göz makyajı en az kırmızı ruj kadar zamansız bir seçim. Yoğun bir dokuda ve makyajın geri kalanını sade bırakarak uygulandığında etkileyici, modern ve yine aksesuar efekti yaratacak bir unsur olabilir. Chanel'in Arts et Metiers defilesinde Lucia Pica'nın hazırladığı mat, zifiri siyah göz makyajı, çok şık bir örnek. Makyajın kadifemsi dokusu, görünümün punkvari değil, zarif ama bir o kadar da güçlü olmasını sağlıyor. Öte yandan, Lucia Pieroni'nin Givenchy Pre-Fall için tasarladığı siyah, mürekkep görünümlü makyaj da cool bir alternatif. Siyah farı göz kapaklarına sürerken çok fazla dağılmaması için çok geniş olmayan bir fırça seçebilirsiniz. Chanel'in Noel koleksiyonundan Les Ombres N°5, Inglot Freedom System #65, Clinique Chubby Stick Curvaceous Coal ve Make Up For Ever'dan Aqua Resist Smokey Shadow #1 beğendiğim far alternatifleri.

Etro İlkbahar Yaz

Givenchy Pre-Fall

Kafayı boşaltmak için en ideal yol

Malum, kurlar sebebiyle ithal bitkilere elveda deme vaktimiz gelmiş olabilir. Ama yerlilerini almaya da bitkilere bakmaya da devam edeceğiz. Bu arada bitkilere bakmanın bir şekli daha var, bu yazıda ondan bahsedeceğiz

Hepimizin canı sıkkın, elden bir şey gelmiyor. Günlerin ağırlığını hafifletmek, kafayı boşaltmak moda tabirle anda olmak için spor yapmak, fotoğraf çekmek, resim yapmak, yani hobileri devreye sokmak farz.

Yıllar boyu resim çizdim ama pek de ciddiye almadım. Geçen yıl, Muğla'ya taşındığımız beşinci kişimde tüm evlerde bir köşede bekleyen resim malzemelerim tekrar masaya yerleşti. Şehirde maruz kaldığım insan kalabalığı yüzünden neredeyse sadece portremis şekiller çiziyorken doğaya yakınlaştığım yeni hayatımda artık sadece ağaçlar ve bitkileri çizer oldum. Tam bir emeklilik klasiği olarak pek de fanatigi olmadığım güllerden bahçeye dikip çizmek üzere model olarak kullandım!

Nereden mi başladım? Evdeki bitkilerden! Baktım gördüğümü asla çizmiyorum, kendimi internete attım. Hem paralı, hem ücretsiz onlarca

eğitim videosu var. Youtube başlı başına derya deniz. Milli gururumuz botanik konusunda dünyaca tanınan bitki ressamı @benyesil / Işıl Güner'in 'Doğanın Detaylarını Görmek' isimli kıymetli kitabını can dostum Zeynep Diniz yollamıştı, masamdan eksik etmiyorum, bitki kitaplarım arasında farklı tarzlarda çizimler bulunanları ayırdım, çocukluğumdaki gibi onları evirip çeviriyorum.

Bilginin peşinde

Babam bana araba kullanmayı öğretirken tekerleğin icadından başlamıştı. Mühendis kafası ile neyin neye sebep olduğunu bilmemi ister hep. Kararı kendim verebileyim diye etraflıca tüm resmi görmemi ve öyle değerlendirilmesini ister. Bu öğrenme şekli bünyemde yer etmiş olmalı ki hem bitki dünyasına daldığımda, hem de resme tekrar başladığımda derinlemesi-

ne bilgi almadan iyi hissetmez oldum. Sanat tarihi kitaplarımı baştan okumaya karar verdim. Kara kalem, füzün, sulu boya, akrilik, kuru pastel, yağlı pastel, kuru kalem, aquarel, hepsini öğrenmek ve kendi sentezimi yapmak istedim. Çizdiklerimi Instagram'a koyduğum çok değerli insanlardan bazen boya, bazen kağıt, bazen öneri geldi. Ayşegül Şibiroğlu, Instagram üzerinden resimlerime yaptığı bir pozitif eleştirisi sonrası tanıştığım bir sanatçı cömertçe malzeme sponsoru oldu. Sanat-hobi dükkânı @colorbox.com.tr'ye bulaşmama ve kendimi kalemle kağıtlar arasında kaybetmemeye sebep oldu. @

Okalipütis

kairos.sustainable içinde kuru çiçekler, tohumlar olan harika el yapımı kağıtlar yolladı, @medeniyethamuru harika kağıtlarının formülünü gizlemedi cömertçe paylaştı, biz de bazen çimlerden, bazen atık kağıtlardan kendi kağıtlarımızı yapmaya başladık. @colorsofz tamamen doğal pigmentlerle ürettiği sulu boya ve yağlı pastellerini denemem için paylaştı.

Ne güzel insanlar...

Mia Fiorista Craft Studio kurucusu Pınar Yılğın Güner ilham verici sulu boya çiçek resimleri ile tasarlanmış ajanda ve not defterlerini gönderdi. Böylesine güzel insanlar hayatıma girmiş oldu. Geçen aralık ayından beri neredeyse aralıksız çiziyorum, elimde telefon, kucakımda bilgisayarda resim dersleri dinlerken uyuyakalıyorum. Sabahın 5'inde ben bir okalipütis çizmek istiyorum diye uyanıp koşu koşu çizim masama oturuyorum. Oda 15

derece oluyor, ellerim buz ama yılmıyorum. Ve bunca bitkiye, yakından ilişkiye rağmen hala tam olarak bakmayı öğrenmediğimi fark ediyorum. Bir yaprağın kaç farklı şekli olabilir inanamazsınız, tırtıklı, dalgalı, kesikli, delikli, oval, sivri uçlu, kesik uçlu, avuç gibi, çizgili, kabuklu, tüylü... Saymakla bitmez. Bazı salon bitkileri oldukça fotojenik, yeni başlayanlar için Scindapsus, Monstera, İngiliz sarmaşığı, Pilea, Sansevieria çizmesi görece daha kolay formlarda. Bitkiye suyuyla, besiniyle bakarken bir yandan da gözlerinin içine alıcı gözle bakıp gördüğünü halıyla bir "portre"sini çizmek için bir engeliniz yok, benzemese de olur. Ama bitkiyi gerçekten görmek için büyük fırsat.

Piyano hocam yetenekli değil çalışkan olmak önemli derdi. Doğru teknik ve çaba ile sadece çöp adam çizebilen birinin dahi resim yapabilmesi olası. Lütfen bir deneyin. Baktınız hakikaten olmuyor, gönlünüze gözüne diye uyanıp koşu koşu çizim masama oturuyorum. Oda 15

Ödül ile rüşvet arasında çok ince bir çizgi var

Önceki haftalarda ödül ve rüşvet kavramlarından bahsetmiştim. Bu hafta da ödülün rüşvete nasıl dönüştüğünü ve bundan nasıl kaçınabileceğinizi anlatacağım. Ödülü doğru kullanmak; güven ilişkinizi ve köpeğinizi davranışlarını iyileştirirken, sizinle daha uyumlu olmasına yardımcı olur.

"Ödevlerini bitirirsen, tabletle oynayabilirsin" veya "Sebze yemeğini yersen, dondurma yiyebilirsin" gibi ilişkilendirmelerde beklenen bir davranış vardır ve gerçekleştirildiğinde ne elde edileceği bilinir. Davranışın gerçekleşme durumu, sonunda sahip olunacak şeyin kişi için ne kadar cazip olduğuyula alakalıdır. Bu köpekler için de geçerlidir ve karar verme süreçleri lezzetli/lezzetsiz, güvenli/güvensiz, keyifli/keyifsiz gibi oldukça nettir. Bir davranış karşılığında sunulan şey ikna edecek değerde değilse; köpek elinizde görse de yapmaz. Ödülün ne olduğu davranış gerçekleşmeden biliniyorsa, bu bir rüşvettir. Yukarıdaki örneklerde de ödül yoktur, rüşvet vardır. Rüşvet, birisine istediği bir şeyin karşılığında yapmak istemediği bir şeyi yaptırarak bir davranış elimizde ödüllü göstererek talep ettiğimizde ve gerçekleşmesi sonucunda da ödüllendirildiğimizde onu rüşvete alıttırırız.

Nasıl sunduğunuza bağlı

Köpeğin bir davranış ne zaman gerçekleştirmeyi tercih edip etmeyeceği, ödülün nasıl sunulduğuyula ilgilidir. Sunulan şeyin ödül olabilmesi için ödüllü sunduğumuz köpekte bir değer bulması gerekir. Bir köpek için ufaklık bir bisküvi kıymetliken, bir başka köpek için top oynamak daha kıymetli olabilir. İstenilen davranışın gerçekleşmesi durumunda değer görececek bir ödül verilmesi, davranış pekiştirir ve devamlılığı sağlar.

Ödüllendirilmede her defasında elimizin cebimize gitmesi gibi bir işaretleme yapıyorsak, köpeğimizi farkında olmadan rüşvet almaya alıştırırız. Eğitimde bunu yapıp normal zamanda bunun dışında bir davranış gösterdiğinizde de köpeğiniz ödül gelmeyeceğini düşünerek isteğinizi yapmaz. Durumu kurtarmak için cebinizden bir ödül çıkarıp davranış yapmasını sağlayarak ödüllendirmeniz de ödülün rüşvete dönüşmesidir. Bunun önüne geçebilmek için elin cebe gitmesi, mutfağa yönelme, ödül kavanozuna uzanma gibi belirgin beden dillerinden kaçınarak ödülün sunulma şeklini çeşitlendirmelisiniz. Böylece köpeğiniz ödül varsa davranış yapmak yerine, davranış gerçekleşirse ödül alacağını öğrenmeye başlar. Bu çok ince bir çizgidir.

Zamanla cazibesini yitirir

Rüşvet, davranış elde etmek için kalıcı bir çözüm değildir ve zamanla cazibesini yitirebilir. Bir davranışa değıştirmek için verdiğiniz bir parça sosis başta cazip olsa da zamanla önemini kaybedebilir. Bu da istediğiniz davranışın kalıcı olmasını engeller. Sürekli daha cazip rüşvetler teklif etmenizi gerektirir.

Parkta köpeğinizi çağırıp gelmediğinde ödül çantasını sallarsanız; ödül vereceğiniz için gelir. Bazen ödülünüz yokken de bunu yaparsınız ve köpeğiniz geldiğinde kayışını takip parktan çıkarak köpeğinizi kandırılmış olursunuz. Bu durumda da köpeğinizle güven ilişkinizi zedelemiş olursunuz. Sonraki seferlerde elinizde çok lezzetli bir yiyecek de sallarsanız parkta köpek daha cazipse rüşvetinizi kabul etmeyecek size gelmeyecektir.

Eğitimde kullandığımız pozitif pekiştiriciler yani ödülleri ASLA rüşvet olmamalıdır.

Sağlıkla bir arada olabileceğimiz bol patili günlere... •

+

Elegance is an attitude

Kate Winslet
Kate Winslet

LONGINES

The Longines
Master Collection

+